

1699 no. 1422 -

Aloysius CORRADIUS

1562 - 1618

Professor & Poet

Il disegno, che in questo Libro si vede a pag. 78. è il
proprio Regno del Pignoria.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

LAVRENTIVS PIGNORIVS
PATAV. PHILOLOGVS INSIGNIS.

LAVRENTII PIGNORII
PATAVINI
DE SERVIS,
ET EORVM APVD VETERES
ministerijs, Commentarius.

*In quo familia, tum urbana, tum rustica, ordine
producitur & illustratur.*

EDITIO SECUNDA
Indice gemino locupletata.

PATAVII, MDCLVI.

Typis Pauli Frambotti Bibliop. Superiorum Permissu.

LAURENCE & CO.

DESERVING

THE

OF

THE

OF

OF

AY

Illustrissimo ac Reuerendissimo D. D.

GREGORIO
BARBADICO
PATRICIO VENETO

Paulus Frambottus Felicitatem.

AVRENTII PIGNORII V.C. com-
mentarium de Seruis denuo vulga-
turus non diu circumspexi cuius no-
minis fulgorem typis meis advoca-
rem. Tu enim non natalibus mo-
do, sed sapientiæ studiis inter omnes

eminebas, a quibus operi commendatio accederet. Quippe principe familia in ea urbe editus, in qua cum nemo vnus dominus sit, nullus est seruus, nisi vitii nexus. Sed tu inter maxime liberos tui potens, tibi-
que imperiosus, respondere cupidinibus, contemnere honores fortis, totus denique tuus. Immo et si alieno arbitrio addictus in seruientium grege captiuum spi-
ritum traheres, illico philosophia, atque ingens eru-
ditio vindicias secundum libertatem dedisset: cum
nemo hodie melius corporis seruitio, animi imperio utatur. Cuius ante paucos dies nobile documentum dedisti, quum vt liberior esses sanctioris vitæ instituto

Christi iugum sponte subiisti, atque vni Numini seruiens libertatis pretio pro salute decidisti. Quotus enim quisque hodie æquo iure viuentium bona fide solutus est? aliisque imperitans, rerum imperiis tot tantisque minor, non aut voluptatibus ancillatur, aut lucro auctoratus, aut flagitiis obstrictus, aut libertorum suorum ne frugi quidem mancipium demissius seruit, quam qui de catasta emtus est? Plurimi nullo liberalium disciplinarum cultu in incitiæ, ac socordia neruo atatem degunt, ea parte hominis vincti, quæ si erudiatur, in ergastulo, ac compede, & sub Tyranni ictu maxime libera est. Tibi ergo veræ libertatis patrono hunc venalium gregem, nomina ex iniuria nata, lubens sisto, vt liberali causa asseras manu, sed magis animos mortalium innocentia exemplo, cui vix vllum par habemus, flagitiorum captiuitate eximas. Sic te eximie dilectum ad pileum vocet rerum dominus, idemque Numini seruientium seruus. Vale.

Patauii Id. Ianuar. MDCLVI.

BREVIARIUM OPERIS.

P R A E L V D I A.

Seruatorum multitudo apud veteres Praef. & 246. in Aegina insula,
Athenis & alibi. in Italia, & Roma. Praef. Roma quando. Praef.
Serui quo tempore esse desierint. 189. Seruatorum ministeria distincta. Praef.
seruitii nomen vetustissimum. 1. origo antiquissima. 2. duplex ratio. 1. 2.
Legibus & constitutionibus Principum ampliati. 3. Seruatorum, & man-
cipiorum etymon. 1. 2. Seruitutis conditio iniqua. 3. 4. 5. Seruilia sup-
plicia. 5. 6. 7. 8. 9. eadem quae martyrum nostrorum. ibid.
fugitiui, & fugitiuarij qui conquirerent. 9. 10. 11. 12. 13. Praeconium.
Libellus. preces Vestalium. 10. milites stationarij. 11. Asylum, statua,
ara, perfugium fugitiui. ibid. fuga cognitio ad quem spectaret. 11. 12.
13. Stigmata fugitiuorum. 13. 14. in fronte, & quibus notis. 14. 15.
Collaria inscripta. Lamella inscripta. 15. 16. fugitiui dati ad bestias,
in ludum, & cruci affixi. 17. 18.
Seruatorum omnia domitorum omnia. Filij etiam & caritates. 18. 19. Ipsi
pignori dati, addicti, & censiti. 19. 20. horum nomina collectiua ali-
quot.
familia, famulitium, grex. 20. puer, pueri, paedagogium, paedagogia. 21.
22. seruitium, seruitia, homines. ibid. verna, vernaculi. 22. 23. 24. Ca-
tasta, & mangonum fraudes. 24. 25. 26. 171. vernula, vernalis. ver-
niliter. 26. 27. comati, criniti, capillati. 28. 224. seruatorum frequentes
§ 3 quae-

quadam appellationes in scriptis I Crum. 27. Serui publici. Limocincti.
27. 28. 29. Aquarij, & eorum munera. 29. 31. 32.
nationes & nomina propria seruorum. 31. 32. cognomina eorundem. 33.

FAMILIA VRBANA.

Serui urbani qui 33. 34. medici, chirurgi, & ocularij. 34. clinici, chirurgi, & ocularij simul. 35. clinici qui. 36. dissectores cadauerum. polliniflores, succollatores, ustores. 35. 36. orcini & pileati. 37. princeps medicorum superpositus medicorum; medica & tractatrices. 37. Iatraliptæ, aliptæ, unctores, mediastini. 38. 39. curatores agrorum, & apentium. 38.
balneatores, 39. pueri unguentarij. 40. 41. alipilarij, alipili, mulieres unctrices. 41. tonsores. 42. tonstrices. 43.
offarij, & coqui. archimagiri & supra coquos. 44. pistores, dulciarij, lactarij. 45. 46. placentarij, pomarij, focarij, venatores, aucupes. 46. promi, penuarij, condi-promi, procuratores peni, ancilla penuarie, 47.
ministri conuiuales, qui proprie ministri, & ministeria. 47. 48. ministri, & ministeria late accepta. ibid. ministeriales. 49. 62.
obsonatores, inuitatores, vocatores, nomenclatores, calatores. 53. 54. indices horarij. 65. tricliniarcha, qui & summus minister. 54. ab aquimanili & polubro. ibid. Infertores epularum & luminum. Lectisterniatores. 54. 55. 56. 57. mensarum detersores. 56.
fructor. 56. 57. scissor & carptor. 54. 58. diribitores panarij. 50. 59.
prægustatores, papates. 59. argento & auro præpositi. 60. ab auro gemmato. 61. ab argento potorio, ab argento scænico, vasorum detersores. ibid.
ministratores. 61. 62. pueri ad cyathum & vinum, pocillatores, ad cyathos, scantiones, à lagena seu laguna. 62. 63. ministri aquæ calidæ & gelidæ, muscarum abactores. ibid.
à matella. 63. pueri ad pedes; à pedibus; & circumpedes. 65. 66.
symphoniaci, & acroamata. 73. aretalogi, symphoniaci in navi. 74. 75. chorus, choraulæ, cytharædi. 75. præpositus à fiblis Cæsarianus. 75. 76. 77. 78. mulieres cytharistria. 78. 79.
tibicinæ, tibicines, fidicines, fistulatores, sambucina, crotalistris. 80. 81. cymbalistris. 83. 93. tympanistris. 88.
organici, hydraulæ; organarij. 88. 89. alij serui de triclinio docti symphoniam

phoniam. 90. puella in ministerio, nuditate, cantu, saltatione. 91. 92.
 comædi, & histriones. 92. 93. 102. moriones. 93. 94. nani, nana, scur-
 ra. 94. 95. suffitores. 96. 97. gladiatores in conuiuio. ibid.
 mediastini, scoparij, lecticarij pro scoparijs. 97. 94. spiritismatum deterfo-
 res, & reliquiarum abiectarum collectores. 99.
 ministrorum numerus, geruli. 99. 100. 101. 102.
 supellecticarij, calatores, vascularij, argentarij, & à Corinthiis. 103. 104.
 105. vestiarij, vestifici, vestispici, vestitores. 105. 160. ianitores, & cla-
 uicularij. 108.
 à bibliothecis, à studijs, anagnostæ, à manu, scriptores, notarii. 108. 109.
 110. librarij, antiquarij, tabellarij. 113. scribæ, biliopole, librariæ.
 114. glutinatores. 115. pumicatores, malleatores, ornatores, minicula-
 tores. 116.
 grammatici, pædagogi, magistri, præceptores. 116. 117. capsarii. 119.
 armigeri. 119. à pugione, à custodia armorum, cacula, calones. 120. cla-
 uatores, galcarii, lixæ. 121.
 antambulones. 121. 122. pedissequi officium, salutatores. 124. 125.
 aduersitores, accersitores, comites. 127. geruli lychnorum, funalium, la-
 ternarum, lampadarum &c. 128. 129. monitores varii. ibid.
 lecticarij. 130. cathedrarij & cathedralicij. 136. 210.
 nomenclatores publici & priuati, monitores & factores. 138. 139. 140.
 præcones, & buccinatores. 139. 140.
 cursores. 141. 142. Mauri & Aethiopes. 144. machærophori. 145.
 tabellarij. 145. tabularij Cæsariani. 147. qui dominum rus, vel peregrè
 abeuntem comitabantur. 147. 148.
 actores, maiores domus. 148. adiutores actoris. 149. à calendario. 150.
 dispensatores & prorogatores. 150. 151. à frumento. 153. ab epheme-
 ride. 154. 155. tesserarij. ibid.
 arcarii. 154. à loculis, à crumena, à marsupio. 155. procuratores priuati
 & palatini. 167. 168. à pignoribus, à pecuniis, à mensa. ibid. exacto-
 res, procurator Cæsaris. 161. 162. rationalis. 163.
 ratiocinator & à rationibus. 163. 164. calculator. 164. 165.
 negotiatores, sarcinatores, sarcinatrices. 169. nauj præpositi, venalica-
 rij & venalicij. 176. institores varii. 171. 172. circitores. 172. 173.
 ancilla negociationi præposita. 214.
 artifices. 173. gladiatores, agitadores, funambuli, palestrita. 173. 174.
 magici pueri. 174. 175. pictores, calatores. 175.
 fullones, textores, phrygiones, sutores, cerdones. 176. solearii, sanda-
 liarii

liarii, sutores caligarii. 177.
dominarum famulitium. 177. 178. eunuchi. 178. 177. 178. 179. 180.
181. 182. 183. ancilla. 184. eadem à cubili. ibid. præpositus & primice-
rius. 177. 179. silentiarii. 150. 181. papates. 181. aquarii, aquarioli,
baccariones. ibid.
obstetricies, adstretices, nutrices, gerula, nutritores, nutricii, baiuli, cu-
navii, educatores. 185. 186. tata, mamma. 187. alumnus, collactaneus
collactius, collacteus. 188. 189.
à cura catellæ mulier, item ab argento pоторio. 190.
cosmetæ, ornatrices, ornatores. 191. 192. 193. 194. cinerarii & ciniflo-
nes. 194. 195.
vestiplicæ, vestispica, vestifici, vestifica. 202. vestiaria. 203. textrices,
lanipendia, lanifica. 203. 204. 205.
ancillulæ, flabellifera, umbellifera, sandaligerula, anteambulatrices, pe-
dissequæ. 205. 206. comites varii. 207. salutigeruli, internuncii. 208.
muliones, basternarii, carrucarii, cistarii, lecticarii, rhedarii, iunctores.
208. 209. 210. 211. 213. pueri cathedralicij. 210. 211.
ostiarum. 214. 215. 216. 217. 219. excubiæ, custodes. 215. 216. 232.
ianitores & ianitrices. 218. 219. 220. serui à Iano. 220.
atrienses, atriarii. 221. 222. ab atrio curando. 224. officinator à statuis,
magister ab marmoribus. 225.
admissionales. 225. magister admissionum, proximus admissionum. 226.
adiutor magistri. 227. serui velarii. 227. 228.
cubicularii, præpositus cubiculo, supra cubicularios. 231. 232. 233. custo-
des cubiculares &c. 235.
diatarii, & zetarii. 235. 236. 238. diatarchi. 238. 239.
hortulani. 239. 240. villici & procuratores hortorum. ibi d. subuillici. 241
viridarii & aquarii. 241. 242. 243. topiarii. 243. 244.
insularii & custodes. 244. 245. 246.

FAMILIA RŪSTICA.

Serui rustici numero & ordine nobiles. 246. 247.
atrienses rustici. 248.
pistores & pistrices. 248. mulieres de coquina. ibid.
focariæ, focarii, cenarii, cellerarii, promi. 249.
operarii. 249. coloni, lanifica, lanix, textores. 250. 251. fossores, erga-
stuli, ergastularii. 251. 252. 253. 254. 255. 256. figuli. 258. 259. for-
naca-

nacarius. ibid.

arator, iugarius, bubulcus, bubsequa, tonsores ouium, opiliones, ouilion-
nes, caprarii, viruicarii, equisones, equorum magistri, agasones, cu-
stodes equorum, equitii, gregarii. 259.

superiumentarii, asnarii, agitadores, muliones, subulci, porculatores,
porcarii. 260. pastores, pecori praefecti, pecoris magistri, custodes ar-
menti, armentorum pastores. 261.

villicus, epitropos, vicedominus. 261. 262. villica. 262. 263. monitor, di-
spensator, procurator. 263. 264. à mercedibus praestandis, actores.
264. exactores rustici, & operum dominicorum. 165.

oliuitores, capulatores, leguli, strictores, factores, custodes torcularium,
pralatores, serui doliarii. 265. vinitores. 266. vindemiatores, putator,
frondator, legulus, salictarius. 267. fœnifector. 267. 268. olitor, for-
nacarius, panicoctaria. 268.

piscatores. 268. 269. gallinarius, auarius, curatores, & pastores. 269.
auarius altiliarius, fartor. 270.

aucupes. 269. 271. venatores, luparii, mansuetarii, 271. ursarii, vestiga-
tores, indagatores. 272.

fabri, architecti. 272. structores, ferrarii, tignarii, fabri carpentarii, ad
qualum, & calcem.

custodes villa mulieres, saltuarii, ianitores, &c. 274.

Menda sic emendanda.

Prior numerus paginam, alter versum notat.

Commentario.

3. 21. liberis, quos 4. 17. legerent 10. 26. *mercedem* 27. γραμμᾶτιον 31. incipio
11. 26. ad marginem. *Annal.* sic. 24. 7. 12. 10. maleficijs. 18. *flagellis*. 13. 8. didicimus.
20. *que* 15. 9. litteras. 28. *areta*. 18. 9. lanienam. 19. 8. *Senul*. 20. 22. *Enricus*. 22. ad
marg. *harusp.* 23. 9. sublata parenthesi adde: & hæc Taciti non sunt. 24. 11. *italatitæ*.
30. *Genesis*. 28. 12. πᾶδας. 32. 8. Hæc non sunt Vlpiani, sed Auctoris. Quod monitum in
contextu expungendum. 16. *argutias*. 28. BRITANNI. 39. 24. cogit. 49. 11. & 23. Διδάκο-
νες, & Διδάκονος. 23. Σεῦ. 50. 1. leuiter. 51. 27. videntur. 56. 2. *agilis*. 65. 14. δεσπότης
δέλω. 76. 2. citharædicarum. 78. 29. fuisse. 83. 16. *pectus*. 86. 21. *Putabat se* 88. 30. aqua.
97. 4. horret) 101. 8. *habete*. 116. 15. *se gratum*. 149. 23. perciperent, 153. 31. &
ACTOR. 166. 27. ad marginem *Laertius*. 174. 16. misereretur. 183. 4. *δυνάτης* 200. v.
post. *Iuuenalis*: & inde *Iunctura*. 30. apud Capitolinum 206. 5. *ταῖς*. 213. 15. *ἰταῖπος*.
23. atq; Hæc sententia etiam Alfemi est. 31. ac. 224. 27. hominum, quorum cateruæ.
226. 4. *Victis*. 237. 7. ἡμέραν. 18. σκότος. 23. ὀκλευθιμὸς, 239. 22. *agros*, 248. 21. ἢ
deleatur. 259. ad marg. *Papinianus*. 260. etiam 267. 32. FOENISECÆ 270. 14. *gratiam*.

Indice Auctorum.

A. Col. 1. vers. 20. ad 231. C. col. 1. v. 7. ad 17. 20. 218. v. 11. *Inl. Capitol.* 17. &c.
deleatur. col. 2. v. 11. del. 111. post 19. versum adde. *explicatus*. 155. v. 20. *expurgatur*.
v. 30. *Curopalata*. E. v. 10. *Eustachius*. F. col. 2. v. *Marquardus*. G. v. 4. *Gallonius*.
I. col. 1. v. 27. ad 146. L. v. 1. pro 14. scribe. 12. M. col. 2. v. 10. dele 44. P. col. 3.
v. 9. dec. 198. 301. 230. adde 218. S. col. 2. v. 1. pro 331. 238. lege 271. 278. v. 5.
pro 71. lege. 75. v. 18. pro 17. scribe 27. T. col. 1, v. 10. *Theophrastus* v. 33. scribe.
275. col. v. 22. *Fulvius*.

Indice Rerum, & Verborum.

A. Col. 1. vers. 21. scribe. 259. col. 2. v. 11. *Antinoi*. v. 27. scribe. 37. C. col. 1.
v. 3. 233. v. 12. *catellæ*. v. 16. *Caprarij*. 259. col. 2. v. 28. *cellariolum*. 46. col. 3. v. 26.
scite. 17. P. Col. 2. v. 1. *vasa*. v. 13. *Dixtula*. v. 16. scribe. 235. F. col. 2. v. 22. 1. *foeni-*
secæ. G. v. 6. *certa*. v. 15. γραμμᾶτιον. I. col. 2. v. 8. l. 220. L. col. 2. post v. 5. *Lucipor*.
21. M. col. 1. v. 10. *Mancipiorum*. 249. 12. *Mancipiorum*. v. 28. post v. post. adde.
Municipia. 31. *Mussas fugans minister*. 63. O. v. 6. scrib. 35.

LECTORI S.

Momentarium mi Lector, quē nunc primum, grandiusculum iam, nec omnino implumem, euolare patior de nidulo suo, fuisse compressum mihi supra nonum annum, sciunt pleriq; amicorum, qui argumento olim delectati, & amoris nimis indulgentes, iam tunc urgere non destiterunt, ut perfectam porro quod inchoaueram. Monebant autem, è re tum meam aliorum esse, diligenter & accuratè tractari, qua non exiguum portionem antiquitatis, ut ipsi quidem profitebantur, illustratum irent. Neq; verò mihi propositum est hac praefatione, aut excusare quod secus, aut predicare quod sedulo fecerim. Delegabo nimirum hoc arbitrium alijs, ut dispiciant an constiterim intra conatum, an excurrerim longius. Qua tractanda mihi sumpsi, dubio procul ex obuia passim vetustate sunt, quam qui non nouit, ille verò puer dici iure merito potest. Romanam, Graecam, atq; adèd barbaram historiam qui primoribus labris degustarunt, sciunt nullum ferè auctorem reperiri, in quo non de Seruis & eorum ministerijs, sermo habeatur. Poeta, Grammatici, Oratores, Iurisconsulti, grauiorum doctrinarum professores, Theologi ipsi, hac ideo attigerunt, quia usus poscebat; & quia priuatim & publicè ingenuos omnes, domos & earum singulas partes, vicos, regiones, opera publica, publicas voluptates, templa, fora, basilicas, curias, collegia, negociationes, artificia, totas urbes, rura uniuersa, orbem deniq; Romanum, nec non & circumfusam barbariam, hoc genus hominum perpetuo agmine obsederat. Et quamuis nullibi gentium, ut scripsit a Anaxandrides, ciuitas Seruorum exstaret, ius tamen belli, & turpis hic quaeslus, delicatorem hominum intemperantia

a Apud Athenaeum lib. 6.

innixus, aded refererant omnia, ut liberorum capitum solitudo, seruilibus copijs arte & consilio occultanda videretur. ^a Seneca; in Senatu dicta est aliquando sententia, ut Seruos à liberis cultus distingueret, deinde apparuit quantum periculum immineret, si serui nostri numerare nos cœpissent. Nimirum hoc erat curare, ut dominorum hostes (ita vulgo audiebant serui) a noscerent vires suas, & armis arreptis, turbarent omnia mi, erentq;. De ^b Euno Athenioneq; legimus, ut Siciliam vastarint, ut Pratores exuerint castris, ut insignia Regia arripuerint. Neq; hac mirabitur, qui norit (ut de ergastulis nihil dicamus) urbana & rustica mancipia inexhaustam materiam bello præbere potuisse. Iure namq; scripsit ^d Seneca, ad pascendam seruorum turbam, transmarinarum regionum fuisse optandam fertilitatem; neq; finxit supra fidem Petronius, Eumolpi familiam tam magnam per agros Numidia sparsam fuisse, ut posset vel Carthaginem capere. ^e Plinius ipse testatus est, in domos mancipiorum legiones, & turbam externam ita coniectam, ut seruorum causa nomenclator ipsi domino habendus esset. Peruulgata sunt illa, T. f Minucio equiti Romano quadringentos seruos fuisse; totidem cœsisse filius suis Pudentiillam matronam prouincialem; ^b Proculum arrepto imperio armasse eorundem duo millia; C. i Cecilium C. L. I. sidorum reliquisse supra quattuor millia; M. ^k Crassum maximam seruorum turbam domi aluisse; ^l Demetrio Pompeiano, numerum quotidie seruorum velut Imperatori exercitus referri solitum; ab ^m Hermete præfecto urbis eodemq; martyre, mille ducentos quinquaginta manumissos fuisse die Sancto Paschatis. Hæc inquam sunt peruulgata, & nota satis. Quæ subiungemus penitiora erunt fortasse, neq; ideo tamen incredibilia, seu falso memoria prodita. Ab ⁿ Quinio videlicet Gallicano martyre clarissimo,

^a lib. 1. de clementia ca. 24.

^b c Diodori Sic. excerpta lib. 34. & 36.

^d Ep. 17.

^e lib. 33. c. 1.

^f Excerpta Diodori lib. 36.

^g Appal. A. pol. 2.

^h Spartianus.

ⁱ Plinius lib. 33. cap. 10.

^k Plutarchus.

^l Seneca de Tranquill.

cap. 8.

^m Surtius to. 3.

ⁿ Tertianus in Actis SS. Ioh. & Pauli.

visimo.

rissimo, quinque millia seruorum libertate fuisse donata, octo
 millia à ^a Melania iuniore; & quod mirandum nostris mori- ^{a Palladium.}
 bus valde sit, duodecim millia puerorum ^b Belisarium habuisse, ^{b Aimoinus}
 Quæ sane faciunt, ut credam, non augenda rei gratia, sed pla- ^{c Regino. a2}
 ne pro veritate, legi in ^e Actis Iuliani martyris: hæc dicente ^{puđ Lipsium.}
 Præsidi, aduenit mater eius cum innumerabili familia ^{c apud Sur. to.}
 utriusque sexus. Iam verò illa ^d Aristotelica vix fidem inue- ^{d Athenaus li.}
 nient apud plerosq; nostrorum, qui vetera è presentibus meti- ^{6.}
 untur; in Aegina Insula, & illa quidem satis angusta, nec ad-
 modum magni ^e ambitus, quadringenta septuaginta millia ser- ^{e Stadior. c. l. x}
 uilium capitum fuisse; ut etiam illa Ctesiclus, Athenis in censu ^{ex Strab. li. 8.}
 Demetrii Phaleræi, quadringenta millia seruorum fuisse recen-
 sita. Italiam sane nostram his omnibus anteferre hac etiam in
 parte certum est; sedem nimirum & domicilium Imperij au-
 gustissimi, quod oppressit sui maiestate quidquid uspiam olim
 mirum fuit. Ideoq; non immerito MARTINVS SANDELLIVS po-
 litissimus amicus noster, Rempublicam & Imperium quæ Ro-
 ma viquerunt, humana magnitudinis finientes vel horizontas
 appellare solitus est. Confirmatur autem sententia hæc nostra
 sⁱ Pliniano encomio; ergo in toto orbe, & in quacunque ^{f li. ult. ca. ult.}
 parte cœli conuexitas vergit, pulcherrima est omnium,
 rebus meritoque principatum naturæ obtinens, Italia,
 reatrix parensque mundi altera, viris, fœminis, duci-
 bus, militibus, SERVITIIS, artium præstantia, ingenio-
 rum claritatibus &c. huc pertinent illa D. s Hieronymi, la- ^{g Epist. ad En-}
 bente iam & inclinato pane Imperio scripta: quis crederet, ^{stachium.}
 ut totius orbis extructa viætorijs Roma corrueret? ut
 ipsa suis populis & mater fieret & sepulcrum? ut tota O-
 RIENTIS, ÆGYPTI, AFRICÆ littora, olim dominatricis ur-
 bis SERVORVM & ANCILLARVM numero completerentur?

^a Sigonius de
antiquo Iure
lib. 2. cap. 14.
^b Institution.
lib. 1. Tit. 6.
& 7.

^c Val. Max.
lib. 4. cap. 3.
Athenaus li. 6.
^d Strabo lib.
14, apud quē
numerus ve-
nialiū in em-
porio Deliaeo
expositorū, ad
paradoxon vi-
detur accede-
re.
^e lib. 8. ep. 16.
Seneca epist.
47.

Quod si Romae Libertini, qui è seruili segete manipuli aliquot fuerunt, non unam aut alteram tribum, sed tres & quatuor occuparunt, si ibidem^b legibus latis manumissiones cohibita sunt, ne Rempublicam pessundarent illi, quos domini quotidie, seruos esse non patiebantur, quid tandem seruorum dicemus Romae fuisse? quid in Italia uniuersa? quid in uniuerso Imperio? hinc profecto effluxerunt non minus veri quam familiares auctori- bus hac explicandi modi, minister POPVLVS, longus ORDO, GREX, AGMEN, NUMERVS, COHORS, & LEGIO seruorum. Roma autem antiquitus, cum integra esset, valeretq; rectè publi- ca rei dignitas & maiestas, paucis admodum^c seruis contenti erant. At post euerfas^d Carthaginem & Corinthum, cum vi- tia factō agmine in urbem vittricem influxissent, & priuata luxuria publicam magnificentiam concutere cœpisset, tunc ir- rupit vis & multitudo seruorum, qui rei familiaris animata instrumenta, & oculi, aures, manus, pedes, omnia deniq; do- minorum essent. Iam verò ministeria eorundem adeò distincta & peculiaria fuerunt, ut non ab re scriptum exstet apud iunio- rem^e Plinium, Seruis Rempublicam quandam & quasi ciuita- tem, domum esse. Et hac certè omnia nostri ordinis hominibus hæctenus ita despecta fuerunt, ut pudeat me plerunq; delicatum illud dominorum fastidium in seruos, non cum ipsa vetustate consenuisse. At hac minuta sunt (inquiunt) præ Militia, Tri- umpho, Comitijs, Ludis, Demus esse, & sanè sint. At minuta quadam etiam parum utilia, ut Myrmecidis Quadriga, & Formica nescio cuius Callicratis, nonne suos amatores inuene- runt? Me autem addictum ex vita instituto studijs sacris, non usquequaq; dedecebat hac pertractare. Ex his enim copijs, quot cælo recepti liberalem animum gestarunt in seruili corpo- re? Referti sunt prædicandis horum nominibus sacri Fasti, in quibus

quibus tyranni calcati, cupiditatum lenocinia despecta, vitio-
rum illecebra insuper habita, opum ingestarum contemptus in-
signis, speciosis & veris elogijs immortalitati commendantur.
Nimirum in his Apostolica voces, celebres illa & decantata,
mirum in modum enituerunt; ἡ γὰρ ἐστὶν ἀποστολικὴ καὶ τῆς

a D. Paulus:

τῆς Θεοῦ. Quid? quod CHRISTVS dominus sermones suos serui-
libus ministerijs impleuit? ut videlicet ad despectum nostri nos
informaret, ut obsequium doceret, ut ostenderet è re nostra es-
se, id demum velle, id nolle, non quod liberet, (sed quod expedi-
ret. Horum ego omnium tenuem descriptionem scriptis hisce
meis complexus sum, non ut gloriolam aliquam aucuparer, sed
ut pleraque mihi sparsim adnotata, in unum veluti corpus redi-
gerem, tironibus nostris (si non veteranis) usui aliquando fu-
tura. Et verò mihi satis superque erit functum esse indicis par-
tibus, & alicui monstrasse feracem olim agrum, nunc verò ces-
santem, qui impensam coloni laboremque magno possit fætu re-
munerari. Hanc etenim Ilotarum nostrorum Spartam, quis-
quis è prima philologorum nobilitate non aspernatus fuerit,
na ille operam non ludet. tum quia Latina lingua & nobilissi-
mis scriptoribus afferet lucis non parum; tum quia excitabit a-
lios ad huiusmodi laudata conscriptionis genus persequendum,
quo mores & instituta veterum magno cum fructu, nec minore
cum temporis compendio in conspectu habemus. Desinere hic
est animus, neque diutius tuam mi Lectorem patientiam in hoc ve-
stibulo fatigare. At percurre quæso hac pauca, & quidem ex-
cepta è Phæbi cortina. Quidquid ego in hunc meum commen-
tarium retuli, illud omne annotatum, dispositum, explicatum
meâ operâ est. Euoluti mihi sunt boni scriptores non pauci, &
plures fortasse, quàm rationes eorum mei patiebantur. Inspicere
omnes neque potui, neque sane volui: tantum abest ut me adedò

lynceum praestare ausim, ut peruiderim omnia Quid tam?
 inquires. hoc unum, quod volo nescius ne sis, me non ideo com-
 pilasse scrinia aliorum, quod alij alibi hac & his similia notaue-
 rint. Quid enim? num furti aut plagij damnabimus illam a-
 pem, qua in prato patente, florem hodie insederit, libatum heri
 & nudius tertius uni aut alteri comitum suarum? Num ideo
 pagani minacibus edictis arcendi sunt ab aquatione, quod ma-
 iores eorum, iam inde ab extructo pago, de unico & perenni
 fonte hauserint? Non opinor. At quod his ultro damus, de-
 mus & nobis non inuiti. Communem & nos (ut est in veteri
 parœmia) Mercurium habemus. eosdem auctores voluimus.
 ex iisdem seligimus, & colligimus singuli. novos & adulteri-
 nos mihi conflare aut cudere consilium non fuit, & virgula di-
 uina ad manum haud erat, qua defossos & latentes erueret.
 edere autem, quae acumen fugerint haecenus criticorum nostro-
 rum, paucis admodum contingit, in tanta praesertim erudito-
 rum hominum copia, quae hoc nostro auro facit, ut nihil semel
 dicatur, quod non prius, ter & amplius dictum sit. Hac, neque
 admodum multa, Lector habebis, quae proponas illis, qui ut pu-
 tentur sapere, caelum vituperant. Tu bene vale, & conatui
 nostro faue.

LAVRENTII PIGNORII PAT.

DE SERVIS COMMENTARIUS.

Et ussimum **SERVITII** nomen esse, & à Noe usque temporibus deducum, sacra Biblia ^a testantur: *maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.* Expressit autem eleganter ^b Alcimus Auitus:

^a Gen. 9.
^{Aug. de Civit. Dei} lib. 19.
cap. 5.
^b Lib. 4.

— *primum inde repertum*

*Servitij nomen: cuncti nam semine ab uno
Prodiimus, patremq; omnis sibi vendicat unum
Posteritas: deq; ingenuo mala crimina servum
Efficiunt —*

Et hoc ab ipso Noe totum effluxisse, ut canit Alcimus, argumento est celebris deinceps facta mentio servorum, ut in illa ^c Abram subitaria copiarum domesticarum recensione, ad fratrem è captiuitate eximendum; in præscripto ^d circumcisionis et impleto ritu, & ^e alibi; ubi ancillarum, vernarum, emptitorumque memoria extat. Ad nomen quod attinet, *SERVI* ex eo appellati sunt à nostris, quod Imperatores captiuos vendere, & per hoc servare nec occidere solent. **MANGIPIA** verò dicta sunt, quod ab hostibus manu capiuntur. & Eamdem

^c Gen. ca. 14.
^d Cap. 17.
^e Cap. 20. & 22.
f L. 4. de statu hom.
^g Epitom. Iur. civ.

a Epitome iur.
ciu. ex edit.
Paris. 1599.

b Gen. c. 10.
c Lib. 16. de
Civit. Dei
cap. 4.
d Lib. 1. Poli-
crat. cap. 4.

e Lib. 15. in
Genes.
f Schol. ad
Oppian-
glustinus &
Orosius.

h L. 5. de stat.
hom.

i L. 64. de
cond. ind.
k l. i. 5. Theb.

Etymi vim latiore aliquanto verborum ambitu circum scripsit antiquus nescio quis Iuris studiosus, qui in ho-
sibus captis, & in seruitutem redactis scribit esse obser-
uatum quod utile erat & benignum. Eos enim seruari
& non occidi benignitatis esse, seruire utilitatis, occidi
neutrius. Ita sane Latini, alij alia; quæ nos transilie-
mus, ne Lector in ipso pene limine hæreat. Captiuitas
sane nouitium inuentum non fuit. siquidem effluxit ab
ipso usque Nemrod. Quæ enim leguntur in Genesi; por-
rò Chus genuit Nemrod: ipse cæpit esse potens in terra, & erat
robustus & venator coram Domino; illa interpretatur D.
Augustinus de oppressione & captiuitate intelligi.
Ioannes Saresberiensis apertè: traditur hic (Nemrod)
in tantam elationis erupisse vecordiam, ut non vereretur iura
temerare natura, cum consortes conditionis & generis, quos
ingenuos illa creauerat, hic addiceret seruituti. Non impro-
bat hanc sententiam Pererius, quam etiam tutatur
fContr. Rittershusius. Et hoc profecto non dedecebat
idololatriæ repertorem, & Politicorum patrem. Alij
autem Nino attribuunt, qui primus intulit bella finiti-
mis, ut facile fuerit Semiramidi eius uxori metalla pri-
mum inuenire, & captiuus eorum transactionem man-
dare, ut scribit Suidas. Duplici autem iure aliquis ser-
uus fiebat; *b* ciuili, quando maior viginti annis precij
participandi causa se venire patiebatur; gentium, quã-
do ab hostibus quis capiebatur, aut ex ancilla nasceba-
tur. Dominatio enim ex gentium iure introducta est,
inquit i Iurisconsultus, quod & *k*Lucretio Placido vi-
sum est ad illa Statij:

*Ne tristes Dominos, orbamq; inimica reuisam
Eurydicen —*

Naturâ

Naturâ enim seruum esse quempiam, ^a paucis visum est ^{a Aristot. lib. 1. Politicor. cap. 3. § 4.} omnino. Iuris ciuilis capita ampliavit maximus Imperator ^b Constantinus, qui sanciuit, Libertos homines ingrâtos recidere in Seruitutē, quam euasissent; ^c Claudium imitatus. quod & ^d Nerone imperante agitatum est. Imo & in patriam ingrati qui olim militiam detrectabant, ad dilectum non respondentes, ut proditores Libertatis, in Seruitutem ^e redigebantur. Et horum aucteriorum alia quidem (ut vidimus) culpæ & noxæ imputanda sunt, alia egestati & pietati. Constituit enim ^f Constantinus, licere patribus, filios inopiæ causa distrahere; iure nimirum antiquissimæ à Romulo inuectæ patriæ potestatis, cuius meminerunt ^g Dionysius Halicarnassæus, ^h Cicero, ⁱ Dion Chrysostomus, & alij. Hi tamen precium aut vicarium offerendo, & vindicabantur in Libertatem; quam compensationem sustulit ^k Valentinianus Imperator, quod seruitium (diceret) ingenui, etiam minimi temporis spatio, remunerationi precij facere satis. Et idem ius videtur fuisse obseruatum in ^m expositis liberis, quos ⁿ *ἄπετρος* appellabant. Eorum enim Libertatis maximam habendam rationē ^o respondit Imperator ^p Traianus. At cum anno ^q Domini CDXLVII fames uniuersam Europam vexaret, Italici homines filios & parentes vendiderunt, quos ^r Placidius Valentinianus redimi præcepit sub quintæ adiectione. Quibus tamen optimorum Imperatorum sanctionibus malæ huic mercaturæ obuiam penitus itum non est, cum in ^s Lucanis, conuentu Leucothææ, ^t natali D. Cypriani, à parentibus liberi passim distraherentur. SERUITVTIS autem conditio iniquior fuit,

B quam

^a Aristot. lib.

^{1.} Politicor.

cap. 3. § 4.

^b L. II. c. de lib.

bert. § 2. cor.

libe.

^c Sueton. c. 25

^d Tacitus lib

13. Annal.

^e L. 4. de re

milit.

^f L. 11. c. de pa-

qui fil. distr.

^g lib. 1.

^h lib. 1. de

Oratore.

ⁱ Oratione 15.

^k eadem L. 15.

^l L. unic. c.

^m Theod. cod.

ⁿ apud B. thy-

nos.

^o Plin. lib. 10.

ep. 71.

^p Marcellinus

^q Nouell. 11

Valent.

^r Cassiodorus

lib. 10. Svariar

quam ratio humanitatis seruo & domino communis
 exigeret. *Est autem infima conditio & fortuna seruorum in-*
alib. 1. offic. quit ^a Cicero: *caput enim seruile ait* ^b Paulus, *nullum ius ha-*
b. L. 3. de cap. *bet, caret nomine, censu, tribu.* ^c Fabius maior de addito,
d. imin. cuius manumissio erat controuersa; *ante omnia Seruus*
6 Declam. 311. *hic habet nomen, est in censu, est in tribu; quorum nihil ut opi-*
d. Seruus lib. *nar apprehendi in seruo potest.* A militia præterea ^d arce-
9. Aem. *bantur, & quidem proposita capitali pœnâ.* ^e Marcia-
e L. 11. de re *nus, ab omni militia serui prohibentur: alioqui capite puniun-*
milis. *tur.* ^f Traianus Imperator de seruis inter tyrones reper-
f. apud Plin. *tis: lecti si sunt, inquisitor peccauit, si vicarij dati, penes eos*
Ep. 39. lib. 10. *culpa est qui dederunt, se ipsi, cum haberent conditionis sua con-*
g. L. 11. lib. 22. *scientiam, uenerunt, animaduertendum in illos erit.* Et hoc
 adeo receptum fuit, ut cum ex inopia liberorum capi-
 tum, Imperatores ad ultimum prope desperatæ Rei-
 publicæ auxilium adigerentur, tunc non legerent in
 militiam seruos, nisi liberos factos. Nunc ex his quæ
 diximus, intelligi dabitur quid sibi uellet Plinius, cum se
 confectum scribit infirmitatibus & mortibus suorum,
 illud solatij habere, quod permetteret seruis quoque
 quasi ^h testamenta facere, eaque ut legitima custodiret.
 Quasi testamenta appellat ea, quæ Ius ciuile testamen-
 ta esse uolebat. Quæ ratione ⁱ Vlpianus seruam seruo
 quasi dotem dare scripsit; ^k Paulus peculium serui quasi
 patrimonium; serui contubernalem, uernæ filij ^l quasi
 nouercam appellauit. DOMINIVM uerò in ipsos tum
 summi iuris, tum summæ iniuriæ erat. Pecudum enim
 potius, quàm hominum numero censebantur. ^m Caius:
quasi nurus et *ut igitur apparet seruis nostris exæquat quadrupedes, quæ pe-*
quasi socrus. *cutudum numero sunt.* ⁿ Seneca; *alia interim crudelia, & in-*
m L. 11. ad I. *humana*
Aquill.
g Ep. 47.

humana prætereo, quod nec tamquam hominibus quidem, sed tamquam iumentis abutimur. Et, nolo in ingentem me locum immittere, & de usu seruorum disputare, in quos superbissimi, crudelissimi, & contumeliosissimi sumus. Ideo rectè excepit Cicero: *seruus est nemo* (qui modo tolerabili conditione sit *a4. Catilina.*) fuerunt enim qui intolerandâ erant conditione, etiamsi ad Legis Æliæ Sentiaæ capita Cicero minime respexisset. Cibum enim adurere, mensam euertere, dicto tardius audientem fuisse, cruce, aut flagellis ad minus ^bexpiabantur, dixisses, omnes penitus dominos *b Plus. de ira cohib.* professos fuisse Stoicam sectam, adeo illis altè infederat, omnia seruorum peccata æqualia esse. Quo factum est, ut serui nuper empti non quærerent, an superstitiosum vel inuidum, sed an iracundum herum natum essent. Seneca: *quid est, quare ego serui mei hilarius responsum, & contumaciorem vultum, & non peruenientem usq. ad me murmuracionem, flagellis & compedibus expiem?* *a* Petrus Chrysologus suauissimus & eruditissimus Tractator, verissimo epiphonemate sententiam concludit: *Quidquid dominus indebitè, iracundè, libens, nolens, oblitus, cogitans, sciens, nescius, circa seruum fecerit, iudicium, iustitia, lex est. imperantis ira subdito ius est, & ad libitum domini vocem non habet conditio seruitutis.* Et has seruiles delicias tangit eleganter Geta *c* Terentianus:

— *herus si redierit,*

Molendum usq. in pistrino, vapulandû, habenda cõpedes,

Opus ruri faciendum —

ubi hæc Donatus: *facetè enumerat seruus uniuerfa supplicia sua conditionis, excepta cruce & furca, quarum pœnam verbis extenuare non potuit.* Et ex horum suppliciorum fre-

quentia honoraria illa manarant seruorum epitheta,
 Furciferi, Mastigiæ, Flagronis, Verberonis & Crucia-
 rij. Ab hoc eodem capite est Domitij & Vlpiani senten-
 tia, *licere seruis naturaliter in suum corpus seuire*. Quam bo-
 nus censor, iustitiæque sacerdos, ad liberos etiam ho-
 mines transfudit^b aliquando: ut hic obiter animaduer-
 tere liceat, quantò pere ius humanum diuini iuris lu-
 mine destitutum, cœcutiret. discussit sanè aliquoties
 natura caliginem hanc; ita ut^c Paulus viderit, *difficile*
dignosci posse liberum hominem à seruo: at hoc non diu
 mansit, siquidem plerique ita sentiebant, ut illa apud
 Luuenalem garrit:
O demens, ita seruus homo est! —
 Quod ne quis Satyricè dictum putet, audiat L. Florū:
enimvero seruilium armorum dedecus feras. nam & ipsi per
fortunam in omnia obnoxij, tamen quasi secundum hominum
genus sunt. Quæ si apud politos & humanitatem profes-
 sos obtinuerunt, quid mirum à rudioribus fuisse rece-
 pta? Leges f Ripuariorum: *quod si seruus seruum, ictu uno*
vel duobus seu tribus percusserit, nihil est, sed tamen propter
pacis studium tremissem, id est, quattuor denarios componat.
 Non igitur mirandum est, si & Vlpianus seruitutem
 morti adsimilauerit. Et olim quidem potestas domini-
 ca necem ipsam seruorum complectebatur. Caius:
nam apud omnes peræque gentes animadvertere possumus, do-
minis in seruos vita necisq; potestatem fuisse. Et profecto,
 sanguinarium hoc ius notauerunt apud Germanos
 Tacitus, apud Persas^k Ammianus. Et huius sanè iuris
 illa fuit vis, ut^l Hadrianus Imperator *seruos à dominis ve-*
nerit occidi, eosq; iusserit damnari per iudices si digni essent.
 Quod

a L. 20. de pe-
cul.

b L. 11. de his
qui not. inf.

c L. 5. de cōtr.
amp.

d Sas. 6.

e lib. 3. Hisfor.
cap. 20.

f Tit. 23.

g L. 18. de cōd.
& dom.

h L. 1. de his
qui sui; vel a-
lie sunt iur.

i De mor. Ger.
lib. 23.

j Spartianus.

Quod & Antonino Pio Hadriani successori placuit, ^{a L. 1. & 2. de his qui sus vel alie. sunt iur. b L. un. c. de emend. ser.}
 Constantinus autem, sub cuius humano imperio immanitatem olim exiit orbis Romanus, rescripsit, *reum homicidij fore, qui seruum, barbarorum sauitiam imitatus, in ipsis adegerit cruciatibus vitam relinquere.* Egregie quidem Constantinus. At neque ideò domini ius sibi suum eripi passi sunt. ^{c de Gubern. lib. 4.} Saluianus: *homicidia quoque in seruis rara sunt, terrore ac metu mortis, in diuitibus assidua, spe ac fiducia impunitatis, nisi forte iniqui sumus, hoc quod diuites faciunt ad peccatum referendo: quia illi cum occidunt seruulos suos, ius putant esse, non crimen.* Lenioribus autem animaduersionibus frequenter domini utebantur. ^{d Sat. 5.} Iuuenalis,

— hic frangit serulas, rubet ille flagello,

Hic scuticâ. ————— Baltea verò, quæ vocat

* Iuuenalis, Lora interpretatur Scholiastes antiquus. ^{* Sat. 9.}
 Quam utique operam nauasse conseruos argumento sunt ^{e lib. 10. cap. 3. Gellius. f lib. 9. Met. g lib. 6. Met.} LORARI, qui apud Plautum catenas & vincula iniiciunt vincendis. Imò & conserui apud Apuleium, ^{h L. 10. de iniur. Soc. & L. 7. de iniur.} Myrmecen vinciunt; & Sollicitudo & Tristitiesque Vereris ancillæ, Pſyche misellam flagellis affligunt, & cæteris tormentis excruciant. Et quidem flagella in peculio seruorum erant. Imò & ad Libertos pertinebant aliquando, iniurio tamen iure. ^{i L. ult. de iniur. & fam. lib.} Vlpianus: *nam interdum etiam ex causa famosa, ut Padius putat, permittere debet patronum in ius vocari à Liberto, si eum grauissimâ iniuriâ affectit, vel flagellis fortè cecidit.* Neque verò mitiores fuerunt in seruos magistratus quàm domini. ^{i L. ult. de iniur. & fam. lib.} Hermogenianus: *serui quidem flagellis casi dominis restituuntur, liberi verò, humilioris quidem loci, fustibus subijciuntur: ceteri autem vel exilio temporali, vel interdictione rei certa coer-*

a *Bartol.*

centur. Recensuit autem Aristophanes catalogum feruiliū aliquot tormentorum. *Extensionem videlicet in sabula, suspensionem, scuticame pelle histricis, verbera, torturam, aceti in nares infusionem, & laterum impositionem.* ubi notat Scholiastes, Liberos porri & gythij caule cædi consueuisse. huius verò loci indicium debeo VINCENTIO CONTARENO, qui splendorem humaniorum litterarum, quas profitetur publicè, humanissimis moribus pene obruit. Huic eidem dominicæ licentiæ adscribamus necesse est enarrationem illam Donati Grammatici ad *b* Terentianam parœmiam

b *Eunucho.*

— *at enim in me isthac cudetur faba.*

quosdam videlicet consueuisse, *malè coctam fabam, & qua non maduerit, supra caput coqui saxo comminuere.* Item

c *Appul. lib. 8. Met.*

supplicium villici, quem dominus melle perlitum, formicis cruciandum obiecit. Ab huiusmodi sæuis & sanguinarijs hominibus, qui *d* fame, verberibus, & acerbo do-

d *ex hoc capite gulam & furca seruorū excusat Saluianus lib. 4.*

minatū familiam suam vexarent, ne oblata recipiat Episcopus, seriò admonet Clemens Constitutionum Apostolicarum lib. 4. Quod utique mōnitum pernecessarium tunc temporis visum est, cum domini non rarò adeò asperi & immites inuenirentur, ut *macelli specie* (utar

e *Macrino.*

f *Lib. 3. de ira cap. 40. Seneca. Idem de clem. cap. 18. g* *Satyra 6.*

e *Capitolini verbis*) *domus eorum cruentarentur sanguine vernularum.* Nota est immanitas Vedij Pollionis, quam Augustus festiuo talione contudit. Verè demum *g* lu-

uenalis: — *hic frangit ferulas, rubet ille flagello,*

Hic scutica. sunt qua tortoribus annua prestant.

Verberat atq; obiter faciem linit; audit amicas,

Aut latum picta vestis considerat aurum;

Et cadit: longi relegit transuersa diurni;

Et ca-

*Et cadit, donec lassis cadentibus, exi
Intonet horrendum, iam cognitione peracta:
Præfectura domus Sicula non mitior aula.*

Et huius carnificinæ scenam repræsentat nobis non obscure Galenus, apud quem legimus, *famulos tum a de dignosi. calcibus appetitos, tum graphijs compunctos: eisdem confractos dentes, oculos stylo & calamo erutos; eosdem gladio percussos, lancillas morsu dominarum cruentas.* Imò quidquid *cur. an. morb. cap. 4.* tætrum, sæuum, horribile in Christianos olim excogitatum & exercitum est, illud omne (ut ego quidem cæseo) à seruis ad illos transiit. Idem enim Galenus *b cap. 3.* a libi scribit, *dominos fugitiuorum crura adurere, cadere, lacere: furum manus: edacium ventrem; garrulorum linguam torquere consueuisse.* Iam verò colaphi & alapæ præ his fuerunt nugæ meræ. Quæ tamen & ad nostros martyres pertinuerunt. Et hæc inclementia in fugitivos præsertim eminuit, quos per amicos, vel per fugitiuarios conquisitos, sigmatibus notatos, vel trudebant in custodiam publicam ad tempus, vel in pistrinum, vel interficiebant. *c Lib. 6. de Decr. Hipp. & Plat.* Cicero: *cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi litteris cognosset, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit; sed in publicam vel in pistrinum, non satis ex litteris eius intelligere potuimus.* De FUGITIVIARIIS Florus præter alios; *in q. qui per Fugitiuarios retrahi debuissent, Pratorios duces profugos pralio, ipsi sequebantur.* Pistrini elegans descriptio legitur apud Appuleium: *ibi complurium iumentorum multiuꝝ circuitus intorquebant molas ambage varia; nec die tantum, verum perpeti etiam nocte, prorsus instabili machinarum vertigine lucubrabant peruigilem farinam.* At quales pistrini habitatores? pergit idem

auAor; homunculi vibicibus liuedinis totam cutem depicti, dorsumq; plagosum scissili centunculo magis inumbrati, quam obtecti; nonnulli exiguo tegili tantummodo pubem iniecti, cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti. frontes litterati, & capillum semirasi, & pedes annulati. Quod si latitarent fugitiui PRACONIO illos indagabant. Petronius: intrat stabulum Praco cum seruo publico, aliq; sanè modica frequentia; facemq; fumosam magis quàm lucidam quassans, hac proclamauit. Puer in balneo paulò ante aberrauit, annorum circa sexdecim, crispus, mollis, formosus; nomine Gyton. si quis eum reddere aut commonstrare voluerit, accipiet nummos mille. Lucianus & alij eadem habent. Quidam etiam inquirebant Libello proposito. Curius Fortunatianus; cuius seruus fugerat, Libello proposito, vel per Praconem nunciens dixit, daturum se ∞ ei, qui ad se seruum perduxisset. LIBELLI speciem expriment auAol lib. 3. El. 22. res proximè citati, & Propertius egregiè.

Quas si quis mihi rettulerit donabitur auro.

Quis pro diuitijs ligna retenta velit?

Ipuer, & citus hac aliqua propone columna.

Et dominum Exquilijs scribe habitare tuum.

e L. 15. de praeser. Ver. huc pertinent verba Iuliani I. Cti. Solent qui nouerant seruos fugitiuos alicubi celari, indicare eos dominis ubi celerentur. qua res non facit eos fures. solent etiam mercedem huius rei accipere, & sic indicare. Porrò Libellus $\gamma\epsilon\alpha\mu\alpha\tau\iota\omicron\nu\varsigma$ Luciano est. At eousque progressa est dominorum sauitia, & procliuis seruorum fuga, donec ad publica sacra populi Romani perueniret. Plinius: Vestales nostras hodie credimus, nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in illicio precationis. (ita enim ibi videtur legendum.)

Hoc

Hoc ut ut verum fuerit, homines tamen Vestra valentiores, non carmina modò, sed & custodias euadèbant, quod ut publicè perniciosum, publico etiam iure coercitum est. ^{a lib. de ser.} Vlpianus; *Senatus censuit ne fugitiui admittantur in saltus, neue protegantur à villicis vel procuratoribus* ^{fugit.} possessionum, & mulctam statuit. *infra. Senatusconsultum Modesto Consule factum, ut fugitiuos inquirere volentibus, littera ad magistratus dentur, mulctà etiam centum solidorum in magistratus statutà, si litteris acceptis inquirentes non adiuuent. sed & in eum qui quæri apud se prohibuit, eadem pœna statuta est; etiam generali epistola diuorum Marci & Commodi, qua declaratur & Præsides & magistratus, & milites stationarios dominum adiuuare debere.* ^{b lib. io. epistol.} hinc apud Plinium iuniorè legimus, Appuleium militem è statione Nico-mediensi de seruo scripsisse, qui ad statuam confugerat. Statua scilicet miseris perfugium erat, tunc enim magistratus de querelis ipsorum cognoscebat, & venire eos iubebat, ne in potestatem dominorum reciderent amplius. ^{c L. 2. de his qui sui vel alii sunt iur.} Ideoq; neque fugitiui censebantur qui in asy-lum aut ad statuam confugiebant. Asylum autem est templum religione & iure sanctum; quod seruitijs etiam pessimis patebat aliquando. Quare Scto, abolita quæpiam asyla sunt, quibusdam modus præscriptus apud Cornelium Tacitum, ^{e lib. 3. annal.} cui nos alibi lucis aliquid attulimus. Statua quibus ad manum non erat, illis ara non deerat, ut notarunt viri docti ad Tibullum, & elicitur ex Cornelio Nepote, ^{f Pausania.} *sanctum Neptuni & Tanari, quod violare nefas putant Græci, eo ille index confugit: in ara consedit.* Hæc autem fugæ cognitio, vel Præsidis & Proconsulis in prouincia, vel Præfeti vigi-

C lum

a L. 2. de ser.
fugit.

lum Romæ fuit. • Labeo : tamdiu autem custodiuntur,
quamdiu ad Præfectum vigilum, uel ad Præsidentem deducantur;
eorumq; nomina & nota & cuius se quis esse dicat, ad magistra-
tus deferantur. Quod si à dominis agniti non fuissent,

b Lib. 1. sentē.
Tit. 14.

c lib. 15. de cō.
sau. dis.

d L. 1. de off.
præf. urb.

e L. 24. de pi-
gnor. act.

per officium Præfecti vigilum distrahebantur, ut asserit
Iulius b Paulus. Neque de fuga tantum Præfectus vigi-
lum cognouit, sed & de furtis seruorum, excepto adul-
terio in domini uxorem commisso, quod ad notionem
Præfecti d urbi spectabat. Et sanè, Vlpianus, cum ser-
uos pro maleficijs oblatos Præfecturæ scribit, vix de a-
lia quàm vigilum Præfectura videtur intellexisse. Ani-
maduertebant autem in seruos & Illviri capitales. Mo-
net Asconius in commentario ad primam, in Verrem,
quæ diuinitio dicitur, fures & seruos nequam apud
Illvros capitales, apud columnam Mæniam puniri so-
lere. Horatius in Mænam Pompeianum;

f Epod. Ode 4.

Seetus flagellis hic triumuiralibus,

g Lib. 1. de ser.
fugit.

h Lib. 1. de ser.
fugit.

i Lib. 1. de ser.
fugit.

k Lib. 1. de ser.
fugit.

l Lib. 1. de ser.
fugit.

m Lib. 1. de ser.
fugit.

n Lib. 1. de ser.
fugit.

o Lib. 1. de ser.
fugit.

p Lib. 1. de ser.
fugit.

q Lib. 1. de ser.
fugit.

r Lib. 1. de ser.
fugit.

s Lib. 1. de ser.
fugit.

t Lib. 1. de ser.
fugit.

u Lib. 1. de ser.
fugit.

v Lib. 1. de ser.
fugit.

w Lib. 1. de ser.
fugit.

x Lib. 1. de ser.
fugit.

y Lib. 1. de ser.
fugit.

z Lib. 1. de ser.
fugit.

Praconis ad fastidium,

ubi Porphyrion animaduertit, poetam speciali elocu-
tione usum pro generali neque enim Illviris tantum,
sed & alijs potestatibus ius esse alienos seruos flagellare.

3 Amphitruo-
ne.

Sosion apud g Plautum stat à Triumuiris,

4 Lib. 1. de ser.
fugit.

5 Lib. 1. de ser.
fugit.

6 Lib. 1. de ser.
fugit.

7 Lib. 1. de ser.
fugit.

8 Lib. 1. de ser.
fugit.

9 Lib. 1. de ser.
fugit.

10 Lib. 1. de ser.
fugit.

11 Lib. 1. de ser.
fugit.

12 Lib. 1. de ser.
fugit.

13 Lib. 1. de ser.
fugit.

14 Lib. 1. de ser.
fugit.

15 Lib. 1. de ser.
fugit.

16 Lib. 1. de ser.
fugit.

17 Lib. 1. de ser.
fugit.

18 Lib. 1. de ser.
fugit.

19 Lib. 1. de ser.
fugit.

20 Lib. 1. de ser.
fugit.

Quid faciam nunc, si Tresviri me in carcerē compegerint &
Inde cras è promptuaria cella depromar ad flagellum?

b Lib. 8. cap. 4.

c Lib. 8. cap. 4.

d Lib. 8. cap. 4.

e Lib. 8. cap. 4.

f Lib. 8. cap. 4.

g Lib. 8. cap. 4.

h Lib. 8. cap. 4.

i Lib. 8. cap. 4.

k Lib. 8. cap. 4.

l Lib. 8. cap. 4.

m Lib. 8. cap. 4.

n Lib. 8. cap. 4.

o Lib. 8. cap. 4.

p Lib. 8. cap. 4.

q Lib. 8. cap. 4.

r Lib. 8. cap. 4.

s Lib. 8. cap. 4.

Val. Maximus: Fannij seruus Alexander, cum in suspicio-
nem C. Fl. equitis Romani occisi venisset, sexies tortus perne-
gavit ei se culpa affinem fuisse: sed perinde atq; confessus, & à
iudicibus damnatus, & à L. Calpurnio Illviro in crucem actus
est. Imò & fugitiui ad eos perducebantur ut diximus.

19 Lib. 8. cap. 4.

20 Lib. 8. cap. 4.

21 Lib. 8. cap. 4.

22 Lib. 8. cap. 4.

23 Lib. 8. cap. 4.

24 Lib. 8. cap. 4.

25 Lib. 8. cap. 4.

26 Lib. 8. cap. 4.

27 Lib. 8. cap. 4.

28 Lib. 8. cap. 4.

29 Lib. 8. cap. 4.

Asconius Pædianus: Munatius & Pompeius Tribuni ple-
bis

bis in rostra prodixerant IIIvirum capitalem, eumq; interrogauerant, an Galatam Milonis seruum cades facientem deprehendisset; ille dormientem in taberna pro fugitio deprehensum, & ad se perductum esse responderat. IIIviri autem non seruorum & humilium tantum, ut quibusdam placuit, sed & liberorum nobiliumque maleficia conquirebāt, carceris custodes erant, animaduersionique intererant,

ut ex ^a Varrone & ^b Pomponio didicimus. Lilius autem & Gellius disertè, ^c ille; fugientes Bacchanalium conscios à IIIviris in carcerem coniectos fuisse scribit; ^d hic: Næuium, ob assiduum maledicentiam & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poetarum more dicta, in vincula Romæ à IIIviris coniectum esse. Seruos retractos à fuga STIGMATIBVS notabant. ^e Aufonius;

^a Lib. 4. de Lo
L.

^b L. 11. de o-
rig. iur.

^c Lib. 39.

^d Lib. 3 cap. 3.

^e Epigr. 15.

Pergame non rectè punitus, fronte subisti

Supplicium, lenta quod meruere manus.

At tu, qui dominus, peccantia membra coerce:

Iniustum falsos excruciare reos.

Aut inscribe istam, qua non vult scribere dextram,

Aut profugos ferri pondere nocte pedes.

¶ Columella Lepidium circumscribens, cecinit;

^f Lib. 10.

Ponitur & lactis gustum qua condiat herba,

Deiectura quidem fronti data signa fugarum,

Vimq; suam idcirco profitetur nomine Graio.

¶ Iuuenalis de Xerxe:

^g Sat. 10.

Ille tamen qualis redijt Salamine relicta,

In Corum atq; Eurum solitus seuire flagellis

Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,

Ipsum compedibus qui uinxerat Ennosigeum?

Mitius id sanè, quod non & stigmate dignum

Credidit

- a lib. 7.* At credidit si^a Herodoto credimus. Quod sanè factum indicat antiquitatem stigmatiarum, ut & capitalis ille
- b Herodot. lib. 5.* *c Vitruvius li. 2, c. 8.* *b* Tabellarius ab Histiaeo missus ad Aristagoram, & *c* Artemisæ trophæum apud Rhodios. Imò & Phocylides præcipit;
- Στίγματε μὴ χάψης ἐπὸν εἰζῶν θεράποντε.*
- & his notis insignes videntur fuisse Pagasæi δέλοι, quos
- d lib. 1. Deipnosoph. e lib. 2. in Eutrop.* Hermippus apud *a* Athenæum recensuit. Et hoc fuit inscribere, ut apud Aufonium vidimus. *e* Claudianus,
- Iurâ regunt, facies quamvis inscripta repugnet,*
Seq̄ suo prodat titulo —
- f Reviviscen- tibus.* Locus inustionis fuit frons, ut monstrat *f* Lucianus, qui fugitivos nescio quos Philosophos, typo vulpis aut simiæ, censet in ea partè vultus inuri debere. & Diphilus quoque nescio quem insectatur, qui comam se alere Deo dicebat, ut capillis promissis obuelaret frontem inustam notis. At quæ nam hæ notæ? Fuerunt qui staterent Φ & F: quod utique nobis non improbatur. Illud iniicit scrupulum, quod Pètronus narrat, Eumolpum impleuisse frontes Eucolpij & Gytonis ingentibus litteris, quas appellat notum fugitiuorum epigram-
- h lib. 6. cap. 8.* *b* Val. certè Maximus memoriæ prodidit, seruum Restionis inexplabili litterarum nota, per summam oris contumeliam inustum; ubi vox illa litterarum minus aptè ad unicum Φ vel F videtur referri posse. *i* Martialis & ipse scrupulum non eximit. cum enim nescio quem liberum se, & fortunatum mentientem, carmine insectaretur, Rufum monuit, ut personam fronti detraheret, nèque permitteret, ut imponerent sibi manus Sardonychata, Lacernæ Tyriæ, toga candida, unguen-
- torum

torum fragrantia, & cætera quæ apud ipsum videre est. Latitare enim sub his omnibus seruum, eumque inscriptum, & pro nequitia litteratum. huius porrò frontem numerosis splenijs insignem, ut respiciat hortatur, concluditque,

Ignoras qui sit? splenia tolle, leges.

Splenia profecto numerosa videntur adhibita, ut contererent numerosas inscriptas litteras. quid ergo? num frontem implebant repetita littera F vel Φ ? Ego quidem nihil habeo quod statuam. Arbitror tamen inscriptionem fugitiuorum fuisse conceptam illis verbis, quæ in eorundem collaria, & æreas lamellas incisa, Romæ ab hinc triennium vidi. Cum enim Constantinus Aug. ad normam eius humanitatis, quam profitebatur, vetuisset in facie noxiorum scribi, quod dedeceret faciem maculari, quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis esset figurata, non defuerunt lenes domini, qui obsequerentur, & frontis contumeliam in ea quæ diximus transferrent. Collaria enim fuisse aptata fugitiuis, testatur & Lucillius,

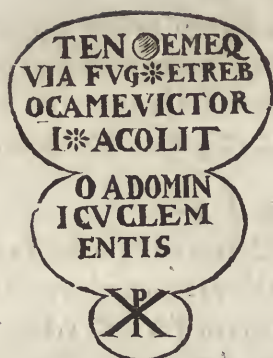
*al. ii. c. Th. de
penis.*

*6 Nonius ex
lib. 29.*

Cum Manicis, Catulo, Collariq; ut fugitiuum

Deportem —

Collare autem vidi Romæ ut dixi apud LÆL. PASCHALINUM cum huiusmodi inscriptione: TENE ME QVIA FVGI ET REVOCA ME DOMINO MEO BONIFATIO LINARIO A $\text{X} \Omega \text{X}$. Extat apud eundem ærea lamella utrimque inscripta:

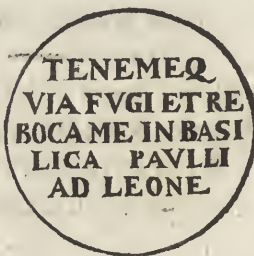
Sunt verò illæ quæ in ipsa aduersa leguntur litteræ non prominentes, sed incisæ, & quidem non ineleganter. at quæ in eadem auersa conspiciuntur, in summa velut cute, cultelli acumine videntur exaratae negligentius. Et ex hoc demum capite famosa erat olim collaris ferrei gestatio, ut notat Metaphrastes in actis SS. martyrum Carpi, Papyli, Agathodori, & Agathonicæ; ut quæ liberos homines dedeceret. Vidit & ^aBENEDICTVS ÆGIVS Romæ olim apud Maffæios laminam æneam, in qua legebatur,

Neq; verò nō poterant tot verba in fronte commodè imprimi, cum

^a Ex autogra-
pho ipsius.

^b Baronium in
Not. ad mar-
tyrol, 22. Dec.

^b Theophilus Iconomachus, destabili solertia, xi versus Theophanis & Theodori fratrum martyrum frontibus inscripserit. Et hæ lamellæ, ut ego quidem sentio, clavis capitatis ad collaria affigebantur, ut indicio suo proderent fugitiuos, Et ut priora illa Christianorum sunt, è nota ✕

quæ

quæ CHRISTI nomen indicat, & è mentione Acolythi, & Dominici Clementis (Dominicum enim ædes sacra est) ita posterior hæc inscriptio habet nonnihil, de quo ambigamus. Basilica enim Pauli, & ad Titulum Pauli via Ostiensi (ut nominat Prudentius) potest referri, & ad insignem illam Basilicam quam L. Aemilius Paulus in medio foro extruxit. Ego tamen ad res nostras pertinere arbitror. Quod enim Constantinus damnatos in ludum vel in metallum inscribi vetuerit, id homines nostri mites & innocentes, videntur & in fugitiuis recepisse. Athæc non ut asseramus dicta sint; sed ut differamus, eruendæ studio veritatis. Porrò de uniuersa stigmatum ratione tractarunt *a* CAESAR BARONIVS,

a loco citato.

Quem nunc emerita permensus tempora vita,

Secreti pars orbis habet, mundusq; piorum:

*b Comment. in
instit. Cæs.*

& *b* HIERONYMVS ALEANDER meus, Mystra ille Musarum. Neq; his tantum finibus eoclusum fuit suppliciũ fugitiuorũ. dati. n. sunt: non rarò ad pugnã bestiarũ. Androclus apud Appionem seu *c* Gellium ita de seipso ait; *c* *ad dominum ex Africa Romam deductus, is me statim rei capitalis damnandum, dandumq; ad bestias curauit.* Ab hac impia consuetudine profluxit *d* Caij Imperatoris immanitas, qui multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnauit. Fugitiui nimirum ad manum non erant, quos feris obijceret, substituit igitur honestiores homines, sed inscriptos prius. ut fronte saltem fugitiuos ementirentur. Præterea fuerunt in ludum coniecti, quod solemne fuit *M. c* Opelio Macrino Imperatori, quam ob causam illa *f* Iuuenalis,

c lib. 5. cap. 14

*d Suetonius
Cæsar cap. 27.*

*e Capitolinus
f Sat. 8.*

— *sed in magna legatum quare popinas;*

Inuenies aliquo cum percussore iacentem,

Permissum nautis & furibus & fugitiuis,

Inter carnifices & fabros Sandapilarum.

ad Gladiatores retulit antiquus Grammaticus. Imò & non fugitiui, atque adeò innocentes, ut de Spartaco &

eiusdem socijs tradidit ^a Plutarchus, cui ad stipulatur

^a in Crano.

^b lib. 6. ca. 20.

^b Laetantius; *hac consuetudine, inquit, imbuti (efflagitandi homines ad lanienā) humanitatem perdiderunt, itaq; nō parcunt etiam innocentibus; sed exercent in omnes, quod in malorum trucidatione didicerunt.* Quæ sanè arbitrij domi-

^c Spartianus.

nici impotentia impulit ^e Hadrianum Aug. ut vetaret, Lanistæ seruum vendi, causā non præstitā. Crux ipsa, ut ad fugitiuos reuertamur, non infrequens his posita

^d lib. 2. cap. 7.

fuit. ^d Val. Maximus: *quoniam quidem id egerit, ut qui cupiditate vitæ adducti, cruce dignissimis fugitiuis, trophæa de se statuere concesserant, libertatiq; suæ seruili manu flagitiosum imperij iugum non erubuerant, &c.* Idem ^e auctor: *hos e-*

^e Locoprox. ci.

num. 12. & vide

& Polyb. lib.

1. Histor.

nim (Romanos) tamquam patriæ fugitiuos crucibus affixit.

^f L. 10. de acq.

rer. dom.

Et hoc dominicum ius non vitam modò, sed & alia omnia seruorum complectebatur. ^f Caius; *igitur quod serui nostri ex traditione nanciscuntur, siue quid stipulentur, vel ex qualibet alia causa acquirant, id nobis acquiritur. ipse enim qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest.* Itaque filios etiam seruos procreabant, inter ipsos enim non matrimonium, sed contubernium erat, ut illi quidem opinabantur. ^g Paulus I. C. *idem tamen quod in seruilibus cognationibus constitutum est, etiam in seruilibus affinitatibus seruandum est, veluti ut eam, quæ in contubernio patris fuerit, quasi nouercam, non possim ducere.* ^h Plautus;

^g L. 14. de ri-

tu nupti.

^h Casina Pro-

logo.

Sunt

*Sunt hic quos credo nunc inter se dicere,
Quæso hercle quid isthuc est? serviles nuptia?
Serui ne uxorem ducent? aut poscent sibi?*

Nouom attulerunt, quod fit nusquam gentium.

Et hoc demum iure nititur Diocletiani & Maximiani

AA. rescriptum, seruos ob violatum contubernium, a L. serui. c. ad l. lul. de a. dult. adulterij crimine accusare non posse. Si quis autem serui alieni corpus animumue corrupisset, ex edicto Prætoris & lege b Lib. 9 D. Tit. 2. & Lib. 11. Tit. 3. c. Lot. de pigno. Aquillia pœnam facti dominus exigebat.

Non igitur mirum est, si domini seruos pignori dabant, si addicebant, si deferebant in censu. de pignore c Pa- pinianus; *Seruo pignori dato, peculium eius creditor, citra conuentionem specialiter super eo conceptam, frustra distrahit.*

Seruum autem oppigneratum fiduciarium appellat d lib. 2. tit. 13. el. 10. 31. Iulius Paulus. de additione e Martialis:

Addixi seruum nummis here mille ducentis,

Vt benè cœnares Calliodore semel.

de censu f l. 4. de censu. Vlpianus hæc habet; *in seruis deferendis obseruandum est, ut & nationes eorum, & aetates, & res, & officia,*

& artificia specialiter deferantur. Plerumque verò homines etiam liberi addicebantur à Prætoribus creditoribus ex

Lege XII. tabularum, cuius verba sunt apud g lib. 20. cap. 1. Gellium,

& meminit h lib. 3. cap. 8. i Declam. 311. Quintilianus. hi autem licet in vinculis essent, serui tamen non erant, ; Fabius maior contra

addictum, qui se testamento manumissum fuisse profitebatur: *ante omnia seruus hic habet nomen, est in cen-*

su, aut in tribu. infra, hunc ex quo genere seruorum ponitis? domi natum esse se non dicit, ne emptum quidem, aut hereditate relictum, pendet igitur omnis hæc conditio ex sœnore.

quid sequitur? ut nomen sit. Et hi omnes vel pactione, vel

D debiti

debiti repræsentatione liberabantur: quod ipsum (inquit Fabius) *serui non est, habere in sua potestate quando desinat seruire.* At quia nomina quædam, ut appellant Grammatici collegiua, seruilia hæc recensentes obseruauimus, nostrum erit illa indicare. *FAMILIAE* appellatione omnes qui in seruitio sunt, continentur, inquit ^a Vlpianus. huc pertinet ^b Rubrica, si Familia furtum fecisse dicatur: & Festi epitomator, cum eodem ^c Vlpiano, etiam alibi in idem consentiunt. ^d Phædrus ironicè;

Aesopus domino solus cum esset familia.

^epro Cacinna. cum unus homo (ut inquit ^e Ciceró) familia non sit. *fxv.* autem seruis constabat familia ad minus. *Domini patres familias, serui familiares appellati sunt* (inquit Macrobius)

^gLib. 1. Satur-
nal. cap. II.
Plautus in E-
pidico in prim.
^h Pertinace.
ⁱ Seneca.

à maioribus nostris, quod uellent his uocibus omnem dominis inuidiam, omnem seruis contumeliam detrabere. *FAMVLITIN* nomen idem penitus expressit. ^b Capitolinus;

Superuenerunt autem Pertinaci, cum ille aulicum famulitium ordinaret. ⁱ Spartianus: & postera die occurrente omni famulitio aulico. Famulitium à famulo; Famulus à Famel seu Famul Osco uerbo deducta sunt; & meminerunt Festus, Nonius, Ennius, Lucretius. *GREGX* idem significabat. & Seneca: *hinc puerorum perspicuos cultu atq; forma greges.* ⁱ Iuuenalis;

^k Epist. 110.
^l Sat. 12.

Alter enim, si concedas, mactare uouebit

De grege seruorum magna aut pulcherrima quæq;

Corpora —

Et quidē Comædos signanter, & Histriones. Petronius:

Grexx agit in scena mimum: Pater ille uocatur

Filius hic: nomen diuitis ille tenet.

Donatus in Adelphos: hac sanè acta est Ludis scænicis funo-
bribus

bribus L. Aemily Pauli: agentibus L. Ambinio, & L. Turpio-
one, qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant.

PVER & PVERI eâdem ratione. ^a Paulus, Pueri appellatio

tres significaciones habet, unam cum omnes seruos pueros ap-
pellaremus, &c. ^b Cicero: nam puer festiuus Anagnostes no-

ster Sosibheus decesserat, meq; plus quàm serui mors debere vi-
debat, commouerat. huc referenda sunt Festi verba,

Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, à pra-
nomine domini ductum, ut Marcipor, Caipor. huc c. Plinij,

singuli Marcipores, Luciporesue, dominorum gentiles, victum
in promiscuo habebant. huc Fabij ^d Quintiliani; in seruis

iam intercidit illud genus, quod ducebatur à domino: unde
Marcipores, Publiporesq;. hinc lucem accipit vetus in-

scriptio, quæ & ad Libertos hoc transferre videtur.

P. RVBRIO. LATINO
SICINIVS, P. POR. PATRONO
SVO. B. M

Marcipores autem & Publipores dicebantur, quasi
Marci & Publij pueri, ut docet ^e Priscianus, pueri id est

serui. quo spectat forte ^f Varronis obiurgatio; quotus-

quisq; iam seruos habet priscis nominibus? Quæ omnia faci-
unt, ut serui nomen apud A sconium restituendum pu-

tem; & cum puer ante subtractus esset, de seruo Alicore qua-
sionem ita habuisse, ut eum articulatim consecaret. pro Ali-

core lego Aulipore, ad præscriptum eorum quæ dixi-
mus. ^g PÆDAGOGI etiam nomine venerunt serui, licet

non omnes promiscuè. ^h Vlpianus; si instructum fundum
legasset, ea Padagogia qua ibi habebat, ut cum eo venisset præ-

sto essent in triclinio, legato continentur. ⁱ Seneca: quare Pa-
dagogium preciosa veste succingitur? ^k Idem: omnium Pada-

agogia

^a L. 204. de
Verb. sign.

^b lib. 1. ad At.

^c lib. 33. cap. 1

^d lib. 1. cap. 4.

^e lib. 6.

^f lib. 8. de L. L.

^g in Milonia-
nam.

^h E. Quasi-
de fundo instr.
i de beatu Gi-
ta cap. 17.

^k Epist. 123.

a in Apologe-
tico.
b lib. 26.

gogia oblitâ facie vehuntur, ne Sol ne frigus teneram cutem le-
dat. ^a Tertullianus; cum de Padagogijs aulicis nescio quæ cy-
nadum deum facit. ^b Ammianus Marcellinus de Proco-
pio tyranno; stetit itaq; subtabidus (excitum putares ab in-
feris) nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta, ut
regius minister, indutus à calce ad pubem in padagogiani pueri
speciem, purpureis opertus tegminibus pedes, hastatusq; pur-
pureum isidem pannulum laua manu gestabat, ut in theatriali
scena simulachrum quoddam insigne, per auleum vel mimicam
illationem subitò putares emersum. Ex his patet, opinor; è
quo genere seruorum Pædagogium constaret. SERVI-
TIVM & SERVITIA familiam uniuersam complexa sunt.
^c Cicero: quid magis deformatum, inquinatum, peruersum,
conturbatum dici potest, quàm omne seruitium permissu magi-
stratus liberatum, in alteram scenam immissum? ^d Columel-
la, Villicum fundo, familiaq; præponi conuenit, atatis nec pri-
ma, nec ultima; nam seruitia sic tirunculum contempunt ut se-
nem. At si seruos homines non esse nonnullis (ut vidi-
mus) aliquando placuit; non ideò tamen ablatum eti-
am illis hominis nomen est. HOMO enim absolutè ser-
uum expressit. ^e Cato: Villicum, Villicam, operarios V. Bu-
bulcos III. Subulcum I. Asnarium I. Opilionem I. summa ho-
minum XIII. ^f Catullus;

e de harusp.
resp.

d Lib. 11.

e Tit. 10.

f Carm. 10.

— are comparasti

Ad Lecticam homines —

alij passim. Domi autem natos VERNAS appellabant.

g apud Cassio-
dorum.

h Suetio, c. 14.

& Adamantius Martyrius: si enim Berna domi genitū signi-
ficet, id est, εἰκογενής. Et ab hac voce VERNACVLI, quibus
infensus fuit Imperator ^b Vitellius, quorsum. n. ibi sub-
stituamus diuinaculos aut veraculos? Signat autē Sue-
tonius

tonius plebeculam Romanam, de cuius dicacitate hæc habet ^a Tertullianus; *ipſos Quirites, ipſam vernaculam* ^{a Apolog.} *ſeptem collium plebem conuenio, an alicui Caſari ſua parcat illa lingua Romana?* notauit pridem & ^b Martialis,

Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,

Et ſæda lingua probra circulatricis.

^b lib. 10.

& hæc eſt vernacula multitudo ^c Tacito; *quæ militariſibus numeris per dilectum inſerta, laſciuiæ ſucta, laborum intolens, ſeditionem conſciuit in caſtris inſignem illam, quæ Germanicum Caſarem, ſorem illum domus Auguſta, non tralatiuè exercuit.* Tetigit & Cicero aliquando, ut cum recenſuit imaginem antiquæ & ^d vernaculæ feſtiuitatis, ſapo

^c lib. 1. annal.

rem ^e vernaculum, crimen domesticum, ac ^f vernaculum. Et quidem ^g Felix Romulum, Picum, Tiberinum, Conſum, Pilumnum, Picumnum, eâdem ratione Romanorum dixit vernaculos Deos; eâdem ^h Petrus Diaconus Aetnæ incendium Siciliæ, appellauit vernaculum genus monſtri. domesticum videlicet quidpiam & natiuum cupiebant ſignificare. Hinc natum procul dubio eſt, ut vernaculos nominarent domesticos ſeruos.

^d lib. 2. ad fam.

^e de clar. orat.

^f V. in Verrè.

^g in Octauio.

^h lib. 4. Hiſto.

ⁱ miſc.

ⁱ Marcianus Capella: *famulitium Veneris, vernaculæq; Bromiales, tantos cachinnos concuſſis admodum tulere ſingultibus, ut quamplures alios conniſos cohibere riſum, hoc maxime in petulantis prurptionis ſonitum, effuſiq; cachinni licentiam prouocurint.* & Appuleius; *quàm ſaluè agit (inquit) Demeas noſter? quid uxor? quid liberi? quid vernaculi?*

ⁱ lib. 8.

ⁱ Paulus Diaconus; *Didymus & Viridianus acceptis proprijs ſeruulis & vernaculis &c.* Sacræ ^m Genetiſis interpres, & acta Synodi Rhemenſis. Et ſanè aliquando & ipſa Vernæ vox latiore aliquanto quàm diximus, noti-

^k lib. 1. memmor.

^l lib. 13. de geſt. Rom.

^m Cap. 14. &

ⁿ 15.

^a L. 6. 29.

one accepta est. ^a Martialis:

*Non de plebe domus, nec auara verna catasta,
Sed domini sancto dignus amore puer.*

^b Lib. 9. epigr.
60.

Vbi notandum est, Manciparios, Mangones, Venalitiarios, Catastis afferuasse pueros venales. Idē ^b Martialis;

*Sed quos arcana seruant tabulata Catasta,
Et quos non populus, nec mea turba videt.*

^c lib. 35. ca. 17
d de illustr.

Gramm.

^e Lib. 2. de Catasta, Marcellius ad Sat. ultim. Persis.

Gallonius de cruciat. SS.

^g Mart cap. 3.

Baron. in not. ad martyrol.

16. Martii. Pa melius ad Cyprian. epist. 33.

^f lib. 1. Amor. El. 8.

^g lib. 35. cap. antepenult.

^h L. 16. de Publ. & Vect.

ⁱ Declam. 340

^k cap. 47.

1 L. 36. de ad. ed.

^c Plinius: *talem in Catasta videre Chrysozonomum Sylla.* ^d Suetonius; *Laberius Hiera emptus de Catasta.* Eorumdem venalium nota erant gypsati pedes. ^e Tibullus;

*Nota loquor, regnum ipse tenet, quem sapè cogit
Barbara gypsatos ferre Catasta pedes.*

^f Ovidius: *Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus,
Despice gypsati crimen inane pedis.*

^g Plinius de creta disertis verbis; *Idem Mangones (& erit loco appendicis) seruos nouitios apud Publicanos profitebantur.* ^h Marcianus; *quoties quis mancipia inuecta profectus non fuerit, siue venalia siue usualia, pœna commissi est: si tamen nouitia mancipia fuerint, non etiam veterana.* ⁱ Fab.

maior de Mangone, qui nouitium puerum prætextâ induit; *circumscribere vectigalia P. Romani voluisti: specie prætextati imponere Publicano voluisti.* Nouitia verò mancipia ideò vectigalia erant, quia à venalitarijs pluris quàm veterana vendebantur. ^k Suetonius de Cæsare;

seruitia recentiora politioraq; immenso precio, & cuius ipsum etiam puderet, sic ut rationibus veteret inferri. ^l Vlpianus: *præcipiunt Aediles, ne veterator pro nouitio veneat. Et hoc edictum fallacijs venditorum occurrit. ubique enim curant Aediles, ne emptores à venditoribus circumueniantur. ut ecce plerique solent mancipia, qua nouitia*

non sunt, quasi nouitia distrabere, ad hoc scilicet ut pluris vendant. Quod autem tangit Vlpianus de cura Aedilium, id vero confirmat Gellius dum scribit, venalitarijs edicto Aedilium præceptum fuisse, ut proponerent titulum seruorum singulorum, in quo morbi, vitiaue eorum continerentur: an erronei, an fugitiui, noxae non soluti essent. Veterator autem ille est ex Venuleio, qui ex venalitiõ nouitiorum emptus, alicui ministerio præpositus sit. nouitium autem non tyrociniõ animi, sed conditione seruitutis intelligi: nec ad rem pertinere Latinè sciat nec ne, nec ob id veteratorẽ eum esse, si liberalibus studijs eruditus sit. At Marcianus contrahit hæc in fauorem Publicanorum; Sunt (inquit) veterana, qua anno continuo in urbe seruierunt: nouitia autem mancipia intelliguntur, qua anno nondum seruierunt. Fallacias & præstigijs venditorum, quarum meminit Vlpianus, indicabit nobis unico argumento Plinius, cum recenseat, non semel artes mancipiorum, qui auertebant pubertatem venalium. Ad quam turpitudinem præterea institutæ fuerunt in urbibus officinæ, ubi molles pice obliti à vulforibus, depiles & glabri fiebant. Nec aliõ pertinebant in Commodiana suppellectili Samnitica vasa, calefaciendæ, seu & tabefaciendæ resinæ accipi. Neque malè omninõ Aelianus, qui Tarentinos notat & Tyrrhenos ex viris studisse ut mulieres facerent. Primi quippe Tarentini ceterum corporis læuigarunt, ut apud Athenæum tradit Clearchus. Emptores verò morbos & vitia mancipiorum sedulo explorabant. Appuleius: cum incensus Gages lapis (ut apud Physicos lego) pulerè & facillè hunc

a lib. 4. cap. 2.

b l. ult. de aedil. ed.

c L. 16. de pub. & vet.

d lib. 21. ca. 20
lib. 30. cap. 5.
lib. 32. cap. 10.

e Clemens Alexandr. Pad. lib. 3.

f Capitolinus in Pertinace.

g scriptura veteris codicis.

h lib. 13. de Hist. an.

i lib. 12.

k in Apologia.

morbum (comitiale) exploret, cuius odore etiam in venalibus vulgo sanitatem aut morbum venalium experiantur. etiam orbis à figulo circumactus, non difficile eiusdem valetudinis hominem vertigine sui corripit. a Claudianus,

— quot iura, quot ille

Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit?

Nudatus quoties, Medicum dum consulit emptor?

b L. 1. aduers.
Iouinian.

D. b Hieronymus ex Theophrasto : Equus, Asinus, Bos, Canis, & vilissima mancipia, vestes, quoque, & lebetes, sedile ligneum, calix & urceolus fictilis probantur prius, & sic emuntur.

c Lex mandati.

Neque his tantum experimentis venditorum fraudes cohibita sunt; sed & c cautionibus de sanitate seruorum interpositis, quas excogitauit fortasse Manilius (sive ille Mamilius) cuius leges venalium vendendorum

d L. de Orato.

e Lib. 11. de R.

R. cap. 3. 5. 7.

f Seneca in

sap. non cad.

iniur. cap. 13.

tetigit d Cicero, quarumque; apud e Varronem videtur extare vestigium. Hæ tamen ab illis non videntur receptæ, qui ad f Castoris negociabantur, nequam mancipia ementibus vendentibusque, quorum tabernæ pessimorum seruorum turba erant referræ. Cæterum quisquis specimen venditionis mancipiorum intueri volet,

g in Sitarum
auktione,

is legat g Lucianum, apud quem præconia quæ venditor non tenebatur præstare, exprimuntur; emptoris nomen & patria in tabulas referuntur, cum solemni illa præfatione, ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, quæ respondet illi alteri apud nostros quæ *B. & F. notabatur. Atqui (ut eo reuertamur unde sumus digressi) Libellos domi natos

*BONYM
FACTVM.

h Martialis vernulas vocat, qua eadem voce non semel utitur i Petrus Chrysologus, eruditissimus & suauissimus tractator, laxiore tamen significatione : erat homo

h libro 5,
i Sermone 6.

peccati seruus; erat captiuus mortis : erat mancipium demonum :

num: erat idolorum vernula: erat vitiorum verbero: erat criminum compeditus. ^a Idem: in homine agebat Deum, in seruo dominum; ut esset vernula temporis, qui erat & factor, & cognitor saeculorum. Ipsi autem serui hac sibi videntur vernæ appellatione blanditi. Romæ legebatur,

FVSCVS. AVGG.

NOSTRORVM

VERNA

VILICVS

TVTELAE

VOTVM

REDDIDIT

Ibidem:

LVCIDAE. AVG. VERNAE

MARITAE. INCOMPARABILI

Ibidem in veteri monumento post alia legitur, LEONAS

AVGG. VERNALIS. scilicet occinere illis licebat, ut ^b Lib. II. Sylva apud ^b Statium est;

Hinc domus, hinc ortus, dominiq; penatibus olim

Carus uterq; parens —

Alioqui vernilitas malè audiuit. vernæ enim nomine scurram accepit ^c Martialis,

^c Lib. I. 38?

Urbanus tibi Cacili videris;

Non es, crede mihi. quid ergo? verna es.

Et verniliter dicere quidpiam, adulatoriè dicere est; quod vernæ adulari consueuissent & scurrari. alludit

^d Horatius;

^d Lib. 2. Sat. 6.

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locauit

Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,

Continuatq; dapes; nec non verniliter ipsis

E

Fungitur

Fungitur officijs, prælambens omne quod offert.

Reliquum est postremum cultioris & iunioris familiæ nomen; COMATORVM VTDelicet, CRINITORVM, seu CAPIL-

Lib. 12. 71. LATORVM. ^a Martialis;

O quantum Diatheca valent, & quinque comati!

Tunc cum pauper erat, non siciebat Aper.

b lib. 1. Aen. b Virgilius:

—— *cithara crinitus Iopas*

Personat aurata, — ubi Seruius; aut puerum intellige, aut imitabatur Apollinis formam, cuius fuerat etiam artis imitator. ^c Seneca; nam si pertinere ad te iudicas, quam crinitus puer, quam perlucidum tibi poculum porrigat, non sitis. πῶδ' ἄρα κομήτας appellat Lucianus. ^d Claudianus,

d de bello Gil-
don.

Crinitos inter famulos, pubemq; canoram,

Orbatas iubet ire nurus —

e Sat. 21.

Cultioris familiæ dixi, quoniam apud diuites & fortunatos tantum spectabantur hæ deliciæ. ^e Iuuenalis de cœna pauperis;

Plebeios calices, & paucis assibus emptos,

Porriget incultus puer atq; à frigore tutus;

Non Phryx aut Lycius, non à mangone petitus

Quisquam erit in magno, cum posces posce Latine,

Idem habitus cunctis, tonsi rectiq; capilli,

Atq; hodie tantum propter conuiuia pexi.

ubi vetus interpres illa verba, *tonsi rectique*, explicat, non comati. Dixi iunioris familiæ nomen, quia vel ex voto crinem quem Deo pascebant tondere consue-

f Lib. 1. & 9.

g de Syria Dea

h de die Nata-

li cap. 1.

ilib. 11. 79.

rant, vel in ipso virilitatis aduentu, ut indicant *f* Martialis, & Lucianus & *b* Censorinus. Addamus & nouæ nuptæ imperium, & manum non regiam sed tonsoriam in huiusmodi capillatos. ^a Martialis:

Flam-

Flammea texuntur sponſa, iam virgo parata eſt.

Tondebat pueros iam noua nupta tuos.

Verum quoniam apud Ictos nostros, nec non & apud alios quosdam auctores, obseruauimus, communes aliquot, & quidem non infrequentes, seruatorum appellationes; ideo & has illis subiungemus. Sunt autem, Usuarij, Fructuarij, Vicarij, Vicariorum vicarij, Peculiares, Communes, Dotales, Receptiui, Hereditarij, Castrenses, Ordinarij, Peculiati, Vulgares & Publici. De PVB-
LICIS notandum est, publico ære fuisse emptos, plerisque magistratibus apparuisse, viatorum & lictorum fuisse functos officio, quandoque etiam a Scribarum. Harum aliqui voce valdè apta, sed penè obsoleta, LIMOCINCTI appellati sunt, ut legimus in antiqua ærea tabula, apud CAESAREM NICHESOLAM patricium & Canonicum Veronensem, qui nuper defunctus, nobis triste sui desiderium reliquit;

a Dionys. lib.
1. Linius lib.
1. & 9.
b Frontinus de
Aquad.
c Petronius.
d L. 3. c. de ser.
Resp. manũ.

H O N O R I

M. GAVI. M. F.

POB. SQVILLIANI

EQ. PVB. IIII. VIR. I. D.

IIII. VIR AP. VB.

CVRATORI. VICETINOR.

APPARITORES. ET

LIMOCINCTI

TRIBVNALIS. EIVS

•Tiro Tullius M. Libertus: Lictorẽ uel à limo uel à licio dictũ ^{e Gellius lib. 12. cap. 2.} scripsit, Licio enim transuerso, quod limum appellatur, qui magistratibus (inquit) premistrabant cincti erant. ^{si- f lib. 15. cap. 34} Idus; hinc & limus uocabulum accepit, cingulum quo serui publici

a lib. 19. orig. cap. 22. *b lib. 19. cap. 33* *c L. 1. de magistr. conven. d L. 19. de cōpens. e Plin. lib. 10. ep. 30. f Linius. Val. Max. & alij. g Cicero pro Cluentio. h Sas. 10.*

publici cingebantur, obliqua purpura. Idem: "Limus est vestis, qua ab umbilico usq; ad pedes producitur, hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam, id est flexuosam, unde & nomen accepit. nam limum obliquum dicimus. & alibi; *b* Limus est cinctus, quem publici habent serui; & dictus Limus, quia transversas habet purpuras, id est limas. Hi autem serui publici pro quolibet civium *c* stipulabantur, pecuniam publicam à debitoribus *d* exigebant, custodias *e* adseruabant. Sacra curasse argumento est factum *f* Potitiorum, qui seruos publicos sacra Herculis docuerunt, cuiusmodi videntur fuisse & Martiales *g* Larinates ministri publici, Marti deo sacri; nec non & Calatores, qui apud Festum leguntur, si Scaligerum audimus. Eorum fuit aliquis in triumpho usus. *h* Iuuenalis;

—magnaq; corona

Tantum orbem, quanto ceruix non sufficit ulla?

Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul

Ne placeat, curru seruus portatur eodem.

i L. 11. de seru. fug. k LL. Longobard. Tit. ex. edit. Basil. & hæc sunt (ni fallor) quæ *i* Labeo vocat publica ministeria. An verò eadem ratio sit Publici, qui apud *k* Langobardos legitur, aliorum esto iudicium. Luitprandus Rex; *insuper &* Publicus in quo loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, & faciat eas decaluare & frustrare per vicos vicinantes. & sanè Leges eius gentis non semel Publici meminerunt. huius generis seruos possidebant *i* Ciuitates, & Prouinciæ. Romæ in veteri Elogio:

DIS MANIB

ATTICO IIII. ProuinciARVM

GALLIARVM SERVO

C. LICINIUS. IANVARIUS

PAREN.

PARENTI OPTIMO
ET. LICINIA CALLIOPE
CONIVGI

SANCTISSIMO.

Item ^a Municipia, ^b Collegia, ^c Decuriæ, ^d Fiscus, ^e Societates, ^f Fana, ^g Curia; ^h Corpora. Seorsum ab his quos diximus, fuit olim Romæ familia publica, quæ incendia restingueret, ⁱ Seneca : *interuenerunt quidam amici, propter quos maior fumus fieret : non hic qui erumpere ex lautorum culinis, & terrere VIGILES solet ; sed hic modicus, qui hospites venisse significaret.* Et hi quidem Senecæ vigiles ad ^k Augustum pertinent, qui reiecta Illvirum nocturnorum, Aedilium & Tribunorum plebis cura, per se maluit huic rei consuli, instituto ^l Præfecto vigilum, cui id muneris demandatum esse voluit. De familia illa veteri Iulius ^m Paulus, qui scribit, *circa portas & muros fuisse dispositam, unde si opus esset euocabatur.* Eiusdem ⁿ Augusti liberalitate factum est, ut familia aquaria legata sibi à M. Agrippa publica esset. In ea connumerabantur ^o AQUARII, qui aquam publicam è castellis erogabant; ad quorum similitudinem erant & in familia priuata, qui salientes ^p curarent. In publica censebantur CVRATORES, qui aquas & castella custodirent, alio nomine CASTELLARI. antiqua inscriptio

ab c d L. 25. de
acq. her.
e f Varro li. 4.
de L. L.
g Terentius.
h L. 10. de m.
ius Soc.
i Ep. 65

k Sueton. &
Ioh. Xiphilin.
l L. 1. de off.
Præf. Vig.

m eodem Tit.
n Frontinus
de aquad.

o Iul. Paullus
lib. 3. Sent.
Tit. 2.

M
CLEMETI. CAESAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVAE CL
AVDIAE &c.

Ex qua inscriptione comprobatur ^p Frontini dictum; ^p Lib. 2.

E 3 Aquari.

Aquariorum familias duas esse, alteram publicam, alteram à Ti. Claudio Cas. constitutam. SILICARII stratas silice, vias per rumpebant, ad subditos aquarum ductus reparandos, ut etiam hodie Romæ fieri vidimus. TECTORES castella & opus arcuatum tegebant. VILLICI calices & fistulas signabant. APUNCTIS ex publicis fistulis aquas in priuatum usum deriuabant. NATIONES, quæ seruos promebant, emptores (inquit ^a Vlpianus) prouocabant, aut deterebant. ^b Varro: itaq; in hominibus emendis, si natione alter est melior, emimus pluris. Quædam enim probæ censebantur, quædam improbæ. ^c ALEXANDRINI nequitijs, salibus, cantu cæteros antecellebant. ^d Seneca: pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam amant, & sub magistro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. ^e Quintilianus: verba ne Alexandrinis quidem permittenda delicijs risu & osculo excipimus. ASIATICI forma, s' Iuuenalis;

*Flos Asia ante ipsum precio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis & Anci.*

^g Sat. 11. ^h Martialis li. Inter quos nominatim PHRYGES & LYCII. ⁸ Idem;

⁷ & 9. *Non Phryx aut Lycius, non à Mangone petitus*

ⁱ Iuue. Sat. 7. *Quisquam erit in magno* —

^k Sat. 9. ^l Clæ. li. 3. pad. ^h SYRI, ⁱ MAEDI, ^k MOESI, ^l GALLI, ^m BITHYNI, ⁿ CAPPADOCES, ^o LIBVRNI, viribus valentes, ad onera & leuicam parantur. ^p CORSI feri & locordes, quos domini ne exiguos quidem precio emptos vellent. ^q SARDI nequam. ^r CAPPADOCES stupidi. ^s BRITANNI proceri: ideoque ab Augusto ad officia theatralia donati, auoore Seruio ad illa ^t Virgilij,

*—ut que
Purpurea intexti tollant Aulæa Britanni.*

Velarij

^a L. 31. de adli.^b lib. 8. de L. L.^c Martialis

lib. 1. Petroni.

^d in Sapiē. nō

ead. iniur.

^e cap. 11.^f Lib. 1. ca. II.^f Sat. 5.^g Sat. 11.^h Martialis li.

7. & 9.

ⁱ Iuue. Sat. 7.^k Sat. 9.^l Clæ. li. 3. pad.^m Lucianus,

Catullus.

ⁿ Martia. li. 6° Iuue. Sat. 3.^p Strabo lib. 5.^q Adagium.^r Cic. postred.

in Sen.

^s Strabo lib. 4.^t lib. 3. Georg.

Velarij videlicet theatrales, de quibus infra. De seruorum NOMINIBVS, immensa propemodum tractatio esset, cum penè infinita & ad libitum fuerint. Illud è ^a Strabone admonuisse sufficiet, Dacos & Getas apud Athenienses fuisse nōminum seruiliū segetem, cuiusmodi sunt Mysis, Syrus, Phrygia, Lydus, Iapix, seruis imposita à regionibus nomina. ^b Varro: sic tres cum emerunt Ephesi singulos seruos, nonnunquam alius declinat nomen ab eo qui vendit Artemidorus, atq; Arteman appellat: alius aut ab regione, quod ibi emit, ab Ionia Ionem: aut ab urbe Epheso Ephesium: sic alius ab alia aliqua re ut visum est: antiquus ^c glossator Iuuenalis ad illud,

*Quam qua longorum vehitur ceruice Syrorum,
verbo inquit usus est Comico, nam antiquitus seruis nomina ex
gentibus suis ponebantur, ut apud Terentium frequenter legimus.* At de his hætenus.

Priuatâ nunc nobis producenda in prospectum familia est, quod commodius fiet, si urbanam à rustica seposuerimus. ^d Paulus ICs. quærens, qua ratione urbana mancipia seorsum à rusticis componi possint, inquit; ^{d L. 27. de leg. 3.} dicendum est autem, quod urbani intelligendi sint, quos pater familias inter urbanos adnumerare solitus sit; quod maximè ex libellis familia, item cibarijs deprehendi poterit. Verùm quia nos huiusmodi libelli & tabulæ domesticæ destituunt, eadem fortassè methodo rem totam inuestigabimus. Omnes enim conijciemus in urbanam familiam, quotquot in urbe cultui dominico, & urbicæ negotiationi adhibebantur. Item eos, qui ædium partibus nomenclaturam debent; & hoc ex officiorum ciuiliū, urbaniq; splendoris ratione: cum villas, utut

constructas ad exemplar ædium urbanarum, desertas tamen & sub unius imperio Villici rusticorumque tutela per anni dodrantem, non rarò esse paterentur. Neque eos omittemus, qui & urbani & rustici dici poterant: *urbana enim & rustica familia non loco (inquit a Pomponius) sed genere distinguitur.* Exordiemur autem à MEDICIS, quos familiares fuisse testantur ^b Suetonius & ^c Seneca, qui Domitium Corfinio inclusum, à seruo prius, quàm à Cæsare seruatum scribunt. Clarissimè ^d Paulus Orosius; *adeò dira Romanos fames consecuta est, ut Cæsar Lanistarum familias, omnesq; peregrinos, seruorum quoq; maximas copias, exceptis Medicis & Præceptoribus, trudi urbe præceperit.* blando nimirum ministerio & tunc id Augustus indulsit, & longè post ^e Iustinianus, ut supra omnia seruorum artificia æstimaret. Horum aliqui CHIRVRGI fuerunt, seu Medici vulnerum, ut appellat ^f Plinius. Romæ legebatur:

^a L. 156. de Verbor. sign.

^b Nerone ca 4
^c Lib. 3 de Benef. cap. 24.
^d Lib. 7. ca. 3.

^e L. 3. c. comm. de Leg. L. 1. C. de comm. ser. manum. f Lib. 29. ca. 1.

CHRESTAE. CONSERVAE. ET. CONIVGI

GELADVS. ANTINOVS. DRVSI

MEDICVS. CHIRVRG.

&c. Et huius fortè Celadi meminit ^g Suetonius; sub corrupto Enceladi nomine, aliqui OCVLARIU seu AB OCVLIS quales P. ATTIVS. A'TIMETVS. AVG. MEDICVS. AB OCVL; & Celadi Antinoi alumnus Lyrius, cuius elogium descripsimus Romæ propè collèm Hortulorum;

TI. LYRIVS. TI. CAESARIS

AVG. SER. CELADIANVS

MEDICVS OCVLARIVS

P IVS. PARENTIVM. SVORVM &c.

^h Sat. 12.

Celadus enim Grammaticus, cuius meminit ^h Iuuenalis;

lis; & ^a Celadus C. Cæsaris Dispensator, huius loci non sunt. Celadianus autem à Celado (ut vidimus) dictus est. Quæ sanè denominandi ratio admodum recepta fuit in seruis apud nostros, ut videlicet ab illo, qui inter ipsos familiam veluti duceret, nominarentur. Ita à Crescente Crescentianus, à Theamido Theamidianus, ab Euphemo Euphemianus, à Thamyra, Thamyrianus. Imò & à dominorum nominibus aliquando eadem manavit appellatio; ut à Germanico Germanicianus, à Cæsare, Cæsarianus, ab Herode Herodianus. Quod enim apud D. & Matthæum vulgata editio habet: *b cap. 22.*
mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, Evangelium Hebraicum Matthæi à IOH. TILLO Episcopo Briocensi edi- ^{c Anno}
 tum, habet ad verbum; & *miserunt ad eum discipulos cum MDLV.*
seruis Herodis, dicentes, Magister, scimus quod veritatum tu. Quod sanè glossema non video cur doctis viris placere non possit, cum à vetusto illo, quem tetigimus more proficiscatur, & dirimat fortasse omnes de Herodianis interpretum controuersias apud Euangelistam. Ocularios recensuit non semel & ^{d cap. 38.} Scribonius Largus, qui & ^{e cap. 120.} Atimetum nominat. Et de his demum medicis ^{f in prefat.} illud utique eiusdem auctoris sine mendacio prædicari poterat: *multos itaq; animaduertimus, unius partis sanandi scientia, medici plenum nomen consecutos.* CLINICI aliqui, CHIRURGI & OCULARII simul; ut Eros ille qui manumissus P. DECIMIUS P. L. EROS. MERVLA scribitur Assisij in antiquo titulo, ubi is notatur pro libertate dedisse HS. 100. & Seneca in eandem sententiam: *quid autem melius g Ep. 80.*
potes velle, quàm eripere te huic seruituti, qua omnes premit,
quam mancipia quog; conditionis extrema, & in his sordibus

nata, omni modo exuere conantur; peculium suum quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerat. Clinicos non male nos Lectularios interpretabimur. *a* Martialis, *a* Lib. 1. 87. Chirurgus fuerat, nunc est Vespillo Diabius, *a* Lib. 1. 87. Caput quo poterat Clinicus esse modo, Clinicum vocat vespillonem, ut qui lectos elatorum tractaret. Nec sane ad viuos tantum medicorum seruatorum opera pertinuit, sed etiam ad mortuos, quando legimus precepisse *b* Iosephum seruis suis Medicis, ut patris defuncti cadauer aromatibus condirent. Apud Aegyptios enim moris fuit hoc exequi praevia dissectione, quae non nisi peritis mandari poterat, ut monuerunt *c* Herodotus & *d* Diodorus. Et hoc Aegyptiorum institutum amplexati sumus & nos in Principibus viris, traditum videlicet a maioribus. *e* Gregorius: nam Illustris vir Stephanus, quem bene nosti, de semetipso mihi narrare consueverat; quia in Constantinopolitana urbe pro quadam causa demoratus, molestia corporis superueniente, defunctus est, cumq; Medicus atq; Pigmentarius ad apericendum eum atq; condiendum esset questus, & die eodem minime inuentus, subsequente nocte corpus iacuit inhumatum. Et huius profectò classis est seruus POLLINCTOR, cuius meminit *f* Vlpianus ex Labeone. Delegebantur autem ad ministerium funeris SVCCOLLATORES & VSTORES ex infima seruitute homines, inscripti & semirasi, cuiusmodi in pistrinum & in metallum dabantur. *g* Martialis; *g* Lib. 3. 75. Quatuor inscripti portabant vile cadauer, Accipit infelix qualia mille rogus. *b* Catullus, *b* 69. Cum deuolutum ex igne prosequens panem,

A semi-

A femiraso tonderetur ustore.

De quattuor gerulis subscribit Martiali a Petrus Chry- *a Serm. 123.*
sologus; in obsequium diuitis migrat hic tota ciuitas cum fu-
nus effertur, pauper vadit solus, pauperem duorum portat mi-
seratio baiulorum: nec quatuor ut mortuo, sed duo sub uno ve-
ste quasi proijciendo oneri portitores addicuntur inuiti. idem
auctor: funus diuitis antecedit lugubris turba seruorum, in-
ter quos videntur fuisse inferti ORCINI, & PILEATI, hester-
ni Quirites, ut appellat Persius, de quibus clarissimus
b CUIACIUS. Augustorum familia agnouit etiam PRIN- *b Lib. 3. obf.*
CEIPEM MEDICORVM, ARCHIATRVM, quem, ut in antiquo *cap. 23. scilicet*
titulo est, ipsi vocabant SVPERPOSITVM Medicorum.
Neque verò Medici tantum, sed & MEDICAE fuerunt in
usu. antiqua inscriptio,

SECVNDA

LIVILLAES

MEDICA

Et hæ videntur gynæcia curasse, & curam adhibuisse
mulierum passionibus. Quare non malè (ut alij eti-
am animaduertent) notauit Anianus ad Paulum;
quoties de mulieris pregnatione dubitatur, quinq; obstetrices,
id est Medica, ventrem iubentur inspicere. Iam verò TRA-
CTATRICES quæ corpus fricabāt, Medicarum ministras
fuisse arbitror, ut TRACTATORES Medicorū, c Martialis: *c Lib. 3.*

Percurrit agili corpus arte Tractatrix.

Nec aliud intellexisse videtur d Seneca: *an potius optem, d Epist. 66.*
ut malacissandos articulos exoletis meis porrigam, ut muliercu-
la, aut aliquis in mulierculam ex viro, versus, digitulos meos
ducat? quid ni ego feliciorem putem Mucium, qui sic tractauit
ignem, quasi illam manum Tractatori prastitisset? Medicis

lib. 29. cap. 1. IATRALIPTAS adiungemus. Plinius: *nec fuit postea quaestus modus; quoniam Prodicus Selymbria natus discipulus eius, instituens quam vocant Iatralipticen, reuñctoribus quoq, Medicorum, & Mediastinis vectigal inuenit.* Romæ legebatur in veteri inscriptione,

DIIS. MANIBVS. S
TITO. FLAVIO. OLENO
SERVO. ET. PROCVRAT
BALNEI. T. FLAVI. AVG
VCT. MEDIASTINO &c.

lib. 10. ep. 7. Plinius minor: *proximo anno domine grauissima valetudine usq, ad periculum vita vexatus, Iatraliptem assumpsit.* Ceterum ad rem maior Plinius, quæ scribit de MEDIASTINIS. fuerunt enim illi ut Aliptæ & Vñctores, ministri balneares. Nam quod Iuuenalis cecinit, de poetis eo desperatione adactis, ut

*Balneolum Gabijs, Roma conducere Furnos
Tentarent* —

lib. 1. ep. 34. veteres glossæ de Mediastinis & Pistoribus interpretantur. Consentit Porphyrio ad illud Horatianum;

Tu Mediastinus tacita prece rura petebas.

In Partit. Vers. Aen. li. 5. f Seneca li. 11. de Tranquil. cap. 13. nec abit Priscianus. Hæc eadem statio illos sibi vendicat, quibus cura obtigerat in magna familia, ut ægros insanosque compescerent. Et huius muneris aliqua portione functus est (nisi nos veterum marmorum exscriptores fallunt) SECTORIVS nescio quis, AVG. LIB. AB AEGRIS. CVBICVLARIORVM. At quia Medicorum placita Balneas, ut vidimus, non abnuerunt, BALNEATOREM propterea hic collocabimus. Eius ministerium pulchrè tetigit D. Zenon Episcopus & martyr; *properate properate*

g Inuitatione ad fontem 11.

te benè loturi fratres. Aqua vina, Spiritu sancto, & igne dulcissimo temperata, blando murmure iam vos inuitat. iam balneator pracinctus expectat, quod unctui, quod tersui opus est prabiturus, sed & denarium aureum triplicis numismatis unione signatum. Balnearum verò usus supra quotidianum balneatoris ministerium adeò assiduum fecerat, ut elixum appellet ^a Martialis. FURNACATOREM instrumento balneatorio contineri scribit ^b Paulus; & huic à balneatore credita videtur Fornax, quæ fuit in balneo, ut ad illius arbitriũ calefaceret eam, tepesceretur. ^c Lampridius: *auspicium crudelitatis apud centumcellas dedit anno ætatis XII; nam cum tepidius forte lotus esset, balneatorem in fornacem conijci iussit, quando à pedagogo, cui hoc iussum fuerat, veruccina pellis in fornace consumpta est, ut fidem pœna de fœtore nidoris impleret.* Qui dominum lauantes ungebant, voce græca Latio donata ALIPTAE dicebantur, nostris UNCTORES, & ministri ungenti. ^d Seneca: *cum in aliquem inertem, & hac plebeia unctiōne contentum incidi, audio crepitum illise manus humeris, quæ prout plana peruenit aut concaua, ita sonum mutat.* infra. *Aliptam cogita, tenuem & stridulam vocem, quo sit notabilior subinde, exprimentem, nec umquam tacentem, nisi dum vellit alas, & alium pro se clamare cogit.* Opelici unctoris meminit ^e Martialis, Panthæ, Secundionis, Erotis antiqua monumenta. Huiusmodi minister Commodum Imperatorem de medio sustulit. ^f Victor: *ibi per ministrum ungenti (nam forte is fin editione quoq; è consilio erat) faucibus quasi arte exercitiij, brachiorum nodo validius pressis, expirauit.* & alludit huc Horatius, ^g *lib. 11. Sat. 7.*

^a Lib. 3.^b L. 14. de fundo instr.^c in Cōmodo.^d Epist. 57.e Lib. 12. 71.^f A. Schotti.^g lib. 11. Sat. 7.

— iusserit ad se
Mæcenas seruum sub lumina prima venire

Conuiuam; nemon' oleum feret ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, fugisq;

a Sat. 3. de his
Artemidor.
cap. 66. lib. 1. Aliptæ instrumenta erant Strigilis, Lintea, Guttus. *a lu-*
uenalis, — domus interea secura puellas

Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat unctis
Strigilibus, pleno componit lintea Gutto.

Hac inter pueros variè properantur —

b lib. 2. Sat. 7. *b* Horatius,

— an hic peccat, sub noctem qui puer uiam

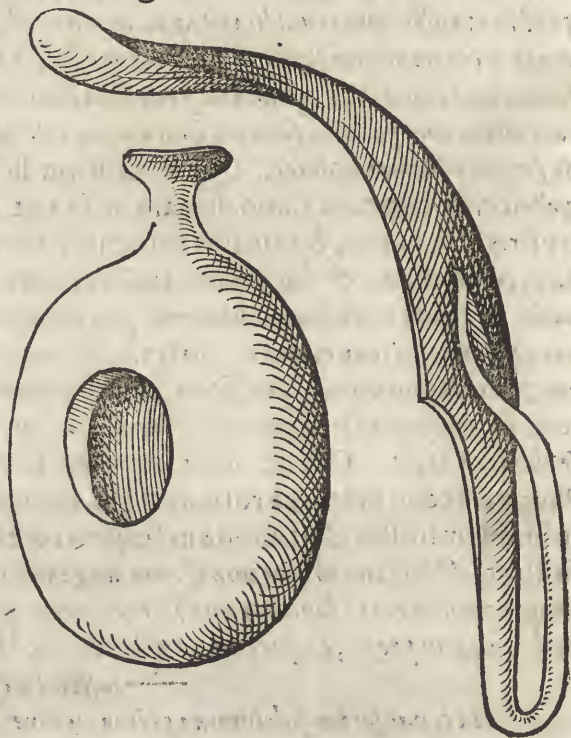
c epist. 98.

Furtina mutat Strigili? — Seneca; *vetimus lintea*

& strigiles
Ioni ferre, et
speculum te-
nere Innoni.
non querit
ministros
Deus. quid
ni? ipse hu-
mano generi
ministrat.

Ampulla
ad hæc &
Lenticula,
cuiusmodi
ego Romæ
natus sum
fidilē, len-
ticulari (ut
ille *d* ait)
forma, tere-

d Appuleius.

*ti ambitu, pressularotunditate, cuius hic exemplum subij-
cio, ut & antiquæ Strigilis, quam vidi apud nobilissi-
mum virum NICOLAVM FABRICIVM. Porrò declarabit
nobis Strigilis hic typus Appuleij verba in Excerptis (i-
ta enim Florida appello) iuxtaq; honestam strigileculam te-
cta fastigatione clausula, flexa tubulatione ligula; ut & ipsa
in manu capulo moraretur, & sudor ex ea rinulo laberetur.*
Per tubulationem quippe ligulæ sudor dilabebatur. Li-
gulam autē vocat partem incuruam superiorem, quod
sit non absimilis Ligulæ, oblonga, fornicata & contra-
cta; cuiusmodi ego argenteam eleganter elaboratam
Romæ spectavi apud LÆTIUM PASCHALINVM, inscriptam-
que CRESCENTIA. Et hac (ut ego quidem censeo)
Strigilis parte videntur usi fuisse aliquando & Medici. ^{a cap. 39.}
^a Scribonius Largus; *ad auricula & tumorem & dolorem
sine ulcere, prodest herba urceolaris, aut cucurbitæ ramento-
rum succus tepens, per Strigilem in foramen auris dolentis in-
fusus.* ^b Plinius; *medentur & aurium dolori: item succus in-* ^{b Lib. 25. cap.}
unctus Hyoscyami modicè: item Achilleæ & minoris Centauræ ^{ult.}
*& Plantaginis; Peucedani cum rosaceo & Meconio: Acori
succus cum rosa. omnis autem strigili calefactus infunditur.* ^{c lib. 3. cap. 26.}
Aliptæ ministerium egregiè ridet Epicætetus apud ^c Arri-
anum. At non præficiemus unguentis peculiarem mi-
nistrū, qui promerēt & asseruaret? Seruius ad illa i. Aë-
neid. *ubi mollis. Amaracus illum*

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbrā;
narrat, Amaracum puerum regium VNGVENTARIVM fu-
isse, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, maiorem ex ^{d Lib. 4. cap.}
confusione odorem creauerit. quæ omnia ^e Isidorus in ^{penult. lib. 17.}
suas origines transtulit. ^{cap. 9.} ^{e lib. 3. Odet 4} Horatius huiusmodi puerum

alloquebatur;

I, pete unguentum puer. & coronas.

Et cadum Marfi memorem duelli.

Cur autem axillas olim vellerent & læuigarent cum toto corpore, id verò mollitiei adscribendum est; & tetigimus nos paulò superius. Imò post Pumices, Resinam,

a Lib. 3. ca. 52.

& Volsellas eò ventum est, ut Psilothro & Dropace adhibitis, pilos arcerent. *a Plinius Valerianus: sunt qui vel suis pilis vel seruorum suorum in balneo offendantur, sine ulla quidem ratione. sed illorum quoq; persuasione succurrendum est, & monstrandum, quemadmodum effici possit, ut euulsi pili non renascantur. Omni autem Psilothro sic utendum est, ut prius quàm adijciatur, Resina pili auferantur. & c. b* Martialis,

b lib. 3. 32.

Psilothro faciemq; lauas, & Dropace caluam:

Numquid tonsorem Gargiliane times?

*c Turnebus
lib. 27. ca. 10.
d Epist. 57.*

A quo ministerio in veteribus *c* Lexicis ALIPILARIUS ἄλιπιλῆς appellatur, hunc ALIPILVM vocant nonnulli, inseruntque *d* Senecæ verbis, quæ superius retulimus. Vestimenta lauantium seruabant CAPSARIUM, & peculiares aliquando è familia homines. Petronius: *ceterum ut mouimus dextros gressus, seruus nobis dispoliatus procubuit ante pedes, & rogare cœpit, ut se pœna eriperemus: nec magnum esse peccatum suum, propter quod periclitaretur. Subducta enim vestimenta sibi Dispensatoris in balneo, quæ vix fuissent X HS.* Notandum verò est, honestas matronas ancillarum opera uti consueuisse, ideò Romæ lapis extabat inscriptus,

ATHENAIIS AVGVSTAES VNCT

Non enim uniuersæ cum tunica pudorem posuerant, ut illa *e* Iuuenali decantata,

e Sat. 6.

— magno gaudet sudare tumulu,

Cum

Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,

Callidus & crista digitos impressit Aliptes.

Ac summum domina femur exclamare coegit.

Ad castitatis normam Susanna, de qua ita Alcimus A. alib. 6. ca. 22.
uitus,

Ecce autem viridis per mollia gramina luci

Susanna ingreditur, famulis comitata duabus,

Quas smigma atq; oleū iubet ad se adferre, forasq;

Destinat imprudens —

TONSOR non alibi quærendus est, quem familiarem fu-
isse unus euincet ^b Ouidius,

b lib. 11. metex.

Sed solitus longos ferro refecare capillos

Viderat hoc famulus —

Pantagathus ille, cuius epitaphium cecinit ^c Martialis, c Lib. 6.

hoc domestico ministerio functus est. Tonstrinx au-

tem negocium describit nobis ^d Seneca: *quid? illos ocio* d De Breu. Si-
ca cap. 22.

fos vocas, quibus apud Tonsorem multe hore transmittuntur,

dum decerpitur si quid proxima nocte succreuit, dum de singu-

lis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur,

aut deficiens, hinc atq; illinc in frontem compellitur? pergit:

quomodo excandescunt si quid ex iuba sua decisum est, si quid

extra ordinem iacuit, nisi omnia in annulos suos reciderunt?

infra; hos tu ociosos vocas, inter pectinem speculumq; occu-

patos? Instrumentum notat ^e Lucianus, ξυρὸν, καὶ μάχαι- e Aduersus
indoctum:

ρίδας, καὶ κἀτόπτερον. Habuit & Palatium Tonsores suos.

f Ammianus; euenerat ijdem diebus, ut ad demendum Im- f Lib. 22.

peratoris capillum, Tonsor venire praeceptus, introiret quidam

ambitiose vestitus, quo viso Iulianus obstupuit; ego, inquit,

non rationalem iussi, sed tonsorem acciri. Neque verò mu-

lieribus obsepta fuit hæc ad quæstum, & dominicam

gratiam via. & Martialis;

g Lib. 2. 17.

Tonstrix, Suburra faucibus qua sedet primis.
vetus elogium:

SEXTIAE. L. TERTIAE
TONSTRICI

Et in hoc ministerio apud Cleopatram Aegypti regi-
nam gratiâ & regio favore insignis fuit mulier ancilla,
cui nomen Eras, ut asserit ^a Plutarchus. Nec aliud sibi
^b Cicero, Dionysij senioris miseram custodiam
perstringens; qui ne Tonsoni collum committeret, tō-
dere filias suas docuit. Subdit enim: *ita sordido ancilla-
riq̃, artificio, regia virgines ut Tonstricula, tondebant barbam
& capillum patris.* De Balneo imus in Culinam. OF-
FARIOS & COQVOS, veteres illi lurcones magni fecerūt.
^c Plinius; *at nunc Coci triumphorum precijs parantur, & Co-
corum pisces: nullusq̃, prope iam mortalis aestimatur pluri,*
^d *quàm qui peritissime censum domini mergit.* Val. ^e Maxi-
mus; *inde ab Oceani littoribus attracti pisces: inde infusa cu-
linis artes, (ita enim habent membranæ mex) censibusq̃,
edendis ac bibendis reperta voluptas est.* Liuius; *tum Coquus,
vilissimum antiquis mancipium & aestimatione & usu, in pre-
cio esse; & quod ministerium fuerat, res haberi cæpta.* Idem
^f Plinius; *postea culinarum artes, ut clunes spectentur, ut di-
uidantur in tergora, ut à pede uno dilatate, repositoria occu-
pent.* Coqui ideam expressit Damoxenus Comicus a-
pud ^g Athenæum, apud quem culinæ instrumentum,
condimentorum indiculus, porcus Troianus, & Coqui
gloriosa magisteria recensentur. Huius artificij fuerunt
Aesopi nobilis patina, cœnæ Metellianæ, Apicianæ de-
creta, & alia huiusmodi sexcenta, excogitata in pernici-
em censuum & patrimoniorum. ^h Appuleius: *hic erat
dines*

^a in M. Anto-
nio.

^b Tuscul. Disp
Lib. 5.

^c lib. 9. cap. 17

^d lib. 9. cap. 1.

^e lib. 10. ca. 50.

^f Lib. 3.

^g Lib. 10. Me-
met.

diues admodum dominus; at illorum alter pistor dulciarius, qui panes & mellita concinnabat edulia; alter Coquus, qui sapidissimis intrimenti succuum pulmenta condita uapore molli-
bat. *luuernalis,*

a Sat. 7.

— *ueniet qui fercula doctè*

Componat, ueniet qui pulmentaria condit.

quæ de Structore & Coco dicta esse testantur veteres
Glossæ. Eleganter *Martialis,*

b lib. 14. 219.

Non satis est ars sola Coco seruire palato.

Namq; Cocus domini debet habere gulam.

Neque verò unico tantum Coquo contenti erant. *lu-*
nalis;

c Sat. 9.

— *Librarius, ARCHIMAGRI,*

Carptores —

Inscriptio antiqua,

HIC. OSSA. SITA. SVNT

FAVSTI. ERONIS

VICARI. SVpra

COCOS

Et quia Coquus & Pistor idem antiquitus fuit, PISTORIS seu PINSORIS hæc erit statio. *Varro* *περὶ ἐδοσμάτων;* *Gell. lib. 13. cap. 19.*
si quantum opera sumpsiisti, ut tuus Pistor bonum faceret panem, eius duodecimam Philosophia deidisses, ipse bonus iam pridem esses factus. nunc illum qui norunt, volunt emere millibus centum, te qui nouit, nemo centussi. Sybariticum verò pos-
sit videri illud, quod narrat *Clearchus Solensis lib. v. f Athenam*
vitarum, Pistorem, nescio cuius, cum tunica chiridota, & ore *lib. 12.*
sudario obuoluto, iussum esse farina massam tractare; ne vide-
licet sudor stillans influeret, aut subactam farinam halitu affla-
ret. Panis conficiendi ratio apud *Plinium* extat, qui & de Pistoribus multa. Horum alij *DVLGIARIJ,* alij *LACTA-*

a li. 10. *metam* R II. de illis ^a Appuleius: *hic Panes, Crustula, Lucunculos,*
b lib. 14. 222. *Hamos, Laterculos, & cōplura scitamenta mellita.* ^b Martialis,

Mille tibi dulces operum manus ista figuras

Exstruit: huic uni parca laborat Apis.

^a *Elagabalo.*

de Laetarijs ^c Lampridius: *dulciarios & lactarios tales ha-*
buit, ut quacumq; coqui de diuersis edulibus exhibuissent, vel
Structores vel Pomarij, illi modo de dulcijs, modo de lactarijs
exhiberent. PLACENTARIORVM meminit Iul. ^d Paulus: &

^d lib. 3. *sent.*

^e lib. 11. 32.

Pistoris affeclas fuisse innuit ^e Martialis,

Hinc Pistor satuas facit Placentas.

^f L. 1. *Naut.* ^v
Cap. Stab.

POMARII & ^f FOCARII se hic exhiberi non molestè ferent;
 ut & VENATORES vel AVCVPES, qui instruendarum gratia
 quotidianarum epularum habebantur. CELLARII rem
 cibariam, quæ in penu fuit, adseruabant. ^g Plautus:

^g *Captiuus.*

Sume, posse, prome quid vis: te facio Cellarium.

^b *Epist.* 123.

^b Seneca; *circa lucem discurretur, pueri vocantur, Cellarij,*
Coqui tumultuantur. quæro quid sit? dicitur mulsum & alicam
poposcisse à balneo. ⁱ Plinius: *Apio eximunt Cocci obsonijs Ace-*
tum; eodem Cellarij in saccis odorem vino grauem. ^k Lampridius;
mittebat Parasitis per Cellarios, Salarij annua vasa, cum
Ranis, cum Scorpis, cum Serpentibus, & cum huiusmodi mon-
stris. Hinc manauit loci nomen apud ^l Lucæ interpre-

^l *cap.* 12.

^m lib. 9. *conf.*

ⁿ *cap.* 8.

ⁿ lib. 7. *de in-*

stit. renunc.

^o *cap.* 8.

^o *ad Euseb.*

^p lib. 4.

^p lib. 2. *mirac.*

^q *cap.* 35.

^q lib. 2. *Sat.* 2.

^m Augustinum & ⁿ Cassianum. Transtulit elegan-
 ter Theodorus Priscianus; *sed Pulmonem esse veluti Cel-*
larium spiritus ad arterias mittendi, seu replendi omnem cor-
poris regionem, ex quo spiritu omnes nostri artus commouean-
tur. hinc Cellariolum apud ^r Gregorium Turonensem,
 qui & Promptuarium vocat. Cellarium autem mini-
 strum, PROMVM appellauit ^q Horatius;

Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,

Sperne

*Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est Promus, & atrum
Defendens pisces hiemat mare. —*

PAENVIARIUM, antiquum ^a marinor; CONDVM PROMVM
PROCVRATOREM Peni ^b Plautus, quem imitatus est du-
bio procul ^c Paulus Diaconus in Distichis, quibus bea-
tissimi Benedicti admiranda complexus est;

^a Puteolis.
^b Pseudolo, ci-
tante Fulgētio
^c lib. 1. de gest.
Lang. ca. 26.

Cur Prome conde times stillam prabere Lecyti?

Dolia certè stuunt. cur Prome conde times?

Cellæ promæ huc referendæ sunt, ^a Tertullianus: *nisi*
quia in cellis promis caro salita & usui reposita servatur, depro-
menda illinc suo tempore. Hinc Cella penaria, cuius me-
minere Suetonius, Vlpianus, Turonensis & alij. Ve-
rum inter Penu & Cellarium hoc intererat, quod Cellar-
ium paucorum dierum, Penu esset temporis longi.
Notat ^c Seruius ad illud,

^a De Resurr.
carni.

Cur apenum struere —

quod & videtur Q. Scæuolæ placuisse apud ^f Gellium,
licet Fab. Planciades non ita ad amussim scripserit, *Pe-*
num autem Cellarium dicimus. Cella autem & Cellarium
auctores Donato, *à reponendis, calandisq; rebus esculentis*
& poculentis dicitur. Verum Penoris nomine veniunt e-
sculenta & poculenta, Oleum, Garum, Muria, Mel, A-
cetum & Hordeum, Ligna & Carbones, Thus & Cera.
nec iniuria, *est enim omne;* scribit ^b Cicero, *quo vescuntur*
homines; Penu. & Penora dicuntur res necessariae ad vi-
ctum quotidianum. Notavit autem apud Homerum ⁱ
ⁱ Athenæus PENVIARIAM, seu PENARIAM ancillam; quæ
Græcè est, *ἡ πύλα.* Conuiuium apparabant MINISTRI;
hæc siquidem fuit legitima, & iusta seruorum trielinia-

^c lib. 1. Aen.

^f lib. 4. cap. 1.

^g Adelp. Act.
4. Sc. 2.

^b lib. 2. de nat.
Deor.

ⁱ li. 1. Deipno-
soph. est autem
eiusmodi Lyda
apud Horatiū
lib. 3. carm. o-
de 28.

a *Serm. de li-* rium nomenclatura. *a* Zeno Veronensis: *Ioseph usq; in*
uere & inuid. *Aegyptum non venisset, nec pudicitia tenax domina lasciuen-*
b *Lib. 1. Aen.* *istris Pharaonis familiarior extitisset, &c.* *b* Virgilius,

Lib. 11. — totidemq; pares atate ministri

d *Lib. 10.* *a* Silius, — non una ministri

Turba gregis —

d *Lib. 10.* *a* Lucanus, *Tunc famula numerus turba, populusq; minister.*
e *M. Antonio.* *Seruius in Eclogam II. de Alexi; cum vidisset in ministe-*
f *Serm. 24.* *rio omnium pulcherrimum. Iul. Capitolinus: tunc viris*
g *lib. 7. ca 39.* *clarioribus permisit, ut eodem cultu, qua ipse, vel ministerijs*
h *Serm. 122.* *similibus conuiuia exhiberent. f* Petrus Chrysologus: *discu-*
k *Lib. 1. Ep. 2.* *benti homini Deus adstat, & adstat in caelestibus: epulanti ser-*
uo seruit Dominus; & seruit accinctus; pueris suis, ministris
suis ministerium facit Christus, & facit in Patris iam gloria
constitutus. Neque tamen negamus, quod vir cruditif-
simus affirmavit, ministerij appellatione aliquando in-
telligi omnia vasa argentea Triclinio sternendo neces-
saria. Vsi enim sunt hac vocis etus notiones Paulus O-
rosius, & b Petrus Chrysologus, ille; *dumq; expositis opi-*
bus, attonitum barbarum, magnitudine & pondere, ac pul-
chritudine, ignota etiam vasorum qualitate intelligeret, virgo
Christi ad barbarum ait: haec Petri Apostoli sacra ministeria
sunt, praesume si audes, de facto tu videris. Hic; quid est di-
ues? ubi sunt torrentes torcularium tuorum? ubi sunt horrea
ad famem pauperis non minus cupiditatibus dilatata, quam
copiis? ubi sunt vina ad inopiam pauperis, annositaribus &
ipsa temporum oblivione seruata? ubi sunt effusiones, lapsus,
flumina ministeriorum tuorum? i Sidonius: *si in conuiuium*
venitur, quod quidem diebus profestis simile priuato est, non
ibi

ibi impolitam congeriem liuentis argenti mensis cedentibus suspiriosus minister imponit. Scimus autem Seruos quandoque in uniuersum ministros & ministeria dictos esse, ut à Seneca, Plinio, Martiale, qua notione ministerialis apud Latino Gallicos scriptores seruus est. Coniualem ministrum expressit Horatius;

— puer aliè cinctus acernam

Gausape purpureo mensam perterpsi —

— ut omnes

Præcincti recte pueri, comptiq; ministrent.

Hi Græcè Διάκονες & Διάκονοι appellati sunt, à quibus ordo sacer nomen traxit Diaconorum. Nostri enim ex prima institutione ministrauerunt mensis, ut ex Actis Apostolicis notauerunt Isidorus & Amalarius Fortunatus. Et profecto Arator ministros vocat;

— sit cura ministris

Officium librare suum, quo laudis amictu

Hunc deceat lucere chorum, quem mysticus ordo

Consecrat in numero —

Huc respexit D. Ignatius, nostros Diaconos infermans; ὃ γὰρ βρωτῶν, καὶ ποτῶν εἰσι Διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας θεὸς ὑπηρέται. & hinc ministeria ipsa fuerunt qui Diaconias nominarent. Auctor cœnæ D. Cypriano falso adscriptæ: at ubi diuisit vestes, Rex respiciens eos, sic ait; non ante cœnabitis, nisi singuli singulas vices feceritis: atq; ita sibi præceptas Diaconias consumauerunt. Porro insigniuit hæc vox peculiare quoddam Diaconorum nostrorum ministerium, de quo agemus inferius. At vestis ministrorum Tricliniarium fuit Tunica, qua omnes, ut suo loco indicabimus, promiscuè serui usi sunt, eaque sine ma-

a lib. 3. de benef. cap. 18.

b lib. 7. ca. 52.

c Lib. 7.

d lib. 2. Sat. 8.

&

F Rabanus

Maurus de in-

stit. Cler. lib. 1.

ca. 7. suo Car-

notensis in ser-

monib.

φ ὄνες passim

e Lib. 5.

f Epist. 2.

nicis aliquando, aliquando manicata: sed leuiter & nō ultra cubitum, interdum etiam ultra cubitum, totius brachij operimento, ut conspeximus in antiquis sculpturis. Ab his desumpsisse Tunicas suas, quas hodie vocamus Albas, Leuitas Diaconosue nostros, quas tamen non præingerent sibi, sed ad talos usque demitterent, non inuiti suspicamur. ^a Philo Ecclesiam Alexandrinam describens: *ceterum in hoc sacro conuiuio nemo, ut dixi, seruus adest; ministrant ingenui, & sponte quicquid opus est faciunt.* infra: *discincti autem & promissis Tunicis accedunt ad ministrandum, ut absit omnis seruilis species ab hoc conuiuio.* Et licet per hæc minus trita à nostris, in tanta annorum ac rerum caligine, timide & suspenso gradu incedamus; monemus tamen eruendæ veritatis studiosos, B. Siluestrum Diaconibus, qui Colobijs antea utebantur, Dalmaticas vestes assignasse, ut asserunt ^b Breuiarium Romanum, & ^c Hugo de S. Victore. at id quare? quia nuditas brachiorum culpabatur. Ita ^d Albinus Flaccus, & ^e Expositor Romani (ut inquit) Ordinis. At Colobium fuit vestis sine manicis, ut asserunt ^f Seruius, ^g Hieronymus, ^h Isidorus & ⁱ Albinus; licet Aegyptiorum monachorum Colobia (ut prodit & Cassianus) manicas, sed decurtatas, cubito tenus haberent. Fuit autem Colobiū Tunica. An verò Ecclesiastici Diacones nudis omnino incederent brachijs, ut coniuales illi, non ausim omnino affirmare, aut negare constanter. Culpata nuditas brachiorum videtur fauere affirmanti; quam tamen ego speciem pro cetera castimonia senioris Ecclesiæ, vix animo possum concipere. Addamus, non esse omnino certam traditionem Albini, Colobia

^a de Virg. con-
semp.

^b in Siluestro.
^c Erudit. The-
ol. lib. 1. ca 33.
^d Quid signif.
Vest.

^e refert Panu-
nius in expl.
Voc. Ecclef.
^f lib. 9. Aem.
^g in Quaeston.
Hebr.

^h Lib. 19. E-
tym. cap. 22.
ⁱ Loco citato.

lobia videlicet D. Siluestri iussu abolita fuisse, cum nar-
 ret Anselmus Decretorum antiquus collector, à San- acitus Ciacō
 in notis ad
 Cassianum.
 cto Siluestro & Presbyteris eius Colobiorum usum in-
 cœpisse; & Marcum, Iulium, Liberium acceptum reti-
 nuisse: post hos autem Colobia Dalmaticis esse permu-
 tata in gratiam alieni aspectus, qui in Colobio require-
 bat nescio quid amplius. Quæ sanè confirmantur ex
 ijs, quæ narrat ^b Ammianus: *post hæc (inquit) indumen-
 tum regale querebatur, & ministris fucanda purpura tortis
 confectisq̃, pectoralem tuniculam sine manicis textam, Marci
 quidam nomine inductus est, ut appellant Christiani, Diaconus;
 cuius prolata littera scripta Græco sermone, ad Tyrj tex-
 trini prepositum, celerari speciem perurgebant.* In re tam
 perplexa quid pronuntiabimus? Non liquere; & ideo
 ampliandum. Non ignoramus utique multa mysticè
 de sacris Sacerdotum vestibus, à sanctissimis & erudi-
 tissimis viris tradita esse, cum illas ab augustissimis He-
 bræorum ritibus deriuent; neque hæc nobis conuelle-
 re propositum est: sed scimus etiam multa è gentilium
 obuia consuetudine, atque adeò superstitione, transla-
 ta fuisse ad usus nostros, tum utiliter tum sapienter. Ac
 qui igitur bonique consulet qui hæc nostra leget, studi-
 um veritatis inquirendæ, cuius luce menti hominis, ut ait
 summus Orator, *nihil dulcius.* Porro Diaconorum no-
 strorum (ut etiam hoc obiter tangamus) partes videntur
 fuisse, Eleemosynas à fidelibus oblatas in usus pau-
 perum distribuere; & hoc iam inde à D. Paulo, qui mi-
 nisterium hoc Diaconiam appellat. Hinc Sisinnius &
 Cyriacus Diaconi victum deferebant Sanctis Martyri-
 bus, ut habent ^d gesta Marcelli Papæ. D. certè Lauren- d apud Meta-
 phr.

*a Prosper. in
Chron.*

*b Lib. 3. Dial.
cap. 20.*

*c Clem. lib. 2.
constit. cap. 61.
d Lib. 3. cap. 15*

e ibidem.

*f lib. 8. cap. 26.
g nescio quid
simile extat in
Ord. Romano.
h lib. 10. Ep.
97. & notat
uit Balduin.*

*i Luca 10. Io-
han. 12.*

*k Sulpit. Seve-
rus lib. 3.*

tius Archileuita hoc in unere sanctus egregie est; trans-
misitque ad successores, cum Titus Diaconus Martyr
pecunias pauperibus distribuens Romæ à barbaris in-
terfectus sit; & D. Gregorius Bonifacium Diaconum,
Ecclesiæ nomet dispensatorem. Diaconissæ autem
quæ vocantur, Diaconis origine fuerunt æquales. cu-
stodiebant verò portas introitus videlicet Ecclesiæ in
statione foeminarum. erant ad easdem internunciæ;
ministrabantque Presbyteris in earumdem Catechis-
mo, & Baptismate, propter honestatem; & initiaban-
tur ab Episcopis solemniprecatione, ministerio tamen
non Sacramento. Harum videtur meminisse Plinius
iunior in consultatione de rebus nostris ad Traianum
Augustum conscripta: *quo magis necessarium credidi, ex
duabus ancillis, quæ ministra dicebantur, quid esset veri & per-
formentæ querere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem
prauam & immodicam &c.* Et ex hac tandem muliebri
ministrandi ratione, quis non laudet pietatem nobilif-
simarum, & sanctissimarum sororum Marthæ, & Mariæ,
quarum altera non semel Domino ministravit; altera
sedere consuevit secus pedes eiusdem; nimirum sub-
mittebant illæ fastigium auitæ nobilitatis diuino obse-
quio, & exquebantur in CHRISTO, quod clarissima he-
roina longè post imitata est in CHRISTI imitatore Marti-
no. Maximi enim Imperatoris regina, non opes regni,
non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogita-
bat: *diuelli à Martini pedibus solo strata non poterat. Postre-
mo à viro suo poposcit, deinde Martinum uterq; compellant, ut
ei remotis omnibus ministris, praberet sola conuiuium. nec po-
tuit vir beatus obstinatius reluctari. componitur casus Regina
manibus*

a Lib. 2.
b cap. 22.
c cap. 14.
d Epist. 47.
e Sat. 10.
f Lib. 8. 67.
g Lib. 2. ep. 9.
h Cap. 2.
i lib. 2. Histor.
k Lib. 4.
l Petronius.
m Athenau.
lib. 4.
n Sat. 10.

serunt subdititios; ignobiles. & obscuros. Notandi hic Nomenclatores è campo in triclinium euocati, quos Athenæus ὀνομακλήτορας, & δειπνων ταξιάρχους appellat: & videntur esse δειπνοκλήτορες Artemidoro. Inuitatores expressit CHRISTVS dominus apud ^b Matthæum & ^c Lucam: Descripsit autem ^d Seneca; *alius cui conuiuarum censura permessa est, perstat infelix & expectat quos adulatio & intemperantia, aut gula aut lingua, reuocet in crastinum.* Et ab hac forte opera seruum Calatorem in Rudente appellat Plautus, ubi tamen Lambinus à Festo non discedit: Huius classis fuit puer qui nunciabat HORAS. ^e Iuuenalis:

— *clamore opus est, ut sentiat auris*

Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.

f Lib. 8. 67. *f* Martialis:
Horas quinq; puer nondum tibi nunciat, & tu
Iam conuina mihi Caciliane venis.

g Lib. 2. ep. 9. *z* Sidonius; *ecce & ab Archimagiro aduentans, qui tempus instare curandi corpora moneret, quem quidem nuncium per spacia clepsydre horarum incrementa seruantem, probabat competenter ingressum quinta digrediens.* Porro ipsi Triclinio præfectus erat seruus TRICLINIARCHA, ut in veteri Epigrammate nominatur; M. VLPIVS. AVG. LIB. PHÆDIMVS. hic D. ^h Iohanni Architriclinus est, siue eiusdem interpreti; Iuenco summus minister; quod ut inquit ⁱ Athenæus, esset ἐπιστάτης τῆς ὅλης διακονίας, seruorum nimirum Tricliniarium, quorum aliqui ^k AQUAM in manus infundebant, aliqui fercula ^l INFEREbant, INFERTORES appellati ab opera quam præstabant: ^m Iuuenalis;
Asspice quàm longo distinguat pectore lancem

*Quæ fertur domino squilla, & quibus undiq; septa
Asparagis, qua despiciat conuiuia caudâ,
Cum venit excelsi manibus sublata ministri.*

ubi habent veteres glossæ, ministri; Infertoris. Eadem
ad illa eiusdem poetæ,

a Sat. 11.

Nec frustum caprea subducere, nec latus Asra

Nouit auis noster tirunculus — ita explicant, hoc
est quod vult dicere, Infertor noster furtum facere ignorat.

Et hæc quidem vox in Lege etiam Salica extat, ut vide-
bimus infra. Ministerium tetigit & Iuuenalis, & ante
hunc Horatius,

*b loco cit.
c li. 2. Sat. ult.*

— deinde secuti

*Mazonomo pueri magno, discerpta ferentes
Membra gruïs, sparsi sale multo, non sine farre,
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,
Et leporum auulsos, ut multo suauius, armos
Quam si cum lumbis quis edit* —

Tangit & ^d Zeno Veronensis: tres pueri unanimes legumi-
na inferunt primi, quibus ut scitus sit sapor, salem sapientia
spargunt, oleum Christus infundit. ^e Halotus autem ille, qui
boletus Claudianam apotheosin procurauit, Prægusta-
tor itidem & Infertor fuit: quæ ministerij coniunctio
non videtur perpetua fuisse. Vini Infertorem lepidè ex-
pressit Horatius;

*d ad Neophy-
tes post Basilis-
ma Serm. 1.
e Tacitus an-
nal. lib. 12.*

— ut Attica virgo

*Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cacuba vina ferens: Alcon, Chium maris expers.*

His de Triclinio ministris LECTISTERNIATORES accensiti
sunt. ^g Plautus,

g Pseudolo,

Tibi hoc præcipio, ut niteant ades. habes quod facias: pro-

611

H 3

pera,

pera, intro abi:

Tu esto Lectisterniator.

a Lib. 2. de ira cap. 25. *a Seneca; parum agilis est puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut mensa negligentius posita.* MEN-

b Lib. 2. Sat. 8. SARVM DETERSORES. *b Horatius,*

— *puer altè cinctus, acernam*

Gausape purpureo mensam perterisit.

c Lib. 14. 144. *cui rei spongia aptior fuit.* *c Martialis:*

Hac tibi sorte datur, tergendis spongia mensis.

Vtilis, expresso cum leuis imbretur.

d Menachm. *hinc factum nomen Parasito apud d Plautum, peniculi;*

— *quia mensam (inquit ipse) quando edo, detergeo.*

Peniculi enim spongiae sunt, inquit Festus, & pro spongia peniculum usurpauit e Sedulius,

e Lib. 5.

— *quin in super haustum*

Cumpeteret sitiens, unus de plebe nefanda

Peniculo infusum, calamo porrexit acetum.

f Lib. 2. Met.

Nec non & qui LUMINA sub noctem INFEREbant, f Appuleius; iam illatus luminibus, epularis sermo percrebuit.

g Lib. 16.

g Ammianus: malignitate simili quidam Agens in rebus in Hispania, ad carnam itidem inuitatus, quem inferentes vespertina lumina pueros exclamasse audisset ex usu, VINCAMVS &c.

b Lib. 2.

At his, luxus, & vilitas opum, statuas substituit. b Lucretius;

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ades.

Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,

Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Quæ Coquus elaborauerat, collocabat STRUCTOR. Petronius: superq; proprium conuenientemq; materia Structor imposuerat cibum. Et hunc famulitij ministerialis præsulem

lem

item videtur constituere Macrobius : *inter hac servilis a lib. 1. ca. ult. moderátor obsequij, cui cura vel adolendi Penates, vel struendi penum, & domesticorum actuum ministros regendi, admonet dominum, familiam pro solemnitate annui moris epulatam,*

^b Virgilium autem imitatur Macrobius,

^b Lib. 1. Act.

Quinquaginta intus famula, quibus ordine longo

Cura penum struere, & flammis adolere Penates.

ubi Servius ; *struere, ordinare, componere. unde & Structores dicuntur ferculorum compositores.* Donatus verò procurationem Cellarij, & deorum Penatium cultum interpretatur. quæ sequuntur,

Centum alie, totidemq; pares etate ministri,

Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.

de Inferioribus & Pocillatoribus accipe. Structoris enim erat componere & servare fercula, non inferre. hic *ἡραπεζοποιός, & ἡραπεζοπίου* à Græcis dictus est, ut apud Athenæum vidimus & ^d Clementem Alexandrinum.

de eodem ^e Seneca : *quare ars est apud te ministrare : nec temerè, & ut libet, collocatur argentum, sed peritè struitur, &*

est aliquis scindendi obsonij magister ? SCISSOREM hic habemus, cumque unà cum Structore productum, uti & apud Pluvenalem,

^e Lib. 4.

^d lib. 3. Pad.

^e De Vita bea.

ca.

^f Sat. 9.

Structorem interea, ne qua indignatio desit,

Saltantem spectes ; & Chironomonta volanti

Cultello, donec peragat dictata magistri

Omnia : nec minimo sanè discrimine refers

Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.

Meminit & Petronius : *processit statim Scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus, laceravit obsonium, ut putares Darium hydraule cantante pugnare.* CARPTOR idem qui Scissor

fuit.

fuit. Petronius; nec minus & Trimalcio eiusmodi methodo
a Sat. 9. *latus, carpe inquit. processit statim Scissor.* "Iuuenalis;

— audiet & qua

*Fixerunt pariter Librarius, Archimagiri,
 Carptores —*

b lib. 2. Met.

DIRIBITORES, qui apud Appuleium leguntur; Diribito-
 res plusculi splendide amicti, fercula copiosa, puella scitula mi-
 nistrantes, pueri calamistrati, pulchrè indusiati. Panem for-
 san diribebant: & videntur mutuati appellationem à
 Comitialibus, & Iudiciarijs Diribitoribus. Fuit autem
a Sat. 5. penes aliquem seruorum Tricliniarium hæc panis dis-
 tributio. "Iuuenalis eleganter, ut solet,

Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.

Ecce alius quanto porrexit murmure panem

Vix fractum, solida iam mucida frustra farina,

Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum.

Sed tener & niueas molliq; siligine factus

Seruatur domino. —

d edidit F. Vi-

sin.

a Sat. prox. cit.

Et huc pertinent illa Petronij: *circumferebat Aegyptius
 puer cibano argenteo panem.* Promebant autem è cani-
 stris statutis in ipso Triclinio, ut indicat antiqua Sigma-
 tis a scalptura, quæ Romæ trans Tiberim visitur, è regi-
 one ædis D. Chryfogoni. ideoque Iuuenalis,

— *finge tamen te*

Improbulum, superest illic, qui ponere cogat.

Vis tu consuetis audax conuiuia canistris

Impleri, panisq; tui nouisse colorem?

f Lib. 1. Aen. f Virgilius,

Dant famuli manibus lymphas, Cereremq; canistris

Expediunt. —

ubi

ubi hæc Donatus; hic dispositionem familia regalis ostendit. alij enim, hoc est viri, aquam abluendis manibus dabant, alij mantilia porrigebant, quibus manus abluta tergerentur, alij canistris panem ministrabant, mos enim fertur apud veteres fuisse, ut panis non argenteis vasculis inferretur, sed canistris, hoc est speciebus factis ex vimine. At ex his Donati verbis elicimus, in Petronio pleraque legi, quæ luxum referant non vulgarem & tritum, sed Imperatorium, & summæ inter luxuriosos fortunæ; quale est quod de clibano argenteo vidimus. PRAEGVSTATORES nonnihil ex herilibus edulijs præmandebant. ^a Cornelius Tacitus: cuius minister è spadonibus fuit Halotus, inferre epulas & explorare gustu solitus. ^b Arnobius; curat ut ad sensum palati, suis cum incunditatibus veniant rerum incorruptarum saporibus: & an ritè pulmenta condita sint, Prægustatoris fungitur atq; experitur officio. inuehitur autem his verbis in Lateranum Deum focorum. Et hinc docemur, non in gratiam tantum vitæ tuendæ, sed & voluptatis gulæque causa institutos fuisse Prægustatores. ^c Iuuenalis tamen ad prius illud munus respexit;

^a lib. 12. Annal.

^b Lib. 4.

^c Sat. 6.

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa

Quæ peperit: timidus prægustet pocula Papas.

quod quidem præmordendi munus fecit fortasse, ut antiquus Grammaticus illa eiusdem ^a poetæ

^d Sat. 7.

Discipuli custos præmordet Acænonetus.

de Papate interpretatus sit. ^e Horatius voluptariam prægustatoris operam tetigit in fabella de rustico & urbanomure:

^e lib. 2. Sat. 6.

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit

Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,

*Continuatq; dapes, nec non vernaliter ipsis
Fungitur officijs, praelambens omne quod affert.*
apud Cæsares procuratio Præguſtatorum Liberto de
more demandabatur. Vetus elogium Romæ,

DIS. MANIBVS
TI. CLAVD. AVG. LIB
ZOSIMI. PROCVRAT
PRAEGVSTATORVM &c.

a Lib. 14. ca. 6

*b lib. 22. de
manum. 10ff.
c lib. 3. Pad.*

Vt & vini censura in epulas dominicas, quod notauit
Plinius. Et quoniam escaria vasa aurea fuerunt & ar-
gentea, ideò minister fuit ARGENTO præpositus, cuius
meminit *b* Africanus ICs, AVRO præpositorum meminit
Clemens Alexandrinus, *οι δὲ χρυσοφυλακοῦσιν ὡς χρύπεσ.*
præpositorum auro ESCARIO mentio extat in vetere in-
scriptione; quam vidimus Romæ in hortis I V L I I I I
Pont. Max.

DIS MANIB
GAMVS AVG. L. PRAEP. AVRI
ESCARI FECIT SIBI ET
FLAVIAE TYCHE CONIVGI
BENEMERENTI &c.

argentum ESCARIUM recensuit Donatus, enarrans illa
d Lib. 1. Gen. d Virgilij,

*Ingens argentum mensis, calataq; in auro
Fortia facta patrum —*

inquit enim; *idcirco adiecit mensis, ut ostenderet escariū ar-
gentū, ne putaretur in ijs speciebus esse, qua longe essent ab usu
mensariū. calataq; in auro fort. fac. hic multiplex argenti
laudatio, nam fuit ingentis forma, perindeq; magni ponderis,
insignitum auro. & decore mirabili, manu verò artifice orna-
tum,*

sum, ut ars cum speciei precio certare videretur. In veteri marmore legitur. Præpositus auro GEMMATO, de quo ^{a Sat. 5.} Juuenalis,

— tibi non committitur aurum,

Vel si quando datur, custos affixus ibidem,

Qui numeret gemmas, unguesq; obseruet acutos.

Fuit & ministerium argenti POTORII. Romæ legerunt viri docti,

OSSA

VIBIAE. SVCCESAE. LIVIAE. AVG. SER.

AB. ARGENTO. POTORIO. & C.

VIATORI præterea & BALNEARIS ineminit^b ICs. SCAENICI ^{b L. 42. de auro & arg. Leg.} mentio extabat olim Romæ in hortis Carpensibus.

T. AELIVS. AVGVSTORVM. LIB. A

MEMPTVS. AB ARGENTO SCAENI

CO & rel.

Erat autem argentum Scænicum, quo dominus non temere utebatur, sed commodare ad ludos, & ad ceteras apparatus solebat, ut^c Alfenus interpretatur. Vasa ipsa qui TERGERENT & LAVARENT, huius cohortis manipulares videntur fuisse. ^{c L. 30. de auro & arg. legi} d Juuenalis eorundem meminit;

Hospite venturo cessabit nemo tuorum.

Verre pavementum, nitidas ostende columnas,

Arida cum tota descendat aranea tela,

Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter.

^e Horatius:

Magna mouent stomacho fastidia, si puer unctis

Traëtauit calicem manibus, dum furt a ligurit:

Sive grauis veteri cratera limus adhæsit.

Nunc MINISTRATOR dicendus est. huiusmodi in antiquis marmoribus nominantur AMARANTHVS AVGVSTI

MINISTRATOR TVRRANIANVS. ERASTVS & ANSIO CAESARIS MINISTRATORES. Petronius, *Vinum dominicum ministratoris gratia est.* ^a Seneca: *alius vini minister in muliebrem modum ornatus, cum aetate luctatur.* ^b Appuleius autem hæc Senecæ explicans, *pueros calamistratos, pulchrè indusiatos, gemmas formatas in pocula vini vetusti frequenter offerentes, notauit.* nimirum hic fuit muliebris ornatus; indusiatum esse, & calamistratum quempiam. Idem ^c Seneca: *transco pistorum turbam, transco ministratorum, per quos signo dato ad inferendam cœnam discurretur.* Neque sanè temerè coniungit hic noster pistorum & ministratorum, cum & in Notitia (ut vocant) Imperij, sub dispositione viri Sp. Comitum Castrensium, ministeriales dominici recenseantur, ad quos indicandos, inter Comitum insignia, mensa panaria & vinaria aliquot vasa conspiciuntur. Porro, qui vinum ministrabat, à ^d Suetonio ad CYATHVM & VINVM appellatur, ab ^e Appuleio POCILLATOR, à ^f Iuuenale ad CYATHOS, in veteri epitaphio à POTIONE.

TI. CLAVD. AVG. LIB
GRATIO. LIVIAE
AVG. SER. A. POTIO
NE. S. T. T. L.

^g LL. Salic.
Tit. II. edit.
Basib.
^h Athenæus
& Lucian.
ⁱ Lib. 8. 56.

à ^g Gallis SEANTIO. ^h Græcis OINOXOOC. hic vinum prægustabat. ⁱ Martialis de Alexi Virgiliano:
*Adstabat domini mensis pulcherrimus ille,
Marmorea fundens nigra Falerna manu;
Et libata dabat roseis Carchesia labris.*
hic idem qui à potione, fuit & à LAGENA seu LAGVNA: & confirmat antiqui marmoris elogium,

M.

M. VLPIO. AVG. LIB
 PHAEDIMO. DIVI. TRAIANI. AVG
 A. POTIONE ITEM A. LAGVNA. ET
 TRICLINIARCH. LICTORI. PROXIMO. ET
 A. COMMENT. BENEFICIORVM &c.

Vas enim vinarium fuit lagena. Prægustatores autem voluptati & securitati dominorum inferuebant: illi, temperando ad blanditias gustus: huic, prælibando ad insidias cauendas. Et hoc demum serui fuit, & solidum ministerium prægustatoris; quo fit ut ^a Cornelius Tacitus prudentissimus scriptor, ad hoc indicandum utatur verbo explorandi. Neque verò defuit CALIDAE GELIDAEQ. minister, ut appellat ^b Iuuenalis. ^c Seneca; *inde &*

a Annal. li. 12

illud sequitur, ut minimis sordidisq. rebus non exacerbemur. parum agilis est puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorax, aut mensa negligentius posita. ibidem; perpetuetur hic famem, & aestiva expeditionis sitim, qui puero malè diluenti niuem irascitur? Et quoniam ab his templis Bacchi Cererisque, non æquè aberant muscæ, ac ab æde Herculis in foro boario abfuisse, memoriæ traditum est; ideò minister, qui MUSCAS FVGARET in triclinio fuit,

*b Sat. 5.
c lib. 2. de ira.
cap. 25.*

^d Martialis;

d Lib. 3. 40.

Et aestuanti tenue ventilat frigus

Supina prasino concubina stabello,

Fugatq. muscas myrtea puer virga.

^e Seneca: *quid enim est? cur tussis alicuius, cur sternutamentum, aut musca parum curiosè fugata, nos in rabiem agat, aut versus calix &c.* Eiusdem ordinis videtur fuisse puer à

e lococit.

MATELLA. ^f Martialis,

f Lib. 3. 40.

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.

a Athenaus
lib. 12.
b Epist. 77.

Matellam videlicet poscentis ex instituto a Sybaritarū. Nescio quid huiusmodi ministerij tangit b Seneca : ut primum iussus est fungi seruili & contumelioso ministerio (afferre enim vas obscænum iubebatur) illisum parieti caput rapit. Ceterum hic digitorum sonus alios etiam ab his famulos exciuit, ut conijcimus. Velius Longus ; nam & digitorum sono pueros ad respondendum ciemus, utebantur autem & ad alia promiscuè. c Tibullus :

c Lib. 1, El. 2.

*Non labor hic ledit, referet modò Delia postes,
Et vocet ad digiti me taciturna sonum.*

d lib. 2, Peda.

e lib. 1, miracul. 40.

Ceterum poppysmata, sibili, & digitis expressi soni, quibus accersebantur famuli, cum sint rationis expertes significationes, ex sententia d Clementis Alexandrini, ratione præditis hominibus omninò vitanda sunt. Ideoque apud e Gregorium Turonensem Mummolus calculosus, tangens unum puerorum, voce tenui vasculum postulat exhiberi. Et hoc erat quod Martialis signum vocauit (ut vidimus) digiti crepantis, & argutias pollicis, alibi, crepitumq; digitorum. Petronius graphicè : cum has miraremur lauticias, Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit, ad quod signum matellam spado ludenti supposuit. exonerata ille vesica, aquam poposcit ad manus, digitosq; paululum aspersos, in capite pueri tersit. Quid autem mouerit dominos, ut voci parcerent, etiam cum ministeria citarent, ego quidem non video, nisi dicamus, hoc illis visum esse fastigium dominicæ dignitatis, vocem non confociare, sed quidquid opus esset, nutu aut manu significare. Ad hanc dominicam gesticulationem (digitorum siue manuum) referre possumus, quæ leguntur apud Regem & prophetam f Dauidem, vertentibus no-

f Psalm. 122.

stris;

Nris; ecce sicut oculi seruatorum in manibus (Græcè aptius εἰς
 χεῖρας) dominorum suorum, sicut oculi ancille in manibus do-
 minæ suæ &c. Quod enim hæc ^a Iohannes Campensis de ^a in paraphr.
 diurno, seu de ienso accepit; ^b alij de patrocínio, id ^{Ps. 123.}
 mihi quidem non æquè placet, ac prior ille sensus, qui ^b Ioh. Bapt.
 & ^c Genebrardo enarratori optimo non displicuit. De ^{Folenguo.}
 nutu intelligenda sunt, quæ extant in capitibus accusa-
 tionis Tribunicæ, in P. Scipionem Africanum, apud ^e Psalmist.
^d Liuium; unum hominem caput, columenq; Imperij Romani ^d Lib. 38.
 esse: sub umbra Scipionis ciuitatem dominam orbis terrarum
 latere: nutus eius pro decretis Patrum, pro Populi iussis esse.
 Ad quam imperandi normam directum videtur pul-
 crum illud adagium, πᾶς δεσποτῆς δέλω μονοσύλλαβον. ^f apud Ada-
 Epulanti domino, adstabant pueri AD PEDES, inde ap- ^{giogr.}
 pellationem nasci. ^g Seneca: seruus qui cænanti ad pedes ^g Lib. 3. de Be-
 steterat, narrat quæ inter cænã ebrius dixisset. ^h Suctoni- ^{nef.}
 us; nihilo reuerentior, leniorue erga Senatum. quosdam sum- ^h Calig. ca. 26.
 mus honoribus functos, ad essedum sibi occurrere rogatos per a-
 liquot passuum millia, & cænanti modò ad pluteum, modò ad
 pedes stare, succinctos linteo passus est. De Caluisio Sabino
 Nulto diuite hæc ⁱ Seneca; habebat ad pedes hos, à quibus ⁱ Epist. 27.
 subinde cum peteret versus quos referret, sæpè in medio ver-
 su excidebat. Et hos ego ^k Ciceroni CIRCUMPEDES appel- ^k in Ferr. 2.
 lari cõijcio: seruos artifices pupilli cum haberet domi, circum-
 pedes autem homines formosos & litteratos. Litteratos qui-
 dem, ut habuit Caluisius; formosos, ut plerique omnes
 è secta hominum beatorum, qui pueris forma insigni-
 bus non triclinium modò, sed & coquinam referferant,
^l Martialis,

^l Lib. 10. 65.

Quis rogo tam durus, quis tam fuit ille superbus.

*Qui iussit fieri te Theopompe cocum?
 Hanc aliquis faciem nigra violare culiva
 Sustinet? has uncto polluit ungue comas?
 Quis potius cyathos, aut quis chryst alla tenebit?
 Qua sapient melius mixta falerna manu?
 Si tam sidereos manet exitus iste ministros:
 Iuppiter utatur iam Ganymede coco.*

In quibus tanè versibus elucet Petroniana illa sub Trimalcionis nomine latens lautitia. ut enim ille digitos in capite pueri terfit, ita videtur Theopompi dominus ad eiusdem comas ungues unctos affricuisse, munditiæ causa. Horum, quos ad pedes vocabant, officium fuit, soleas accumbentium dominorù custodire. ^a Martialis:

^a Lib. 12. 89.

*Bis Cotta soleas perdidisse se questus,
 Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
 Qui solus inopi præstat & facit turbam:
 Excogitavit homo sagax & astutus,
 Ne facere posset tale sepius damnum:
 Excalceatus ire cæpit ad cœnam.*

^b Lib. 8. ad
 An. ep. 5.

^c Lib. 5. 70.

Hos eosdem dixerunt A PEDIBVS. ^b Cicero; *nec ullam ob aliam causam Pollucem seruum à pedibus meum, Romam misi.* ^c Martialis festiuè;

*Omnia cum retro puerus obsonia tradas,
 Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?*

Et hæc demum esset in sacris tabulis vera & germana ratio MARIAE MAGDALENÆ, quam pictores nostri, inscitia per manus & penicillos tradita, coniurarunt, ut perpetuo contra fidem historiarum in triclinio Simoniano malè collocarent. Iam verò quæ facies ministrorum triclinarium esset, quis cultus, quæ frequentia, qui splen-

splendor, quæ species triclinij ipsius, nemo melius ^{a de vita con-} Philone expressit. Scribit enim, ^{templ.} triclinia lectos habent eburneos, aut testudineos, aut preciosioris materiae, gemmatos pterosque, stratos auro, intertexta purpura, vel alijs floridis coloribus varijs, oculos allicientibus, poculorū etiam vim magnam, digestorum per suas species. præsto sunt enim scyphi, calices, phiale, thericlea, toreumataq̃, clarorum artificum; ministrantibus formosis MANCIPIIS, non tam ad præsens ministerium quaesitis, quàm ad exhilarandos aspectu conuiuiū oculos. ex his minores pueri PINCERNAS agunt, grandiores AQVAM afferūt, loti & nitidi fucatiq̃, ac cinnamati, alunt enim CAPILLITIVM, vel omninò INTONSI, vel à FRONTE tantum præsectis in orbem crinibus, tenuissimas candidasq̃, præcincti TVNICAS, anteriore parte ad genua demissas, posteriore ad poplites, utrimq̃, mollibus tenijs adstricti commissuras tunica, propendentibus ad latera sinibus. sic ornati adstant nutus observando, quid quisq̃ postulat. adsunt & alij adolentes prima lanugine malas vestiti, qui paulò ante amatorum suorum delicta fuerant, curiose docti grauioris momenti MINISTERIA; mera ostentatio magna opulentiæ. Hæc ille, sed Latinè reddita. & Seneca & ipse concinnè satis: Conuiuia me hercule horum ^{b de breuit. Si-} non posuerim inter vacantia tempora, cum videam quàm sol- ^{ta cap. 12.} liciti ARGENTVM ordinent, quàm diligenter EXOLETORVM suorum tunicas succingant, quàm suspensi sint quomodo aper à coco exeat, quanta celeritate, signo dato, GLABRI ad ministeria discurrant, quanta arte SCINDANTVR aues in frustra non enormia, quàm curiose infelices pueruli ebriorum sputa DETERGEANT. ex his elegantia lauitiaq̃, fama captatur; & usq̃, eo in omnes vitæ successus mala sua illos sequuntur, ut nec bibant sine ambitione nec edant.

4 Serm. 261.

di seruatorum operam ob oculos nobis ponet. Petrus Chrysológus: *seruus namq; post vigilias antelucanas, post totius diei varios & duros labores, post trepidantes & anxios concursus, & parat domino suo cœnam, & cinctus quod parauerat subministrat: non est elatus quia fecit, sed cum deuotione singula faciens contremiscit. & apponit domino suo cibos multiplices arte tota totius saporis conditos, ipse autem semicoctam nec salitam forsitan cœnulam gustaturus; porrigens crebra pocula, variat calices, vina mutat, ad longissimi conuiuij fabulas longiores stat fixus, stat moueri nesciuit, stat cui lassescere non licet seruituti. & cum dominus iam partem noctis in somnium deducit, peragit inquietem; seruus colligit, curat, accurat; ponit, componit, reponit, & sic in rebus necessarijs immoratur, ut nihil sibi aut parum noctis ad escam reseruet & soporem. post hæc omnia nisi peruigilet in crastinum, & dominum præuenerit dormientem, fessus indefessus manicabit ad verbera, ad præsentem pœnam nihil hesternò subuenit ei de labore. Hæcenus Chrysológus. Cecidit verò percommodè, ut apud ALOYSIUM CORRADINVM I. C. hominem summâ prudentiâ, multâ etiam doctriâ, icunculas æreas antiqui operis nati fuerimus, quæ seruos de triclinio duobus procul effingunt, eosque pocillatores. Afferent illæ Philonis verbis non minimum lucis, dabuntque in conspectum quicquid ille de accurato CAPILLITIO, & TUNICARVM præcinctiōe differuit. habebunt insuper qui perdiscendæ antiquitatis studio flagrant, quid sibi uelint illa & luuenalis;*

6 Sat. 2.

— vitreo bibit ille priapo.

& ad ipsum antiquus Grammaticus.

PLATE V

Verum

Figure antiche di bronzo
corni, et per

... che erano nello studio del S.
... nel mio libro di Servi.

Verum ne solus venter deleſcatur, erant in triclinio
 SYMPHONIACI familiares, qui ſunt Luciano ^a *μεσσογγολοι*. ^a in Gallo
 Seneca: in comestationibus nostris plus cantorum est, quam ^b *Ep. 87.*
 in theatris olim spectatorum fuit. ^c CHRISTVS Dominus; ^c *Luc. 15.*
 ἰδὲ ὁ υἱὸς αὐτῆς ὁ πρεσβύτερος ^d ἐν ἀρχῇ. καὶ αἱ ἐρχόμενοι ^e ἡγγισθε
 τῆς οἰκίας, ἵνα καὶ σὺς φωνῆας καὶ χορῶν. ^d Cicero: animi ^e *au-*
 rium causa tot homines habet, ut quotidiano cantu, vocum ^f *pro Sexto*
 nervorum ^f *Rofcio.* & tibiarum, nocturnisq; conuiuijs tota vicinitas
 personet. Idem ^g *au*tor: cum in eis conuiuijs symphonia ca-
 neret, maximisq; poculis ministraretur. ^h Sidonius; sic ta-
 men, quod illic nec organa hydraulica sonant, nec sub phonaſco
 vocalium concentus mediatum acroama simul intonat. nullus
 ibi lyristes, choraules, mesochorus, tympanistria, psalteria ca-
 nit. ^g Suetonius: & aut acroamata & histriones, aut etiam ^g *Aug. ca. 76.*
 triniuales ex circo ludios interponebat, ac frequentius aretalo-
 gos. In conuiuijs videlicet. Acroamata symphoniaci
 sunt; Aretalogi, narratores. ^h Iuuenalis, ^h *Sat. 15.*

— attorito cum

*Tale super cœnam facinus narraret Vlyſſes
 Alcinoο, bilem, aut risum fortasse quibusdam
 Mouerat, ut mendax aretalogus, in mare nemo
 Hunc abicit, seu dignum veraq; Charybdi,
 Fingentem immanes Lastrygonas atq; Cyclopas?*

Ab his diuerſæ ^a acroaticæ Aristotelis commentationes. ^a *Gellius lib.*
 quamuis enim auditoribus cognobiles essent, conti-
 nebant tamen philoſophiæ remotioris subtiliorisque
 summa quædam capita, quæ tum ad naturæ contem-
 plationes, tum ad dialecticas disceptationes pertine-
 rent. Cornelius Nepos de Attico; nemo in conuiuijs eius
 aliud acroama audiuit, quam anagnosten. ^b *20. cap. 5.*

a Suetō. c. 78. Augustus, qui si interruptum somnum reciperare, ut eue-
b Alex. Seue- nit, non posset, lectoribus aut fabulatoribus arcesibus resume-
 ro. bat. *l* Lampridius: Nanos & nanas, & moriones, & vocales
 exoletos, & omnia acroamata & pantomimos populo donauit.
 Erit huius loci admonere, symphonicos etiam in naui
c ad diuinati- fuisse, qui celeuma remigibus canerent; & per assam vo-
 on. Cicer. cem, inquit. Asconius, id est ore prolatam, & ut in Argo
 nauī per cytharam. Et sanè in Argo nauī testatur Hygi-
 nus, Orphea, per cytharam celeuma modulatum esse;
d lib. 1. Argon. quod & *a* Val. Flaccus tetigit:

*Nec verò Othrysius transtris impenditur Orpheus,
 Aut pontum remo subigit, sed carmine tonsas
 Ire docet, summo passim ne gurgite pugnent.*

e eod. Lib. Idem alibi,

*At ducis imperijs Minya, monituq̄, frequentes
 Puppem humeris subeunt; & tento poplite, proni
 Decurrunt, intrantq̄, fretum. non clamor anhelus
 Nauticus, aut blandus testudine defuit Orpheus.*

f Lib. 1. 144. Nauticus clamor, celeuma est ut dicemus, *f* Martialis;
*Ne blando rota sit molesta somno,
 Quem nec rumpere nauticum celeuma,
 Nec clamor valet helciariorum.*

g Lib. 1. *g* Rutilius Numatianus:

*His mecum pigri solabar tadia venti,
 Dum resonat varijs vile celeuma modis.*

Nec aliud intellexit Panegyrista nescio quis: ita in aquas
 sponte subeuntes impetum nauigia fecerunt, leui modo commo-
 ta nixu ducentium, quorum ad felicissimum illud exordium,
 magis opus erat nautico carmine, quàm labore. Nauticum car-
h Lib. 3. 101. men, nauticus cantus Ciceroni est, *h* Virgilio nauticus cla-
 mor.

mor, cuius illud specimen teste Seruio,

Hortantur socij, Cretam proauosq; petamus.

Celeuma hodie nostris moribus, voce vel parua fistula canitur nautis. Nunc ad domesticos symphoniacos redeamus. Musicorum corpus CHORVM illi appellabant, ut ^a Seruius & ^b Icti. scribunt. ^c Seneca eleganter

non vides quàm multorum vocibus chorus constet? unus tamen ex omnibus sonus redditur. aliqua illic acuta est, aliqua grauis, aliqua media. accedunt viris fœmina, interponuntur tibia:

singulorum illic latent voces, omnium apparent. Ceterum neque sine choro CHORAVLES seruus, neque sine CYTHAROEDO conuiuium fuit. mittamus Virgilium, Silium, Appuleium; uno ^d Ammiano contenti erimus: cumq; ^e apponerentur exquisita cupedia, & ades pulsū neruorum & articulato flatiliq; sonitu resultarent. loquitur autem de conuiuio Traiani, qui rem militarem in Armenia curabat. Cytharœdos moris erat infibulari, tum quæstus, tum vocis gratia. ^f Iuuenalis:

Soluitur his magno Comædi fibula, sunt que

Chryso gonum cantare vetent. —

Infibulandi rationem monstrauit ^g Cornelius Celsus, qui hoc quidem sæpius inter superuacua, quàm inter necessaria esse testatus est. cuiusmodi erat quod insectatur, ^h Plinius, adhibitas argenteas fibulas mancipijs ad transitum virilitatis. mihi sanè non nisi æreas videre contigit & habere, quarum hic speciem exhibeo.

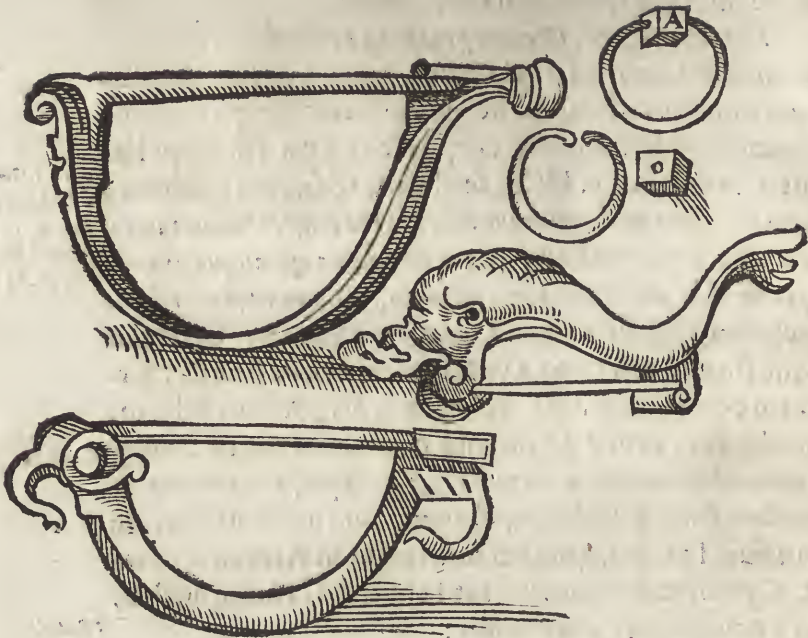
^a lib. 1. Georg.
^b L. 77. de
Leg. 3. L. 34.
de adil. ed.
^c Epist. 84.

^d Lib. 30.

^e Sat. 6.

^f Lib. 7. ca. 25.

^g lib. 33. ca. 12.

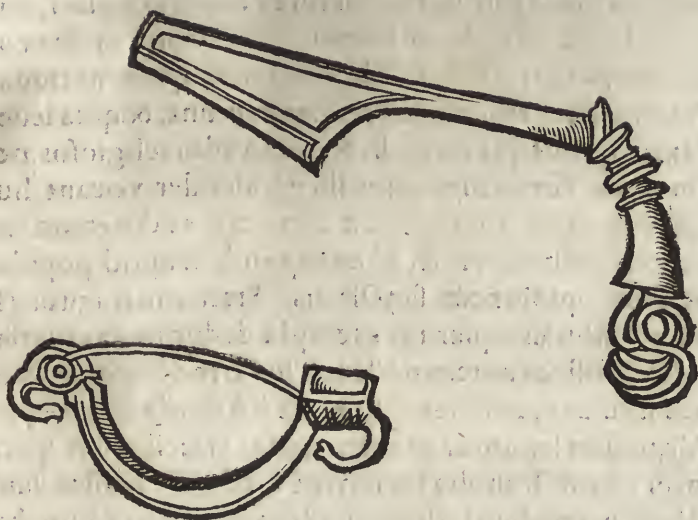

At quod ad figuram
Citharæ dicarū at-
tinet, inijcit sanē
scrupulū vetus glof-
fator, qui ad illa Lu-
nenalis,

— nullius fibula durat
vocē vendentis Prato-
ribu. —

scriptum reliquit: fi-
bulam dicit circellos,
quos Tragædi sine Co-
mædi

mædi in pene habent. At licet sciamus glossas illas non esse omninò eas quibus fidem tutò habere possimus, quod sint aliquando more centonum confarcinatæ, & coagmentatæ alicubi sine ullo delectu, scrupulum tamen nobis eximi non ita facilè patimur. Primum quia GVIDVS PANCIROLVS præceptor meus, vir optimus, & eruditissimus, cuius ea vera laus fuit, ut qui eum viderent, loquentemque audirent, redirent ferè doctiores cultioresque, is inquam in commentario illo, in quo commisit inter se præclara reperta tum æui veteris tum recentioris, arbitratus est, hæc fibulas in eo usu fuisse, ut vestes subnecterent. Accedit deinde, quod acus fibularum nostrarum eâ crassitie sunt, ut perincommodæ videantur transuendæ cuti. Addamus, afflicturas dubio procul pondere suo illos, quos contigerit infibulari,

lari, cum præcipiat Celsus leuiores tantum aptari, cuiusmodi una aut altera earum quas delineandas curauimus, videri possint. Circelli sane, quos antiquus Grammaticus recensuit, aptiores fuerunt, & quia leues erant, minimeque onerosi, & quia audio religiosos nescio quos Turcarum, quos illi ^a Calender vocant, huiusmodi annulis ferreis, seu cuprinis, addo etiam argenteis, infibulare se se, ad aucupandam apud populares suos opinionem sanctitatis. Statuamus igitur (si placet) fibulas, quarum exempla dedimus, vestiarias fuisse, Musicos autem nostros usos circellis, quos & ipsos fibulas appellarent. Et profectò fibulas, quæ apud ^b Vegetium leguntur in veterinaria, circellorum speciem præsetulisse multa faciunt ut credam. Nostræ sanè (Musicorum dico) ^c thecam adnexam quandoque habuerunt, quæ nudorum virilia includeret; cuius vicem suppleuit aliquando etiam ^d Aluta. De vestiaria fibula hæc ^e Prudentius:

*Rex ipse Coos æstuantem murices
Lenam reuulsa dissipabat fibula.*

reuellebatur autem acus quæ vocabatur, & meminit ^f Trebellius Pollio: *fibulas argenteas inauratas duas. Fibulam auream cum acu cuprea unam.* de eadem fibula ^g Chrysologus, qui Iohannem Baptistam vocat legis & gratiæ fibulam, *qua diploidem summi sacerdotis sancto patri iungebat in pectore.* Harum apud Cæsares is numerus fuit, ut inter Palatina ministeria legatur alicubi Præpositus **A FIBELIS. CITHAROEDAS** indicant marmora antiqua in ministerio fuisse. extat Romæ monoclinij sculptura (ita liceat appellare) in quo mulier sedens citharam pulsat.

Con.

^a Menasimus
Lib. 2. cap. 11.

^b lib. 2. cap.
15. & 31.

^c Martialis li.
11. 76. lib. 7.
31.

^d lib. 7. 34.
^e Hymno ieiunanti. quem imitatus est Alcimus Auitius lib. 4. c. 12.

^f Claudio.

^g Serm. 91.

Confirmat vetus elogium, Auxesis & Nerifi (minus ingenuorum nominum) muliebria hæc studia, psallendi & oblectandi aures, viguisse olim & placuisse. Mentio utique apud Horatium,

*a lib. 4. carm.
Ode 13.*

— virentis &

Docta psallere Chia —

ministeria nostra propius tangit. ut & scitissimi utriusq; sexus canentes & psallentes, quos adolescens è terra Asia, apud Gellium habuisse scribitur : pueri nimirum ac puellæ.

b lib. 19. ca. 9.

D.

M.

AVXESI CITHAROEDAE
CONIUGI OPTIMAE
C. CORNELIVS NERIVS FECIT
ET SIBI

Has alij psaltrias, fidicinas, citharistrias appellant. Prudentius hoc ministerium tetigit eleganter;

a Hamartig.

Num propter lyricæ modulamina vana puella,

Nervorumq; sonos, & conuiuale calentis

Carmen nequitia, patulas Deus addidit aures?

Citharæ autem species enumerat Isidorus psaltria, lyras, barbita, & alias quadrata forma. nec non & trigonali. Nos hic aliquot delineandas curauimus, rariores illas quidem, sed & studiosis antiquitatis adiumento futuras, ad cognoscendas testudinis partes, latera, cacumina, brachia, humeros, scapulas, pedines, modulum, tympanum.

a lib. 3. orig.

Et licet Minerva tibias abiecerit, quod vultum infantis deformarent, non defuerunt tamen TIBICINAE, quæ abiectas tollerent. *a Sicho.* Plautus :

Post ut occipi narrare, fidicinas, tibicinas,

Sambucinas aduexit secum forma eximia. —

TIBICEN autem & FIDICEN, qui Duillio præbant, à cœna domum reuertenti, an serui fuerint nec ne, alij viderint. Ego sane non dispicio quid prohibeat, familiares & vernaculos fuisse. Cum præsertim è grege domesticorum FISTVLATOR amanuensis, concionanti *b Cic. 3. de Orat.* Graccho eburneolam fistulam inflaret, ad quam ille vocem acgestum componeret, huius sanè ordinis fuit puella ex Hebræis, in regio conuiuio calamos inflans apud Abdi-

Abdiam. SAMBUCINAE sunt, quas ^b Liuius noster sambucifrias appellat. Sambuca autem fuit organi genus, in quo cordæ intendebantur, ut ait Festus, quamuis ^c I-sidorus nescio quid de tibijs innuat. Neque desideratæ sunt in cœnuiijs CROTALISTRIAE. ^d Propertius;

^a Lib. 9. hist.
^b Lib. 9.
^c lib. 3. orig.

^d Lib. 4. el. 9.

Nile tuus tibicen erat, crotalistris Phyllis.

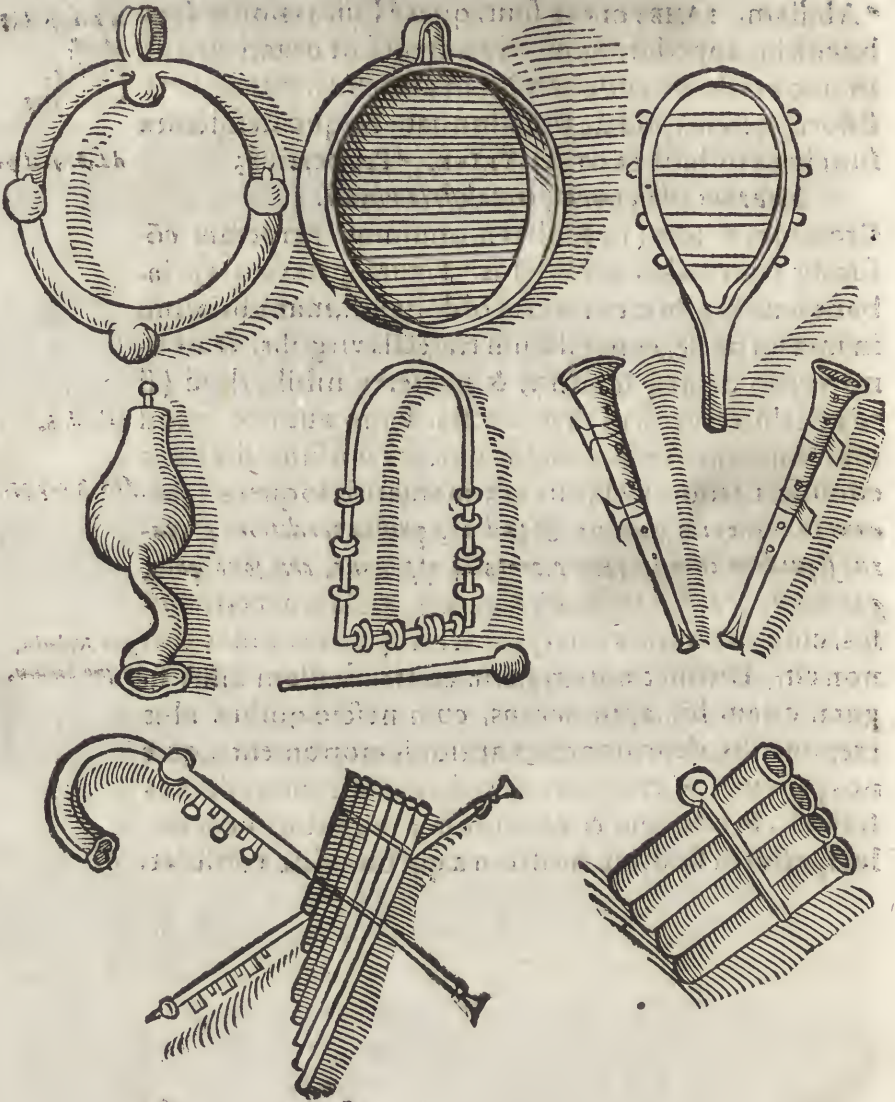
Crotalum autem (ut & alias monuimus) perperam cōfundit cum Sistro vir doctus. Figurā primum variabant omninō, hoc enim erat oblongum, manubriatum in ima sui parte, cancellatum traiectis virgulis, & ut uno verbo dicam, laminæ, & præterea nihil; Illud (si ^e Eustathio credimus) vas è testa, ligno aut ære, quod ^f manibus tenebatur. videtur autem collisum, sonitum edidisse, ut indicat ^g Plinius de margaritis loquens : *sub-*

eunt luxuria eius nomina, & radia exquisita perditioe portatu, siquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant, & collisu ipso margaritarum. Calamus certè scissus, cuius meminit ^h interpres Aristophanis, huius loci non est. Dirimet autem hanc controuersiam Sistri figura, quam hic apponemus, cum nescio quibus alijs crepitaculis, depromptis ex antiquis monumentis, quæ nos proximè ad crotalum accedere arbitramur. damus & tibias, & fistulam, & utriculum ; in quibus beneuolus spectator studium nostrum æqui bonique consulat.

^e Iliad. A.

^f sub-lib. 9. cap. 39.

^g in Nebulis.
^h a quo Suidas.

At crotali crepitus onocrotalo aui nomen videtur imposuisse, quod vocem forsan edat ciconiæ similem, quam & ipsam crotalistriam appellavit Petronius, at Aegyptij crotalum, si Ioanni Sarisberienfi fidem velimus habere, qui & addit; *crotala quoq; dici sonoras sphaerulas, qua quibusdam granis interpositis, pro quantitate sui, & specie metalli, varios sonos edunt.* Hæc ferè omnia symphoniacorum organa complexus est ^{a Polieratici Lib. 8. cap. 12.} Petrus Chrysológus; *venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura conuiuium: deniq; & pænitentia ponit mensam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lacrymis temperat in mensura, & ad delicias Deitatis totas, totam pulsat cordis sui & corporis symphoniam. Organi planctu dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus apert in fistulam, & dum pectus ipsum conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura Deo cymbala personare.* Cymbala eius figuræ erant, qua cotyledonis folia sunt, ut testantur ^{b Serm. 93.} Dioscorides & ^{c Lib. 4.} Scribonius Largus; Latini umbilicum Veneris vocant. Coxendicibus assimilat ^{d cap. 55.} Plinius, acetabulis ^{e Lib. 25. cap. ult.} Aristodorus. Ambabus enim manibus (erant enim manubriata vel ansata in extrema conuexitate) apprehendebantur, & complosa concussaque sonitum edebant tinniebantque. tinnitus enim cymbalorum proprius fuit.

^{g de nupt. Pol. & Thec.} Catullus de Satyris & Silenis,

Plangebant alij proceris tympana palmis;

Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

^{h lib. 4. Georg.} Virgilius:

Tinnitusq; cie, & matris quate cymbala circum.

^{i lib. 3. Pastor.} Ouidius;

Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus idem

M

Gaudet,

Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
 Ibat arenoso Satyrus comitatus àb Hebro,
 Non habet ingratos fabula nostra iocos.
 Iamq̄, erat ad Rhodopen, Pangaâq̄, flumina venturo,
 Aerifera comitum cum crepuere manus.
 Ecce noua coeunt volucres tinnitibus acta,
 Quosq̄, mouent sonitus, ara sequuntur apes.

lib. 3. Me-
 mm.

Idem alibi collisionem cymbalorum tangens;
 Quis furor anguigena, proles Mauritia, vestras
 Attollit mentes? Penthew ait. arane tantum
 Aere repulsa valent? —

lib. 8. Me-
 mm.

de tinnitu Appuleius: inibi vir principalis & alias religio-
 osus, & eximie deum reuerens, tinnitu cymbalorum, & sonitu
 tympanorum, cantusq̄, Phrygi mulcentibus modulis excitus,
 &c. • Arnobius; etiamne aris tinnitibus & quassationibus
 cymbalorum? etiamne tympanis? etiamne symphonijs? quid
 efficiunt crepitus scabillorum? ut cum eos audierint numina,

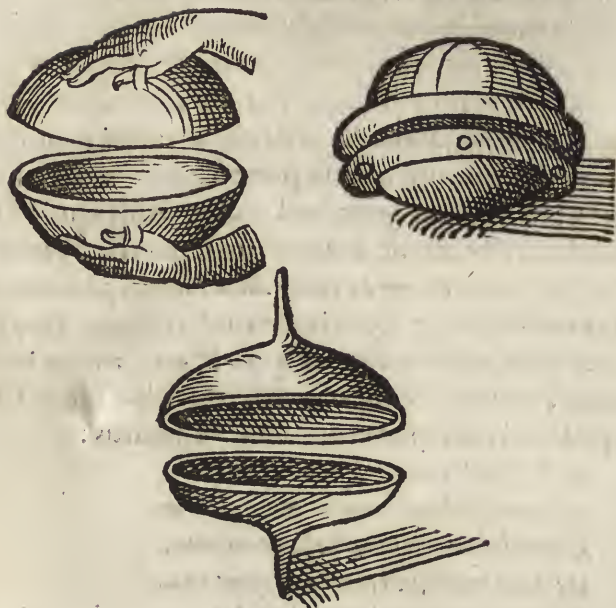
Epist. 1. ad
 Corin. c. 13.

honorificè secum existiment actum, & feruentes animos ira-
 ram obliuione deponant? Quod ergo D. Paulus scripsit:
 γέγονα χαλκός ἢ χῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον, redè versum La-
 tinè est, factus sum velut as sonans, aut cymbalū tinniens. ad
 organi sanè cauam inanitatem respexit • Nemesianus:

Ecl. 3.

Pronus at ille lacu bibit, & crepitantibus haurit
 Musta labris: alius vocata cymbala mergit,

Porrò mulieres, quæ cymbala quaterent, pro analogia
 vocabimus CYMBALISTRAS, vidimusque eas sæpè ac læ-
 pius Romæ in scalpturis Bacchanalium sacrorum, &
 quibus hæc damus.

Hinc autem apparet quomodo cymbala colliderentur.
 quod intelligens ^a Amalarius Fortunatus scriptum reli- ^{a lib. 3. cap. 8.}
 quit, *cymbala inuicem tanguntur ut sonent: ideo à quibusdam*
labijs nostris comparata sunt. Materia cymbalorum fuit
 ex ære; quod licet satis pateat ex ijs, quæ supra retuli-
 mus, ^b Martialis tamen etiam disticho illustrabimus; ^{b lib. 5. p. 204.}

CYMBALA.

Aera Celenæos lugentia matris amores,

Esuriens Gallus vendere sæpè solet.

An verò Naulia cymbalorum figurâ essent, non est ad-
 modum diu facile. ^c Ouidius sanè tangit nescio quid ^{c lib. 3. de arte}
 quod huc referri possit: ^{am.}

M 2.

Disce

*Disce etiam duplici genitalia Naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa iocis.*

At hæc valdè implicata sunt, egentque aliquo Alexandro, qui non gladio dissecet, sed explicet calamo & dissoluat. Tympana qualia essent, antiqua numismata indicant, in quorum auersa parte Cybele mater Deum tympanum in sinu gerit, vel eidem innititur. Eximie descripsit Plinius de margaritis scribens; quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities, ob id tympana nominantur. Quæ imitatus Isidorus: tympanum autem dictum, quod medium est. unde & margaritum medium tympanum dicitur. Erant autem, ut scribit idem Isidorus, pelle vel corio superinducta. Phædrus:

*Galli Cybeles circum questus ducere
Asinum solebant baiulantem sarcinas.
Is cum labore & plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi fecerunt tympana.
Rogati mox à quodam delicio suo,
Quidnam fecissent, hoc locuti sunt modo:
Putabat se post mortem securum fore,
Ecce alia plaga congeruntur mortuo.*

Hæc autem virgula percutiebantur aliquando; ideo plagarum meminit Phædrus, aliquando manu impellabantur. Ouidius:

Fæminæ voces, impulsæq; tympana palmis.
f De Atty. f Catullus,
*Niueis citata cepit manibus leue tympanum,
Tympanum, Tubam, Cybele tua mater iuita:
Quatiensq; terga tauri teneris caua digitis
Canere hæc suis. —*

“Suetonius: *sed & populus quondam uniuersus ludorum die, & accepit in contumeliam eius, & assensu maximo comprobauit uersum in scana pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante,* *Vides ne ut Cynadus orbem digito temperes?* huc alludit Aufonius in Pythagorica acroasi de viro-bono;

Sit solidum quodcumq; subest, nec inania subtus

Indicet adnotus digitis pellentibus ictus.

D. b Augustinus; *plaudat nunc organis Maria, & inter ueloces articulos tympana puerpera concrepent.* Tympani sonitum c Catullus expressit elegantissime ut omnia,

Vbi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant. &

Leue tympanum remugit, caua cymbala recrepant.

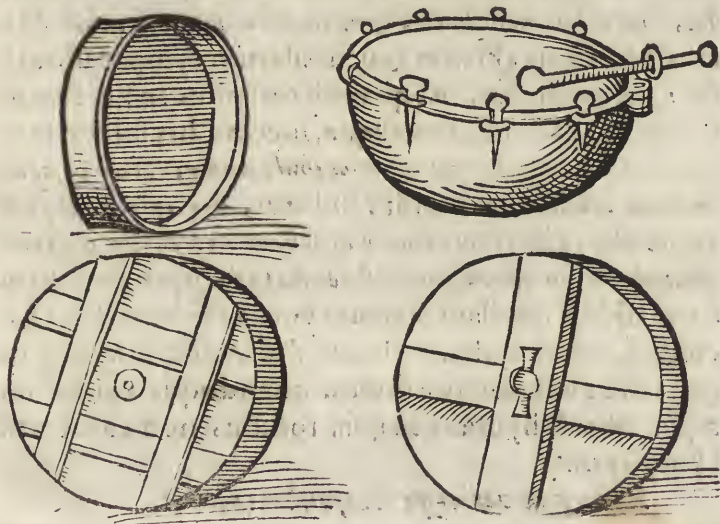
Porrò forma tympani hæc fuit, quam exhibemus, prima facie cribrum referens, ut non immeritò legamus in iudicio coci & pistoris,

Tympana habet Cybele: sunt & mihi tympana cribri.

a Augusto ca. 68.

b Serm. 18. de Sanctis.

c sic ait.

M 3

ER

Est verò notandum, organum illud, cuius orbis bracteolis & orbiculis insignitur, à nostratibus cymbalum vocari eadem prope licentiâ, quâ A. ^aAVGVSTINVS tympanum crotali nomine, & ^bVINC. CARTARIVS sistrum cymbali appellatione designarunt. Apud ^cVirgilium autem quæ essent *tympana* plaustrorum (ut & hoc obiter tangamus) ineptè declaravit Seruius, siue alius quispiam Seruii nomine. Egregiè Iun. Philargyrius, rotas ex solidis tabulis factas interpretatur, cuiusmodi Romæ visuntur in antiquis monumentis, quæ ^dalii ante nos delineanda curarunt. Tympana pullabant *TYMPANISTRIÆ*. Sidonius de cœna Theodorici : *sane intromituntur, quamquam rarò, inter cœnandum mimici sales, ita ut nullus conuiuia mordacis lingua felle feriatur. sic tamen, quod illic nec organa hydraulica sonant, nec sub phonaeco vocalium concentus mediatum acroama simul intonat, nullus ibi lyristes, choraules, mesochorus, tympanistria, psalteria canit. Meminit & regius ^ePsaltes iuencularum tympanistriarû, & D. ^fAugustinus. At quando toti nunc in his sumus, scribamus & de organo aliqua, lucem Chrysologo & Sidonio allatura. Organum *vocabulum est generale vasorum omnium musicorum*, inquit ^gIsidorus, *hoc autem cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant : ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Græcorum*. Et ad hanc Isidori regulam *organicos* vocat cytharædos ^hLucretius, *organa cytharas* ⁱluuenalis. Antiqui autem organa sua quandoque follibus, quandoque animabant aqua. imò & hydraulica ipsa, follibus non caruerunt,*

^kin panezyr. & Porphyrus;

^ldicto Constantino Aug.

Hæc erit in varios species aptissima cantus,

DI

16

Perç

Perq̄, modos gradibus surget facunda sonoris,
 Aere cauo & tereti, calamis crescentibus aucta.
 Quis bene suppositis quadratis ordine plectrus
 Artificiū manus in numeros claudit aperitq̄,
 Spiramenta probans placidis bene consona rithmis,
 Sub quibus unda latens properantibus incita ventis,
 Quos vicibus crebris iuuenum labor haud sibi discors
 Hinc atq; hinc animaq; agitent. —

Hæc qui tractabat HYDRAVLES & ORGANARIUS diceban-
 tur. Spiritalia sanè nostra & pneumatica ideò videntur
 præualuisse, quod aquariorum organorum non esset
 facilis ratio, ut inquit * Vitruuius. Incertus quidē & au-
 ctor in annales Gallicos retulit, año Domini DCCCXXVI,
 Georgium quendam presbyterum de Venetia organū
 hydraulicum Aquisgrani fecisse. quod argumento sit,
 aut desisse prorsus iam tum, aut minus fuisse in usu.
 Nos huius generis organum Romæ vidimus, in Quiri-
 nali in hortis Pontificiis, audiuiusque non sine comi-
 tum admiratione, cum musicos modos variaret, nemi-
 ne plectra manu tangente. Recipiebat verò sese do-
 mum à cœna luxuriosissimus Imperator * Gallienus ad
 organum, cū ad tibicinem processisset. Ceterum * Si-
 donius nonnulla eorum, quæ nos recensuimus, ita ex-
 pressit;

Iuuat & vago rotatu
 Dare fracta membra ludo :
 Simulare vel trementes
 Pete, veste, voce Bacchas.
 Bimari remittat urbe
 Thynelen Palenq; doctas

Tepidas ad officinas
 Citharistras Corinthus:
 Digiti quibus canenics
 Pariter sonante lingua
 Vice pectinis fatigens
 Animata fila pulsu.

Date ut ara fissulata *Quibus antra per palati,*
Satyris amica nudis. *Crepulis refanda buccis,*
Date rauulos choraulas, *Gemit aura tibialis.*

Symphoniaci autem (ne nimis diu exorbitemus) aliquando fuerunt & alij de triclinio serui. Apud Petronium siquidem, *pueri ad pedes; & pocillator cantant, in ipso quo fungebantur munere paronychiam tollendi & vinum ministrandi.* Imò &, quod ex eodem Petronio discimus, ministeria in triclinio singula ad symphoniam exequi mos fuit. Ita Trimalcio ad symphoniam illatus in conuiuium est, *Diribitores symphonia strepente paleam scrutantur, Gustatoria choro cantante rapiuntur, ad symphoniam tripudiantes superiorem partem repositoriij auferunt, Scissor demum, ad symphoniam gesticulatus, obsonium lacerat, quod & Iuuenalis cum stomacho animaduertit.* Imò & Pacuius nescio quis apud Senecam ad symphoniam in cubiculū referebatur à cœna quotidie. O Duillios patinarios! At hæc ministeria ideò comparata sunt, ut ne silerent: ceteris inditum eo usque silentium est, ut ne mutire quidem liceret. Seneca; *at infelicibus seruis mouere labra ne in hoc quidem ut loquantur licet. virga murmur omne compefcitur, & ne fortuita quidem verberibus excepta sunt; tussis, sternutamenta, singultus; magno malo ulla voce interpellatum silentium luitur; nocte tota ieiuni mutiq; perstant.* Imitatus est Senecam Macrobius, qui & hos animos dominorum tyrannicos luculenta oratione proscidit. Idem Seneca; *quid flagella media cœna petis, quod serui loquuntur, quod non eodem loco turba concionis est, & silentium solitudinis? in hoc habes aures, ut non nisi modulata tantum & mollia, & ex dulci tracta compositaq; accipiant?* Et hoc idem apud Persas graues

a Sat. 5.

b Ep. 12.

c Epist. 47.

d lib. 1. Satur.

cap. 11.

e lib. 3. de ira.

graues illos & tetricos notaui^a Ammianus. At hæc au-
rium oblectatio ferri poterat. Illa oculorum digna uti-
que fuit cenforiâ notâ, ut nudis puellis ministrantibus
cœnaretur; more forsan à Tuscis petito, quibus id im-
pingit^b Timæus in I. Historiarum. Par improbitas ex-
cogitauit puellarum Gaditanarum saltationem & can-
tum. ^cIuuenalis;

Forſitan expectes ut Gaditana canoro

Incipiat prurire choro. —

ubi vetus interpres Lyristrias & Pantomimas interpre-
tatur. Nec alio respexit^d Quintilianus; *omne conuiuium*
obscanis canticis strepit, pudenda dictu spectantur. Et huius
sanè luxus vestigium extat apud scriptorem ^eMadau-
rensem, qui in conuiuio Byrrhenæ, puellas scitule mini-
strantes recensuit. Hæc omnia calentis in triclinio ne-
quitix irritamenta, sustulit optimus Imperator Theo-
dosius, ut Christianum decebat. ^fPaulus Diaconus te-
statur: *illa tamen, quibus Traianus adpersus est, vinolentiam*
scilicet & cupidinem triumphandi, usq; aded detestabatur, ut
bella non mouerit, sed inuenerit, prohibueritq; lege ministeria
lasciua psaltriasq; comessationibus adhiberi. Extats lex hodi-
eque, & tangit^h Macrobius; *dic enim Here, qui antiquita-*
tem nobis obycis, ante cuius triclinium modo saltatricem, vel
saltatorem te uidisse meministi? Excisa tamen utcumque
luxuria, per vices pullulare non desit. ⁱPetrus Chryso-
logus, qui Marciano Imperatore claruit, conuiuia sui
temporis obiurgans hæc habet: *luxus abſistat, fugetur ef-*
fuso, saltaticum pestis, lenocinia tantorum, voluptatum fo-
menta, ventris onera, naufragia mentium, cum Herodiadis cõ-
uiujs abſcindantur. Has autem foedas atque inquinatas

N volu-

*a Theodorus
Priscianus lib.
2. cap. 11.*

b Lib. 39.

*c lib. 3. de Ci-
uit. Dei ca. 21.*

d lib. 2. Histor.

e in Jugurth.

f lib. 3. ep. 1.

*g edidit P. Pi-
roetus.*

voluptates quantopere amplecerentur apud antiquos nonnulli, nemo est qui nesciat. Illi ipsi qui cohibere debuissent, inuitabant palam magisterijs & præceptionibus. Grauis alioqui & nobilis rei medicæ auctor, ut ætatis vergentis inclinationi occurreret admonuit, *puellarum speciosarum, vel puerorum similiter, seruitium procurandum esse, utendum præterea lectionibus animum ad delicias pertrahentibus, ut sunt Amphipolita Philippi & Herodiani, aut certè Syri Iamblicè, vel ceterorum suauiter amatorias fabulas describentium.* O lucem morum! COMOEDI sanè & histriones, archimimi & pantomimi familiares in conuiuium inducti frequenter sunt; & hoc iam inde ab Asiatica illa præda, quæ Romanam frugalitatem afflixit, seu verius perdidit. *b* Liuius noster; *Luxuria enim peregrina origo ab exercitu Asiatico inuenta in urbem est. ij primum lectos aratos, vestem stragulam preciosam, plagulas & alia textilia, & qua tum magnifica suppellectilis habebantur, monopodia & abacos Romam aduexerunt. tunc psaltria, sambucistrigæ, & conuiuialia ludionum oblectamenta addita epulis.* *D. c* Augustinus in eandem sententiam: *tunc enim primum lecti arati & precisa stragula visa perhibentur. tunc inducta in conuiuia psaltria & alia licentiosa nequitia.* Notat de luxu Metelli *a* Sallustius, ad cænam inuitato, exornatas fuisse ades per aulaa & signa, scanasq; ad ostentationem histrionum fabricatas. Marius apud *e* eundem: *sordidum me & incultis moribus aiunt, quia parum scite conuiuium exorno, neq; histrionem ullum, neq; pluris precij coquum quàm villicum habeo.* *f* Plinius iunior: *frequenter Comædis cæna distinguitur, ut voluptates quoq; studijs condiantur.* Pantomimorum artem delineabit nobis vetus Poeta;

Nam

*Nam cum grati chorus diffundit cantica, dulcis
 Quæ resonat cantor motibus ipse probat.
 Pugnat, ludit, amat, bacchatur, vertitur, adstat,
 Inlustrat virum, cuncta decore replet,
 Tot lingua quot membra viro. mirabilis ars est,
 Quæ facit articulos ore silente loqui.*

Est autem apud ALOYS. CORRADINVM sigillum æreum ve-
 tustissimum, quod personatum quendam ex hoc grege
 referat; cuius hic nos typum dabimus, & his usui futu-
 rum quæ diximus, & carmini-
 bus a Iuuenalis,

— ipsa dierum
*Festorum, herbofo colitur si quando
 theatro
 Maestas, tandemq; redit ad pulpi-
 ta notum
 Exodium, cum persona pallentis hi-
 atum
 In gremio matris formidat rusticus
 infans.*

Verum ulterius etiam progre-
 diente luxu, quam ut his fini-
 bus concluderetur, MORIONES e-
 tiam, utut deformes & mon-
 strosi, in conuiuium animi gra-
 tia recepti sunt. ^b Martialis;

*Opimianum morionibus nectar
 ChrySTALLINISq; murrhinisq; propi-
 nat.*

horum formam & elegantiam

N e tan-

a Sat. 3.

b Lib. 3. 40.

lib. 6. 32. tangit ^a idem auctor:

*Hunc verò acuto capite, & auribus longis,
Quæ sic mouentur, ut solent aſellorum,
Quis Morionis filium neget Girtha?*

stuporem verò, cuius gratia inter cetera comparabantur, ^b idem notauit:

M O R I O.

*Non mendax ſupor eſt, nec fingitur arte dolofa.
Quisquis plus iuſto non ſapit, ille ſapit.*

^c L. 4. de adil. Ed. Ita ut beatulis hiſce noſtris pareat non ſcripſiſſe ^e Vlpianum, fatuum, vel morionem vitioſum videri. Hic erat nimirum luxus cruditus, nihil amœnum & molle arbitrari, niſi quod nouitas & rectè ſentientium contemptus viris perditis commendarent. ^d Plutarchus ſanè teſtatur, fuiſſe Romæ quosdam monſtrorum conquiſitores, qui venalium formoſitatem odio habentes, forum morionum frequentarent, hi ſunt (ni fallor) γελωτοποιοι, quos ^e Lucianus commemorat, è quorum numero delineat neſcio quem deformem, deſaſo capite, pauculos capillos in vertice geſtantem, eoſque in criſtam conformatos. ^f Seneca: *Harpasten uxoris mea fatuam, ſcìs hereditarium onus in domo mea remanſiſſe. ipſe enim auerſiſſimus ab iſtis prodigijs ſum. ſi quando fatuo delectari volo, non eſt mihi longè quarendus. merideo.* ^g Plinius iunior; *accepi tuas literas, quibus quereris tadio tibi fuiſſe quamuis lautiffimam cœnam, quia ſcurra, cinadi, moriones menſis inerrabant. NANIQUIDEM & NANAE Sybaritarum delicia, morionibus collati neſcio quid Veneris habuerunt.* ^h Suetonius: *Annalibus ſuis vir conſularis inſeruit, frequenti quondam conuiuii, cui & ipſe aſſuerit, interrogatum eum ſubiò & clarè quodam*

quodam nano adstante mensa inter copreas, cur Paconius ma-
iestatis reus tam diu viueret. ^a Lampridius : *Nanos & na-* ^{a Alex. Seuer.}
nas, & moriones, & vocales exoletos, & omnia acroamata, &
pantomimos populo donauit. Hæc autem fuerant Elagaba-
li ministeria, quæ Imperator Alexander auersabatür, ad
^{b Suetō. Aug.}
^{cap. 83.}
Augusti fortasse æmulationem, qui pumilos atque
distortos, & omnis generis eiusdem, ut ludibria natu-
ræ, maliquæ ominis abhorrebat. SCVRRÆ autem & ipsi
mensis adstantabant, conuiuas diæterijs ad hilaritatem
prouocaturi. Plinius obiurgans tædium amici, qui in
propudiosum illud, cuius nuper meminimus, conuiu-
iū impegerat, retuleratque domum pro apophoretis
nauseam & stomachum : *vis tu remittere aliquid ex nugis?*
equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. cur ego non
habeo? quia nequaquam me ut inexpectatum festiuumq; dele-
ctat, si quid molle à cinedo, petulans à scurra, stultum à morio-
ne profertur. Idem in Panegyrico : *neq; enim aut peregrina*
superstitionis mysteria, aut obscæna petulantia mensis Princi-
pis oberrat, sed benigna inuitatio, & liberales ioci, & studiorum
honor. Inter hos nobilis fuit Sarmentus ille, cuius veli-
tationes cum Cicero, commemorat ^c Horatius : de quo ^{clib. r. Sat. 5.}
etiam ^d Iuuenalis ; ^{d Sat. 5.}

Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas

Casaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset.

ubi glossator antiquus notat, Sarmentum forma & ur-
banitate demeruisse sibi plurimos. Augusto sanè olim
placuerat lepore & festiuitate, ut notat ^e Plutarchus, qui ^{e M. Antonio}
etiam tradit huiusmodi pueris Romanos DELICIORVM
nomen imposuisse. & quidem illi pueros urbanos &
procaces, delicias & delicia appellabant, ut ^f Statius ; ^{flib. 5. Sylu.}

*Non ego mercatus Phariâ de puppe loquaces
Delicias, doctumq; sui conuicia Nili
Infantem, linguaq; simul, salibusq; proteruum*

a 2.
b Lib. 1. 8.

Dilexi. — quod & ad passerem transtulit Catulus, & ad columbam ^b Martialis. Honestarunt tamen etiam hac appellatione flagitiosam illam & nefariam impudicitiam, quæ virilem olim sexum turpissimè infecerat. testis Prudentius;

c lib. 1. adu.
Sym.

*Quid loquar Antinoum cælesti sede locatum?
Illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte virili?*

d lib. 6. ca. 10.

At Græci in asotia & nequitia nauiter elegantes, in triclinijs, ut testatur Vitruuius, ludiorum operis locum apparabant, à quibus & hunc morem arripuisse Romanos (ut alia etiam multa) diximus nuper. Et eò sanè al-

e de beata Vita cap. 11.

ludit Seneca; *vides hos eosdem è lectis suis spectantes popinam suam, aures vocum so. so. SPECTACVLIS oculos, saporibus palatum delectantes? mollibus lenibusq; fomentis totum lacescitur eorum corpus, & ne nares interim cessent, ODORIBVS varijs inficitur locus ipse, in quo luxuria parentatur.* f Silius Ita-

f Lib. 11.

licus: *Nec luxus ullus, mersaq; libidine vitæ
Campanis modus: accumulanti, variasq; per artes
Scenarum, certant epulas distinguere ludo,*

g lib. 3. cap. 10.

g Alcimus Auitus, ad suffimentorum quod diximus ministerium respiciens,

*Viuida quin etiam miscebant Cynnama talli:
Et suffita domus pingui fragebat amomo.*

h lib. 2. ep. 13. h Sidonius:

*Manus uncta succo amomi
Domet hispidos capillos:*

Arabumq; messe pinguis.

Petat alta tecta fumus.

GLADIATORES postremo (quod animus meminisse horret, in conuiuium recepti sunt à quibusdam, adeò familiariter, ut non possim non mirari præposterum philosophi & hominis consilium, qui non has tragicas cœnas, sed Aenianum in conuiuio improbavit ludicram pugnam. ^b Silius Campanis tribuit;

*Quin etiam exhilarare viris conuiuia cade
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira
Certantum ferro sapè, & super ipsa cadentum
Pocula, resperfis non parco sanguine mensis.*

^a *Maximus
Tyrinus Serm.
12.
b Lib. 11.*

Quàm conueniunt hisce cruentis spectaculis illa ^c Petri ^c Serm. 137. Chryfologi? *in arenam vertitur domus, mensa migrat in caueam, fiunt de pransoribus spectatores, furore mutatur conuiuium, fit cibus cades, vinum transit in sanguinem.* Et ut tandem aliquando de triclinio exire incipiamus, dicemus de **MEDIASTINO**, cuius opera præcipua fuit, in cœnatione scopis mundanda. Viderunt Romæ ^d viri docti in pauimento vermiculato hominem cum scopa & canistro, cum inscriptione,

^d *F. Vrsin.*

CORNELIVS. SERVVS. MEDIASTIN.

^e Jurisconsultus **SCOPARIVM** appellauit, cuius operam tetigerunt ^f Horatius & ^g Iuuenalis, ille:

*Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
Consistit sumptus? neglectis flagitium ingens.*

^e *L. 8. de sum.
instr.
f Lib. 2. Sat. 4.
g Sat. 14.*

hic;

*Hospite venturo cessabit nemo tuorum:
Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela.*

N 4

nec

a *Asinaria.*

nec non & Plautus:

*Iussi'n sceleste ab ianua hoc sterCUS auferri?**Iussi'n columnis deijcier operas araneatum?*b *lib. 12. de
Fund. instr.*

Quo pertinent illa & Vlpiani: item centones, syphones, funes, perticas quoque & scalas, & phormiones, & spongas, & aras, & scopas contineri, plerique, & Pegasus aiunt. Et, item pertica, quibus aranea deterguntur: item sponsia, quibus columna, pauimenta, podia exterguntur: scala quoque, qua ad lacunaria admoventur, instrumenti sunt, quia mundiorum domum reddunt. Et profecto mediastinus sordidioris operæ videtur semper fuisse, tum in urbana tum in rustica familia. Huc respexit D. Bernardus; intret ergo domum

c *Serm. 2. de
Assumpt.*

Saluator, & frequenter visitet eam, quam penitens Lazarus mundat, ornat Martha, & Maria replet interna dedita contemplationi. Sed forte curiosus quisquam requirat, cur in presenti Evangelica lectione, nulla prorsus Lazari mentio fiat? arbitror sane, ne id quidem à proposita similitudine disidere. Virginali enim domum intelligi volens spiritus, siluit non incongruè penitentiam, qua malum utique comitatur, absit enim, ut proprii quidquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, ut in ea proinde SCOPA Lazari quaereretur.

d *L. 27. de
seru. urb.*

Apud Petronium hanc operam nauat Leſticarius; qui argentum inter reliqua purgamenta scopis coepit vertere. Huius loci est aforamen illud, quod in pariete trichlinij, proluendi pauimenti causa excauabatur, quod ad analeſta & vina profusa in pauimentum exportanda paratum fuisse conijcio, cui profusioni qua ratione occurrerint Græci, exponit Vitruuius: bibulo nimirum pauimento ex carbonibus, sabulone, calce & fauilla mixtis, Verum non extante foramine, aderant

e *Lib. 7. ca. 4.*

serui,

serui, qui sputa detergerent, & reliquias subditi colligerent temulentorum. ^a Horatius :

^a Lib. 2, Sat. 8.

His ubi sublati, puer altè cinctus, acernam

Gausape purpureo mensam perterfit, & alter

Sublegit quodcumq; iaceret inutile, quodq;

Possset cœnantes offendere —

Ad hæc autem & similia scobe utebantur, ut vidimus in carmine Horatiano. ^b Iuuenalis ;

^b Sat. 14.

Ergo miser trepidas, ne stercore sæda canino

Atria displiceant oculis venientis amici,

Ne perfusa luto sit porticus : & tamen uno

Semodio scobis hæc emendat seruulus unus,

Julius Bassus apud ^c Senecam Rhet. inter temulentas reliquias sumptuosissima cœna, & fastidiosos sub ebrietate cibos, modo excisum caput humanum fertur, inter purgamenta, & iactus cœnantium, & sparsam in conuiuio scobem, humanus sanguis euerritur. hi fuerunt tricliniæ manipuli. Et profectò qui ministeriales hæc copias apud veteres auctores recen. fuerit, næ ille minus mirabitur, aliquando ministeriorum cateruas, turbas aliquando & populos appellari. Donatus ad illa ^d Virgilij,

^c lib. 9, com-
trou 2.

— totidemq; pares ætate ministri,

^d lib. 1. Aen.

hic (inquit) leuiter, legentes accipiunt ducentorum descriptionem, in quibus eadem ætas fuit. sed nihil magnum aestimantes, si Regina ad hanc partem officij ducentis ministris utebatur : & reuera nihil fuit magnum ad diuitias regales & memorabile, si numeri tantummodo faceret mentionem, taceret de ætate. cum autem hoc ipsum adiecit dicens, pares ætate, illic omnibus familia copiam, decorem quoq; & substantiam demonstrauit. in euidenti est enim, quanta seruorum reginæ fuerit

○

mul.

multitudo, ex qua ducenti pares aetate deligi potuerant, digni
 qui curarent supradicta. hæc ille. iam verò ab hac men-
 te a Seneca: placet cibus, quem nec parent familia nec spe-
 ctent. familias vocat coquorum numeros, & seruatorum
 tricliniarium turmas, quarum specimen è Lucano pe-
 tendum est,

a lib. 1. de trā-
 quill. cap. 50.

b Lib. 10.

Discolor hos sanguis, alios distinxerat etas.
 Hac Lybicos pars, tam flavos gerit altera crines,
 Ut nullas Casar Rhemi se dicat in arvis
 Tam rutilas vidisse comas. pars sanguinis usti
 Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos,
 Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
 Atq; exsecta virum. stat contra fortior etas
 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.

c Sat. 3.

GERVLI etiam illi sportularum, non nisi è ministerio vi-
 dentur fuisse. e Iuuenalis:

Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
 Centum conuiuia, sequitur sua quemq; culina.
 Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res.
 Impositas capiti, quas recto vertice portat
 Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.

d Epist. 78.
 e Lib. 7. 47.

Et hæc focorum migratio erat ab ædibus diuitum ad
 tenuiorum & pauperum domos, qui sportulam officio
 diurno commeruissent. Illæ autem à culina in triclini-
 um beatorum & diuitum, & in ipso etiam triclinio fue-
 runt, quarum meminerunt a Seneca & e Martialis. Se-
 necæ hæc sunt; O infelicem agrum! quare? quia non vino
 ninem diluit, quia non rigorem potionis suæ, quam capaci scy-
 pho miscuit, renouat fracta in super glacie: quia non ostrea illi
 Lucrina in ipsa mensa aperiuntur: quia non circa carnationem

eius

*eius tumultus coquorum est, ipsos cum obsonijs focos transfere-
rentium: hoc enim iam luxuria commenta est; ne quis inope-
scat cibus, ne quid palato iam calloso parum ferueat, cœnam cu-
lina prosequitur. notat eandem Martialis:*

*Cum mensas habeat ferè ducentas,
Pro mensis habet Annius ministros!
Transcurrunt Gabata, volantq; Lances,
Has vobis epulas habete lauti,
Nos offendimur ambulante cœna.*

Ille verò apud ^a Euangelij scriptores, lagenam seu am- ^{a Lucam &}
phoram aquæ baiulans, huius agminis portio fuit, velut ^{Marcum.}
etiam illi apud ^b Sidonium, ^{b Lib. cit.}

*Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
Epulas superbiore
Humeris ferant onustis.*

Notauerunt autem viri eruditi, multos ex hisce mini-
sterialibus copijs, dominorum liberalitate, in ius & po-
testatem conuiuiarum transiisse, nomine & titulo apo-
phoretorum. Quam sanè ob causam Martialis, libro cui
apophoreta nomen fecit, videtur inseruisse puellam
Gaditanam, morionem, palæstritam, pumilionem, ob-
sonatorem, coccum, & pistorem dulciarium: imò & no-
tarium, qui profectò cum temulentia & nequitia con-
uiuiali quid commune habeat, non capio. Non deerunt
qui referant ad indices ferculorum, quæ apponeban- ^{c Lib. 22.}
tur; affirmante præsertim ^c Ammiano Marcellino: po-
seuntur etiam in conuiujs (scribit ille) aliquoties trutina, ut
adpositi pisces & volucres ponderentur, & glires, quorum ma-
gnitudo sapius delicata, non sine radio presentium, ut antehac
inusi-

inuitata, laudatur adfiduè. maximè quum hæc eadem numerantes notarij propè triginta adsistant, cum thecis & pugillaribus tabulis, ut deesse solus magister ludi litterarij videretur.

a Epist. 115.

Si qui verò minimè credent tot homines uni triclinij ministerio fuisse addictos, quia non possent tot capita unico ædium membro contineri, hi *a* Senecam audiunt; illos (pueros intellige) reperti in littore calculi leues, & aliquid habentes varietatis delectant: nos ingentium macula columnarum, siue ex Aegyptiis arenis, siue ex Africa solitudinibus aduectæ, porticum aliquam, vel CAPACEM POPVLI COENATIONEM ferunt. Ad quam normam idem alibi,

b ad Saluinã.

ministros appellauit turbam concionis. Quæ si vera sunt, ut ego quidem verissima esse arbitror, quid dicemus de Cæsarum triclinijs? D. & Hieronymus: mirum dictu est. nutritus in palatio, contubernalis & condiscipulus Augustorum, quorum MENSÆ MINISTRAT ORBIS, ET TERRÆ AGMARIÆ SERVIVNT, inter rerum omnium abundantiam, in primo atatis flore, tanta verecundia fuit, ut virginalem pudorem vinceret. Quid autem sit ministrare orbem mensæ

c Lib. 9, 37.

Augustorum, ille demum intelliget, qui apud *c* Martialem hæc legerit;

Cui pater atherius, puer ô dulcissime dixit,

Non ego, quod poscis, res negat ipsa tibi.

Cæsar habet noster similes tibi mille ministros;

Tantæq; sidercos vix capit aula mares

At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles,

Quis mihi qui ne Cæsar misceat alter erit?

Valcant hic hyperbolæ: ego enim mille pocillatores intelligo. Neque verò impar fuit ædificium frequentia

d lib. 7. Sylv.

ministratorum. *a* Stautius descripsit;

Tectum

*Tectum augustum ingens, non centum infigne columnis,
 Sed quanta superos cælumq̄, Atlante remisso,
 Sustentare queant: stupet hoc vicina Tonantis
 Regia, teq̄ pari latantur sede locatum.
 Numina, ne magnum properes ascendere cælum.
 Tanta patet moles, effusaq̄ impetus aula
 Liberior, campi multumq̄, amplexus aperti.
 Aethereo & tantum domino minor, ille Penates
 Implet, & ingenti Genio iuvat. æmulus illic
 Mons Libys, Aliaçusq̄, nitent, & multa Syene.
 Et Chios, & glauca certantia Doride saxa,
 Lunaq̄, portandis tantum suffecta columnis.
 Longa super species, festis vix culmina prenda
 Visibus, auratiq̄, putes laquearia cæli.*

de conuiuio satis dictum est. Nunc percurramus reli-
 qua cultus herilis ministeria. Offerunt autem sese SV-
 PELLECTICARII, qui in veteribus inscriptionibus dicun-
 tur à supellectili, Romæ.

N E S T O R

C. CAESARIS. SER
 GERMANICIANVS

A. SVPELECTI. VIX. A. XL.

Ibidem:

EVMOLPVS CAESARIS

A. SVPELECTILE

At in palatio fuit & SVPELECTICARIVS CASTRENSIS, &
 DOMVS AVRIF, ut indicant veteres cippi sepulchrales. Et
 quidem supellex (ait Pomponius) est domesticum patris-
 familias instrumentum, quod neq̄ argento, aurove facto, vel a L. s. de Su-
 pellect. leg.

vesti adnumeratur. Quæ tamen magis dicta sunt ad regu-
 lam

lam sæculi seuerioris, quàm ad recentioris luxum.
a Ad Heluiz cap. 11. Seneca; *si desiderabit aureis fulgentem vasis supellectilem, & antiquis nominibus artificum argentum nobile, et paucorum insania preciosum, & seruorum turbam, qua quãuis magnam domum angustei, iumentorum corpora diffusa & coacta pinguescere &c.* Supellectili adnumerant Iurisconsulti vasa ænea, qualia erant Corinthia & Deliaca, quæ adseruabat è seruorum numero quispiam, diæus A CORINTHIS & CORINTHIARIVS. Romæ,

TI. LAIVS. PARATVS. A. CORINTHIS
&

CALLITYCHAE. ZOILI. CORINTHIAR. AGRIPP.
 Item vasa vitrea, escaria & potoria: item chrySTALLINA, & murrhina fictilia etiam, idque in delicatorum tricliniis. *b Lib. 8. infra.* Vitruuius: *saporem quoque meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest indicare victus. quod omnes extructas cum habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem, fictilibus utuntur.* Neque verò conducendierant CAELATORES & VASCULARII, cum adessent domesticæ. *c Iuuenalis,*

Sit mihi præterea curius calator, & alter

Qui multas facies pingat citò —

Vbi vetus interpres cælatorem explicat seruum argentarium, laboriosum, anaglyfarium. Quæ tamen disparare videtur antiqua inscriptio sepulchralis, quæ Romæ legebatur,

ANTIGONVS. GERMANIC. CAESAR

ARGENTARIVS

VIXIT. AN. XLII.

AMIANTVS. GERMANICVS. CAESAR

CAI-

CAELATOR

FECIT.

Quæ sanè faciunt, ut suspicatus aliquando fuerim, illum qui ad statuam Augusti adscripsit, tempore pro-

*a Suetonio
Aug. cap. 70.
qui tamè va-
lidè repugnat.*

PATER ARGENTARIVS EGO CORINTHIARIVS

ludere in hac etiam vocis notione voluisse, ut patrem & filium notaret, velut minus ingenuæ conditionis. FABER A CORINTHIS huius procul dubio classis est. Romæ

P. LVCRINVS. P. L. THALAMVS

A. CORINTHIS. FABER

Vestem non curabant supellectilicarij, ut apud Pomponium vidimus, sed VESTIARIJ, quos domo cum omni iure suo, sicut instructa est, legata, cedere legato scripsit Julius Paulus. Ab eadem veste VESTIFICI sunt & VESTISPICI. Vestimenta autem erant tricliniaria, virilia, puerilia, muliebria, communia, familiaria, scænica & funebria, & alia de quibus alij huc pertinēt veteres tituli.

*lib. 3. Sent.
iii. 7.*

T. STATILIVS

MALCHIO

AD. VESTEM.

&

BYRAE. CANACIANAE. LIVIAE

AVG. SER. A. VESTE. MAGN. & C.

Item,

ARION. CAESARIS. N. A. VESTE. MATVTINA

&

OSSA

VIBIAE. SVCCESAE. LIVIAE. AVG. SER.

O 4

AB.

AB. ARGENTO. POTRIO. ITEM. A. VESTE

L. VIBIVS & rel.

nec non

DIS MANIBVS

COELIAE. DYNATE

M. VALERIVS. AVG. LIB.

VALENS. A. VESTE. IMP.

PRIVATA & c.

ut etiam

SYNADIS MANIBVS

VENULEIA. GLEOPATRA

FECIT. SIBI. ET

RHODANO. CAESARIS. VERNAE

A. VESTE REGIA

Veluti & A. VESTE GRAECVLA, & A VESTE SCAENICA. Et

hæc demum statua erunt VESTIORVM. antiqui clogiũ

PHEDIMO. VESTITORI

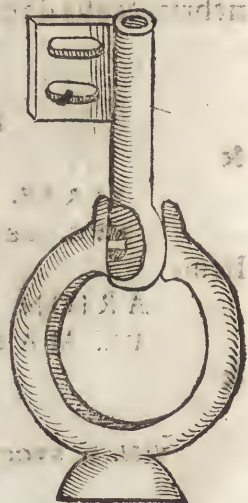
AVG.

a Lucas 15.

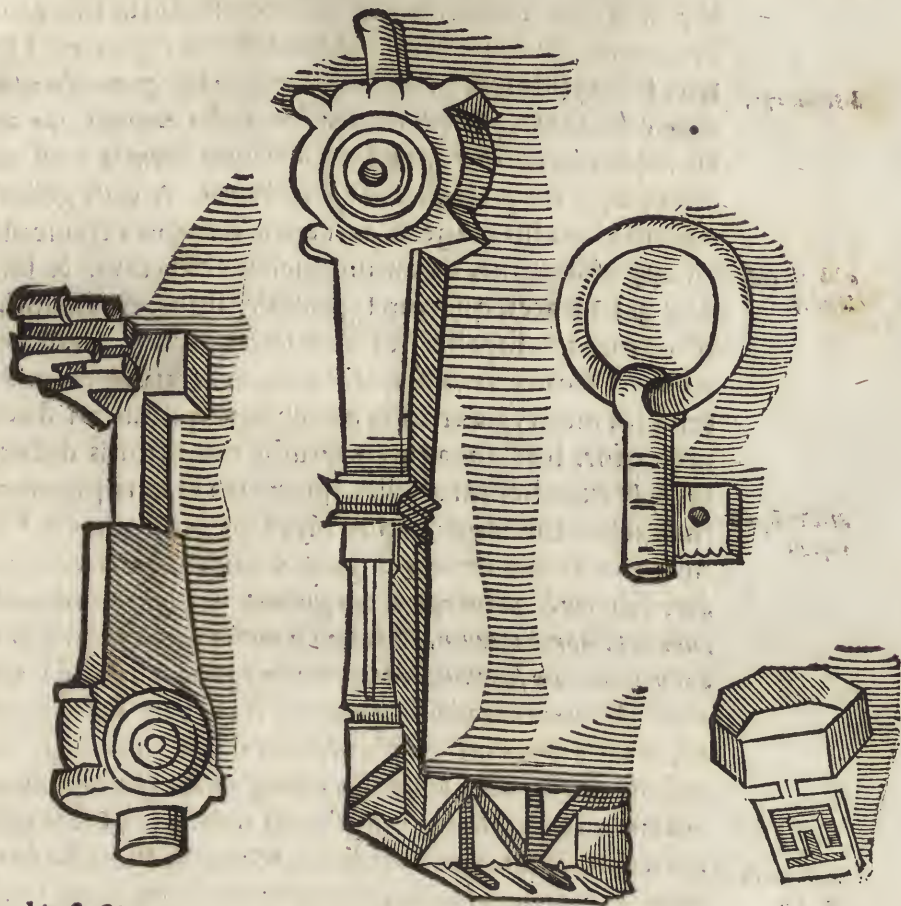
Et hos, vel non valde dissimiles, Galloquitur pater filij prodigi; ἐξενέγκασατε τὸν σὸλῶ τὸν πρώτῳ, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν &c. At quia hæc omnia feris arculis & clauibus cohibere consueuerant, ideò clauium speciem hic damus, expressam videlicet ex antiquis aliquot, quæ apud nos sunt.

6 L. 5. 30.

Illarum custodia penes seruos frequenter fuit, quam ob rem Martialis Euclidem notauit,

Equiti

*Equiti superbo, nobili, locupleti,
Cecidit repente magna de sinu clavis.*

quod ipse sibi dominus esset & familia. Seneca; quidem est cur tussis alicuius, aut sternutamentum, aut musca parum curiose fugata, nos in rabiem agat, aut versus calix, aut

P

clavis

a lib. 2. de ira
ca. 25. Artemi-
dorus lib. 3. O-
nioc. ca. 54.

clavis negligentis serui manibus elapsa? Ianitores ipsi non fuerunt sine clauibus: & confirmat Appuleianus ille Myrmex, qui nocturnas tenebras causabatur sibi obfistere, quin clauem curiose absconditam reperiret. Petrus & Chryfologus; audistis hodie fratres, quemadmodum dum seclufit alios, seipsum ianitor inuidiosus exclusit. va vobis, inquit, legisperitis, quia tulistis clauem scientia: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. A quo gestandarum clauium munere, carcerum ianitores clauicularij appellabantur, ut animaduertit CUIACIUS. & sanè illas grandiores, quarum typum dedimus, vindicabunt sibi ianitores, supellesticarij, cellarij, arcarij, & alij non pauci. Domini verò, si qui erant qui literis operam darent, illi mancipia erudita habebant, quibus ad studia uterentur. hoc nos agmen seruilis eruditionis diducemus, & exordiemur ab illis, qui BIBLIOTHECIS præerant. Instruebantur enim & apud priuatos bibliothecæ. Seneca; quid habes cur minus ignoscas nomen marmore atq; ebore captanti, quam opera conquirenti aut ignotorum auctorum aut improbatorum, & inter tot millia librorum oscitanti, cui voluminum suorum frontes maxime placeant tituliq; apud desidiosissimos ergo videbis quidquid orationum historiarumq; est, & tecto tenuis extructa loculamenta. iam enim inter balnearia, & thermas, bibliotheca quoq; ut necessarium domus ornamentum expolitur. huiusmodi seruum, ut sibi restituendum curet, petit à Sulpitio Cicerò; Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripisset, nec se impune laturum protaret, aufugit. Apud Imperatores erant non pauci, quibus hoc munus incumberet: cum hæc ordinandarum

& publicandarum bibliothecarum cura, non omnino videretur imperij maiestatem dedecere. In veteribus e-logijs legebantur olim C. IVLIVS C. L. PHRONYMVS. A. BIBLIOTHECA. GRAECA. C. IVLIVS. FALIX. A'. BIBLIOTHECA GRAECA PALAT. TI. CLAVDIVS. AVG. L. HIMENAEVS. MEDICVS. A. BIBLIOTHECIS. I. VIBIVS. AVG. SER. PAMPHILVS. SCRIBA. LIB. ET. A'. BYBLIOTHECA. LATINA. APOLLINIS. Et hi omnes videntur fuisse e domo Caesarum, apud quos liberti etiam A' SVVDIIS in precio fuerunt. ^{a Suet. Claudi} Suetonius: *ac super hos Polybum a studijs, qui saepe inter duos consules ambulabat.* Eodem munere functus apud eundem Claudium est Lemnus nescio quis, cuius mentio extat in veteri inscriptione,

^{a Suet. Claudi}
dio cap. 28.

TI. CLAVDIVS
LEMNVS
DIVI CLAVDII
AVGVSTI. LIB
A SVVDIIS

Et huiusmodi seruos in priuatorum familijs fuisse, statuamus necesse est. Huic studiosorum cohorti adscribemus & ANAGNOSTEN. ^{b Vatinius; dicitur mihi tuus ser-} ^{b lib. 1. famil.} *uus Anagnostes fugitiuus, cum Vardais esse.* ^{c Plinius: Encol-} ^{c Lib. 8, ca. 1.} *pius quidem lector, ille seria nostra, ille delicia, exasperatis faucibus puluere, sanguinem reiecit.* Sequentur excipientes diuata dominorum, vel aliud quidpiam scribentes AMANVENSES & AMANV. ^{a Suetonius; Thallo a manu, quod} ^{d Augusto ca.} *pro epistola prodita denarios quingentos accepisset, crura effregit.* hi fuerunt preciosi & excepti, etiam quando seruorum numerus dominis indicebatur: SCRIPTORES ap ^{e Sueton. Nerone ca. 46.} ^{f lib. 1. de Oratore. & in} ^{Bruto.} pellauit Cicero. Eandem operam nauabant NOTARII

& NOTARIAE, quorum commendatio in velocitate excipiendi fuit. ^a Manilius,

^a Lib. 4.

*Hic & Scriptor erit felix, cui littera verbum est,
Quisq; notis linguam superet, versumq; loquentis
Excipiens, longas noua per compendia voces.*

^b Epist. 90.

^b Seneca; quid verborum notas, quibus quamuis citata excipitur oratio, & celeritatem lingua manus sequitur? viliſſimorum mancipiorum ista commenta sunt. Quæ Senecæ verba impetunt dictum, Isidori, qui asserit, Senecam contracto omnium digestoque & aucto numero opus effecisse

^c lib. 1. Orig.
cap. 21.

^d ad Iulianũ.

in quinque millia notarum. D. ^a Hieronymus: iam de misso synthemate equus publicus sternebatur, & nobilem iuuenem panicea indutum tunica balthæus ambiebat, & tamen ille, appposito notario, cogebat loqui, quæ velociter edita, velox consequeretur manus, & linguæ celeritatem prenderent signa verborum. Notarius tamen quandoque pro amanuensi sumitur.

^e lib. 9. ep. 36.

^e Plinius, Notarium voco, & die admissio qua formaueram dicto, abit, rursusq; reuocatur, rursusq; remittitur. D.

^f Dialog. lib.
3. cap. 10.

^f Gregorius; tunc vir Dei accersito notario dictauit, dicens, Sabinus Domini IESU Christi seruus commonitorium Pado. A.

^g Lib. 6. 16.

^h Cornelius
Nepos. in Eumene.

ⁱ Lib. 28.

lij, his NOTARII PRINCIPIS, quorum meminit & Cassiodorus: erant enim principi à secretis, & olim ^b Scribæ apud Græcos. Notariorum erant thecæ, quibus includebantur styli, & pugillaria. ⁱ Ammianus: maximè cum hac eadem numerantes, notarj prope xxx. adsistant cum thecis & pugillaribus tabulis. Pugillarium verò forma fuit oblonga & quadrata, eminenti quadam margine circumcirca conclusa, ut vidimus Romæ in veteri arca sepulchrali in hortis Cyriaci Matthæii. Materies frequenter fuit è citro, buxo, acere, ebore, membranis; quibus omnibus

bus ceram coloratam superinducebant. *Quidius,*

Ite hinc diffciles, funebria ligna, tabella,

Tuq; negaturis cera referta notis,

Quam puto de longa collectam flore cicuta,

Melle sub infami Corsica misit apis.

At tamquam minio penitus medicata rubebas,

Ille color verè sanguinolentus erat.

*alib. r. amor.
El. 12.*

Althelmus in ænigmate de pugillaribus,

Melligeris apibus mea prima processit origo,

Sed pars exterior crescebat cetera siluis.

Calceamenta mihi tradebant tergora dura.

Nunc ferri stimulus faciem proscindit amœnam.

Flexibus, & sulcis obliquat ad instar aratri.

*beditus à Det-
vio in Oïstifi-
chi, anigm. 1.*

Tabellæ idem significauerant, quoniam pugillar ut plurimum ligneum erat. Prudentius in hymno de Casiano martyre, in quo antiqua scribendi ratio ad amussim explicatur.

Coniiciunt alij lapides, inq; ora tabellas

Frangunt, relisa fronte lignum dissilit:

Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,

Rubetq; ab ictu curua tumens pagina.

Peristeph.

Calami vicem in his gessit graphium, siue stylus; tum è ferro, tum ex ære, eius planè formæ, quam hic nos damus, illustraturæ dubio procul Symposii & Althelmi ænigmata, nec non & subscripta Prudentii carmina. Minusculum illud apud me est, maius illud alterum apud ALOYS. CORRADINVM. *Symposius;*

danigm. 1.

GRAPHIVM.

De summo planus, sed non ego planus in imo,

Verfor utrimq; manu diuerso & munere fungor:

Alter a pars reuocat quidquid pars altera fecit.

a in beptæstichis.

Althelmus in ænigmate, cui titulum præfixit de elementis;

Nascimur ex ferro, rursus ferro moribunda,

Nec non & volucris pennâ volitantis ad aethram.

Prudentius in passione Cassiani:

Inde alij stimulos, & acumina ferrea vibrant,

Qua parte aratis cera sulcis scribitur; Et qua secti apices abolentur, & aequoris hirti

Rursus nitescens innouatur area.

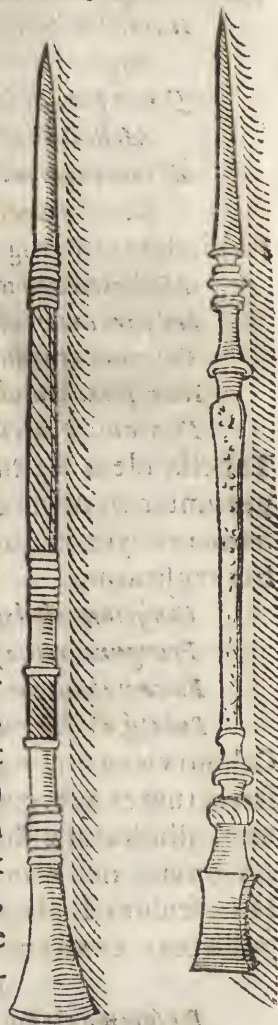
Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur.

Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.

Symposius expressit sanè aptè. Acumen enim graphii si in imo digitis complectamur, ut poscit usus, eiusdem planities seu latitudo (ut loquitur Gregorius Turonensis) erit in summo. Althelmus ferrum utrobique appellat, ut vidimus; & ferri stimulum non ineleganter, quia mucrone scribebant, planitie scriptum abradebant. & Columella,

& in horto,

Nomine tum Graio ceu littera proxima prima

PAN-

*Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sic & humo pingui ferrata cuspidis icta
Deprimitur folio viridis, pede candida, Beta.*

D. Hieronymus; *stultus ego, qui me putaverim hac absque* ^{a ad Domini-}
Philosophis scire non posse, qui meliorem styli partem eam lege- ^{nem.}
rim, qua deleret, quam qua scriberet. Recondebatur autem
in thecam, quam graphiarium appellat ^{b Lib. 14.} *Marcialis, ut*
innocens haberetur, & asserit præter ^{c Claudio ca.} *Suetonium* ^{35.} *& Gre-*
gorius Turonensis. Stylus autem mucronem & aciem
graphij unico nomine complectebatur. ^{d lib. 1. de mi-} *Quintilia-*
nus: cum verò iam ductus sequi cæperit, non inutile erit eas ^{r. c. D. Mar-}
(litteras videlicet) tabellæ quàm optime insculpi, ut per illos ^{tini cap. 14.}
velut sulcos ducatur stylus. Et hinc usurpant non rarò scri- ^{e lib. 1. cap. 1.}
ptores stylum insingere, stylo appetere, stylum vertere, &
stylo depascere. Fuit autem graphium ad cædem etiam
aptum. ita ^{f Sueton. Ca-} *Cæsar Cassij brachium arreptum graphio traie-*
cit: & Caligula, cum discerpi Senatorem concupisset, suborna- ^{sare cap. 82.}
uit, qui ingredientem curiam, repente hostem publicum appel- ^{g Caio cap. 28.}
lantes inuaderent, graphijsq; confossum, lacerandum ceteris
traderent. Populus Romanus ^{h Seneca 1. de} *hæc* ^{Clem. cap. 14.} *Equitem Roma-*
num, quia filium flagellis occiderat, in foro graphijs confodit: ^{i Prudentius}
& Cassianum martyrem pueri stylis confecerunt. Fuit autem ^{loco cit. Turò.}
ferreum vel æreum ut vidimus; aureum enim, cuius ^{de glor. mart.}
meminit Marcellus medicus, veluti & chrySTALLINA & o- ^{lib. 1. cap. 43.}
nychina pugillaria, extra ordinem fuerunt. LIBRARI ^{k D. Augusti}
quos nonnulli ^{serm. 44. de} *ANTIQUARIOS dicunt, à libris arborum*
appellati sunt ideò, quia in dedolatis è ligno codicil- ^{Verb. Dō. li. 2.}
lis, aut in corticibus arborum, ante usum castæ vel mē- ^{de stud. lib. ur.}
branarum, antiqui scriberent: unde ^{Ro. C. Th. D.} *TABELLARI*
tores literarum. Extabat in musæo Carpeni Romæ an- ^{Hieronymi ad}
tiqus ^{Florent. Iside.}
^{lib. 6. Orig.}
^{l. D. Hierony.}
^{ad Nicam.}

tiquus titulus,

IVCVNDVS
DOMITIAE
BIBVLI. LIBRAR.
AD. MANVM.

*a lib. 12. ad
Atticum.*

Librarij aliquod munus indicat nobis Cicero : & erit
gratius si non modò in libris tuis, sed etiam in aliorum per li-
brarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Ideoque

b lib. 5. Ep. 15.

b Sidonius Apollinaris scribam vocavit & bibliopolam.

c 17.

c ad Tironē.

c Cicero filius : sed peto à te, ut quàm celerrimè mihi librarius
mittatur, maximè quidem Gracus, multum enim mihi eripi-
tur opera in exscribendis hypomnematis. Erant in ministe-
rio & LIBRARIAE. Antiquus lapis;

SEXTIA. XANTA

SCR. LIBRARIA

EM. OL. II.

d Sat. 6.

d Iuuenalis,

— perijt libraria, ponunt

Cosmetæ tunicas. —

*e Eocl. Histor.
lib. 6. cap. 17.*

e Eusebius disertè scripsit, Origeni ad manum fuissè li-
brarios, unà cum puellis, quæ scitè & concinnè scribe-
rent. Quo fit, ut minus credam interpreti antiquo Iu-
uenalis, & veteri nescio cui Iuris ciuilibus epitomatori,
qui pondera hic & libram substituunt. Tetigit hæc ele-

*f de dignosc. et
cur. an. morb.
cap. 9.*

f Galenus, cuius hæc sunt Latinè reddita ; nam
quod ad nos attinet, decima fortasse prouentuum nostrorū pars
impenditur, reliquæ verò partes nouem substantiæ ipsi adyeci-
untur : attamen video te ne in res quidem egregias insumere
quidquam audere, non in coemptionem, comparationemq; LI-
BRORVM : non in eos qui SCRIBANT exercendos, sine NOTIS &

SIGNIS

SIGNIS id faciant, ut CITIVS; siue exquisitis FIGVRIS ut PVLCHRIVS; sicut ne in eos quidem, qui EMENDATE, RECTEQUE legant. Inseruiebant librariis GLVTINATORES, conglutinandæ nimirum papyro operam impendentes. legebatur olim Neapuli,

MANNIO STICHIO
TIBERII CAESARIS
GLVTINATORI

in vetere glossario glutinator *κόλλητης* est. meminit & Cicero; etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos alios, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera administris. Chartæ autem ipsæ papyro & glutino cõstabant. ideo apud Spartianum Firmus tyrannus iacrabat, exercitum se alere posse papyro & glutino; quod chartarum quantitatem immensam haberet. Ceterum de charta & glutino latè Plinius. Neq; verò in chartis tantum, sed & in membranis glutinis usus fuit, si antiquo Persii glossatori credimus, qui bicolorem membranam ita interpretatur, quod pars altera seu facies membranæ crocea esset, glutinata altera. Libris materiam cortex olim, papyrus, carbasus, ouilla tergora, linthei, plumbum, & alia suppeditarunt; ut cuilibet animaduertere promptum est. iiq; quod circum ligneum teretem surculum, vel osseum conuoluerentur, volumina sunt appellati. Surculum ipsum seu surculi capitula, quæ & cornua, umbilicum vocabant. Porrò de his, & de uniuersa scribendi ratione, contexit insignem commentarium VINC. CONTARENVS noster, quem ille non diu patietur à studiosis desiderari. Librariorum administris, quos vocat Cicero, videntur fuisse PVMIGATORES, MALLEATORES, OR-

ad Atticum

lib. 13. ca. 12.

Sat. 3.

a r. epigr.

b lib. 3. El. 1.

c lib. 30. ca. 21.

d L. L. de Leg.

3.

e Sat. 5. L. ult.

f de liber. cau.

L. 7. de oper.

libert.

fg Suetonius

de ill. Gram.

est.

b Sueton. lib.

est.

i lib. 7. ca. 30.

k Lib. est.

l L. 35. de Fi.

de icom. libert.

m Paulus O.

vol. lib. 7 ca. 3.

n Bacchidib.

NATORES: de pumice ^a Catullus, ^b Tibullus, ^c Plinius: de cetero ornatu ^d Domitius Ulpianus. At quoniam minium in voluminum quoque scriptura usurpabatur, inde nomen factum est seruo MINICVLATORI: ^e Persius:

Excepto si quid Masuri rubrica notauit.

ubi glossæ veteres, *Rubricas vocat minium, quo tituli legum annotabantur.* At ut viuentes bibliothecas aliquando aggrediamur, hæc erit statio GRAMMATICORVM, quos

^f Cornelius Nepos & ^g Messalla Coruinus litteratos & litteratores appellant. Quo videndum an respexerit idem Cornelius, cum in vita Pomponii Attici scribit, in eiusdem familia fuisse pueros litteratissimos. Huiusmodi fuit Mecœnati C. ^h Melissus, Spoleti natus ingenuus, sed

expositus, qui cum se gratum & acceptum in modum amici videret, quamquam afferente matre, permansit tamen in status seruitutis, presentemq; conditionem vera origini anteposuit.

horum æstimationis index erit Daphnis ille, cuius meminerunt ⁱ Plinius & ^k Suetonius. PAEDAGOGI, MAGISTRI, & PRAECEPTORES huc referendi sunt, quorum usus

apprime necessarius, C. ^l Cassium induxit ut crederet, hæredi quandoque remittendam esse proprii serui manumittendi necessitatem. quod tamen receptum non

est. Eadem necessitate compulsus ^m Augustus, cum urbs fame premeretur, seruorum maximas copias, exceptis medicis & præceptoribus, trudi urbe præcepit. Pædagogii puerorum & puellarum ductores fuerunt, & doctores! ⁿ Plautus,

Nego tibi annis viginti fuisse primis copiam, ut tibi digito Digitorum longe à Pædagogo pedem ut efferres ex adibus.

Inde

Inde de hippodromo, & palastra ubi reueniffes domum,
 Cincticulo pracinctus in sella apud magistrum aſſideres;
 Tum librum legeres.

Hoc ſibi voluit Manilius:

a Lib. 5.

Componet teneros etiam qui nutriat annos,

Et dominum dominus prætexta lege ſequatur.

D. ^b Auguſtinus: cum videamus exempli gratia, & ſine tri-
 bulis areas tritulari, quamuis adiuuent ſi adſint; & ſine peda-
 gogis poſſe pueros pergere in ſcholam, quamuis ad hoc non ſint
 inuitia pedagogorum adiumenta. huius ſanc operæ, pue-
 ris & puellis nauatæ notitia facit, ut minus miremur
 cum apud Val. Maximum legimus, puellæ virginita-
 tem à ſeruo pædagogo; Fannio neſcio cui Saturnino
 proditam. Fuit autem non rarò præpoſtera valdè &
 translaticia parentum cura in pædagogis comparandis.

^c Ariſtides: quid autem nonne nutrices, litteratores, ac pa-
 dagogi pueris ita dicunt: oportet te non impleri, & modeſtè
 per vias incedere, ac ſenioribus aſſurgere, & parentes amare,
 non tumultuari, nō alea ludere, non, ſiuis, alternare pedes: ve-
 runtamen non propterea magni ſe faciunt nutrices, nec philo-
 ſophis ſe ſe præferunt. itaq; quacumq; maximi eſt præcij dua-
 rum eſt fortasſe vel trium minarum. Pedagogi verò etiam cum
 barbarie quadam pleriq; iſta docent, ac ianitores aliquando pro
 pædagogis, cum artem deſierunt, a quo animo ſunt hæc & ſi-
 milita docuerant pædagogi, ut ambulare in via demifſo
 capite; uno digito ſalsamentum, duobus tangere piſcem; pa-
 nem, carnem; ſic ſcabere; ſic veſtem gerere. Magiſtri pueros
 & puellas docebant & ipſi, D. ^f Hieronymus: magiſtrum
 autem pueri tui, de quo dignatus eſ ſcribere, quem plagiatorem
 eius eſſe non dubium eſt, ſape: Euagrius præbyter, dum adhuc

b De geſt. Pe-
 lagii. Et hoſ ſi-
 detur. Oppia-
 nus Episcopos
 appellare, ſeu
 inſpectores, ſi.
 1. & 3. de Pi-
 ſcat.

c Lib. 6. cap. 1.
 Vide & peda-
 gogum crucia-
 tum Calpur-
 nii Flacci,
 d in Platoni-

ca 1.

e Plutarcho
 Virtutem do-
 cere poſſe.

Antiochia essem, me presente corripuit, cui ille respondit; ego nihil timeo, dicit se à domino suo fuisse dimissum. Quod ad puellas attinet, extat insigne testimonium Juliani Icti. is à cognatis & propinquis pupilla perductus ad magistratum, iussus est alimenta pupillæ, & mercedes ut liberalibus artibus institueretur, præceptoribus dare, ^b Martialis;

lib. 2. 70.

Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister?

Inuisum pueris, virginibusq; caput.

de Ill. Græm.

Suetonius: Q. Cecilius Epirota Tusculi natus, libertus Attici Satrij equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistola, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit. Neque verò seruis ipsis defuit magister aut pædagogus familiaris, de illo antiquus typus Tibure,

D M

TIT. CLAVDIO. AVG. LIB

HERMETI

M. PVEROR. DOM. AVGVST

de hoc Romæ,

FLAVI. STEPHANI

PAEDAG. PVEROR.

IMP. TITI

CAESARIS

*L. 13 de ma
nup. Sind.*

Sat. 10.

Pædagogo CAPSARIVM adiungemus ex auctoritate Vipiani: si collactaneus, si educator, si pædagogus ipse; si nutritrix, vel filius filiaue alterius eorum, vel alumnus, vel capsarius &c. Juvenalis,

Eloquium aut famam Demosthenis aut Ciceronis

Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,

Quisquis adhuc uno parsam colit asse Minervam,

Quem

Quem sequitur custos angusta vernula capsula.

ubi ex veteri Grammatico discimus, designari puerum adhuc discens, quem arcula sequatur, in qua codices reponantur. Capfas autem & armaria librorum recensuit & Iul. Paulus: Et hæ pueriles capse minuscule videntur fuisse, utpote ad gestandum habiles; ideoque angustas vocavit Iuuenalis; ad earum discrimen, quæ maiores erant, & statariæ, quarum videtur meminisse Iul. Paulus. Capfarii verò, qui in balneis vestimenta accipiebant custodienda, utrum serui fuerint an liberi, alij viderint: Et hi ferè omnes (uno & altero excepto) serui intramurani fuerunt, ut cum Asconio nostro dicam: Nunc describemus eos, quibus extra domesticos parietes utebatur dominus, militares primum, tum alios. ARMIGER ex Virgilio & aliis notus satis,

*alib. 3. Sent.
Tit. 8.*

lib. 9. Sen.

forma tum vertitur oris

Antiquum in Buten, hic Dardanio Anchise

Armiger ante fuit.

is que preciosus si Plinio credimus de lusciniis loquenti: ergo seruorum illis precia sunt, & quidem ampliora quam quibus olim armigeri parabantur. Et hos heroibus Poetæ attribuunt, quos Reges & olim & hodie, in hac saltem parte æmulati sunt. testis est antiqua sculptura preciosæ illius Sapphiri, cuius typum MARQ. FREHERVS vir eruditissimus edidit & illustravit. In ea Constantius Imp. aprum venabulo excipit: Armiger autem telum gestans, feræ impetum formidans, dat se in pedes. Prudentius de armigero Cæsariano;

lib. 10. l. 29.

Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,

Purpurei custos lateris, deprenditur unus.

in apotheco.

Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro.

Pröjicit; ac signum Christi se ferre fatetur.

a Lib. 9. 57. *a* **Martialis;**

b **Splendorus Lybicas domini petit armiger arbes;**

c **Quæ puero donestela Cupido paras;**

d **Ilia quibus iuuenes figis, mollesq; puellus;**

e **Sit tamen in tenera leuis & hasta manu.**

f **Loricam, clypeumq; tibi, galeamq; remitto. &c.**

b lib. 1. Ep. 22
De Helmichis
armigero Al-
boin. P. sulus
Diaconus lib.
2 de gest. Lã-
gob. cap. 28.
c Lib. 4.
d Menauinus
lib. 3. cap. 10.

Notauit porro *b* Sidonius. Theodoricum regem, arcum
latèri innectere, citra grauitatem regiam iudicasse; &
tradidisse gestandum puero. hinc armiger in aula Con-
stantinopolitana, qualis describitur à *e* Corippo Narfes.
hinc apud Europalatum scutarius in eadem aula. &
hinc demum in *d* Turcica puer ephebus, qui Sultano
gerit arcum & sagittas. A qua eadem ratione notat
Lampridius, Commodò imperante tres Præfectos Præ-
torio fuisse; inter quos libertinum, qui a pugione ap-
pellatus est. Fuit autem apud Cæsares minister Palati-
nus; qui arma custodiret. huiusmodi a. quidam vrbis;

e **HERMES. IMP. NERONI. A CVSTODIA ARMORVM** in veteri
monumento legitur. Duces & ipsi, regibus satis impa-
res, armigeris non caruerunt. S. *e* Ferrandus in paræne-
tico; *tunc autem dux optimus neminem laedet, si in omni Præ-*
torio illius non audeat aliquis amicus, alienus, medicus, armiger,
aut propter officij publici deuotionem latèri. ducis semper ad-
iunctus, concessa beneficia vendere. His armigeris affines
fuerunt **CACVLAE** & **CALONBS**, ita dicti auctore Festo;
quod fustibus clauisque ligneis armari solerent ad tu-
telam dominorum. Hic *f* sudorum emendabimus, de-
formem vitio non suo. *classis* (inquit ille) *dicta est à Gre-*

f lib. 19. orig.
cap. 1.

33A

5 9

CO VI-

το vocabulo ἀπὸ τῶν κλάων, id est lignis; unde & calones nauiculae, qua ligna militibus portant. lego; unde & calones & calcula, qui ligna militibus portant. Fuerunt autem hæc ligna fustes ut diximus & clauæ, quod enim Euangelistarum interpretes habent, missam fuisse cohortem ad vincendum IESVM cum gladiis & fustibus; ita vertit Iuuenicus;

Pars strictris gladijs, pars fidens pondere clauæ.

Et hi CLAVATORES dicti sunt & GALBARI. LIXAS. Acron Grammaticus, perperam seruos militum appellat, cum certum sit fuisse liberos homines. Val. Maximus; pro tinus namq; lixas è castris summouit (Metellus) cibumq; cotum venalem proponi vetuit. in agmine neminem militum, ministerio seruorum iumentorumq; ut arma sua & alimenta ipsi ferrent, uti passus est. Lecticarios quoque ideò calones appellauit Seneca. (Lectica formosis imposita calonibus) quod ligna seu afferes lecticæ portarent. κάλων enim lignum est, inquit Festus & Isidorus. s. Horatius profecto aliquoties hoc nomine seruos designat, sed viliores ut videtur, veluti muliones & huiusmodi. Et hæc de seruis militaribus. Dominum domo egredientem ANTEAMBVLONES præcedebant, in eum usum quem tangit iunior Plinius; eques Romanus à seruo eius, ut transitum daret, manu leniter admonitus, conuertit se; nec seruum, à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam graui ter palma percussit, ut penè concideret. Nescio quis apud Cornificium; hic inquit habito; perspicit argentum, quod erat expositum. visit triclinium stratum; probat; accedit seruuulus, dicit homini clarè, dominum iam venturum; si velit exire. Martiali autem scribit & ad liberos homines pertinuisse hanc operam.

a Lib. 4.

b Festus;

c Vegetius lib.

3. cap. 6.

d ad Horat.

lib. 1. Sat. 2.

e lib. 2. cap. 7.

f lib. 2. Sat. 2.

Sat. 6.

lib. 1. Epist. 14.

g lib. 3. ep. 15.

h lib. 4.

i Lib. 5. 93.

Exigis à nobis operam sine sine togatam:

Non eo, libertum sed tibi mitto meum.

Non est (inquis) idem: multo plus esse probabo.

Vix ego lecticam subsequor, ille feret.

In turbam incidetis, cunctos umbone repellet: &c.

a lib. 10. 74.

Idem a Poeta;

Iam parce lasso Roma gratulatori,

Lasso clienti, quamdiu saluator

Anteambulones & togatulos inter

Centum merebor plumbeos die toto?

At quia non ad clepsydram scribimus, quisquis leget hæc ignoscat nobis, si studio veritatis eruendæ, plumbeos nummos asseremus. Hos hic noster ^b alibi centum quadrantes appellat;

b lib. 3. 7.

Centum miselliam valete Quadrantes.

Anteambulonis congiarium Casti.

Et quidem ego ipse in illa opinione aliquando fui, ut putarem & illa superius relata, & hæc eiusdē ^c auctoris;

c lib. 1. 67.

Nigra sordibus explices moneta: &c.

Constemus tibi plumbea selibra.

hæc inquam omnia intelligi de vili & minuta pecunia, ut apud eundem ^d Poetam legimus, *plumbea vina, & plumbea mala*. Imò & quæ apud ^e Plautum legeram;

d lib. 10. 89.

e 98.

e Casina

Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. f &c.

f Vrinummo.

Cui si capitis res fiet, nummum nunquam credam plumbeum.

g Mostellaria.

g item, SER. Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos

Nummos.

ita interpretabar. Verum ut sententiam mutarem fecit primum fortuna obsequens, quæ obtulit mihi nummos aliquot veteres, Romæ & alibi erutos, plūbeos omnes, quos

quos auersos & aduersos híc in tabella dare decreui : de-
inde t. ^{in Schedis.} LIPSIUS, qui monetã plumbeã candidè agnoui.

R

Sub.

*a lib. 6. de a-
sectis. Nonius
in ASSAS.
c Lib. 14.*

*d Cornel. Ne-
pos. sine is Ae-
mil. Probus.
in Cimone.*

e Sat. 3.

Subsequebantur PEDISSEQUI. Et ideò myriadas feruorum comparatas fuisse scribit Athenæus, ut comitum, antambulorum, & affeclarum copia ne deesset. Ammianus: nonnullos fulgentes sericis indumentis, ut ducendos ad mortem, vel ut sine diritate ominis loquamur, prgresso exercitu, arma cogentes, manipulatim concitato fragore sequitur multitudo feruorum. His d Cimon nobilis ille Imperator, dispensatoribus utebatur, ut si quis opis eius indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare. Et hi omnes pars erant & portio officii & obsequij quotidiani. Cuius tamen corpus liberi homines constituebant. e Iuuenalis,

Si vocat officium turba cedente vehetur,

Dives, & ingenti curret super ora Liburno.

&

— nobis properantibus obstat

Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos,

Qui sequitur: ferit hic cubito, ferit assere duro

Alter. —

*f lib. 1. epi. 5.
g lib. 10. 88.*

f Plinius: paucos post dies ipse me Regulus convenit in Pratoris officio. g Martialis r

Omnes persequeris Pratorum Cotta locellos,

Accipis & ceras. officiosus homo es.

h lib. 4. 35.

h idem alibi graphicè,

Condit a cum tibi sit iam sexagesima mensis,

Et facies multo splendeat alba pilo.

Discurris tota vagus urbe, nec ulla cathedra est,

Cui non mane feras irrequietus Aue.

Et sine te nulli fas est prodire Tribuno,

Nec caret officio Consul uterq. tuo.

*i lib. 6. de bo-
nes. cap. 34.*

i Salutatores totam hanc scœnam complebant. i Seneca:

ad

ad quemcumq; itaq; istorum veneris, quorum salutatio urbem concutis, scito, etiam si animaduertes obsessos ingenti frequentia vicis, & commentium in utramq; partem catervis itinera compressa, tamen venire te in locum hominibus plenum, amicis vacuum. in pectore amicus, non in atrio queritur. Saluatoria vox fuit, Aue, ut apud Martialem vidimus; & apud alios passim est videre. Hora huius officiosæ salutationis fuit antelucana. *Iuuenalis,*

a Sat. 9.

Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
 Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
 Currere, cum Prator lectorem impellat, & ire
 Pracipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis,
 Ne prior Albinam, & Modiam collega salutet?

Idem,

b Sat. 5.

—habet Trebius propter quod rumpere somnū
 Debeat, & ligulas dimittere sollicitus, ne
 Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
 Sideribus dubijs, aut illo tempore, quo se
 Frigida circumagunt pigri Serraca Bootæ.

Sallustius: C. Cornelius eques Romanus operam suam pollicitus, & cum eo L. Vargunteius Senator, constituere ea nocte paulò post cum armatis hominibus, sicuti salutatum, introire ad Ciceronem. Nisi a salutatores incidissent in aliquem Senatorum Attillii illius Butæ, qui lucem statuerat sibi somni tempus esse. Et hæc quidem penè publica fuit salutatio, illa priuata, quam *Galba Sulpicius exoletam a libi, in domo sua obstinatissime retinuit; ut liberti seruiq;, bis die. frequentes adessent, ac mane saluere, vesperi valere, sibi singuli dicerent.* Admittebantur autem salutatores, idq; non sanè gratis. *Iuuenalis;*

c in Catilina.

d Sen. Ep. 122.

e Suetō. ca. 4.

f Sat. 3. nec m. no in loco.

•R 2

omnia

—omnia Roma

*Cum precio. quid das ut Cossum aliquando salutes,
Vt te respiciat clauso Veiento labello?*

At verò præfuisse aliquem huic turbæ officiosæ, saltem in aula Cæsarum, videtur indicare marmoreæ inscriptionis fragmentum, in quo NERITO cuidam DIVI CLAVDII nescio an liberti, OFFICII IMPER. fortè curator, locus monumenti designatur. Confirmant coniecturam verba martyrologij Romani; *Pisis in Tuscia sancti Torpetis martyris, qui magnus in officio Neronis primum fuit &c.* An autem TYSANDER quidam AVG. LIB. OFFICIALIS huc pertinet, viderint alij. Et certè nisi insigniter fallor, hoc munus admissionalium fuit, de quibus suo loco dicemus. Locus status & solemnus, ubi peragebatur hæc fabula, atrium erat. Seneca stylum acuens in has ineptas saluatorum concursationes, & quidem verbis proximè citatis: *in pectore amicus, non in atrio queritur.* Idem: *quàm multi per refertum clientibus atrium prodire vitabunt, & per obscuros adium aditus profugient?* Martialis passim. Illa antelucana potentiorum fuit; tenuiorum autem matutina. OFFICIOSORVM statio vestibulum fuit. Gellius ex doctrina Sulpicij Apellinaris; *qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. in eo loco qui dominum eius domus salutatam venerant, priusquam admitterentur consistebant &c.* Et hæc verba Gellij penè transcripsit Non. Marcellus, qui ex Gellio emendandus est.

*a lib. 6. de be-
nes. cap. 34.
b De breuit.
vita. cap. 14.*

c lib. 16. ca. 5.

d Vestibulum.

e. de v.

• Donatus etiam ad illa Virgilij;
*Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci,
Luctus, & ultrices posuere cubilia cura.*

feralems

feralem (Scribit) *Ditis domum ecce quale obseruabat officium in primo vestibulo.* ^a ADVERSITORES qui dicebantur, huic ^a *Plautus ma-*
seruitio extramurano ad censendi sunt. hi domino fo- ^{stellaria. actus}
ris cœnanti (teste ^b Donato) aduersum ibant, officij & ^{4. Ioh. Euan-}
tutelæ gratia. Sed & ACCERSITORES, ut ita dicam; & qui ^{gel. cap. 4. nu.}
aduentum domini præmittebantur nunciatum. ^{51.} *Pli-*
nius; *euigilaueram. nuncius à Spurrinna, venio ad te. imò ego*
ad te. ^c *Luencus,* ^d *Lib. 4.*

Talia dum loquitur, scissos lacerata capillos:
Pro fratris morbo iustis soror anxia curis,
Hortatur iuuenem rapido percurrere gressu,
Casibus ut tantis Christus seruaret amicum.

Iuuenis hîc famulus est. ^e Ouidius,

Ancilla pueriq; manus ferat arte tabellas:
Pignora nec iuueni credite vestra nouo.

^e *lib. 3. de ap-
te amo.*

Et hi erant domestici ultro citroque cursantium mani-
puli. ^f Appuleius; *misitq; protinus cursorem, qui vianti ma* ^{lib. 10. Met.}
rito domus expugnationem nunciaret. At de cursoribus a-
gemus infra. Aduersitoribus illi nō dissimiles fuerunt,
qui, præcincti lumbos, & lychnos ferentes, dominum ^g *Luca 12. 37.*
domi præstolabantur, à cœna reuertentem; quorum a-
hiqui dominorum comites erant. ^b Val. Maximus: *Caius* ^{lib. 3. cap. 6.}
autem Duillius, qui primus naualem triumphum ex Pœnis re-
tulit, quotiescumq; epulaturus erat, ad funalem cercum, præe-
unte tibicine & fidicine, à cœna domum reuerti solitus est. i-
dem auctor: M. Antonius auorum nostrorum temporibus ^{lib. 6. cap. 8.}
clarissimus orator, incesti reus agebatur. cuius in iudicio accu-
satores seruum in questionem perseverantissime postulabant,
quod ab eo, cum ad stuprum iret, laternam prælatam contem-
derent, & luuenalis;

^h *Sat. 3.*

— *sed quamuis improbus annis,
Atq; mero feruens, cauet hunc, quem cocchina lana
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo:
Mulum præterea flammaram & abenea lampas.*

Et verò sine his dominus benè potus quàm domum se
contulisset? ^a Propertius;

^a Lib. 2. El. 29.

*Hesternæ mea lux cum potus nocte vagarer,
Nec me servorum duceret ulla manus;
Obuia nescio quot pueri mihi turba minuta
Venerat. —*

^b 1. *Aeneid.*

^c Lib. 20 *Etym.*
^{cap. 10.}

^d Lib. 2.

Et hos AD LYNCHNUM, AD FVNALE, AD LATERNAM, LAMPADOPHOROS, & TAEDIGEROS appellabimus. At funalia (ut inquit & Servius) idè dicta sunt, quia ante usum papyri antiquitus funes cera circumdabant. Quod iisdem verbis expressit & Isidorus. Antiquorum autem funalium figuram præferunt Angeli insculpti in vetere monumento è marmore Synnadico, in quo iacent sacrosancta ossa beatissimi Lucæ Euangelistæ, in augustissimo templo D. Iustinæ, apud nos. Et hoc dubio procul etymon habent vox Ecclesiastica, Intortitia, & Italicæ Torcie, & Torchi: imò & Hispanica, Antorcha. Funalia enim funes intortas referebant. Addamus etiam fomitem gossypinum, quem hodie cera superinducimus, à nostris appellari, Pauero, corruptâ Papyri, cuius meminit Servius, nomenclaturâ. In hac autem cohorte MONITORES quidam erant. ^d Appuleius: *post hæc monitu famuli mei, qui noctis ADMONEBAT, iam & ipse crapula distentus, protinus exurgo: & appellata prope Byrrhena, titubante vestigio domuitionem capesso, sed cum primam plateam vadimus, vento repentino LVMEN, quo nitebamur, extinguitur.*

Et

Et horum qui admonerent, ingens videtur fuisse numerus, apud homines nobiles & fortunatos. <sup>a de brevis. Si-
ta cap. 12.</sup> Seneca: nec illos quidem inter ociosos numeraueris, qui sella te & lectica huc & illuc ferunt, & ad gestationum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt: quos quando lauare debeant, quando natare, quando cœnare, alius ADMONET; & usq; eo nimio delicati animi languore soluuntur, ut per se scire non possint an esuriant. Concinnè ^{b lib. 28. ca. 5.} Plinius; quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus, hanc de se præsecuram seruo dederat, ultimoq; probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, vel in Capitolio epulanti, pudenda re, seruo suo facilius parere, quàm sibi. Contra <sup>c Val Max. li.
8. cap. 7.</sup> Carneades, qui cum cibi capiendi causa recubisset, cogitationibus inharens, manum ad mensam porrigere obliuiscitur, nisi monitrix domestica; temperato inter studia officio, manum necessarijs usibus

aptasset. At de his monitoribus nonnihil egimus, cum Inuitatorem & Structorem produceremus in medium. Quoties verò pedibus incedere domino non libuisset, aderant LECTICARII qui gestarent. ^a Seneca; hoc itaq; ipse mihi dico, quoties tale aliquid præstrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus splendida, cohors culta seruatorum, lectica formosis imposita calonibus. impositam dixit, quia lecticarii succollabant suppositis cervicibus. ^b Auctor ipse: idem de istis licet omnibus dicas, quos supra capita hominum, supraq; turbam delictos lectica suspendit. & ^c alibi: quo tandem ab istis gerulis raperis, cubile istud æneum circumferentibus? quo te penulati isti, in militum quidem non vulgarem cultum subornati? In quibus verbis notandum est, Penulam fuisse vestem lecticariorum; tum quia pluuiam arcebat, tum quia viatores ipsa utebantur promiscuè. Apud nos utuntur eadem, sed laxiore & breuiore, cursores nostri: antiqua enim penula demissior & adstrictior fuit; ideoque ^d Cicero penula Milonem, ^e Quintilianus (sive ille Tacitus) adstrictos & inclusos penula, causarum patronos scripserunt. huc allusit ^f Martialis, qui cucullum papyraceum, oliuarum penulam vocat. Fuit autem penula ^g pallium cum fimbriis longis, quo usi sunt Grammatici, quos penulatos magistros vocat D. ^h Augustinus, ut & Grammaticam ingressam fuisse Deorum Senatum penulatam affirmat ⁱ Marcianus Capella. Et Marciani quidem verbis, quæ nescio quibus deformata librariorum præstigiis, Criticis omnibus, sub specie probæ lectionis, hætenus imposuerunt, nos personam detrahere conabimur. Quod enim vulgo legunt; que *fæmina licet in Attica, ubi maiore aui parte floruerat, se afferret*

^a Epist. 110.

^b Epist. 80.

^c lib. 3. de be-
mos. cap. 26.

^d in Milonia-

na.

^e de causis corr
Eioq.

^f lib. 13. 1.

^g Cornutus ad

Perf. Sat. 1. Ise-

dorius lib. 19.

orig. cap. 24.

^h lib. 1. confes-

son. cap. 16.

ⁱ lib. 3.

veret incedere palliatam, tamen ritu Romuleo, propter Latiale numen & olim caput, propterq; Martiam gentem, Venerisq; propaginem &c. ita corrigendum est; propter Latiale nomen & Toli caput. Nota est narratio de capite Toli Vulcentani, euoluto ex fundamentorum sedibus, in colle Tarpeio. Et mihi quidem aliquando placuit, etiam Varronis locum hoc Toli nomine insignire, ad ipsius etiam auſtoris mentem: *Capitolium dictum, quod hic, cum fundamenta foderentur adis Iouis, caput Toli hominis inuentum dicitur.* Verum hæc huius loci non sunt. Ad penulam ut reuertamur, selectiora quædam qui volet, legat commentarios ad Lampridium & Spartianum Is. CASAVBONI. Incedebant autem leſticarii canusinati. & Martialis;

Vt canusinatus nostro Syrus asserere sudet.

Penula igitur, ut vidimus, hi uſi sunt, quam tunicæ superponebant, alioqui tunica solemnis vestitus seruorum fuit. Afranius;

Vos quibus cordi est intra tunicam manus laua, dextra intra penum herile.

Aduenisti audacia columen consutis dolis.

so. *Imò equidem tunicis consutis huc aduenio, non dolis.*

Phædrus de Atrienæ,

Cui tunica ab humeris linteo Pelusio

Erat restricta. —

Flauenalis,

— ponunt

Cosmetæ tunicas. —

g idem,

— simplex ne furor sestertia centum

Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo?

Gellius: *Plutarchus, seruo suo nequam homini, & contuma-*

si, sed

*a lib. 4. de L.
L^a*

b. lib. 9. 23.

*c apud Prisci-
an. lib. 5.
d Amphitru-
one,*

*e Lib. 2. fabu-
lar.*

f Sat. 6.

g Sat. 1.

h lib. 1. ca. ult.

ei, sed libris disputationibusq; Philosophia aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob nescio quod delictum, cadiq; eum loco iussit. ^a Appuleius de seruis in pistrinum coniectis; *cuncti tamen ita tunicati, ut essent per pannulos manifesti.*
^b Lib. 26. *Amnianus Marcellinus: stetit itaq; subtabidus (Procopius) excitum putares ab inferis, nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta ut regius minister indutus.*
^c apud Sur. in actis 13. Sebastiani. *Tranquillinus martyr Chromatium Præfectum alloquens: postea verò tu ipse positus sericis, quibus indutus es vestibus, seruilem tunicam induas. Et hoc demum est, quod innuit Lampridius, apud quem Alexander Seuerus Imperator, seruos suos semper cum seruili veste habuit, libertos (ita habet antiquus liber. & rectè) cum ingenuorum. Liberti enim Cæsariani seruorum loco aliquando videntur habiti fuisse, antiqua inscriptio,*

O S S A

VIBIAE. SVCESSAE. LIVIAE. AVG. SER.
 AB. ARGENTO. POTORIO. ITEM. A. VESTE
 L. VIBIVS. AVG. SER. PAMPHILVS. SCRIBA
 LIB. & C.

^d L. unica C. *Præterquam quod a libertinis omnibus, etiam iure aureorum annulorum donatis, imago potius obtigit quàm status ingenuitatis. Et hoc est, quod Seneca vestiarium vocat; est aliquid quod dominus prestare seruo debeat, ut cibarium, vestiarium. nemo hoc dixit beneficium. Idem fautor alibi: Familia vestiarium petit victumq;. At hac tunica non demissa, sed ita constricta usi sunt, ut succingerentur laciniis eiusdem, & Horatius,*
^e lib. 2, Sat. 8.

— puer altè cinctus acernam
 Gausape purpureo mensam præterfit. —

• Phædrus,

alib. 2. fabulâ.

Ex alticinctis unus Atrienſibus.

• Seneca: Conuiuia me hercule horum non poſuerim inter uacantia tempora; cum videam quàm ſollicitè argentum ordinent, quàm diligenter exoletorum ſuorum tunicas ſuccingant.

*b de breuitate
vita cap. 12.*

• Iuuenalis de ancilla tabernaria,

c Sat. 8.

Et cum uenali Cyane ſuccincta laena.

Et hoc ſibi uoluit • Horatius,

d lib. 2. Sat. 8.

— ut omnes

Præcincti rectè pueri, comptiq; miniſtrent.

Neque aliò respexit • CHRISTVS dominus, diſcipulos monens, ut lumbos præcingerent ſeruorum in morem, qui dominum à nuptiis reuertentem expectant domi. *ſ Pe ſ Serm. 26.*

e Luca 12.

trus Chryſologus ſcripſit egregiè: *cingulum quidem eſt propriè indicium ſeruitutis; quod & diſcurſus expeditos reddit, & faciat obſequentes.* Animaduertendum obiter hic eſt, veſtem aliquando traditam ſeruis fuiſſe, ut ea perpetuò uterentur, ſecundum ordinem & dignitatem mancipiorum, ut ſcribit Vlpianus: aliquando ad certum uſum & ad certa tempora, ut cum deducerent dominum, vel ipſi cœnanti miniſtrarent, ut apud • Pomponium legimus. Et de his hætenus. Ad lecticiarios ut redeamus; efferebant illi mortuos. • Caius Gracchus: *is in lectica ferebatur. ei obuiam bubulcus de plebe Venuſina aduenit, & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent? & Ser. Sulpicius; coactus ſum in eadem illa lectica qua ipſe delatus eram, meiſq; lecticiarijs in urbem eum referre.* Marcellum intelligit quem Magius necauerat. • Cornelius Nepos; *Atticus elatus eſt in lecticula.*

*g L. 18. de uſu
fr.*

*h L. 26. de pe-
cul.*

• Cicero: *at iſte operta lectica, laſus eſt per oppidum ut mor-*

*i apud Gell. li.
10. cap. 3.*

*k lib. 4. Fa-
liar. 12.*

*l in ſim At-
tici.*

m Philipp.

*a in Milc. ar-
gum.*

*tuus. a Asconius: cadauer eius in via relictum, quia serui
Clodij aut occisi erant, aut grauer saucij latebant, Sex Tadius
Senator, qui fortè ex rure in urbem reuertebatur, sustulit, &
lectica sua Romam ferri iussit. Et de hoc vario lecticæ usu*

b lib. 2. 11.

extant lusus aliquot apud b Martialem,

Latior hexaphoris tua sit lectica licebit:

Dum tamen hac tua sit Zoile Sandapila.

c lib. 6. 77.

Item,

Inuidiosa tibi quàm sit lectica requiris?

Non debes ferri mortuus hexaphoro.

d Lib. 9. 3.

Et,

Octo Syris suffulta datur lectica puella;

Nondum Sandapila pondus amicus erit?

e Lib. 2.

*Imò & posterius seculum, atq; adeò nostri receperunt,
ut lecticarij in vespillonum agmine essent. extant No-
uellæ Iustiniani, quas vocant, XLIII, & LIX, ad quas & ad
librum XI codicis notauit clarissimus CUIACIUS. Hexa-
phorum autem, & octophorum denominarunt homi-
nes, prout sex vel octo lecticam subibant, delicatorem
dominorum arbitrato: & illam quidem laxiorem ad
modulum opum & luxus. Modesti sanè & frugi homi-
nes quattuor tantum adhibebant, & Marcianus Ca-
pella Philologiæ in cœlum eunti totidem adscripsit, la-
borem, amorem, epimeliam, & agrypniam, nec aliter
virginem decebat, studiosam videlicet, minimeque de-
licatam. Beatiores, octo sibi parabant homines rectos,*

f Epigr. 10.

*ut inquit Catullus. Petronius Bargaton à duobus le-
cticarijs in mediam rixam perlatum fuisse scribit, seruo
nimirum dignitatem hac etiam in re dominicam adi-
mens, & secernens à liberis. Cæsarianorum autem le-*

cticari-

aticariorum adeo grande agmen fuit, ut nominibus & præpositis distinguerentur. Indicat in veteri epigrammate TI. CLAVDIVS nescio quis AVG. L. QVADRATVS. DEC. LECTICARIORVM. BRITANNICI. Eorum vero, qui mercede conducti operas locabant, non minor numerus fuit. siquidem apud P. Victorem, Romæ, regione XIV, trans Tiberim, legimus castra fuisse lecticariorum. At quia plerumque domini vel gratia voluptatis, vel morbi leuandi gestabantur, ideo in hunc usum parabantur loca peculiaria, quæ gestationes appellabant.

• Plinius iunior, *gestatio buxo aut rore marino, ubi deficit buxus, ambitur.* ^{a lib. 2. ep. 17.} • Iulianus I. Cs. *Et si forte voluptarium fuit pradium, viridaria vel gestationes, vel deambulationes arboribus infructuosas opacas atq; amœnas habens.* ^{b L. 16. de usura.} Neque sub dio tantum gestabantur aut vectabantur, sed & sub tecto porticus alicuius. ^{c Sat. 4.} • Iuuenalis,

*Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra.* ^{d Sat. 7.}

• Idem,

*Balnea sexcentis, & pluri porticus, in qua
Gessetur dominus quoties pluit, anne serenum
Expectet, spargatq; luto iumenta recenti?*

Adhibitus est autem in gestando certus quidam passuum numerus, ut in deambulando Ciceronem adhibuisse testatur • Plutarchus; & patet ex antiqua inscriptione. ^{e in Cicerone.}

ne.

IN HOC

POMARIO

GESTATIONIS

PER CIRCVITVM

ITVM ET REDITVM

S 3

QVIN.

QUINQVIENS
EFFICIT PASSVS
MILLE

Gestabantur autem naui, lectica, scamno, vehiculo, inquit ^a Cornelius Celsus. Cathedra etiam & sella : unde CATHEDRARI serui ^b Sidonio : *solus Curio meus in transfugarum perfidiam inuectus, cum aduespera sceret, per cathedrariorum seruos vespillonibus tatriores, domum raptus, ac reportatus est.* Delicati illi & CATHEDRALICI ^c Martialis iidem cum his minimè sunt. De sella ^d Suetonius, qui gestatoriam vocat. Et ad supplicium hac raptabantur rei tormentis afflicti, ut notauit ^e Ammianus : *indefensi, bonis ablati, nullo contacti delicto, promiscuè iuuenes aliq̄s, membris omnibus capti, ad supplicium sellis gestatorijs ducebantur.* portatoriam vocat ^f Cælius Aurelianus : *ante cibum præterea erit adhibenda gestatio, portatoriâ scilicet sellâ, sine vehementi motu, quo partes vehementer patientes releuentur.* Idem meminit sellarum gestatoriæ & fertoriæ. Gestabant autem homines duo. ^g Martyrologium ; *Alexandria passio sancti Iuliani martyris, qui cum ita podagra constrictus esset, ut neq̄, incedere, neq̄, stare posset ; una cum duobus famulis, qui eum in sella gestarunt, Iudici offertur & c.* Verum, non erit opinor nobis fraudi, si in gratiam studiosorum excurremus tantisper in varias aliquot sellarum nomenclaturas. Sellæ tonsoriæ meminit ^h Cælius Aurelianus. Sella pertusa legitur apud ⁱ Catonem, & videtur eadem, quæ balnearis apud Iul. & Paulum, quam ita delineat apud ^k Cassiodorum Theodoricus : *hinc desuper sella composita, quæ humanis necessitatibus, in absidis speciem perforatur, egros suscipit interno humore defluentem.* Familiaricas sellas

nomi-

*a lib. 2. ca. 15.
b lib. 1. ep. 11.*

*c lib. 10. 13.
d Nerone &
Vestellio.*

e Lib. 29.

f lib. 1. cap. 1.

g 3. kal. Mart.

h lib. 2. cap. 7.

i Tit. 157.

k lib. 3. Sent.

Tit. 8.

l lib. 2. varia.

32.

nominat. Varro, ad quem notavit Ios. SCALIGER, apud
 Catonem legi male ^{a lib. 1. de R.} cellas familiæ pro fellis, inuita fa-
 nè Criticorum Mineruâ. Cato enim cellas familiæ vo-
 cat seruorum habitationes, quas cellas appellat ^{R. cap. 17.} Colu-
 mella. Seruilia namque habitacula cellæ nomine desi-
 gnantur. ^{b Tit. 14.} Seneca de Pompeiano Demetrio: cui iamdu-
 dum diuitiæ esse debuerant, duo vicarij. & cella laxior. ^{c lib. 1. cap. 8.} Cice-
 ro; *conchyliatis Cn. Pompeij peristromatis, seruorum in cellis,*
lectos stratos videres. ^{d de Trāquil.} Vitruuius: *& ex una parte equilia;*
ex altera ostiarij cellas. apud eundem & auctorem cellæ ^{cap. 8.}
 familiaricæ, cellæ seruorum sunt, non penuariæ, ut qui-
 dam sunt arbitrati. Ab his cellis monachorum habita-
 tiones nomen mutuũ sumperunt, quod essent ut illæ
 seruiles, arctæ & angustæ, quam sanè ob causam D.
 Hieronymus & Ioh. Cassianus cellulas appellant; ve-
 lut etiam & Ennodius, monachos cellularios. imò & D.
 Gregorius monasterium ipsum non rarò cellam nomi-
 nat. Cellæ verò meretriciæ satis notæ sunt ex Petronio,
 Martiale, Iuuenale, cuius carmen unius litterulæ muta-
 tione deprauatum, experiemur & nos an corrigere
 valeamus. ^{e 2. Philipp.} scribit namque: ^{f lib. 6. ca. 10.}

Et dubitas alta Chionem deducere sella.

quæ hic sit alta sella, dicant qui norunt. ego sanè cellam
 non inuitus reposuerim. alta enim cella fornix est. con-
 firmat coniecturam nostram idem ^{g lib. citato &} poeta, qui alibi cœ-
 cinit, ^{cod. capite.} *Intrauit calidum veteri centone Lupanar.* ^{h in Hilariorũ}
^{i lib. 2. de in-}
^{stitut. renũc.}
^{cap. 12.}
^{k Lib. 1. Ep. 5.}
^{l Dialog. Libi}
^{1. & 4.}

Et cellam vacuam. —

^{m Sat. 3.} & — *sed quod potuit tamen ultima cellam.* ^{n Sat. 6.}

Claudit —

At pergamus recensere ceteras fellarum species. Arqua-

a Lib. 2. adu. Genu. tæ sellulæ meminit ^a Arnobias, nec non & ^b Tacitus.
b annal. lib. 15 Porro glossario veteri sella arcuata *Sq̄s* est. Sellam muliebrem, solidam, curulem, alij recensuerunt. Et de his satis. Ob frequentes autem salutationes, & prentationes. aderant domino serui NOMENCLATORES, MONITORES, & FARTORES, quorum munus erat suggerere nomina obuiorum. nomen enim inquit Grammatici quasi nouimen dicitur, quod notitiam faciat: è notitia autem prodit existimatio, & beneuolentia. ^c Seneca, quemadmodum nomenclatori memoria loco audacia est, & cui-cumq; nomen non potest reddere, imponit, ^d idem alibi ob oculos hæc ponit orationis penicillo: isti qui per officia discursant, qui se aliosq; inquietant, cum benè insanierint, cum omnium limina quotidie perambulauerint, nec ulla apertas fores præterierint, cum per diuersas domos meritoriam salutationem circumtulert, quotumquemq; ex tam immensa, & varijs cupiditatibus districta urbe poterunt videre? quàm multi erunt, quorum illos aut somnus aut luxuria aut inhumanitas submoueat? quàm multi, qui illos cum diu torserint, simulata festinatione transcurrant? quàm multi per refertum clientibus atrium prodire vitabunt, & per obscuros adium aditus profugient? quasi non inhumanius sit decipere, quàm excludere. quàm multi hesternâ crapulâ semisomnes & graues, illis miseris somnum suum rumpentibus, ut alienum expectent, vix allenatis labijs, insusurratum millies nomen, oscitatione super-
o Panegyrico. bisimâ reddent? ^e Plinius minor: gratum erat cunctis, quod Senatam osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras: gratum quod equestris ordinis decora, honore nominum, sine motore signares. ^f Horatius,
 -Sed si fortunatum species & gratia spectat,

*Mercemur seruum, qui dicter nomina, leuum
Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram
Porrigere. —*

Hoc aliter intellexit maior Plinius : *alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoscimus, alienam memoriâ salutamus, alienam viuimus operam.* Censores & ipsi Nomenclatoribus sunt usi, indicat antiquum elogium;

L. VOLV S I O

VRBANO

NOMENCLATORI

CENSORIO.

Neque hoc ab re factum est, cum apud Censores, ciues nomina sua, uxorū, liberorū, libertorū, seruorūque profiterentur. Et sanè hic videtur censoribus nomina in memoriam reuocasse, non ciues citasse nominatim, quæ partes præconis fuerunt. Val. Maximus : *ut est ad Poliam ventum Tribum, præco lecto nomine Salinatoris, citandum nec ne sibi esset hesitauit.* Præconem uerò comitatus est ille, qui Buccinator nominum appellabatur. Romæ legebatur via Salaria,

L. VOLV S I O. VRBANO. NOMENCLATORI

PRAETORIO. PAPIAS. SERVOS

PUBLICVS. BUCCINATOR. NÖMINVM

PRAECONES autem familiares fuisse, persuadent nobis antiqui lapides, Romæ,

G. RVLLI

PRAECONIS

VENVLEIAE. D. L.

TRVPERAE &c.

Narbone,

T

VSI-

VSINIO
PRAECONI

ANTIOPAE. & præter hos Thal-

a *Iliad.* 1. thybius, & Euribates *a* Homerici, At cui nam usui?
b *Sat.* 1. *b* Iuuenalis:

*Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies. iubet à præcone vocari
Ipsos Troiungenas. nam vexant limen & ipsi
Nobiscum. —*

a *lib.* 1. *ep.* 7. *a* Horatius de Vulteio Mena præcone,

— *Vulteium mane Philippus*

Vilia vendentem tunicato scruta popello

Occupat. —

a *Gen.* *lib.* 3. SCRVTARIVM dixisset *a* Lucillius,

cap. 14.

*Quid ni? & scruta quidem ut vendat scrutariu' laudat,
Præfractam strigilem, soleam improbi dimidiatam.*

At hic Censorius Nomenclator, à quo digressi sumus,
translata in Cæsares Censoria potestate, Nomenclator à
censibus appellatus forsan est.

DIIS . . . MANIBVS
TI. CLAVDI. AVG. LIB
THALETIS. VINICIANI
NOMENCLATORIS
A CENSIBVS

a *Apel.* 1.

Et is Libertus fuit iuxta præscriptum domus Palatinæ.
Apparuerunt Nomenclatores & Proconsulibus. *a* Ap-
puleius: *quare à Nomenclatoribus tuis Maxime (quamquam
est ille cauponibus, quàm Nomenclatoribus notior) tamen in-
quam interroga, an hic Iunium Crassum Oecensem viderint?*

non negabunt. Huius gregis postremi nobis, nec sanè admodum merito, erunt CURSORES & TABELLARIJ. Cursoris operam indicat nomen ipsum. Petronius: *hinc inuolutus coccinà gauſapà, lectica impositus est, præcedentibus phaleratis cursoribus quattuor.* Præcurrere itaq; & præcedere cursorum fuit. * Martialis,

*Nec feriatuſ ibat ante carrucam,
Sed iuta ſæno cursor oua portabat.*

a Lib. 5. 94.

Sed & prænunciare. b Appuleius: *miſitq; protinus cursor.* b lib. 10. *Mor. rem, qui vianti marito domus expugnationem nunciarent.*

* Tacitus; *ſupremo quidem die momenta deficientis, per diſpoſitos cursores nunciata conſtabat.* d Suetonius: *& conſeſtim quidem ad alterius matrem, qua procul aberat, cursores*

ſuos miſit, qui anxie filium ſaluum nunciarent. Imò & epistolas perferre. * Suetonius; *inter moras perlatoſ à cursor*

Phaontis codicilloſ præripuit legitq; &c. Et quidquid epistolalocomitabatur. f Martialis,

f Lib. 3. 58.

*Cursorẽ ſextà tibi Ruſſe remiſimus horà,
Carmina quem madidum noſtra tuliffe reor.*

Imbribuſ immodicis cælum nam forſè ruebat,

Non aliter mitti debuit iſte liber.

Suetonius in Nerone præcurſum notauit, ut & Seneca. s ille: *numquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſo-* 27 ap. 30.

leis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus, armillata & phalerata cum Mazacum turba, atq; cursorum. Verùm, qua-

les nam hæ phaleræ? nū ab equis translatae ad cursores, quod illorum vices implerent? & sanè non improbo

coniecturam. At apud Suetonium Mazacum loco, Mazyces ſubſtituendi videntur. Mazyces enim Stephano

Numidæ ſunt, quos ita perſpicuum eſt præcurſoreſ fuiſſe,

^a Epist. 37.

isse, ut negantem cœcum esse necesse sit. ^a Seneca : *quàm cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his troffulis in via*

^b Epist. 123.

diuitibus, cursores & Numidas & multum ante se pulueris agentem ! Idem ^b auctor : omnes iam sic peregrinantur, ut illos Numidarum præcurrat comitatus, ut agmen cursorum an-

^c Lib. 12. 24. *tecedas.* ^c Martialis,

Non vector Libyci niger caballi,

Succinctus neq; cursor antecedit.

En cursores & Numidæ iunctim recensiti. At Mazyces, ut diximus, Numidæ seu Nomades sunt, Mazaci Cappadoces à Mazaca, si hanc inflexionem permittunt nobis canones Grammaticorum, apud quos Mazacenus, Mazaceus, & à Mazacis, Cappadox est, Mazacus nihil. Mazycum meminit ^d Iohannes Cassianus, ad quem plura annotauit PETRVS CIAECONIVS Hispanorum eruditissimus. Verùm ut una, quod dicitur, fidelia non duos tantum, sed & tres parietes dealbemus, legamus apud ^e Lucanum, & quidem meo periculo,!

^d Collat. 2.
cap. 6.

^e Lib. 4.

—:um concolor Indo

Maurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto

Marmarida volucres, aquaturusq; sagittas

Medorum, tremulum cum torsit missile, Mazyx.

^f Cyneget. Et apud ^f Nemelianum,

hi sunt equi

Mazyces,

quos laudat

Oppianus lib.

1. de Venat.

g in laud. Sti-

li. Panegyri.

Quemq; coloratus Mazyx deserta per arua

Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.

apud ^g Claudianum,

—nec spicula supplex

Intorquet Garamas, repetunt deserta fugaces

Autololes, pauidus proiecit missile Mazyx.

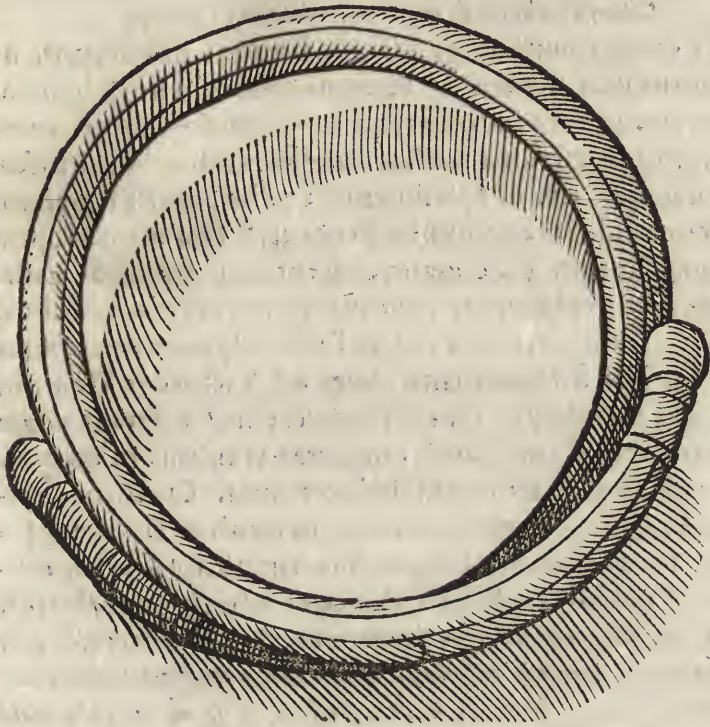
^h Lib. 10. 6.

Nostros tangit, ni fallor, ^h Martialis,

Quando

*Quando eques, & picti tunica Nilotide Mauri
Ibitis. —*

Ad armillas quod attinet, damus hic earum exemplar,
descriptum ex antiqua ærea olim inaurata, quam Ro-
mæ nacti sumus.

Et ex hac armillæ specie percipimus quid in mentem
venerit Isidoro scribenti, *circulum rotundari, armillam* lib. 19. orig.
extendi latius. Cornua enim (ut ita dicam) armillæ abe- cap. 31.
unt à circuli perfecto illo orbe. De huiuscemodi servis
equitibus satis dictum est. Ad pedites veniamus, quos

tingtos (ut ille ait) colore noctis, in varios usus comparabant. "Iuuenalis,

a Sat. 5.

— tibi pocula cursor

Gatulus dabit, aut nigri manus ossa Mauri,

Et cui per mediam nolis occurrere noctem,

Clivosa veheris dum per monumenta Latina.

Ex eadem natione pedisequos aliqui habuerunt, ut gloriosulus ille apud ^bTheophrastum. Aliqui balneatorem, ut ostentator nescio quis apud ^cCornificium. Nonnulli garrulos pueros, ut ^dAugustus. Vini infertores quidam, ut ^eNasidienus; panis, ut ^fTrimalcio. Scurras alij, ut ^gSeptimius Seuerus, & Phauorinus apud Philostratum. ^hCleopatra eleganter, quæ pueros Æthiopes, ut prælucere conuiujs domum reuertentibus, comparauit. Mauros autem fuisse suspicamur cursores illos, qui à Maximiano Aug. ad Victorem Maurum martyrem allegati sunt, ut ei dicerent; ⁱ*desperasti vitam tuam, nec vis sacrificare?* conterranei nimirum ad conterraneum de sententia deducendum. Cursorum porro Augustalium meminerunt præter alios ^kD. ^lAugustinus: *victor autem (Theodosius Augustus) sicut crediderat & prædixerat, Iouis simulacra quæ aduersus eum fuerant, nescio quibus ritibus velut consecrata, & in alpibus constituta, deposuit; eorumq; fulmina, quod aurea fuissent, iocantibus, quod illa lætitia permittebat cursoribus, & se ab eis fulminari velle dicentibus, hilariter benigneq; donauit.* ¹Corippus etiã,

^b Character.

^c Lib. 4.

^d Suetō. ca. 83.

^e Horatius lib.

2. Sat. 8.

^f apud Petro-

rum.

^g Ael. Sparti-

anus.

^h Athanasius

lib. 4.

ⁱ apud Sur-

To. 3.

^k Lib. 5. de ci-

uit. Dei ca. 26.

^l Lib. 2.

— prænuncijs ante

Signa dedit cursor, posita de more lucernã.

De habitu certum est, non omnes eodem usos esse; cum Fl. Vopiscus tradat, Aurelianum Imperatorem Senatoribus,

ribus, cursores eodem habitu quo ipse habebat, concessisse. Et quidem nisi Petronius phaleratos cursores Trimalcioni attribuisset, in eam sententiam propendebat, ut arbitraretur, Cæsarianos tantum phaleris usos esse. Quod enim hi albatii essent, alij secus, hoc sanè non displicet, at huic uni discrimini quæ acquiescam, ego non video. Fuit profectò alba vestis Cæsarianorum, indicantibus ^a Suetonio & ^b Aristide; At cursores in luto & puluere albatos, vix animo concipio. Et quia lien peculiare cursus impedimentum est, ideò cursoribus inuri consueuerat, vel extingui potione, ut tradit ^c Plinius, hodie apud Turcas eximi cursoribus Regiis, testantur ^d scriptores rerum Turcicarum. Cursoribus suis Cæsares unum aliquem præficiabant, qui in veteribus e-logiis appellatur PRÆPOSITVS CURSORVM. Neque verò iidem cum his nostris fuerunt ^e classarii, qui ab Ostia & Puteolis, Romam pedibus per vices commeabant. Cursores dominum ut diximus præcedebant. Subsequebatur MACHAEROPHORI. *f* Cicero: *memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, machaerophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarius sui comitatus, repente aperuit lecticam, & penè ille timore, ego risu corruui.* & Asconius: *vehebatur Clodius equo, serui xxx ferè expediti, ut illo tempore mos erat, iter facientibus, gladijs cincti sequebantur.* Affinia sunt hæc illis ^h luuenalis;

*Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumq; machera.*

DE TABELLARIIS agemus paucis, Petronius: *anus enim ipsa inter diuersitatores diutius ingurgitata, ne ignem quidem*

^a Demit. ca. 13^b Sactor. Ser.

3.

^c lib. 26. cap.

13. lib. 11. caps

37.

^d Menauin.

lib. 4. cap. 13.

^e Suetonius

Vesp. cap. 8.

^f ad Q. Fratr.

lib. 11. ep. 9. u-

bi Pauli Ma-

nutium Sida-

tur fesellisse

coniectura.

^g in Milonia-

na.

^h Sat. 7.

*alib. 9. fami. i.
ar. ep. 11.*

*b Epist. ad
Marcellum.*

*c Vnos in cōm
Lib. 5. de ciui.
Des cap. 26.*

*d Martyrol.
Rom. 25. Aug.
o 3. Decembr.*

f Sat. 7.

admotum sensisset, & forsitan pernoctassemus in limine, ni tabellarius Trimalcionis interuenisset & vehiculis diues. ^a Cicero: duabus tuis epistolis respondebo; uni, quam triduo ante acceperam à Zetho, alteri quam attulerat Phileros tabellarius. Zethi nomen ex Aelii Cæsaris instituto cursori non potest non conuenire. refert enim Spartianus, illum cursoribus suis, exemplo Cupidinum, alas frequenter apposuisse, eosque ventorum nominibus sæpè vocitasse; Boream alium, alium Notum, item Aquilonem aut Circium, ceterisque nominibus appellansem, ut indefesse atque inhumaniter cursitarent. Currentius ille, cuius meminit D. & Hieronymus, ad hanc normam nactus nomen est. Tabellarii videlicet laus est cursus & festinatio. ^c Fuerunt autem qui cursores cum seruis à pedibus confunderent: sed insigniter falsi sunt. Tabellarii autem, & tabelliones à tabellis, seu tabulis ideo appellati sunt, quod ante chartæ & membranarum usum, indolatis ex ligno codicillis epistolarum colloquia scribi solita essent. Tabellio idem qui exceptor fuit, & scriba publicus. Porrò excipere aëuariorum erat, siue notariorum. quo munere aliquandiu functi sunt ^d Genesius, & ^e Cassianus clarissimi martyres, quorum ille exceptoris officio fungens, cum impia edicta, quibus Christiani puniri iuebantur, nollet excipere; & proiectis in publicum tabulis, se Christianum esse testaretur, comprehensus atque decollatus est; alter, execrabile ducens Christianorum neci deseruire, sub Christiana confessione triumphum meruit obtinere martyrii. Et hinc quod cecinit ^f Iuuenalis,

Quis dabit historico, quantum daret aëta legenti?

Glossæ

Glossæ veteres interpretantur, *acta legenti, exceptori*. TABVLARIII autem, quos ^{a L. P. C. Th. de Tabul. Logogr. & Cens.} Arcadius & Honorius A. A. seruituti obnoxios esse vetuerunt, rationes publicas tractabant; ideoque dicuntur aliquando computare: nec non & Numerarii, & Calculatores vocantur. A tabulis verò denominati videntur eâ propè ratione, qua tabularium; quod nobis Italis sumentibus à Græcis mutuum, Archiuum est. ^{b lib. 15. metz.} Ouidius eleganter;

— *intres licet ipsa fororum*

Tecta trium: cernes illic molimine vasto

Ex are & solido rerum tabularia ferro.

Nec malè Marcianus Capella: *Clotio verò, Lachesis, A troposq; quoniam sententias Iouis orthographæ studio veritatis excipiunt, utpote libraria superum, Archiuq; custodes, cum Senatam Curiamq; contrahi, & ipsum Tonantem exuuiis indufiari publicè cernerent, Magistratus in acta, cælestiumq; consultum, stylos acuunt cerasq; componunt.* Alii ab his tabulariis publicis fuerunt illi, qui Palatini ministerii erant portio non contemnenda. ^{c Lib. 1. in Ceteribus marmorib.} TABVLARIII videlicet AVGVSTORVM VCL AVGVSTARVM, RATIONIS PATRIMONII, seu A

PATRIMONIO, RATIONIS HEREDITAT. XX HEREDITATVM, FISCO ALEXANDRINI, Prouinciarum LVSITANIAE & VETTONIAE, PICENI, CYPRI, Tabularius VILLAE TIBVRTIS, Tabularius A MVNERIBVS, RATIONIS FISCO, rationis VESTIARIAE, à VEHICVLIS, & alii complures, quibus & ADIVTORES non sanè pauci dati sunt, tum ut moli negociorum pares omninò essent, tam ut Cæsarum maiestas ex hoc etiam capite elucesceret. Domino peregrinanti præsto erant familiares, ministri. ^d Horatius,

Nam mihi continuo maior quarenda foret res,

e lib. 1. Sat. 6.

V

Atq;

*Atq; salutandi plures: ducendus & unus
Et comes alter, uti ne solus rursus peregre-
-Ve exirem; plures calones atq; caballi
Pascendi: ducenda Petorrta. —*

a lib. 8. 75. Seruulus apud Martialem huius loci est;

Tam macer, ut minimam posset vix ferre lacernam.

b lib. 3. Ep. 16. Plinius iunior: nempe enim (inquit) daturi estis consulari viro seruulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus vestiatur, à quibus calcietur: omnia vel sola prestabo. Sunt verba magnæ illius nostratis heroinæ (Arriæ inquam) milites orantis, ut sinerent cum Pæto marito, nauem a-

*c hb. 3. de be-
nefic. cap. 19.* scensuro, simul imponi. Seneca: quia non potest (inquit) creditor domini sui fieri, si pecuniam illi dederit. alioqui quotidie dominum suum obligat. peregrinantem sequitur, agro ministrat, & labore summo colit. Famulitii urbani alterum caput erat negociatio, cui subiungemus rei dominicæ procurationem. Et huius quidem vindicat sibi primas

*d lib. 1. de in-
fir. Cler. ca. 10* seruus ACTOR. Rabanus Maurus; quoniam enim Actor prudens & bonus, scit quid sit domini sui census, & omnis substantia modus, & redigit apud se totius possessionis instrumen-

e Phormione, ta originalia. Ethii videntur fuisse, quos e Ael. Donatus maiores domus appellat, quod enim apud Terentium Demipho ita Getam alloquitur,

D. ob

Bone custos salue, columen verò familia.

id ille ita interpretatur, columen culmen, an columen columna? unde columella apud veteres dicti serui maiores domus.

Lucillius xxii.

Seruu' neq; infidus domino, neq; inutuli quoiquam

Luceili Columella hic situ' Metrophanes.

ita

ita enim legendum est hoc distichon. Pergit porrò Donatus confirmare interpretationem suam testimonio Tuberonis, eius nimirum, cuius non semel meminit Gellius: (*hinc in millefimum annum eorum columine ciuitas continebitur.*) ita ut nihil prorsus Tuberoni sit cum epitaphio Lucilliani Metrophanis. Et huc referenda est sanctio Regis Theodorici, qui precium occisi Actoris centum solidis taxauit. Neque aliunde fluxit Iul. & Pauli sententia, existimantis animaduertendum esse seuerissimè in eum, qui Actorem corrupisset, ut qui posset rationes dominicas intercidere, vel adulterare, vel etiam rationem sibi commissam turbare. Imò etsi seruus, qui Actum domini gessisse diceretur, in commissum ceciderat, non vendebatur; sed pro eo, viri boni arbitrato, æstimatio dabatur, ex rescripto D. D. Seueri & Antonini. Sed & Iustiniano Aug. idem obuersatum est; cum in seruili etiam persona gradus quosdam condemnationis voluit obseruari, ut aliud in vilissimo vel compedito, ius æstimationis constituatur. nec iniuriã sanè ut vidimus, ideoque rectè Iuuenus, seruos à patrefamilias missos ad colonos agricolas, ut vineti fructus perciperent, Actores interpretatur;

*Tum longinqua petit; sed fructus tempore certo
Actores famulos mittit, queis portio salua
Cultorum, certa ruris mercede daretur.*

Et quoniam unus non omnia poterat, adiutoribus Actor utebatur. Scæuola; item quero, an ea quæ exacta sunt s. l. 40. de s. a. per adiutores eius (Actoris) neg. Calendario illata sunt, aut fraudulenter acta, huic adscribi possint cum esset his præpositus? Calendario autem præponebatur aliquando & seruus

V 2 quis-

*a. Apud Papi-
niani Tit. 4.
b. lib. ult. de
off. Praef.*

*c. L. 11. de
Publ. & Vect.
d. §. Pena. In-
sit. de iniur.*

*e. lib. 3. histor.
Euang.*

*f. L. 12. de reb.
cred.*

quispiam, ut pecunias domini exigeret, crederetque.
 & hica CALENDARIO fortè dictus est. Calendarium ve-
 rò, seu *pagina Calendarum*, ut vocat Martialis, codex
 nominum fuit, in quem nomen debitoris Seii aut Caii,
 cum summa pecuniæ singulis calendis exigendæ, refe-
 rebatur. & Seneca; *nemo beneficia in Calendario scribit, nec*
anarus exactor ad horam & diem debitorem appellat. Actor
 secundarum in familia fuit DISPENSATOR, qui Græcis
 οἰνοτόμος dictus est, meminerunt autem antiqui tituli,

SIGNVM

HERCVLIS

DORVS. LARC

DISP. QVI. ANTE. VILICVS

HVIVS. LOCI

D. QVI. D

item

EPAPHRAE DISP.

T. ARIANI

ANESIS. FILIA. VIRGO

VIXIT. A. XVII

&

DIS MANIBVS

ONESIME CAEPIONIS

HISPONIS DISP

TI. CAEPIO HIERONYMVS

ET SIBI ET SVIS

& quidem Dispensatores dicti sunt ideo, quod olim æs
 pensantes expenderent, non adnumerarent. Tradit
 hæc vetus interpretes ad Persium: *fuit autem assis libralis,*
& dipondius, quod hodie in usu remansit; & solebat pensari
potius

potius quàm numerari, unde & Dispensatores dicti PROROGA-
 TORES. hic ego olim cogitabam Prorogatores rectum
 non esse. Procuratores enim aut Erogatores videbatur
 rectius; sed hallucinabar tamen. Arcarios enim proro-
 gatores tritici appellat ^a Cassiodorus: & Petrus Chryso- ^{a lib. 10. 28.}
 logus non semel hac voce utitur. ^b ut; de cælestibus condi- ^{b Serm. 26.}
 tis, de horreis diuinis rationem reddit, præstabit causas Eccle-
 sia prorogator. ^c & dispensator ergo diuini verbi, & cælestis ^{c ibid.}
 doctrina prorogator, qui ante Dominum stat iugiter. ^d & est ^{d Serm. 23.}
 consuetudinû, est animi felicitis, ut adscitus quis est ad regnum,
 quod fuit proprium, quod priuatum, mox parentibus, mox pro-
 pinquis, ciuibus indigentibus, liberaliter prorogare. ^e idem, ^{e Serm. 121.}
 Abraham, fratres, non sibi sed pauperi diues fuit, & opes non
 habere, sed prorogare gestiuit. idem ^f alibi; sed bonum nobis, ^{f Serm. 135.}
 bonum nimis, si ad nos ista aptemus singuli, si ad nos ista refera-
 mus, qui in terra nos debemus sentire villicos, dominos non pu-
 tare: prorogationis temporaria ministerium suscepisse, non in-
 uenisse ius perpetuum possidendi. De Dispensatore ^g Cicero: ^{g in Hortensio.}
 quid tu inquam soles, cum rationem ab Dispensatore accipis, si
 ara singula probasti, summam qua ex his confecta sit non pro-
 bare? Et hæc sanè ratio immaniter exacta plerumq; est.
^h Seneca: audio (inquit) circa horam tertiam noctis, flagello- ^{h Epist. 133.}
 rum sonos. quaro quid faciat? dicitur rationes accipere. ^{i Sat. 6.}
ⁱ Lu-
 uenalis,

Et cadens longi relegit transuersa diurni.
 ubi antiquus Grammaticus diurnum, ratiocinium in-
 terpretatur. Nec aliò forsan respexit ^k CHRISTVS domi- ^{k Matthai}
 nus, parabola usus serui, quem herus tradidit tortori- ^{cap. 28.}
 bus, quoad usque redderet uniuersum debitum. Dispē-
 sator autem conseruis τὸ σιτομέτριον, seu τὴν τροφὴν præ-

*a Ad nephy-
tes. Serm. 1.*

stare consueverat, Demensum nimirum. D. ^a Zeno Ve-
ronensis: *Ioseph promotus ad mensuram prorogat cunctis an-
nonam. lege; Ioseph promotus, ad mensuram prorogat
cunctis annonam.* ^b Iuuenalis de auaro patrefamilias,
qui munus obibat Dispensatoris;

b Sat. 14.

Seruorum ventres modio castigat iniquo,

Ipse quoque esuriens. —

Notat autem fordidos, qui in illud incumbabant, ut de
menstruc etiam Demensio lucrarentur, aliquid semper
corradendo. Et hic erat mensruus Canon, quatuor vel
quinque tritici modiorum in singulos. diurnus fuit, ut

c Lib. 1. Sat. 5.

quidam senserunt; libra farris. ^c Horatius,

Denique cur unquam fugisset: cui satis una

Farris libra foret. —

d Sat. 9.

^d Iuuenalis,

Deterior tamen hic, qui liber non eris illis,

Quorum animas & farre suo custodit & are.

Nisi dicamus utrobique far pro pane usurpari, & ludere
Horatium in pusillum & gracilem, cui non iustum De-
mensum, sed extra ordinem, pro modo & quantitate
corporis præstaretur. Quod enim XII. tabulæ, nexis li-
bram farris in dies, pro victu præscriberent, ad seruos
trahi nequaquam potest; quia cum illis olim agebatur
immitius, ne dicam immanius, puniendæ eorum perfidi-
æ gratia, qua inopiæ temporariæ adimebatur subsidi-
um illud, quo communis omnium vita indiget. Alio-
qui seruis ad rationem Demensi, cibarii panes quoti-
die, vel bilibres, vel etiam trilibres assignabantur. Quod
ut statuam facit in primis ^e Cæli Aurelianus, qui ita scri-
bit: *sic denique plurimi impausabiliter tota die atque nocte cibum
sumpsisse*

e lib. 8. h. 2.

sumpſiſſe veteribus traduntur. namq̄, Aſclepiades memorat, Praxagora famulum ternos bilibres panes per ſingulos dies accepiffe, quibus cometiſ, non aliter paſſione afficeretur, quàm ſi nihil acciperet. hic certum eſt, latere canonem quotidianum ſub immodica illa quantitate, quæ famuli morboſam eſuriam nullo modo leuaret. Mouet me deinde Catonis auctoritas, qui compeditis per hiemem panis P. III. ubi fodere cœperint P. V. dari præcipit. adeò ut urbanis miniſteriis panis P. II. vel III. ſufficere potuerint, cum neque fodere aut opus facere neceſſe haberent, & quoad pulmentaria & obſonia lautius acciperentur urbani, quàm ruſtici ſerui. Dixi autem assignatos videri quotidie panes ad rationem Demenſi, quia Demenſum variauit aliquando; modò enim IV. modò IV & S. modò V modiorum fuit, prout ferebant & annonæ ratio, & dominorum qua ſplendor, qua ſordes. Ab hoc autem miniſterio Diſpenſator & aliud nomen inuenit, diſtus enim eſt A FRUMENTO. Romæ,

VOLVSIAE. ARBVSCVLAE

PALLANS. Q̄ N̄

A FRVM

CONTVBERNALI. CARISSI

MAE &c.

&

DIS . MAN

ASCLEPIADI

ATHICTVS. L. N

A. FRUMENTO

VICARIAE. CARISSIMAE &c.

Idem MINISTRATOR A FRUMENTO, & ACTOR A FRUMEN-

V 4 TO

to diſcuſeſt, niſi velimus Miniſtratori & Actori quan-
doque obtigifſe, ut & hoc munere, tamquam ſubſidia-
rii fungerentur. Illud utiq; minimè controuerſum eſt,

a lib. 1. ep. 14. Diaria ſeruis exhibita fuiſſe. * Horatius ad villicū ſuum;

Cum ſeruis urbana diaria rodere mauiſ,

Hoſum tu in numerum voto ruiſ, —

b Lib. II. 109. ^b Martialis;

Sed lupus uſuram, pueriq; diaria poſcunt.

Petronius ad anſeres tranſtulit, feliciter planè ut ſolet:

vix ad caſa hoſtiolum proceſſeram, cum ecce tres anſeres ſacri,
qui ut puto, medio die ſolebant ab anis diaria exigere, impetum

c Epist. 80.

in me faciunt. Diurnum vocat Seneca: ille qui ſuperbus
atq; impotens, & fiducia virium tumidus ait,

Quod niſi quicris Menelae, hac dextera occides,

*d de bello Gil-
don.*

diurnum accipit, in centunculo dormit. alluſit * Claudi-
anus

Paeſcitur arbitrio Mauri, nec debita reddi,

Sed ſua concedi iactat, gaudetq; diurnos

Vi familia præbere cibos. —

Codicem verò in quem hæc prerogationes refereban-
e Serm. 14.

tur, diurnum vocat Chryſologus; *in cælo prima eſt eſuri-
entis annona, prima ſtipendia pauperis tractantur in cælo, e-
rogatio pauperis prima diuinis ſcribitur in diurnis.* Et hæc di-
urna num adſeruabant illi, quos vocabant AB EPHEME-
RIDE? vetus marmor olim vulgatum hæc habuit,

PROC. AB. EMPHEMERIDE, PROC. A

MANDATIS. PROC. ET. AD. PRAEDIA

GALLICANA. PROC. SALTVS. DOMITIANI & C.

Fuit autem iſ THEOPREPON ALEXANDRI AVG. LIB. Et qui-
*lib. 1. origin.
cap. ult.* dem Iſidorus affirmat, quod Latini diurnum, Græcos
Ephemerida dicere. Diurnarii verò, quorum memine-

runt

runt a Valentinianus, & Valens AA. non huius loci sunt, sed eiusdem, cum Subscribendariis, Tabulariis, Logographis, ac Censualibus ordinis. Canon autem, cuius meminit^b Saluianus, mihi compertus non est, an sit ad rationem diurnam referendus, an ad menstruum dimensum, an ad pensionem annuam, quam serui, stipendii cuiusdam vice acciperent. Iusta sanè, quæ vocat^c Columella, sunt panis, potio, vestis, manicæ, pedum tegmina. Et hæc omnia præstare tenebatur dominus seruo. ^d Seneca: *est aliquid, quod dominus præstare seruo debet, ut Cibarium, Vestiarium.* e Idem: *atqui de iniurijs dominorum in seruos qui audiatur positus est, qui & sauriam & libidinem, & in præbendis ad victum necessarijs auaritiã compe-* *scat.* Affine munus Dispensatoris ministerio obiit TESSERARIUS. Tesserarum usus apud veteres in quâ celebritate fuerit, nemo est qui nesciat. has qui accepissent, videntur ad Tesserarios attulisse, ut ab eis inuicem reciperent frumentum, nummos, vestem, gemmas, mancipia, iumenta, &cætera huiusmodi, Romæ multi descriperunt,

S Y M P H O R O

T E S S E R A R I O

S E R, C A E S A R I S

D E D O M O G E L O

T I A N A, F E C I T

P H I L O D E S P O T V S

E X H E R M A E O

F R A T R I B, M.

Tesseræ cuius figuræ essent, satis indicat nomen. Materia earum Ligustrum fuit, ut asserit Plinius. Ego ebur

X neas

^a L. 8. c. Th.
de cohort.
primæ. corn.

^b lib. 4. de gubern.

^c lib. 1. cap. 8.

^d lib. 3. de beneficijs. cap. 21.
e cap. 22.

^f lib. 16. ca. 18.

neas vidi non paucas: & eiusmodi unica apud me est; cuius hic exemplum apposui, ut usum Tesserarum alium quem constituere possumus. Hinc patet, notas illas SP. vel SPECT. quæ doctos viros huc usque torserunt, nihil aliud significare, quàm SPECTAVIT. ut detur intelligi, conductos fuisse aliquos, veluti ab Editore gladiatores insignes, rude olim donatos, spectandi gratia non pugnandi. Et sanè in his Tessèris vix aliud symbolum videas (ego sanè nō aliud vidi) quàm fuscinarum & palmarum, quæ ad ludum gladiatorium pertinent. Vulgauerunt earum inscriptiones alii, cum titulo nescio cuius eburnei Figliani, quod ego non satis capio. Nomina quæ in ipsis leguntur, seruilia procul dubio sunt, ANTHVS, FAVSTVS, INGENVOS, OLYMPVS, REPENTINVS, HERMES, FELIX, PHILODAMVS, PILARGVRVS: & me iudice non alios innuunt, quàm Tesserarios nostros, ut is cui Tessera obtigerat, haberet statim in promptu nomen erogatoris familiaris. Non pugnabo tamen admodum, si quis gladiatores qui spectabant interpretetur: promior utique in priorem illam seu diuinationem, seu coniecturam. Vt ut res sit, illud profectò statuendum videtur, huiusmodi Tesseras in usu fuisse, ut spectatores inde aliquid lucrarentur. *l* Martialis;

*a Aldm in or-
199r.*

b Lib. 8, 78,

Nunc veniunt subitis lasciua numismata nimbis,

Nunc dat SPECTATAS Tessera longa feras.

Nunc

*Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
Sortitur dominos, nec laceratur avis.*

Et nunc demum intelligemus, quod est apud ^{a lib. 10. ca. 27} Gellium, de Q. Fabii epistola ad Carthaginenses missa; *M. Varro autem non hastam ipsam, neq; ipsum caduceum missa, sed duas Tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera simulacra ha-* ^{b de laud. Sti-} ^{lico. Paveg. 3.} *sta fuerunt incisa. Claudianus ad has inscriptas Tesser-*

ras, & quidem eburneas, non videtur respexisse:
Tum virides Pardos, & cetera colligit Austri
Prodigia, immanesq; simul Latonia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroq; micantes,
Inscripti rutilum calato consule nomen,
Per proceres & vulgus cant. —

Descripsit autem hisce carminibus Dypticha. ^{c L. 1. C. Th.} ^{de exp. lud.} *Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. illud etiam con-*
stitutione solidamus, ut (exceptis Consulibus ordinarijs) nulli
prorsus alteri auream Sportulam, & Dypticha ex ebore dandi
facultas sit. cum publica celebrantur officia sit Sportulis num-
mus argenteus, alia materia Dyptichis, a Symmachus: quæso ^{d lib. 2. ep. 80.} *igitur ut eius nomine Dypticha, & Apophoreta suscipere digne-*
mini, qui apparatus eius plura & praeclara tribuistis. praterea
domino & Principi nostro, ad referendam largitatis eius sedu-
lam magis, quam parem gratiam, auro circumdatum Dypti-
chum misi. ceteros quoq; amicos eburneis pugillaribus & cani-
stellis argenteis honoravi. Et hæ Tesserarum nostrarum e-
pigraphæ explicant nobis sententiam ^{e L. 3. C. Th.} ^{de divers. re-} ^{scr.} *Theodosii & Valentiniani: Perissochoregia nomen penitus amputetur, &*
Tessera designentur, & nostra pietatis nomine censeantur.
quod est; felici nomine pietatis nostra impresso signentur, ut ^{f L. 10. C. de} ^{aquad. lib. 10.} *Imperator Zeno alibi loquitur, non enim satis erat ut*

Honorianæ vocarentur. Frumentariæ & ipsæ minutæ fuisse videntur; & Persius ideò Tesserulas appellat;

Publius emeruit scabiosum Tesserulâ Far.

a Sat. 7.

paruos autem globulos ligneos, quorum meminit Iohannes Xiphilinus epitomator Dionis, qua ratione ad Tesseras referam non video. obstat enim forma. Quid autem si missilia fuerint? Et quidem ad Dionis, seu Xiphilini mentem propè accedunt eburnea quædam circularia segmenta, notis numeralibus inscripta, quæ Romæ cum essem, anno MDCVII, eruta fuerant. Sunt autem huiusmodi, expressa ex archetypis, quæ apud me domi habeo.

Lector & Spectator noster his utatur, fruatur, ea lege, ut si quid occurrerit certius, candidè impertiat studiosis. Vidi autem aliquando, & nummos veteres, Augusti & Tiberii (si rectè memini) in quibus auersis, huiusmodi notæ numerales conspiciebantur. Neque verò globulos illos & sphæras è Tesserarum numero eximere consilium omninò mihi est, cum videamus non rarò transire in aliam figuram res, quæ ab arte sunt, manentibus tamen primigeniis nominibus. Dispensatori nostro (ut ad illum reuertamur) credita fuit Arca, ut ex ea erogaret. ^b Iuuenalis,

*b li. 2. Saturu.
cap. 5.*

— *neq; enim loculis comitantibus itur*

Ad

Ad casum tabula, posita sed luditur Arca.

Prælia quanta illic Dispensatore videbis

Armigero?

In summa quoties numerandum esset, toties Dispensator accitus est. ^a Macrobius: *secuto omnium visu, Dispensatorem Caesar vocavit, & sestertia centum millia Græculo numerari iussit.* rectè, viros enim Principes comitabatur & Dispensator, ut pecunia esset in-promptu, & notauimus cum de Pedissequis scriberemus. Arcæ verò & Dispensatoris adeò indiscreta ratio fuit; ut ^b Fabius maior con-
iunctim retulerit. *ad summum (inquit) in Republica nostra honorem, non animus, non virtus, non manus mittit, sed Arca & Dispensator.* ideoque Dispensator ARCARIVS; & vice versa ARCARIVS, Dispensator appellatus est ^c alicubi. Meminit Arcarii ^d Scæuola: *Stichus Arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit.* meminit & ^e Chrysologus, sed tacito muneris nomine; *iterum contristatus es, quia quod habes in cælis cogeris collocare, rogo crede Deo tuo, qui seruo credis, & magis Deo, quàm homini commenda.* Erastus autem ille, quem Arcarium Corinthi vocat interpres D. Pauli, Græcè οἰνοπόμῃ est. Ad cuius analogiam ^f Arcarius, qui Romano olim Pontifici diuina mysteria celebranti aderat, præerat tributis, ut & Arcarius Præfe^gtorum ^h Cassiodoro, qui & Arcæ arbiter. ⁱ Zeno Veronensis huc alludit: *sanè si quis ali- quid desiderauerit, qui recondidit, Noe omnia illi Arcarius non negauit.* Ceterum concinnè admodum Iuuenalis, Loculos (ut vidimus) Arcæ opposuit. Arca enim (siue ^k ærata siue ^l ferrata) stataria fuit, Loculi mobiles & gestatorii. Et hos videtur tractasse unus quispiam è grege

^a lib. 2. Satur. cap. 5.

^b Declam. 345

^c Turnebus li. 28. cap. 5.
^d L. 41. de fideicom. libert.
^e Seru. 23.

^f ad Romanos cap. 16.
^g Panvinus de 7. Serbis Eccles.
^h lib. 1. 10.
ⁱ ad neophyt. Seru. 1.

^k Iuuen. Sat. 34
^l Sat. 11.

*a L. 23. de pec-
cul. Leg.*

b Cap. 12.

*c in 2. contra
Ferr.*

d lib. 20. ca. 1.

e Menachmis.

*f leg. L. de le-
gat. 3.*

g lib. 14. ca. 13.

*h Q. Cicero 16
Fam. Mar-
tialis lib. 9. 89.
i Casina.
k Cap. 27.*

ministrorum. Paterfamilias apud *a* Scævola; testa-
mento codicillisve servos manumisit, & peculia legavit: & de
Sticho ita cavit, Stichum servum meum liberum esse volo, eiq;
volo dari decem aureos, & quidquid ex ratione LOCVLORVM
meorum habet. ad quem morem collineavit interpre-
b Ioh. Evangelistæ: dixit autem hoc (Iudas) non quia de e-
genis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & LOCVLVS ha-
bens, ea qua mittebantur portabat. appositè ad Iuvenalem
scribit *c* Asconius; unde quia maior summa est pecunie publi-
ca quàm priuata, ut pro censu P. R. ararium dicitur, pro Locu-
lis & Arca thesauri &c. Par ministerium fuit & illius, qui
CRVMENAM, & eius qui MARSUPIVM gestabat ad nutum
domini. *Q.* Labeo apud *a* Gellium; quidam, inquit, *L.*
Veratius fuit, egregiè homo improbus, atq; immani vecordia.
is pro delectamento habebat os hominis liberi manus sua palma
verberare, eum servus sequebatur crumenam plenam asium
e portitans. & rel. Apud *e* Plautum verò Menæchmus Soti-
sicles Messenionem servum alloquitur:

Ego istuc cavebo: cedo dum mihi huc marsupium.

Obfirmabantur autem Loculi clauibus. *f* Vlpianus:
sunt tamen quedam, qua omnimodo legatum consequuntur, ut
lectum legatum continet & fulcra: & armaris ac loculis clau-
stra & claves cedunt. Quandoque tamen Loculi claves
tantum servabant. *g* Plinius: Fabius Pictor in Annalibus
suis scripsit, matronam, quod Loculos, in quibus erant claves
vinaria cella, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Quæ
signandi consuetudo etiam ad aliud, quàm ad *h* Lage-
nas, transit. Materfamilias apud *i* Plautum;

Obsignate cellas: referte annulum ad me.

& Principes Sacerdotum apud *k* Matthæum Euang. ma-
nuerunt

nierunt sepulcrum, signantes lapidem. ^a Ioh. Cassianus: ^a etiam annulos, quibus recondita præsignemus, in digitis palam gestare præsumimus, quibus non solum cistella, vel sporta, sed ne arca quidem vel armaria, ad ea qua congerimus, vel qua egressi de saculo reseruauimus, condenda sufficiunt? At de his factis. Notandum autem est, ^b Dispensatorem locasse aliquando operas vicariorum, ^c nihil enim vetabat, quin seruus vicarios, & eorum peculium, ipse in peculio habere posset, ad quam rationem Athenio Cilix Dispensator & ipse, ducentis seruis præfuit, ut notauit ^d Diosdorus. Ab Actore & Dispensatore non omninò differt PROCURATOR. Petronius: iam ad triclinium veneramus, in cuius parte prima, Procurator rationes accipiebat. ^e Fabius maior: satis sit vobis (o diuites) hoc vestras præstare fortunas, quod per Dispensatores feneratis, quod familiam per Procuratores continetis. Bonifacius martyr, Aglaidis seruus, huiusmodi ministerio functus est, ut tradidit Metaphrastis interpretis Lipomanus: quem tamen & Romanæ Ecclesiæ auctoritas ingenuum facit. Stephanus autem Domitillæ Procurator, qui Domitiano Cæsari suffodit inguina, Libertus quidem fuit, ut asserit Ioh. Xiphilinus; at id ex præscripto diuinæ (uti appellabant) domus, cuius moribus receptum iam diu erat, ministeria seruilia Libertis demandari. Et hæc dicta sint de seruo Procuratore. Procurator enim liber homo, omnium alterius rerum quidam penè dominus, alienique iuris vicarius, ad nos non pertinet. Procuratores CAESARIANI (ut illos etiam obiter innuamus) innumerè penè fuerunt, digni sanè ut eorum officia, cum ingenti illo libertorum omnium agmine, explicentur peculiari com-

^a lib. 4. de institut. Iurum. cap. 15.

^b L. 11. inst. et L. 12. de instit. 107. adf.

^c L. 7. §. ult. de pecul.

^d Lib. 36.

^e Declam. 110.

^g apud Sur. To. 3. f. Lektioner Breviar.

mentario, quem nos iam nunc voto destinamus erudito alicui viro, qui stilo & meditatione hæc assequi possit. Recensentur autem in veteribus monumentis, PROCVRATIO ORNAMENTORVM; BIBLIOTHECAE; PATRIMONII ET HEREDIT.; XX HEREDIT; AVRARIARVM; BALNEI FORMIS; FVNDIS CAIETAE; LAVRENTO ADELEPHANTOS; A RATIONIBVS; VILLARVM TVSCVLANARVM; SVBPROCVRATOR VICESIMAE, & alii non pauci. At illud hic obiter velim animaduerti, huiusmodi seruos impegisse plerumque in meretricios scopulos, non sine magna rei dominicæ ia-

a l. 16. de ser. corr.

b Lib. 5. 43.

Aura. a Alfenus: dominus seruum Dispensatorem manumissit, postea rationes ab eo accepit. & cum de eis non constaret, comperit apud quamdam mulierculam pecuniam eum consumpsisse. b Martialis;

Dispensatorem fallax spoliabit amica,

Mercibus exstructas obruet unda rates.

Neque sanè ab re commentus est apud Petronium ex tempore Eumolpus; *inter cetera apud communem amicam consumpserunt pecuniam meam, à qua illos proxima nocte extraxi, mero unguentisq; perfusos, ad summam adhuc patrimonij mei reliquias olent.* *c* CHRISTVS dominus huc allusit nō-

e Matth. 24.

Lucæ 12.

d lib. Histor.

Eu.

semel, & expressit *d* Iuuenus;

Asi ille infelix, qui obscenè luxuriatus;

Tardantem contemnit herum, seruosq; fatigat

Verberibus, segnisq; indulgens ebrietati

Luxuriosorum conuiuia concelebrabit &c.

e L. ult. quod

cum eo, L. 19.

§ ult. de instit.

L. 13. cod. L.

18. de solu. &

liberat. L. 5. in

princ. de instit.

ser. aff.

Neque verò ab Astore, Procuratore, Dispensatore illi videntur esse abiungendi, quos PIGNORIBVS accipiendis, mutuis PECVNIS dandis, fœnerandis, accipiendis, exigendis; & MENSÆ præpositos appellant *e*]. Cti nostri:

Dani-

Danistas & Trapezitas. EXACTORES huius planè numeri sunt. *Scæuola; Stichus Arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit, nec postea nomen ullum fecit. quero an si qui minus soluendo fuerint debitores, quibus alij Exactores erant applicati, nondum videatur conditioni satisfactum?* Meminit autem antiquum elogium, quod extabat olim Romæ in musæo Carpenſi,

SEX. POMPEIUS FAVSTVS

SEX. POMPEI. EXACTOR

Apud Cæsares fuit peculiaris EXACTOR HEREDITATVM, LEGATORVM, PECVLIORVM; ut testantur veteres inscriptiones. ad hæc EXACTOR AVRI, ARGENTI, AERIS, in officina monetæ; & EXACTOR OPERVM DOMINICORVM. Verùm qui ratiocinium non didicisset, is excludebatur his muneribus. Petronius: *hinc quemadmodum ratiocinari didicisset, dein Dispensator factus esset, omnia diligenter curiosus pictor cum inscriptione reddiderat.* Et huc forsàn pertinet et ille, qui olim dicebatur Procurator Cæsaris, RATIONALIS æuo posteriore appellaretur. *Lāpridius; & quia de publicãdis dispositionibus mentio contigit, ubi aliquos voluisset vel Rectores prouincijs dare, vel Præpositos facere, vel Procuratores, id est Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut si quis quid haberet criminis, probaret manifestis, si non probasset, subiret pœnam capitalem.* Is autem, cui Ratiocinium in familia obtigerat, RATIOCINATOR dicebatur, seu A RATIONIBVS. In domo Cæsaris Libertus pro more huic muneri præficietur; & legitur in vetere marmore Lanuino,

T. AVRELIO

AVG, LIB

Y

APHRO.

LAVR. PIGNOR.
APHRODISIO
PROC. AVG.
A. RATIONIBVS

*a Claudio ca.
28.*

a Suetonius: *sed ante omnes* (Libertos videlicet) *Narcissum ab epistolis, & Pallantem à rationibus; quos decreto quoque Senatus, non præmijs modò ingentibus, sed & Quæstorij prætorijque ornamentis ornari libenter passus sit.* A calculis item, id est lapillis minutis, quos antiqui in manu tenentes, numeros componebant, dictus est CALCULATOR seruus.

ò L. 7. de oper. Libertor.

b Vlpianus; *nam huius quoque est ministerium, si fortè vel Librarius vel Miniculator, vel Calculator sit.* quæ sanè ars nec

*e L. 17. de ex-
onfat, Tutor.*

ingenuos dedecuit, *e Modestino teste; μηδὲ λιβραρίης, μηδὲ καλκελάτορας, οὐς διδασκαλίαις λέγονται.* Ediscebant autem hæc pueri cum literarum primis elementis. D.

*d lib. 1. confess.
cap. 12.*

d Augustinus: *adamaueram enim Latinas (literas) non quas primi magistri, sed quas docent qui Grammatici vocantur. nam illas primas ubi legere, & scribere, & numerare discitur, non minus onerosas pænalesque habebam, quàm omnes Græcas.*

*e lib. 1. origin.
cap. 3.*

e Isidorus; *primordia Grammatica artis, litera communes existunt, quas Librarij & Calculatores sequuntur, quorum disciplina velut quadam Grammatica artis infantia est.* Iulius Capitolinus de Heluio Pertinace Imperatore; *puer literis elementarijs & calculo imbutus.* *f* Horatius Iepidè,

*f Epistola ad
Pisonem.*

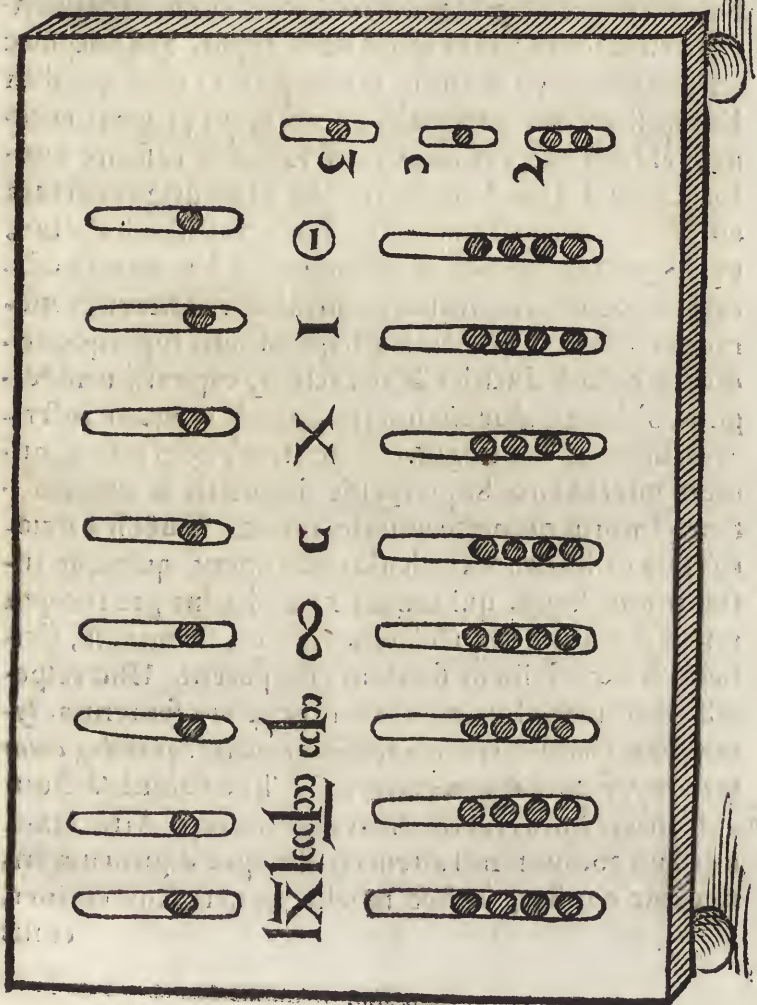
*Romani pueri longis rationibus affem
Discunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Vncia, quid superat? poterat dixisse Triens, tu
Rem poteris seruare tuam. redit uncia: quid fit?
Semis. —*

*g lib. cit. cod.
cap.*

Huius loci sunt quæ D. & Augustinus recensuit: iam ve-

ro unum & unum duo, duo & duo quattuor, odiosa cantio mihi erat. quæ cantio hodieq; exauditur apud hosce magistellos, quos antiquitus Cauculones seu Calculones vocabant. Ceterum priscam illam calculandi rationem ex Volusio Mæciano perdiscere possumus, & ex tabella

aedidit Elias Vincian.

*a in explicati-
one inscriptio-
nis Duilliana,
& in Lib. de
nummis.
b Numism.
Dial. 9.*

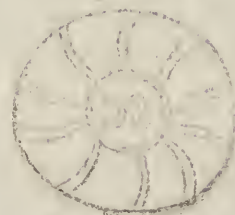
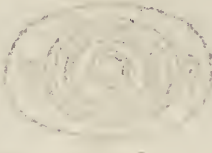
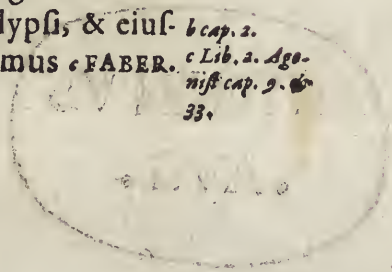
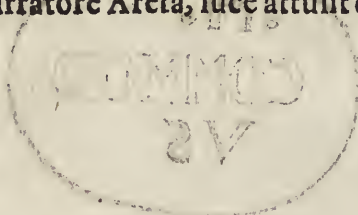
numeraria, cuius formam & usum primus omnium e-
didit MARCVS VELSERVS HVir Augustanus, virtutis &
doctrinæ gloria præstantissimus: Romani porrò Aba-
ci, qui apud F. VRSINVM extaret, meminerunt P. C. IAC-
CONIVS, & b ANT. AVGVSTINVS Hispanorum doctissimi.
Nos verò non Augustanum, sed Romanum exprimen-
dum curauimus; tum quod illius typus, quando hæc
scribebamus, ad manum minimè erat; tum quod in
hoc nostro notæ numerales ad antiquas propius acce-
dere viderentur, venustiore nescio quâ & castiore con-
formatione. Quod utut verum sit, illud utique certum
est, publicè interesse, vulgari & hunc nostrum Italicum,
ut in signe antiquitatis monumentum, hac iterata edi-
tione in oculos hominum incurrat, & eruditorum ma-
nibus teratur. Vfus sanè is est, quem satis superque in-
dicant calculi ductiles & reductiles, capitati, undeuiginti,
oblongis alueolis inserti. Calculi quatuor inferi-
ores, unitatis vim singuli obtinent, appliciti tamen nu-
mero intercalato. Superior ille singularis & unicus, i-
tem ad motus quinque unitates notat. Alueoli uncia-
rij extra ordinem, sex calculos continent, quinque in-
fra, unum supra, qui omnes XI colligunt pro recepta
uncia diuisione in XII solemnes partes. Semuncia, sici-
licus, & semisilicus seorsum comparent. Huc respe-
xisse videtur Solon, cuius extat præclara sententia, ty-
rannorum familiares calculi persimiles videri: quandoq; enim
maximi esse, quandoq; minimi precij & hoc Solonis dictum
d Orontes (siue is fuerit Orætes) gener regis Artaxerxis,
ad illam computandi artem retulit, quæ digitorum in-
flexione constat, In hac tabella nouenarius eminet,
cuius

*a Diogenes
Laertius,*

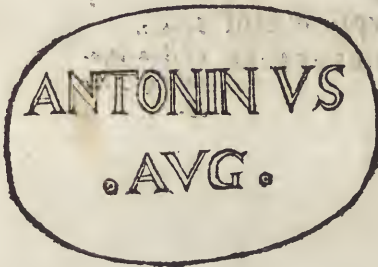
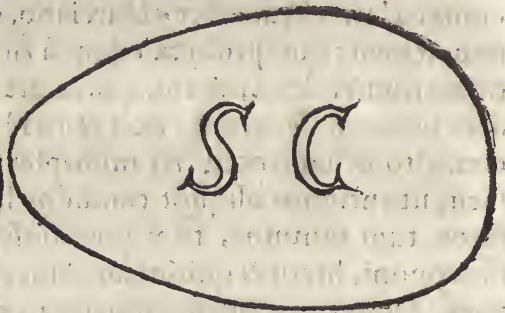
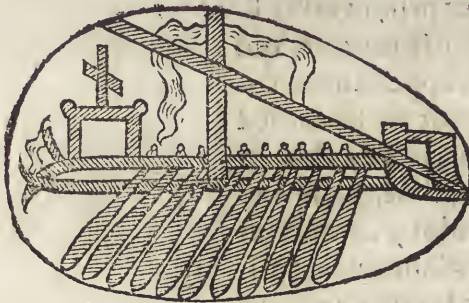
*d P'ntarch. in
Apoph.*

cuius ea laus est, auctore Marciano, ut primi versus finem teneat; comprobata etiam à nostris ratione, qui notas numerales Arabum, quas Cifras appellamus, eodem limite arduerunt; non temerè aut fortuito, sed consultò & sapienter. At multiplex usus calculorum facit, ut antiquos aliquòt candidos lapillos, Romæ erutos, tum minutos, tum grandiusculos; curauerim hìc apponi, literis & quibusdam aliis cælaminibus insignes. Quos ego quidem arbitror, non longè abesse ab athleticis illis calculis, quibus ex ^b Apocalypsi, & eius dē enarratore Areta, lucē attulit eruditissimus ^c FABER.

^b cap. 2.
^c Lib. 2. Agostini cap. 9. §. 33.

Y 3

Eadem utrimque.

Idem utrimque.

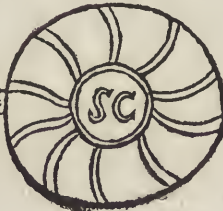

Eadem in

dueris &

aueris.

Serratus & laevis. utrimq;

Expli-

Explicito Ratiocinio, ad NEGOCIATORES veniamus. horum ita meminit ^a Marcianus; *legatis seruis, exceptis negociatoribus, Labeo scripsit, eos legato exceptos videri, qui prapropositi essent, negocij exercendi causa, veluti qui ad emendum, locandum, conducendum prapropositi sunt.* Negociationes vero, ut multæ erant, ita eos qui exercebant singulari nomenclatura insignibant. Ideoq; BOARIOS, PVLLARIOS, FERRARIOS, AERARIOS, FRUMENTARIOS, VINARIOS, VESTIARIOS, SAGARIOS negociatores legimus. non semel, aliosque non paucos. Pulchrè ^b Cassiodorus: *Negociatores, quos humana vita constat necessarios, huic potestati manifestum est esse subiectos. nam quicquid in vestibus, quicquid in ere, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana potest habere preciosum, tuis ordinationibus obsecundat &c.* SARCINATORES ut huc referrem, monuit ^c Vlpianus; *licet mercis appellatio angustior sit, ut nec ad seruos Fullones vel Sarcinatores, vel Textores vel Venalitiarios pertineat, tamen Padius lib. xv. scribit, ad omnes negociationes porrigendum edictum.* Nec ablegendæ videntur SARCINATRICES, quas recensuerunt Festus, & antiquus titulus,

D I S, M A N I B V S

I D E S

S A R C I N A T R I C I S

Neque verò fidem faciunt fragmenta quædam, Cornelii Frontonis nomine edita, in quibus legitur; *Sartrix qua sarcit; Sarcinatrix qua sarcinas seruat.* nisi hic sarcinarum nomine veniat mundus muliebris. quod non omnino improbandum videtur, cum legatur in antiquo marmore,

Y 4 I V L I A

IVLIA. DE IVCVNDA
AVG. L. SARCINATR
A. MVNDO. MVLIE. &c.

Et sanè mundus hic plerumque non sarcinas modò, sed & impedimenta militaria æquauerit. At Frontonem tuetur ^a Nonius. Seruos etiam magistros, NAVI præpositos fuisse, docet ^b Africanus. Magistrum autem naus accipere debemus eum, cui totius naus cura mandata est. Magistri verò imponuntur locandis nauibus, vel mercibus, aut vectoribus conducendis, armamentisue emendis, & hoc est à seruo nauem exerceri, ut apud

^a Sarcinatri-
ces.

^b L. ult. de
exerc. act.
ναυκλήτρης νο-
ματ Plutarch.

^c L. 4. § si ser-
uus. & L. 5.
cod. L. 19. de
xaj. act.

^d Gell. lib. 4.
cap. 2.

^e Epist. 47.

^f de ill. Grām.

^g Serm. 141.

^h Lib. 4. cl. 5.

^c Iul. Paulum legimus. Et quoniam, ut superius attigi-
mus, quæstus non modicus ex mancipiis venalibus
proueniebat, erant in familia & VENALITIARII, alias VE-
NALICII. Venalium autem fuit etiam loci nomen, ut a-
pud Petronium, in quo tituli aliquando pingebantur.
in ^d titulo autem ex edicto Aedilium Curulium scribe-
bantur morbi, vitiaque mancipiorum, & quidquid ali-
ud emptoris intererat non nescire. ^e Seneca hoc sibi vo-
luit: stare ante limen Calixti dominum suum vidi. & eum qui
illi impegerat titulum; qui inter ridicula mancipia produxerat.
alijs intransibus excludi. ^f Suetonius; nam apud maiores
(ait) cum familia alicuius venalis produceretur, non temerè
quem litteratum in titulo, sed litteratorem inscribi solitum es-
se; quasi non perfectum litteris, sed imbutum. ^g Petrus Chry-
sologus: hoc implebat Paulus, qui seruitutis sue titulos sic scri-
bebat: usq; ad hanc horam esurimus, & sitimus, & nudi su-
mus, & colaphis cedimur. Pendebat autem aliquando hic
titulus per colla. ^h Propertius,

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Celati medio cum saliere foro.

Et

Et hæc quidem de titulo. Venalium autem nomine peculiariter veniebant serui nouitij. ^a Quintilianus: *item* ^a Lib. 8. ca. 8. *quod commune est & alijs nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur; ut urbem, Romam accipimus: & venales, Nonitios; & Corinthia, ara.* Mangonum fraudes & imposturas si quis adhuc aueat recenseri, ^b Senecam audiat: ^b Epist. 80. *mangones quidquid est, quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt, itaq; ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crux alligatum siue brachium aspiceres, nudari iuberet, & ipsum tibi corpus ostendi.* Thoranius sanè ut Antonium circumscripserit, prodidit ^c Plinius. Illa translaticia erat, & quæ ^c lib. 7. ca. 11. ^d Horat. lib. 2. Epist. 2. *ad omnes venales aptaretur & cantilena;*

—hic est

Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos.

ut,

*Verna ministerijs ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cui libet. —*

affinia illis ^e Terentianis:

^e Eunuchis.

—fac periculum in litteris,

Fac in Palastra, in Musicis: quæ liberum

Scire æquom est adulescentem, sollertem dabo.

^f Vlpianus: *sciendum tamen est, quadam & si dixerit, præ* ^f L. 19. de a. ^{dil. ed.} *stare eum non debere: scilicet ea quæ ad nudam laudem serui pertinent, veluti si dixerit frugi, probum, dicto audientem.*

De his satis dictum. Deinceps ad INSTITORES transeamus. *Institor is est* (inquiunt ^g Paulus & ^h Vlpianus) *qui ta* ^g h L. 18. & 3. ^{de Instit.} *berna, locoue, ad emendum vendendumue præponitur. huiusmodi verborum extat mentio in hæc verba; ⁱ Seruus* ^g L. 13. cod. *cuius mihi usus legatus est, acquirit mihi, si institor sit & operis*

Z eius

a L. 21. de usu & habit. eius utar in taberna. *a* item: si duo, pluresue tabernam exer-
ceant, & seruum quem ex disparibus habebant partibus, insti-
torem præposuerint &c. Veteres autem auctores (quod e-
go quidem obseruarim) meminerunt tabernarum, ca-
sariarum, cauponiarum, fulloniarum, lanioniarum, pistoriarum, unguen-
tariarum, diuersoriarum, pellesuinarum, sutrinarum, purpurariarum, ar-
gentariarum, vinariarum, cretariarum, & medicinarum exercendarum
causa. In tabernis videtur fuisse canis custodiæ gratia.
b L. 2. si Qua- dr. p. asp. fec. dic. *b* Paulus I. Cs. si quis aliquem euitans, magistratum fortè, in
tabernam proximam se immisisset, ibique à cane feroce laesus ef-
set, non posse agi canis nomine quidam putant. at si solutus fu-
isset, contra. Illud sanè notandum est, in tabernis quan-
c lib. 4. cl. 2. doque fuisse adfixos *c* titulos, qui cum aliquo seruo pro-
hiberent negocium geri. Horum opera stataria & sedè-
taria videtur fuisse, ut ideò vestes non succingerent,
d L. 48. de pe- cul. sed demitterent. Vertumnus apud *d* Propertium canit
de se ipso, — & ibo

Mundus, demissis Institor in tunicis.

e L. 1. de In- stit. act. Ceterum *e* Vlpianus cum Institoribus enumerat INSVLA-
RIVM; AEDIFICIO, vel FRUMENTO emendo præpositum;
PECVNIIS FENERANDIS; AGRIS COLENDIS; MERCATVRIS RE-
DEMPTVRISQ; faciendis &c. De Insulario nos infra.
f Sat. 3. Quod ad redempturas attinet, lepidè Iuuenalis,

— viuant Artorius isthic

*Et Catulus, maneant qui nigrum in candida vertunt,
Queis facile est adem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad bustu cadauer.*

g L. cit. CIRCITORES, quorum item meminit *g* Vlpianus, sunt,
quibus Vestiarum vel Lintearum dant vestem circumferendam,
distrabendamq;. Extat antiquus lapis Romæ ad D. Balbi-
næ ita inscriptus;
LO-

✠ LOCVS OPORTV
NI CIRCITORIS CON
IVGISQVE EIVS ALBI
NAE ATQVE FILIORVM
EORVM PALATINAE
ET VRBICI

REQUIESCENTIVM
IN PACE

His omnibus adiungemus seruum merci ^aOLEARIAE ^{a L. 13. de iur. sit.}
præpositum, cuiusmodi legitur in veteri marmore CRE-
SCENS quidam natione Bessus. Hi negociatores, quo-
rum uinisteria, uti & superiorum pertexuit ^b Philo : ^{b Quod omnis probus liber.}
*os seruilinatos genere, benignitas fortuna promouit ad inge-
nuorum officia. fiunt enim procuratores in amplis opibus, in-
terdum etiam conseruis proficiuntur ceteris. quibusdam uxore-
rem, pupillorumq; herilium tutela commissa est, ob spectatam
ipsorum fidem, posthabitis amicis & necessarijs : nihilominus
tractant seruilia, fenerantur, emptitant, redditus colligunt,
patronos suos demerentur obsequijs.* Reliqui sunt ARTIFI-
CES, è quibus dominus non voluptatem modò conse-
qui, sed & lucrum facere, operas eorum locando con-
sueuerat: GLADIATORES, AGITATORES, FVNAMBVLII, PA-
LAESTRITAE & alij huius generis. GLADIATORES seu A-
RENARII in familia priuata fuerunt non raro. ^c Cornel. ^{c Annal. lib. 1.}
*Tacitus; & singulorum pedibus aduolutus, tantum consterna-
tionis inuidiaq; conciuuit, ut pars militum Gladiatores, qui è ser-
uitio Blasii erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent.*
Gladiator apud ^d Quintilianum : *certa enim arena desti-* ^{d Declam. 9.}

*a in argumēto
Milon.*

nabar victima, nemo Munerario vilius steterat. ^a *Asconius: sequebatur eos magnum seruorum agmen, inter quos Gladiatores quoque erant, ex quibus duo noti, Eudamus & Birria. De seruo AGITATORE hæc ^b Papinianus; planè si in tantum precium excessisse proponas, ut non sit cogitatum à venditore de tanta summa, veluti si ponas Agitatore postea factum.*

*b L. 44. de a-
ctiō. empti.*

c Caio cap. 55.

quæ verba is intelliget, qui apud ^c Suetonium legerit Agitatori Cythico comestatione quadam in apophoretis vicies HS collata, & in veteribus monumentis notauerit præmia decreta M. Aurelio Diocli Agitatori factiōnis ruffatæ, FVNAMBULI meminit ^d Labeo. Et hic est, quem Schœnobaten vocat ^e Iuuenalis, Funirepum ^f Appuleius. Transtulit autem eleganter ^g M. Cœlius; ego qui scirem ^h Pompeium Baulis schœnobicam facere, & usque eo, ut ego miserer eius esurie, non sum cōmotus. Schœnobicam dixit facere Pompeium, quod ijs premeretur angustijs rei familiaris, ut illi pedes, quod Funambuli solent, diducere non liceat. hoc planè est ⁱ Tullianum illud: quid erat in terris; ubi in tuo pedem poneres? PALÆSTRITAM seruum recensuit ^j Martialis,

*d L. penult. de
act. empti.*

e Sat. 3.

*f lib. 4. Flori-
dor.*

g lib. 8. ep. 1.

h 2. Phil.

i Lib. 6. 39.

At ille sima nare, turgidis labris,

Ipsa est imago Pannici Palastrita.

*k L. 18. de u-
sufr.*

l Ep. 15.

m Apolog.

Ulpianus: nam si Librarium rus mittat, & qualum & calcem portare cogat, vel Histriōnem Balneatorem faciat, vel de Symphoniaco Atriensem, vel de Palastra, stercoreandis latrinis praponat, abuti videbitur proprietate. ¹ Seneca; accedunt pessima nota mancipia, in magisterium recepta; homines inter oleum & vinum occupati, quibus ad votum dies est actus si benè desudauerunt. At hic nescio an collocandi sint MAGICI pueri, cuiusmodi recenset ^m Appuleius Nigidianos; & nescio

nescio quos alios pueros. Puella certè in historia ^a Ap-
 stolica, quæ habens spiritum Pythonem, quæstum ma-
 gnum præstabat dominis suis diuinando; & seruus ap-
 pud ^b I. Cn. qui inter fanaticos caput aliquando iacta-
 uit, & aliqua profatus est, huc pertinent. Nec non &
 seruus ille, cuius meminit ^c Porphyrius, qui locutiones
 auium optimè perciperet. Et hi quidem artifices fue-
 runt voluptatum. Qui sequuntur, usui & cultui Patris-
 familias & Familiarum, lucroque inseruiebant. PICTV-
 RAM seruitiis interdictam apud Græcos, Romani seruis
 suis, ut sibi haberent, ^d permiserunt. ^e Iuuenalis cum
 CAELATORE domestico Pictorem coniungens;

Sit mihi præterea curuus Cælator, & alter

Qui multas facies pingat citò. —

^f Marcianus: Pictoris instrumento legato, cera, colores, simi-
 liaque horum Legato cedunt. & Iul. Paulus: instrumento Pictò-
 ris legato, colores, penicilli, cauteria, & temperandorum colo-
 rum vasa debebantur. Ceras & cauteria ad Encausticen
 refero, cuius præter Varronem, Vitruuium, Plinium,
 Flaccum, Statium, Appuleium, Ausonium, Prudenti-
 um, ita meminit ^b Ouidius;

Quique moues cælum, tabulamque coloribus uris,

Quique facis docta mollia saxa manu.

quorum quidem versuum priorè illum fuit qui legeret,

Quique moues castrum. —

submonente ⁱ Plinio; in Encaustice pingendi duo fuisse anti-
 quitus genera constat. Cera; & in ebore castro, id est viriculo.
 Idem & auctor: Lala Cyzicena perpetua virgo, M. Varronis
 iuuenta, Roma & penicillo pinxit, & castro in ebore imagines
 mulierum maximè. Sed pro vulgata lectione stat ^l Seruius

^a Actor. ca. 16

^b L. I. de adil.
ed.

^c de abst. li.
3 Lege & Ce-
drenii in Mi-
chaele Curo-
palata.

^d lib. 35. cap.
10. Plin.
^e Sat. 9.

^f L. 17. de
fundo instr.
g lib. 3. Sent.

^h lib. 3. Fasto.

ⁱ lib. 35. ca. 2.

^k libid.

^l Lib. 1. Aen.

ad illa,

—calataq; in auro

Fortia facta patrum.—

scribit namque; *in sculpta. tamen hoc nomen in principali aliam habet naturam. in deriuatione mutat. nam calum est unde operantur argentarij: quod producitur naturaliter &c. nihil ergò apud Ouidium mutamus. Et quoniam Roma, quod & hodie experimur, lutulenta hyeme fuit, æstate puluerulenta, ideò vestes exegerunt & ipsæ Balneatores suos, FVLONES videlicet; eosque non rarò familiares.*

a L. penult. de reb. dub. b L. 1. de tribut. act. c lib. 1. de R. R. cap. 16.

Iabolenus: qui habebat Flaccum Fullonem, & Philonicum Pistorem, uxori Flaccum Pistorem legauerat. b Vlpianus tamen negociatoribus ad censuit, c Varro adscripsit rusticæ familiæ, nec malè, quia & ruri eorum usus fuit, & ex artificio negotium prodiit. Horum officinæ, Fullonicæ, & Fullonica dicebantur. in Fullonia sanè natus est

d Ammianus extremo li. 17. e L. 63. de leg. 3.

d Andriscus, qui dubium liber an seruus, regium nomen, animo regio impleuit. huius classis erunt & TEXTORES. e Marcianus: si unus seruus plura artificia sciat, & alij coci legati fuerint, alij Textores, alij Lecticarij, ei cedere seruum dicendum est, cui legati sunt in quo artificio plerumq;

f de ill. Gram. versabatur. f Suetonius; Remmius Palamon Vicetinus, mulieris verna, primo ut ferunt textrinum, deinde herilem filium dum comitatur in scholas, litteras didicit. Textori succedet

g Nonius.

Phrygio, & Titinnius;

Phrygio sui primo, beneq; id opus scini:

Reliqui acus, aciasq; hero, atq; hera nostra.

h Lib. 9. 75.

Agmen claudent SVTOR & CERDO. de Sutore h Martialis,

Dentibus antiquas solitus producere pelles,

Et mordere luto putre vetusq; solum;

Prænestina tenes defuncti rura patroni,

In quibus indignor si tibi cella fuit.

ut

ut quia ex Ergastulo fuisset. ^a Jurisfc. hoc amplius eidem a- ^{a L. 72. § bo-}
 lumno meo hominem collataneum, & vernam Sutorem, qui ^{redum ad Sc.}
 eum artificio suo, mercede delata, alere possit. huius instru- ^{Trebellian.}
 mentum erant scalpra, & formæ. ^b Horatius; ^{b lib. 2. Sat. 3.}

*Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
 Nec studio cithara, nec musa deditus ulli:*

Si Scalpra & Formas non Sutor —

• Vlpianus: si Sutor puero parum benè facienti, formâ calcei ^{c L. 5. ad L.}
 tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus effundere. ^{Aquill. L. 14.}
 tur, esse ex locato actionem. Opera fuerunt Caligæ, Sanda- ^{locuti.}
 lia, Soleæ, Grepidæ, Calcei; à quibus SOLEARI, SANDA-
 LIARI, SVTORES CALIGÆII dici sunt. ^d Horatius; ^{d lib. 1. Sat. 3.}

— sapiens crepidas sibi numquam

Nec soleas fecit: Sutor tamen est sapiens. —

• Phædrus elegantissimus fabulator, de malo Sutore me- ^{e lib. 1. fabu-}
 dicum professò, ^{lar.}

*Quanta putatis esse vos dementia,
 Qui capita vestra non dubitatis credere,
 Cui calceandos nemo commiserit pedes?*

De Sutore autem Cæsariano fessiva extat narratiuncula ^{fin Epist. lib.}
 apud Arrianum. Serui CERDONIS meminit & Papinia- ^{1. cap. 19.}
 nus, nisi tamen ibi Cerdo proprium nomen hominis ^{g L. 42. de o-}
 sit, non artificii. Marcionis enim magistrum, illum cu- ^{per. Libert.}
 ius meminerunt Philastrius & Theodoretus, Cerdonem
 nominatum fuisse legimus. Ceterum Cerdoni subu-
 lam tribuit ^b Martialis; ^{b lib. 3. ep. 16.}

Das Gladiatores Sutorum regule Cerdo,

Quodq; tibi tribuit Subula, Sica rapit.

At ne quis dominarum nos omninò oblitos putet, lu-
 strabimus mollem hanc & delicatam legionem, de qua

a lib. 3. Annal

apud Tacitum legitur iusta Seueri Cæcinnæ conquestio; *in esse mulierum comitatu, qua pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuortant.* Et sanè mater Iuliani martyris apud

b Tomo 1.

Surium, *in publicum prodit cum innumerabili familia utriusq; sexus.* Nec hyperbolicè quidem locutus est Cæcinnæ, si

c Lib. 14.

Ammianum Marcellinum audimus, qui matronarum comites recenset, Textrices, Coquos, Spadones, & uniuersum promiscuè seruitium. Respexit huc

d Sat. 6.

Iuuenalis,

— *grauis occurso, teterrima vultu,*

Balnea nocte subit, conchas & castra moueri

Nocte iubet. — Castra appellat agmen immodicum. Eius nunc nos officia explicabimus, siue illa ministeria sint, & ab EVNUCHIS exordiemur, qui in familia Palatina,

— *praefecti gemmis vestiq; dabantur*

Custodes, sacroq; adhibere silentia somno.

*e in Eutrop.
f Lib. 3.*

ut cecinit Claudianus. præter quæ f Corippus,

Illis summa fides, & plena licentia sacris

Deseruere locis, atq; aurea fulcra parare,

Regales mensas epulis onerare supernis,

Conseruare domum, sanctumq; intrare cubile,

Internas munire fores, vestesq; parare.

g lib. 8. metrum

Tetigit sanè Corippus munera Eunuchorum, inter quæ recensuit custodiam Lectorum cubicularium, & eorumdem ornatum, quod & priuatis dominis iam olim placuit. g Appuleius, *Dij boni! qualis ille, quamq; præclarus apparatus? Quatuor Eunuchi confestim, puluillis compluribus ventose tumentibus pluma delisata, terrestre nobis cubitum*

præ-

praestruunt: sed & stragula veste, auro ac murice Tyrio depicta, probè consternunt. Imò & in hunc usum paratæ erant ancillæ. * Virgilius:

a lib. 3. Aen.

Nec victoris heri tetigit captiva cubile.

Agamemnon apud ^b Homerum,

b Iliad. A.

Ἴδω δ' ἔγω εἰ λύσω, πρὶν μιν καὶ γήρας ἔπεισον,

Ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ ἐν ἀργεῖ τηλόθι πάτρης

Ἴδὼν ἐπιχοιδρῶ, καὶ ἐμὲν λέχῳ αἰπίωσαν.

Et licet harum opera ad officium corporis, concubitumque referri possit, & debeat; perspicuè tamen Ariadna apud ^c Catullum,

c de nuptiis
Pelci, & Tbetidos.

Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,

Saua quod horrebas prisca praecepta parentis:

Attamen in vestras potuisti ducere sedes,

Quæ tibi iucundo famularer serua labore,

Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,

Purpureaue tuum consternens veste cubile.

Neque verò honorifico muneri non accessit honorifica appellatio. siquidem Chrysaphius, qui à ^d Marcellino

d in Chron.

comite Eunuchus dicitur, ^e Victori Tumunensi PRÆ-

e Chron.

POSITVS Imperatoris est; & Iohannes & Paulus clarissimi martyres Eunuchi, Præpositus alter, PRIMICERIVS alter à Terentiano, qui eorum gesta conscripsit, appellan-

f Sur. To. 3.

g 19. Martii.

tantur. Præpositum, cubiculo intello. & Martyrologium Romanum: item Roma, via Appia, natalis sanctorum Caloceri & Parthenij eunuchorum, quorum prior cum esset Præpositus cubiculi uxoris Decij Imperatoris, alter verò alterius muneris Primicerius, nolentes idolis sacrificare, ab eodem occisi sunt. D. ^h Ambrosius; deniq; etiam speciali expressione

h in epist. ad
Marcell.

Calligonus præpositus cubiculi, mandare mihi ausus est; me vi-

uo tu contemnis Valentinianum? caput tibi tollo. respondi,
 Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris. ego enim pati-
 ar quod Episcopi: tu facies quod Spadones. Et sanè impoten-
 ti quodam dominatu Spadones Imperio tunc, & longè
 ante incubuerant. *b* Ammianus de Constantio Augu-
 sto; uxoribus ac Spadonum gracilentis vocibus, & Palatinis
 quibusdam nimium quantum addictus. Egregiè Alexander
 Seuerus, qui Eunuchos de ministerio suo abiecit, & uxori ut
 seruos seruire iussit. & cum Elagabalus mancipium Eunuchio-
 rum fuisset, ad certum numerum eos rededit, nec quidquam in
 Palatio curare voluit, nisi balneas fœminarum. cum plerosq;
 Eunuchos Rationibus, & Procurationibus preposuisset Elaga-
 balus, his ille & veteres sustulit dignitates. Idem tertium ge-
 nus hominum Eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu
 habendum à viris, sed vix à fœminis nobilibus. Ex hoc luto,
 seu cœnum malum appellare, eruit quandoque DEVS
 opt. max. preciosissimas gemmas, ut de Iohanne & Pau-
 lo, de Calocero & Parthenio vidimus, qui vitam pro
 Christi nomine profuderunt. *d* Nereus itidem & Achil-
 leus Eunuchi cubicularii Fl. Domitillæ nobiliss. virgi-
 nis, cœuicis pro veritate & pietate fortissimè dederunt.
 Apud eosdem Cæsares Eunuchi aliquando functi sunt
 officio Prægustatorum. *e* Suetonius: quidam tradunt, e-
 pulanti in arce cum Sacerdotibus, per Halotum Spadonem Præ-
 gustatorem: alij domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, qua
 Boletum medicatum, auidissimo ciborum talium, obtulerat.
 Pocillatores etiam non rarò fuerunt. *f* Tacitus; id Druso
 datum (venenum) per Lygdum Spadonem, ut octo post an-
 nos cognitum est, SILENTIARIOS etiam fuisse Eunuchos, fa-
 ciunt ut credam verba Claudiani, quæ nuper citauimus,

b Lib. 21.

e Acl. Lam-
orid.

d Sur. 10. 3.

e Claudio ca.
45.

f lib. 4. Anna.

in. Spadonem
• Spadonem

sacroꝝ

— *sacroq; adhibere silentia somno.*

QUIETIS ministros dixisset ^a Procopius. quo munere an- ^{a lib. 2. de bel.}
 functi fuerint etiam in familia priuata; mihi quidem ^{Porf.}
 non omninò liquet. Neque verò hoc prorsus abnue- ^{b lib. 4. de}
 rim, cum apud ^b Saluianum mentio extet silentiariorū; ^{Gubern.}
pauent quippe Actores, pauent Silentarios, pauent Procurato-
res; pròpè ut inter istos omnes, nullorum minus serui sint, quàm
dominorum suorum: ab omnibus caduntur, ab omnibus conte-
rentur. Et hæc nomenclatura Præfecturæ, quæ confer-
 uis silentium commendabat, utique videtur vel cum
 ipso Saluiano, vel paulò ante ipsum in lucem prodisse.
 Quod enim ad ^c Senecam referunt nonnulli, magisteri- ^{c Epist. 47.}
 um magis, quàm nomenclaturam indicat. Virga enim
 apud Senecam, qua murmur omne famulorum com-
 pescebatur, videtur fuisse insigne Tricliniarcharum in
 ipso Triclinio: Extra quod Actoribus, seu Dispensato-
 ribus conueniret; docente ^d Ammiano Marcellino, qui ^{d Lib. 14.}
 præpositos urbanæ familiæ, digerentes comitatum ma-
 tronarum prodeuntium, dextris aptata virga insignes
 recenset. Nota autem est virga & arundo lanitoris a-
 pud Petronium & Senecam. Affines Silentariis sunt il-
 li, quos ad SOMNUM appellat ^e Curtius. *at ne in vicinia qui-* ^{e Lib. 6.}
dem diuersorij quemquam commilitonum receptum esse; sed
per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relega-
tos, ne femina illa murmurantium inter se silentio verius;
quàm sono excitaretur. In Palatio, ut diximus, Eunuchis
 grauissimarum rerum tractatio credita est. ideoque
 Claudio Cæsare ^f Narcissus ab epistolis fuit, quem Eu- ^{f Suet. Clau-}
 nuchum fuisse, adnotauit antiquus & Scholiastes. Idu- ^{dio cap. 28.}
 nalis, & quidem ditissimum, ad summam nihil omni- ^{g Sat. 14. in fi.}

nò fuit, quod non illis pateret. Apud priuatos custodi-
ebant pueros, Pædagogorum vicibus functi. nec aliter
interpretantur illud ^a Iuuenalis veteres Glossæ,

^a Sat. 7.

Discipuli custos præmordet Acoenonetus,

quam de Eunucho dictum esse Pædagogo & Papate,
cuius proprium sit communi sensu carere. PAPAS ergo
Pædagogus est: & hinc datur intelligi, quid sibi velint

^b Sur. To. 3.

^b AQA Viti & Modesti martyrum; *Angelus autem Domini
apparuit Papati eius religioso viro, Modesto nomine.* confir-
mant hoc glossæ quæ feruntur Isidori; *Papas, Pædagogus
qui sequitur studentes.* Tuebantur præterea mulierum
pudicitiam, licet aliquando nomine tenus. ^c Terentius;

^e Eunuchs.

*Edicit ne vir quisquam ad eam adeat: & mihi ne abscedã
imperat.*

^d in Eutrop.

Aderant lauanti dominæ. ^d Claudianus;

— *Eous rector, Consulq; futurus*

Pectebat domina crines, & sepè lauanti

Nudus in argento lympham gestabat alumna:

Et cum se rapido forsàn proiecerat aestu,

Patricius roseis pauonum ventilat alis.

ubi quod ad LYMPHAM attinet, cum venia honestarum

^e Scaliger ad
Festum. Tur-
nebus lib. 14.
aduer. cap. 12.
f Sat. 6.

matronarum, monebimus Lectorem, ^e AQVARIOS, A-
QVARIOLOS, & BACCARIONES huic loco deberi. Et in hu-
ius interioris tutelæ gratiam dicti custodes sunt. fluue-
nalis: — *decipit illa*

Custodes, aut are domat, —

^g Gen. cap. 40.

Hinc magno in precio erant, non tantum apud Barba-
ros, sed & apud Romanos. Apud ^g Pharaonē præposi-
tus Pincernis, & magister Pistorū eunuchi fuerunt. Her-
motimus apud ^h Xerxē in maximo honore est habitus.

^h Lib. 8.

Bagoas

* Bagoas apud Alexandrum nihil non potuit. ^a Vstha- ^a Curt. lib. 10.
zanes Persa martyr, Saporis Regis nutricius, principem ^b Sur. To. 2. &
locum in familia regia obtinuit ^c Eunuchus, quem Phi- ^c martyrol. Rō.
lippus baptizauit, fuit ^d δωάσης και δάκης τῆς βασιλείας τῶν ^d 21. April.
αἰθιώπων, ὅς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γαίης αὐτῆς. de hoc ^e Acta Apost.
^e cap. 8.
ta cecinit, ^d Lib. 1.

*Angelus alloquitur plenum virtute Philipum,
Australem celerare viam, qua Spado iugatis
Aethiopum pergebat equis, qui fidus in aula
Regina seruabat opes —*

* Terentius ab eodem precio inducit Phædriam expo- ^e Eunuchō.
brantem Thaidi,

— porro Eunuchum dixti velle te,

Quia sole utuntur his Regina: repperi.

Quocirca Imperator ^f Aurelianus, Eunuchorum modum ^f Vopiscus.
pro Senatorijs professionibus statuit, quod ad ingentem aestima-
tionem peruenissent. & Vlpianus: ^g L. 27. § & si ^g
rit, & preciosiorem fecerit, Iulianus scribit cessare Aquilliam. ^g puerum ad L.
Et hæc sanè, ut pleraque alia, ^h Iustinianus Cæsar mode- ^h Aquill.
ratus est, qui Eunuchos, ætatis & artificii habita ratio- ^h L. 3. C. cōm.
ne, xxx, L, & LXX solidis æstimari voluit. Ne videlicet ef- ^h de Leg. L. 1. e.
sent amplius, qui C. ⁱ Aelio Seiano inuiderent, enormi ^h de cōm. seru.
comparatum pecunia nescio quem ex hoc semiuirorū, ^h man.
vel potius scēminiuirorum grege. Olim quidem pœna ⁱ Plus. lib. 7.
legis ^k Cornelix timebatur, qui hominem castrauisset; ⁱ cap. 30.
ut fileamus mali ominis fuisse amputare sibi virilia, eti- ^k L. 3. § qui
am ^l religionis causa. Et quamuis ^m Domitianus, & ^k hominē. L. 4.
Nerua Cæsares castrari mares vetuerint, præualente ^l 5. & 6. ad L.
tamen luxu, antiquatum est quidquid illi edixerunt. ^l Cornel. de Si-
* Constantinus profectò & ipse inhibuit, pœna capitis ^m car
ⁿ Iul. Obsequēs
ⁿ Statium lib.
^o 4. Sylu.
^o n Dion lib. 68.
^o L. 1. e de Eun

a L. 2. cod. tit.

proposita. *Leo autem Augustus Romanos nullibi, Barbaros alicubi secari permisit. Scilicet aula Constantinopolitana his carere non poterat diu. notat enim

b Rer. per Europam gestatū lib. 6. cap. 3.

b Luitprandus, se Imp. Constantino obtulisse Loricas optimas nouem, Scuta optima cum bullis deauratis septem, Cuppas argenteas deauratas duas, enses, lanceas, verua, mancipia quattuor Carsmatia, Imperatori nominatis omnibus preciosiora. *Carsmatium autem Graci vocant (inquit ille) amputatis virilibus & virga puerum Eunuchum, quos Verdunenses mercatores ob immensum lucrū facere solent; & in Hispaniam ducere.* Et sanè animaduersione indignum non est, Eunuchis in Oriente continua quadam serie, in Regum animos, corpora, opes, caritates, magnum semper aditum patuisse. horum mores breui elogio expressit *Ammianus his verbis; *quod si Numa Pompilius vel Socrates bona quaedam dicerent de Spadone, dictisq; religionum adderent fidem, à veritate descivisse arguerentur.* Ab his factitiis foeminis ibimus ad naturales & legitimas, è quarum numero OBSTETRICES taxavit

c Lib. 16.

d L. 3. C. cōm. de Leg.

d Iustinianus solidis LX. meminerunt veteres inscriptiones,

SEX. POMPEIVS

SEX. L. DAPHNIS

GRAM

CHLOE. POMPEIAE

APPI. OPST

& in eodem marmore,

ATIA. DYNAMIS

OPST

alibi,

SALLVSTIA. Q. L. IMERIA

OPSTETRIX

Porro

Porrò ad hanc rationem scribendi, verbi etymon direxit^a Donatus; *quæ opem iulerit parienti, opstetrix dicitur.* a apud Terentium in Andria b in cōmentum ad Tit. de Ver. sign. L. 236. elib. 9. metam.
unde & parturientes ser opem clamant. ADSTETRIX quæ dicitur perierat, nisi^b CVIACIVS vir magnus, utique servauisset. huius officium tangit^c Ouidius,

Vna ministrarum media de plebe Galanthis,

Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,

Officijs dilecta suis. —

& post Ouidium D.^d Hieronymus: *ipsum iactant assidere* d lib. 2. epistolæ lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicare fasciolas. His succedunt NVTRICES.

^e Tacitus, *at nunc natus infans delegatur Gracula alicui ancilla, cui adiungitur unus aut alter ex omnibus servis plerumq;² vilissimus.* e in Dial. de causis corr. Eloqu. f lib. 12. cap. 1. g lib. 1. aduor. Ioumian. Fauorinus apud^f Gellium; *praesertim si ista, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut serua aut seruilis est, ut plerumq;² solet externa atq; barbara nationis.* D. & Hieronymus ex Theophrasto: *vocanda domina, celebrandus natalis eius, iurandum per salutem illius, ut sit superstes optandum, honoranda Nutrix eius, & GERVLA.* & de hac idem ipse^b Hieronymus; *Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciuia, non garrula. habeat modestam gerulam, nutricium grauem.* had Latam. Neque verò videtur hæc opera discretæ semper fuisse, cum quæ fuit Nutrix, fuerit eadem & Gerula.

^h Plautus:

Nutrices pueros infantis minutulos

Domi ut procurent, neu qua spectatum asserant,

Ne & ipsa sitiant, & pueri pereant fame.

Et hæc Nutrices fuerunt re & nomine, illæ honorariæ, & ut ita dicam, nominales, quæ diligentiam infantibus & munditiam adhibebant, ut loquitur antiquus glossa-

i Prologo Pannuli. Turneb. lib. 28. aduor. cap. 6.

*a Sat. 14. Nō.
Marcellus in
ASSAS.*

*b B. Vulcā. ad
Appul. de
Mundo.*

*c Georgius Co-
dinus.*

d Glossarium.

*e Lactant. lib.
1. cap. 20.*

tor ad illud ^a Iuuenalis,

Hoc monstrant vetula pueris repentibus assa.

Quod autem ^b vir doctus & eruditus notauit, à Scholia-
ste Sophoclis, in Aiace flagellifero, vocari *παιδαγωγούς*,
sive *παιδοτεῖβας, βαϊούλους* ideò, quod baiuli essent serui,
& quia serui ad dōcendos pueros olim adhiberentur;
id sanè mihi suspectum est. Baiuli enim ibi GERULI sunt,
NVTRITORES, & NVTRICII; hoc nomine appellati, quod
baiulent gestentq̄ue ulnis pueros. Et hinc in ^c aula Con-
stantinopolitana fuit olim magnus Baiulus. Italicè hi
sunt Balio, e Balia, siue, ut nostrates vocant, Bailo e Ba-
ila, quæ apud Vicetinos Bela est, à verbo Latino anti-
quo ^d Beolare, quod est *βασάζειν*. Huius loci CVNARIA
est à cunis dicta ut videtur, veluti & ^e Cunina quam De-
am vocabant, infantium in cunis tutricem, & fascini
summotricem, vetus lapis,

D M

TEIAE. THREPTE. SO
SOR. PISSIMAE. CVNA
RIAE. RVFINAE. V. V. &c.

*f ad Sabinia-
num Diaconū*

g lib. 11. 40.

*h lib. 1. Insti-
tut. Tit. 6.*

Alludit huc D. ^f Hieronymus; iam tibi & scala, per quas
deponeres miseram, parabantur: iam iter dispositum, decreta
nauigia, condicta dies, fuga animo pertractata. & ecce Ange-
lus ille cubiculi Mariae Ianitor, Cunarum Domini custos, & in-
fantis Christi gerulus, coram quo tanta faciebas, ipse te prodi-
dit. & Martialis: Cunarum fueras motor Charideme mearum,
& hic propriè CVNARIUS. EDVCATOREM hinc ratione con-
tubernii interferemus. ^h Iustinianus, iusta autem manu-
missionis causa haec sunt, veluti si quis patrem aut matrem, fili-
um filiamue, aut fratres sororesue naturales, aut padagogum,

aut

aut Nutricem, aut Educatores, aut Alumnum &c. a Appu-
 leius: ego sum Byrrhena illa, cuius fortè sepicule nomen inter
 suos frequentatum Educatores retines. & hic idem, qui NV-
 TRITOR & NVTRICIVS. ^{b Sur. eo. 3.} A Cta Nerei, & Achillei marty-
 rum: eorum autem corpora rapuit Auspicius discipulus eorum,
 Nutritor sanctæ virginis Domitilla. <sup>c lib. 3. de bel-
 lociu.</sup> Cæsar: erat in procura-
 tione Regni propter etatem pueri, nutricius eius eunuchus, no-
 mine Photinus. Porrò Nutrices & Nutricios TATAS &
 MAMMAS appellabant. Romæ.

DIS.

M.

ZETHO. CORINTHVS
 TATA. EIVS. ET. NICE

MAMMA. F

V. A. I. D XVI.

Egregiè verò a Petrus Chrysológus; Nutritor pius, nisi to-
 tus fuerit redactus in paruulum, numquam paruulum perfe-
 ctum perducit in virum: deniq; tunc vocem tenuat, verba po-
 nit, agit nutibus, sensus seponit, infirmitat viscera, abijcit vires,
 membra dissoluit, gressum tardat, gestit non ambulare sed re-
 pere, ridere simulat, timere fingit, flere mentitur; quia est in
 illo mendacium pietas, desipuisse prudentia est, est infirmitas
 virtus. D. ^{d Serm. 62.} Hieronymus: nunc & Gerula quondam, iam a
 nus; & nutricius, secundus post naturalem pietatem pater, cla-
 mitat, morituros expecta paulisper, & sepeli. forsitán & laxis
 uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens
 MAMMAE lallare congeminet. Lalla autem solemnis est
 nania Nutricum. <sup>e ad Heliodo-
 rum.</sup> Cornutus ad Persium: aut cur à Nu-
 trice iussus dormire ploras? quæ infantibus ut dormiant, solent
 dicere sapè, lalla, lalla, lalla; aut dormi, aut lacte. Et hæc
 cantio apud nostrates Mammæ etiam hodie exauditur.

Bb

Huius

Huius ordinis sunt ALVMNVS & COLLECTANEVS. de hoc
a ad Furiam. D. Hieronymus: *nec Procurator calamistratus, nec formo-*
b L. 8. de Pi- *sus collectaneus, nec candidulus & rubicundulus affecla, adha-*
gnor. & Hy- *reat lateri tuo. de illo* ^b *Vlpianus: deniq; concubinam, filios*
porb. *naturales, alumnos, constitit generali obligatione non contine-*
c L. 39. de fi- *ri, & si qua alia sunt huiusmodi ministeria. de ALVMNA* ^c *lul.*
deicom, liberr. *Paulus: in testamento, quod perfectum non erat, Alumna sua*
Libertatem & Fideicommissa dedit. Collectaneus autem in
veteribus monumentis Collecteus & Colactius appel-
latur. Parmæ, ubi descripsimus oculata fide;

D . M
 KALOCERVVS
 PVBLICVS
 ELAENO
 COLACTIO

B . M

Romæ in hortis Cyriaci Matthesii,

COMMVNIO VERNA
 ANTONIAE AVGVSTAE
 V. A. II. MES. X
 COLLECTEVS. DRVSI
 BLANDI. F

A Sat. 6. Iuuenalis & Marcianus Capella Collectaneam, Colla-
 ctream vocant. ^d Ille,

Tullia quid dicat nota Collectæ Maura.

e Lib. 1. hic: *sed quod sororis eius Collectæ, & indiscreto amica fæde-*
re videretur. Hoc fuit eandem Nutricem simul bibere,
f lib. 2. Met. *ut loquitur Appuleius. Et hic disquirendum est, an de*
g l. 33 de usufr. *huiusmodi ministeriis & Vlpianus intellexerit; si serui*
(inquit) ususfructus legatus est, cuius testator quasi ministe-

rio

rio vacuo utebatur &c. Alumni & Collaſtanci quaſi miniſtrare dici poterant. Et huius demum generis miniſteria, longè poſt abſolitos omninò ſervos, diu perdurauerunt; licet enim ſerui, Bartoli ICTi. ætate penitus deſiſſent, Collaſtanci tamen in uſu erant, quod patet ex Petro Paulo Vergerio ſeniore, qui in vita Vbertini Carrarienſis hæc habet: *eiuſdem fuit domeſticum iudicium, quod ſequitur. Longettus erat ei hereditarius ſeruus, & ſemper unâ nutritus, nam uſque ad ea tempora propagandorum ſeruatorum mos in Italia manſerat, qui nunc prorſus obſoleuit. ei Vbertinus confidebat plurimum, & facile omnia fidei eius credebat. is aliquando ab Carentana Vbertini concubina pulcherriſſima fæminarum, in domeſtica contentione, ſeruus eſt appellatus, ad quam Longettus, eius inquit ſum ſeruus, cuius & tu meretrix es. quo nihil illa moleſtius exprobrari ſibi audire potuiſſet. & ſpeciei igitur confidens, erat enim eximia forma corporis, & pignoribus ex Vbertino ſuſceptis. non niſi illius ſanguine ſua ſatus iniuria fieri poſſe arbitrabatur, itaq; filiolarum, qua erat in delicijs patri, allegat quaſtum de matris iniuria. ſed & ille quoq; Vbertini amicos, qui ei in conſilijs ſemper aderant, patroni ſibi ut eſſent orauerat. mentione igitur per puellam inducãta, & per eos qui aderant interrupto crebrò eius ſermone, mulier qua ex ſuperiore ſpecula omnia intuebatur, indignata non audiri ſuam querelam, eſſe ſanis decurrit, à Longetto ſe contumelioſe habitam queritur. Vbertinus inſolita mulieris audacia nihil motus, edicere illum iubet quo ſe pacto res haberet. qua cognita, ego inquit, quantum in me fuerit, eo, quod eſt contumelia cauſa, utrumq; veſtrum abſoluam. & Tabellionem qui conſcriberet iuſſit aduocari. tunc ad Longettum. vis ne liber eſſe? nequeo, inquit ille, liber tibi eſſe, nam ſi me ita ſinis, ſum*

a Idè Bartolus ad L. Hoſtes de capt. & poſt. rem. citatus à Genebr. Anna D. MCCXVI. b Latet adhuc in forulis noſtratiſſ. Bibliothecarum.

tibi seruus natus, nec me qui tali domino seruis, mea conditio-
 nis pudet. sin manumittis, tanto me precio data libertatis emis,
 ut liber esse à te non possim. animo (inquit Vbertinus) ut voles,
 utq; te decebit. nunc necessitate conditionis, qua mihi addictus
 tenebare, liber esto. deinde ad illam conuersus: & tibi quoq;
 inquit, quando mea consuetudinis te pudet, liberum est abire.
 esto à me absoluta. tum illa flens, atq; in sperato euentu penè
 exanimis, per hanc tuam te prolem inquit oro, ne me deseras,
 neu abijcias. ego ne te quidem domino digna sum serua. cumq;
 multa & flere & dicere pergeret, iussit ut unde venerat redi-
 ret, ac ne se in reliquum talibus querelis molestaret. itaq; uno
 iudicio homini benè merito gratiam reddidit, & illam admo-
 nuit, non debere se conditionis pudere, quam non modo spontè,
 verum etiam cupidè admisisset. Haecenus Vergerius, cuius
 narrationem describere operæ precium duxi, tum quod
 auctor nondum editus est; tum quod lectorem possit
 recreare longæ & morosæ lectionis tædio affectum. Et
 quia nobiles matronæ catulis delectabantur, veluti Me-
 litæis, inde factum est ut legamus in antiqua tabella
 marmorea,

OSSA

AVRELIAE. LIVIAE. AVG

SER. A' CVR. CAPELLAE & C.

a de metr.
 cond.

modestè sanè, & non ut illa apud Lucianum, quæ Phi-
 losophum, catellæ curatorem habuit. Eidem Liuiæ le-
 gimus fuisse ministram ab ARGENTO POTORIO. nec ab-
 surdum videtur miscuisse illi mulierem, & sterissè ad cy-
 athum & vinum. ut quid enim Romana Iuno coele-
 stem Iunonem non æmuletur, cui formosa Herculis
 uxor (ut canit Iuuenalis) fuit ad cyathos? Et hoc mu-
 nere apud Herodem Sophistam sancta puella est, ut

Prudentius
 li. 1. adu. Sym.
 Sat. 13.

scri

scribit in eiusdem vita Philostratus; puella nimirum (sit venia dicto) apud mulierculam. Ornatum muliebrem trahebant, COSMETAE & ORNATRICES. at quis hic ornatu muliebris? "Tertullianus: *habitus femina duplicem speciem circumfert; cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mundum muliebrem conuenit dici; ille in auro & argento, & gemmis, & vestibus deputatur. iste in cura capilli, & cutis, & eorum partium corporis, qua oculos trahunt.* ^{a de habitu muliebri.} *Ma-* ^{b lib. 2. Satvr. cap. 5.} *crobius: eadem Iulia maturè habere coeperat canos, quos legere secretò solebat. subitus interuentus patris aliquando oppressit Ornatrices. rectè ergò Tertullianus, qui curam capilli in ornatu reposuit. Cosmetarum autem meminerunt Iuuenalis & Vlpianus. Ad ornatrices quod attinet, notandum est, illas tradi consueuisse magistris, ut ediscerent artificium ornandi, id quale esset describet nobis Manilius partim, partim alii:* ^{c Sat. 6. d L. 47. de Leg. 3.}

Illis cura sui vultus, frontisq; decora

Semper erit, tortosq; in flexum ponere crines,

Aut nodis reuocare, & rursus vertice denso

Fingere; & appositis caput emutare capillis. ^{e Lib. 5.}

Tertullianus graphicè: *quid crinibus vestris quiescere non licet, modò substrictis, modò relaxatis, modò suscitatis, modò elisis? alia gestiunt in circinnis coercere, alia ut vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate. affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium, atq; textilium capillamentorum; nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in ceruicem retrò suggestum &c. qui sanè locus Tertulliani torsit nonnullos aliquantisper. quid enim Galero cum Vagina? veniebat illis porrò in mentem, Galeri loco, Galeam substituere, præsertim cum*

Romæ legatur in veteri marmore;

CALPURNIA

L. ET. Q. L. GALEAE

ORNATRIX

videbantur confirmare veteres nummi, qui exhibent imagines mulierum Augustarum, quæ vixerunt Tertulliano scribente, harum enim capillitium ad galeam propius quàm ad galerum accedit, at pro galero facit

a Sat. 6.

• Iuuenalis versus,
Sed nigrum flauo erinem abscondente Galero.

ubi hæc habet ad verbum antiquus enarrator: *crini suppositio, rotundo, in modum Galeæ facto, quo utebantur meretrices.* Tertulliano breuior & concinnior *b Iuuenalis;*

b Sat. 6.

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum

Aedificat caput. —

c Festus.

huiusmodi constabat compaginibus Flaminicæ. Tutulus, & præter eas vittâ purpureâ crinibus innexa. Romæ olim in Musæo Carpenſi,

A P O N I A E. S V C C E S S A E

A. T V T I V L. O R N A T R

C. B A T O N I V S. E P I G O N V S

A T R I E N S I S

Ex huiusmodi ministerio ancilla apud Petronium, Gytona in partem nauiſ inferiorẽ ducit, corymbioque dominæ pueri adornat caput. imò supercilia etiã profert de pyxide, sciteque iacturæ lineamenta secuta, totam illi formam suam reddidit. Pyxis enim continebatur instrumento ornatricû & cosmetarû. *d Martialis;*

d Lib. 9. 38.

Cum sis ipsa domi, mediâq; ornere Suburra,

Fiant absentes & tibi Galla comæ;

Nec

Nec dentes aliter, quàm serica nocte reponas,

Et lateas centum condita pyxidibus.

Nec tecum facies tua dormiat, innuis illo,

Quod tibi prolatum est, mane supercilio.

En integram officinam ornatoriam, geminam planè illi Petronianæ, Comas, Pyxidem, Supercilia. Ab eadem ratione Venus apud ^a Appulcium; *sume istam Pyxidem:* ^a *hb. 6. Mes.*
 & dedit protinus; usq; ad inferos & ipsius Orci ferales penates te dirige. tunc conferens Pyxidem Proserpina; petit de te Venus, dicit, modicum de tua mittas ei formositate &c. ^b *Zeno*
 martyr: quid hoc est? ecce rursus ad lenocinia redis, colorem de pyxide mutuaris paulò ante damnatum. ecce indulgenter excolis crinem: odorato pulvere luctus pulverem mutas: in stibio fletus includis: ornamento ligas, quod suspendio voueras collum, ab Speculo oracula inquiris, quam commodè possis circumscribere petitoem. Apud Petronium eadem illa quæ Gytona exornauerat, euocatum Eucolpion non minus decoro exornauit capillamento: imò commendatior vultus enituit, quia flauum corymbion erat. Itaq; ne in hac quidem parte superari se à fœminis viri passi sunt, testis est ^c *Co-*
lumella: contemptissimorum vitiorum officinas, gulosis condiendi cibos, & luxuriosius fercula struendi, capitumq; & capillorum concinnatores, non solum esse audiui, sed & ipse vidi. Et hos Tertullianus appellat structores capillaturæ, confirmat Manilius, & Iuuenalis, & notissimus ille Othonis Aug. ^d *Galericus.* Imò & ^e *Clemens Romanus,* ^d *Suetonius*
 qui scribit, non licere Christiano nutrire capillum, & in unum complicare, vel discerniculo discriminare, neq; verò intortum calamistris crispare, vel flauum facere. ^e *Orbone ca. 12.*
lib. 1. cap. 4.
 Hinc Seruius in x. Aen. ad illud,

— *comptos de more capillos,*

Hoc quod diximus confirmat argumento personarum Tragicarum, quæ similes erant in utroque sexu quantum ad ornatum pertinet capitis. Neque verò barbam inornatam sinebant femiuii hî miseri; ut apud Cyprianum & Tertullianum alij notauerunt. Ad fœminas ut redeamus, capillorum cura illis præcipua fuit, non in struâura tantum, sed & in colore & cincinnis. ⁶ Pro-

a Pamelius.

b lib. 2. El. 18.

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,

Ludis & externo tincta nitore caput.

Vt natura dedit, sic omnis recta figura,

Turpis Romano Belgicus ore color.

Illi sub terris fiant mala multa puella,

Quæ mentita suas vertit inepta comas.

*c de cultu
fœmin.*

^c Tertullianus: video quasdam & capillum croco verte-
ret eas etiam nationis suæ, quod non Germana aut Galla sint
procreata: ita patriam capillo transferunt. A Cincinnorum
studio CINCERARIJ ministri appellati sunt. ^d Varro: Cala-
mistri, quod his calefactis in cinere, capillus ornatur: qui eâ mi-
nistrabat, à cinere Cinerarius est appellatus. Meminit & ^e Se-
neca: quidam se à Cinerario impulsos molestè ferunt, & con-
tumeliam vocant osiarij difficultatem; Nomenclatoris super-
biam, Cubicularij supercilium. ^f Acron eleganter: Cinislo-
nes & Cinerarij eâdem significatione apud veteres habeban-
tur, ab officio Calamistrorum, id est, veruum in cinere calefa-
ciendorum, quibus matronæ capillos crispabant. cuius rei &

f lib. 1. Sat. 2.

g lib. 12. Aon.

^g Virgilius meminit, dicens:

vibratos calido ferro. —

Porrò Seruius ad illum Virgilij locum hæc habet; *crispa-*

tos calamistro. nam calamistrum est acus maior, quæ calefacta
& adhibita intorquet capillos. Idem Seruius in XII. etiam il-

le paluis; quò utuntur puella, cinis vocatur, unde etiam & ci-
nifiones dicti sunt. Horatius;

Quam se prabuerant ferro patienter & igni,
Ut fieret tarto nexilis orba sinus,
Clamabam scelus est, istos scelus urere crines,
Spontè decent. capiti ferrea parce tuo.

Vim procul hinc remoue: non est qui debeat uri.

Erudit admotas ipse capillus acus.

Et sanè calamistrum, acum ferream non semel est inter-
pretatus Isidorus. quò forsan respexerunt Festus & Iu-
uenalis. ille: Acus dicitur, quæ Sarcinatrix vel etiam Orna-
trix utitur. hic:

Est in consilio materna, admotasq; lanis,

Emerita quæ cessat acu.

ubi antiquus interpres explicat; Lanipendiam matris fa-
ctam ornatrix quasi magistram. Erant autem usui & mi-
nores acus, quibus sustinebantur & figebantur capilli.
Prudentius;

crinalis acus, redimicula, vitta;

Appuleius; ad hunc modum vaticinata mulier, acu crinalis
capite deprompta, Thrasylli conuulnerat tota lumina. De pri-
oribus illis cecinit Ouidius;

Forma viros neglecta decet. Minoida Theseus

Abstulit, à nullà tempora comptus acu.

Cc

Huius

a lib. 2. de ar-
te am.

Huius ministerii instrumenta erant Discerniculum, Fe-
cten, Speculum, de hoc Ovidius:

Nec tibi turpe puta, quamuis sit turpe, placebit;
Ingenua Speculum sustinuisse manus
fuit enim officium seruile, quod ingenuum hominem

lib. 4. El. 7.

non usquequaque decebat. Propertius;
Deliciaq; mea Latris, cui nomen ab usu est;
Ne speculum domina porrigat illa noua.

e Sat. 2.

hinc Iuuenalis,
Ille tenet speculum patici gestamen Othonis,
Actoris Arunci spoliū: quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.

d. Appul. li. 4.
Met.

e de nupt. Ho-
nor. e. Maria

Ab hac eadem opera Triton in Veneris comitatu, sub
oculis dominæ speculum prægerit præclare autem
Claudianus;

Cæsariem tunc fortè Venus subnixæ corusco
Fingebat solio: dextra laeuag; sorores
Stabant Idalia. largos hæc nec tæris imbres
Irrigat, hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit, speculi nec vultus egebat
Iudicio.

ant. 3. 402

1 Sat. 6.

lib. 2. 3. d. 3.
lib. 2. 3. d. 3.

Hic ornatrix altera cæsariem Veneris nec tære irri-
gat, ut alludatur ad illud ministerium, quod innuit
Iuuenalis;
Disponit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humero Psecas infelix.

Ornatrices enim crinem componentes (ut ibi habent vete-

ant. 11

20

res

res glossæ) rarum ac parum aqua solent mittere, ac velut Je-
 nāzey. altera pectine utitur, quem Eunuchō tribuit
 • Claudianus ut vidimus. • Appuleius in præconio ca-
 pilli; vel nunc guttis Arabicis obunctus, & pectinis argenti
 dente tenui discriminatus &c. Non abit à pectine discer-
 niculum. • Ovidius;

Mundijs capimur: nec sint sine lege capilli:

Ad mota formam dantq; negantq; manus.

Nec genus ornatus unum est: sed quamq; decebit.

*c lib. 3. de ar-
 se am.*

Eligat: & speculum consular ante suum.

Longa probat facies capitis discrimina puri;

Sic erat ornatis Laodameia comis.

• Varro: Discerniculum, quo discernitur capillus. Pecten quod

per eum explicatur capillus. Speculum à speciendo, quod ibi se-

spectant. Et hæc fuit præfectura capillorum, cuius me-

minit. Ovidius;

Ponendis in mille modis præfecta capillis,

Comere sed solas digna Cyparissideas,

cuius malè administrata illa fuit poena, quam tetigit i-

dem Poeta;

At non pectendos coram præbere capillos,

Vt iaceant fusi per tua colla, veto.

Illo præcipue ne sis morosa caueso

Tempore, nec lapsas sapere resolve comas.

Tuta sit ornatrix: odi, qua sanciat ora

Vnguibus, & rapta brachia figit acu;

Deuonet & tangit domina caput illa: simulq;

Plorat ad inuitas sanguinolenta comas.

• & idem alibi;

Non acus abruptit, non vallum pectinis illos:

g lib. 3 de arto

Ornatrice tuto corpore semper erat.
 Ante meos oculos sapere est ornata, nec unquam
 Brachia direpta saucia fecit acu.

a Sat. 6.

Iuuenalis:
 Altior hic quare Cincinnus? Taurea punit
 Continuo flexi crimen, facinusq; capilli.
 Quid Pfecas admisit? quanam est hic culpa puella
 Si tibi displicuit nasus tuus? altera lauum
 Extendit, pectusq; comas, & voluit in orbem.

Immundi muliebris altera pars erant cutis, facies & hu-
 iusmodi reliqua, foeminis procurata ad insaniam usq;.

b de cultu fa-
min.

Tertullianus: in illum enim delinquunt, qua cutem medi-
 caminibus unguunt, genas rubore maculant, oculos fuliginē col-
 linunt. D. Zenō; interea miris excollit artibus sese, faciemq;
 suam in se, quam non habet, querit. pingit se in ipsam, & leno-
 cinante vario magistri medicaminis fūco, vultum suum vultu-
 bus vertit alienis, hoc futura, non quod natura praestitit, sed
 quod ei ad examen speculi arbitrium temporale dictauerit.

c Sermone de
pudicitia.

Prudentius:
 Tadet sacrilegas matrum percurrere curas,
 Muneribus dotata Dei qua plasmata fūco
 Inficiunt, ut figmentis cutis illita perdat
 Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.

d in hamarti-
genia,

D. Cyprianus: illi & oculos circumducto nigrore fusare, &
 genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis colori-
 bus crinem, & expugnare omnem oris & capitis veritatem,
 corruptela sua impugnatione docuerunt. Ouidius:

e de discipl. &
habitu virgim.

Non tamen expositas mensa deprendat amator

Pyxidas: ars faciem dissimulata iuuat

Quem non offendat toto sex illita vultu,

f lib. 3. de arte

Cum

Cum fluit in tepidos pondere lapsa sinus.

^a Iuuenalis,

^a Sat. 6.

Interea fœda aspectu, ridendaq; multo

Pane tumet facies, aut pinguis Poppeana

Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.

Eiusdem ordinis fuit auriculæ ornatrix, Romæ:

IVLIAE ♀ LIVIAE ♀ AVGV

AURICLAE

ORNATRIX

^b Cyprianus: *an vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali secularis ignara crucietur, ut postea de aurium cicatricibus & cavernis preciosa grana dependant, gravia, etsi non suo pondere, mercium quantitate? De ornatu satis pro instituto nostro. Cultus instrumenta hæc damus, quæ olim extabant Romæ apud LAELIVM PASCHALIVM. Spectantur hic aureæ acus crinales, leuiter à summo inflexæ, ad crines comendos, & earum nonnullæ puræ, nonnullæ gemmatæ; adest viriola è minutis smaragdis, quam licet magnus CVIACIVS obseruet brachialem fuisse, ego tamen collo quoque aptauerim,*

^b loco prox. cit.

^c lib. 10. obseru.

cap. 17.

^d Sat. 6.

^d Iuuenalis,

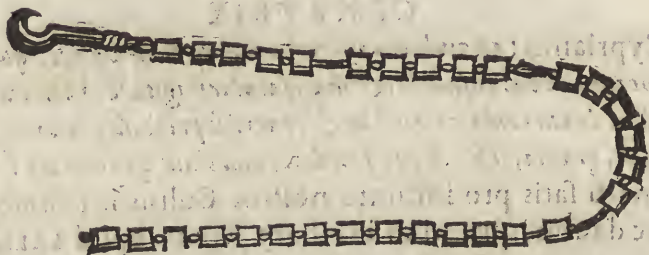
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil

Cum virides gemmas collo circumdedit. —

Adest inauris ærea, gemmis tribus vitreis oblongis dependentibus ornata, è mundo tenuioris alicuius & paupertinæ fœminæ. Visitur & stalagmium è rudi amethysto. Inaures præterea, altera ex auro tota, altera distincta margaritis, & quidem ad figuram nostrarum recentium proximè accedens. Bini insuper elenchi,

^e Plinius de margaritis scribens; *& procerioribus sua gratia*

^e lib. 9. cap. 38.

est. Elenchos appellant fastigiata longitudine. alabastrorum figura, in pleniorum orbem desinentes. Juvenalis;

— & cum

Auribus extensis magnos commisit elenchos.

ubi glossæ antiquæ habent, *uniones, margaritas oblongas, magnarum gemmarum elenchos, quos & titulos appellant.*

ego malim titulos, & sanè legimus superius ORNA-

TRICEM A TITVL. Et quidem Tutulus Pontificalis, cuius

imaginem cernimus in denariis gentis Iulix, non ad-

modum dissimilis elencho est, fuit enim metali figura,

ut inquit Festus. Vidimus autem apud eundem au-

reas in aures ea planè figura, quæ conspiciuntur in anti-

quis denariis: acus crinales, è quarum altera dependet

Cupido fistulam inflans: annulos multiformes: redi-

miculum seu minutum monile aureum, & alia multa.

Huc referenda sunt illa^b Cypriani verba: *non inferantur*

auribus vulnera, nec brachia includat aut colla, de armillis &

monilibus catena pretiosa. sint à compedibus aureis pedes libe-

ri, crines nullo colore fucati, oculi conspiciendo Deo digni, Hu-

ius loci sunt & Aur. Prudentii carmina;

Ac velut artificis Domini manus imperfectum

Os dederit, quod adhuc res exigit, aut hyacinthis

Pingere sculptilibus redimita frontis in arce,

Colla vel ignitis sincera incingere sertis,

Auribus aut grauidis virides suspendere baccas,

Nectitur & nitidis concharum calculus albens

Crinibus, aureolisq; riget coma texta catenis.

Præclara illa^d Zenonis martyris apostrophe: *ancilla*

Christi falsum idolum respicis & mihi crede in te colis, cuius or-

natam, cuius imaginem non deponis. ad Ecclesiam Dei opere

vario totum inaurata corpus, execrabili metallo procedis onus-

sa, ubiq; delicata, sub mollibus fortis, deq; ipso cultus rigore im-

perat.

^{a u.} Tutulus^{b de discipl. & hab. Sing.}^{c Hamartig.}^{d Serm. 2. de auaritia.}

oratione non flecteris: non manus tendis: tumidum monilibus
pectus prosternere dedignaris. sanè cervice curvas non religi-
one sed pondere. quando ἱερομολόγησας facies, quæ plus pro orna-
a Serm. de iur
stia.
tues, quàm pro salute sollicita? Idem alibi & quidem ve-
hementer: o quantarum neces animarum in phaleris pendent
ornata matrona! ornamentum cuius unum si solvas in preciū,
distribuasq; necessitatibus singulorum, ex eorum respiratione
cognosces, quantorum malo ille constat ornatus: Concluda-
mus hæc omnia verbis antiquæ inscriptionis,

D
M
T. FL. AVG. LIB.
PARTHENOPAEI
POPPEANI. EVNVCHI
AB. ORNAMENTIS &c.

VESTIPLICAE huius corporis erunt, quarum munus ex
b Declam. 363
ipsa voce dignoscitur. b Fabius maior: ter de supro ux-
oris, adiecto precio appellatus, vestiplicam domina habitum misit.

c Lib. 1. de
Tranq. cap. 1.
c Seneca: placet non in ambitionem cubile compositum, non
ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splende-
re cogentibus pressa: sed domestica & vilis: nec servata nec su-
menda sollicitè. d Ammianus: dein quum à Siluani lauacro

d Lib. 28.

vel Mammae aquis ventitant sospitalibus, ut quisquam eorum
egressus tenuissimus se terserit linteis, solitis pressorijis vestes,
luce nitentes arbitrà, diligenter explorat, quæ una portantur
sufficientes ad iuuandos homines undecim &c. Quid autem

e Lib. 6. de L. L.
f Trinumm.

si vestiplicæ VESTISPICAE sint? quæ ut ait e Varro vestem
spicerent. Apud f Plautum sanè legitur,

Vestispica, unctor, auri custos, flabellifera, sandaligerule.
ubi Nonius Marcellus legit vestispici. In veteribus au-
tem monumentis VESTIFICOS legimus, & VESTIFICAS,
quos

quos non malè & his ad cenſebimus. Roſemunda verò
Alboini VESTIARIAM habuit, in cuius lectulo ſe Pero-
deo ſuppoſuit; ut ſcribit *¶* Diaconus. At veſtium co-
lores nonnullos recenſet *¶* Ovidius;

Quid de veſte loquar? non iam ſegmenta requires.

Nec qua his Tyria murice lana rubet.

Cum tot prodierint precio leuiore colores:

Quis furor eſt cenſus corpore ferre ſuos?

Aëris ecce color, tum cum ſine nubibus aër,

Nec tepidus pluuias concitat Auſter aquae.

Ecce tibi ſimilis, qui quondam Phrixon & Hellen

Diceris Inois eripiſſe dolis.

Hic undas imitatur, habet quoq; nomen ab undis.

Crediderim Nymphas hac ego veſte regi.

Ille crocum ſimulat, croceo velatur amictu.

Rofcida luciferos cum Dea iungit equos.

Hic Paphias myrtos: hic purpureos Amethyſtos:

Albentesue roſas: Threiciamue gruem.

Nec glandes Amarylli tua: nec Amygdala deſunt.

Et ſua velleribus nomina cera dedit.

Aliquot etiam enumerat Nonius, veluti Cymatilem aut
Marinum; Molochinum; Impluiatum; eos qui ſunt à
Calta & Croco, Cetrinū, Ferrugineū, Oſtrinum, Lute-
um, Violacium, Pullum, Anthracinum. At hæc huius
loci non ſunt. Et quia laudatas matronas lanam feciſſe
laudatum olim fuit, ideo Textrinum inſtruemus. *¶* Ca-
jus Iuriſcs. *¶* ancillarum & filiarum familias nomine, de pe-
culio actio datur, maxime ſi qua Sarcinatrix, aut TEXTRIX erit.

¶ Vlpianus: quare ſi lanam conduxerit, uſuarius expediendā
poterit etiam per uſuaris ancillas opus perficere. itemq; ſi ve-

*a apud Sen. li.
3. controu. 17.
ff.*

Lib. 14.

o L. 68. de leg. 3

*d L. 32. de dō.
int. vir. & ux.*

o Menachmeis

stimenta texenda redemeris &c. Porcius Latro; *ex omni
rupa donchylium trahitur, quod vestis cruentetur. infelices an-
cillarum greges laborant, ut ad altera tenui veste perspicua sis.*

Et hoc artificium ad eō ancillas decuit, ut ^b Ammianus
uniuersas unico textrini nomine comprehenderit. De
lana autem & lino quatenus in textrinum recipiuntur,
legendus omnino est ^c Vlpianus. LANIPENDIAR, quas
nominauit ^d Pomponius, inter LANIFICAS pensa particie-
bantur, quando ea munera sordere dominabus visa
sunt. ^e Plautus:

— *seruire n tibi*
Postulas viros? dare una opera pensum postules;
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.

QVASILLARIAE à Quasillo; seu calathodictæ sunt. Petro-
nius; *nec contenta mulier tam graui iniuria mea, conuocat om-
nes Quasillarias, familiæq; sordidissimam partem, ac me con-
spui iubet.* Romæ olim,

MVSA. QVASILL
VIX. ANN. XXX
CRATINVS LANIPEND

DE SVO

lib. 4. El. 7.

^f Propertius;

*Et grauiora rependit iniquis pensa Quasillis,
Garrula de facie si qua locuta mea est.*

g ad Latron.

h lib. 2. ep. sat.

ep. 2.

^d Hieronymus: *discat & lanam facere, tenere colum, po-
nere in gremio calathum, rotare fusam, stamina pollice ducere.
spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in fila lente-
scens. talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non qui-
bus vestita corpora nudentur.* ^b Idem; *dolet sibi pralarum iu-
uenum, non quidē comatum, non vestium sericarum, sed toro-*

sulum

salum & in sordibus delictatum, qui ipse sacculum signet, texturinum teneat, pensa distribuat, regat familiam, emat quidquid de publico, necessarium est dispensator & dominus, & praeveniens officia servulorum, quem omnes vocant famuli, & quidquid domina non dederit, illum clamitent subtraxisse. Et in his quidem D. Hieronymi, illa verba (non vestium sericarum) non videntur carere mendo, rectius enim legentur (non vestitu sericatum) ut sibi per omnia constet ἰσοκάλων. Hæc mulieres mancipia domi ad usum habuerunt ut diximus, nunc recenslebimus quæ foris ad ostentationem. ANCILLVLAS ex Aethiopia, ut loquitur Terentius, ne videlicet viris inuiderent Mauros & Aethiopes servulos. Imo & hos habuerunt. ^a Tibullus de sua Nemesis;

Illi sint comites fusci, quos India torret,

Solus & admotis inficit ignis equis.

Et verò quid venustatis in ominosa Aethiopis facie delitesceret, ego quidem non video, nisi dicamus sefellisse has nostras, quod vulgò Aethiopes, ut notat D. Hieronymus, vocarentur argentei. Inter ancillas conspiciæ fuerunt FLABELLIFERAE, quarum meminit Plautus. Flabellum autem domi Eunuchorum fuit, ut indicat nobis Eunuchum mentitus Chærea Terentianus, & Claudiani Eutropius: aliquando etiam mulierculæ alicuius, velut illius apud Martialem, quæ prasino flabello tenue ventilabat frigus æstuanti Zoilo, & hinc D. Hieronymus inter ancillarum officia enumerat flabellum tenere. VMBELLIFERAE etiam in hoc agmine, quod

Ipse tene dissenta suis umbracula virgis;

Ipse face in turba, qua venit illa, locum.

^a Eunuchus.

^b Tibullus, 2. lib. 3.

^c lib. 1. ep. scilicet ep. 16.

^d Trinumo.

^e Lib. 3. 40.

^f in epitapho.

^g Paula.

^h lib. 2. de arte amandi.

hortatur nimirum amatorem, ut ad captandam puellæ gratiam, seruilis etiam obeat ministeria. Et hoc est, quod insolens & contumeliosum in Atheniensibus notat ^{lib. 6. cap. 7.} Aelianus, quod inquilinorum puellas adigerent *σκιαδηφορεῖν ἐν ταῖς πομπαῖς*. SANDALIGERVLÆ & ipsæ cum aliis aliquot, baiulæ fuerunt Veneriæ huius pompæ. ^{Loco cit.} Ouidius; *Nec dubita teneri scammum producere lecto: Et tenero soleam deme, vel adde pedi.* Exquebantur hæc pueri ad pedes; & ancillæ quas tetigimus à SANDALIO. Expressit utrumque munus D. Iohannes Baptista, apud ^{cap. 3. Marc.} Matthæum & ceteros Euangelistas, ut notauit doctissimus MALDONATVS. Erant autem non raro aurea Sandalia hæc. Ne videlicet virides umbellæ, prasina & pauonina stabella unice præstringerent oculos, & pedum tegmina iacerent. Quin ^{lib. 9. cap. 35.} & *crepidarum obstragulis* (ut ait ^{lib. 27. cap. 1.} Plinius) *& totis focculis addebant margaritas*; quos & ipsos prælatos ab aliqua ancillarum non dubitauerim. Et huic lepido puellarum collegio adscripserim ego ancillam meretriculæ illius, & cuius manu aquila calceum corripuit lauantis dominæ, ut demitteret Memphi in gremium Psammetychi Regis, cum ille ius diceret. Imò & virum Consularem & Censorium, Imperique Curatorem L. Vitellium, qui ^{Aelianus li. 13. Var. histor. cap. 33.} *miri in adulando ingeny* (verba Suetonii sunt) *pro maximo munere à Messalina petijt, ut sibi pedes praberet ex calcandos: detractumq; focculum dextrum, inier togam, tunicasq; gestauit assidue, nonnumquam osculabundus.* O togatum mancipium! Præbant ex officio ^{f. Vitell. cap. 20.} ANTEAMBVLATRICES, subsequebantur PEDISSEQVÆ, & quas *δελάρια* vocat in

uniuersum ^a Lucianus. ^b Plautus;

^a Lexiphane.
^b Asinaria.

— illi rei stude,

Volts placere se se amica, volts mibi, volts pedissequa.

• Marcianus Capella; *Periergia* verò alijs comitata pedisse- ^c Lib. 2.
quis dotalibusq; mancipijs, curiose uniuersa perscrutans, atq;
interrogans sequebatur. idem auctor: *præcedit illic con-*
scendentem Musarum concinentium pompa, & prædictarum
comitum venerabilis multitudo. Pueri etiam ipsi non sine ^d Lib. 4.

comitibus & pedissequis prodibant. ^a Cornificius; *Gor-*
gia pedissequa puerorum, absconde pueros, defende, fac ut in-
tolumes ad aetate adolescentiam perducas. COMITEM INQUIT ^e L. 15. de in-
Vlpianus, accipere debemus eum, qui comitetur & sequatur; & ut ^{urr.}
Labeo ait, siue liberum siue seruum, siue masculum siue fœmi-
nam. Subdit autem: *inter comites utiq; & pedagogi erant.*

f Macrobius: *auerterant in se populum, in spectaculo gladi-*
torum Livia & Iulia, comitatus dissimilitudine. quippe cingen-
tibus Liviæ grauib; viris, hac iuuentutis; & quidem luxu-
riosa; grege circumsidebatur. Ille de hoc numero apud ^f lib. 2. cap. 5.

Appuleium; huius adhærebat lateri senex iam grauis annis. ^g Lib. 2.
qui ne primum me conspexit: est, inquit, Hercules hic Lucius:
& offert osculum. & statim incertum quidnam in aurem muli-
eris obgannit. In horum contubernio videntur fuisse

cincinnati, & calamistrati illi, quos D. ^b Hieronymus ^h ad Saluinã.
procul arcet à Christianæ virginis comitatu: non ambu-
let (inquit) iuxta te calamistratus Procurator, non Histrio
fractus in fœminam. ⁱ Martialis, ⁱ Lib. 5. 62.

Crispulus iste quis est, uxori semper adhæret

Qui Mariane tua & Crispulus iste quis est?

Nescio quid domina teneram qui garrit in aurem,

Es sellam cubito dexteriore premit?

Per cuius digitos currit leuis annulus omnes:

Crura gerit nullo qui violata pilo?

Nil mihi respondes? uxoris res agit, inquis,

Iste mea. —

a lib. 1. de arte Quæ sanè videtur Martialis ab ^a Quidio accepisse;

Tuta frequensq; via est per amici fallere nomen:

Tuta frequensq; licet sit via, crimen habet.

Inde Procurator nimium quoq; multa procurat,

Ut sibi mandatis plura videnda putet.

b Sat. 14. Huius comitatus portio apud parum pudicas mulieres fuerunt ^a SALVTIGER VLI pueri, ^b INTERNYNCII ministri, quorumque meminit ^c Iuuenalis;

— *conscia matri*

Virgo fuit, ceras nunc hac diè ante pusillas

Implet, & ad mæchum dat eisdem ferre cinadîs.

c de Dec Socr.

Ad hos respexit ^a Appuleius; hos ^b Græco nomine δαίμονες nominant, inter terricolæ cælicolæq; vectores hinc precum; inde donorum, qui uliro citroq; portant hinc petitiones, inde suppetias: ceu quidam utriusq; interpretes & salutigeri. Hu-

ius agminis sordes & quifquilix sint ^a MYLONES, ^b BASTER-

^c NARI, ^d CARRVCARI, ^e CISIARI, ^f LECTICARI, ^g RHEDARI, ^h IVN-

ⁱ CTORES, & alii nescio qui inter bestias & vehicula occu-

d Liv. lib. 34.

pati, quorum opera dominis & dominabus promiscuo usui erat. Muliones in urbe etiam fuisse, nemini dubium esse arbitror. vehabantur enim matronæ vehiculo

^a carpentario, quod à iunctis mulabus trahebatur. id quale esset, indicant nummi veteres signati nomine & imaginibus Iulix & Agrippinx Augustarum. At quia

e Fl. Vopiscus in Aureliano. Pollio in Claudio.

carpentum ab his, velut etiam à magistratibus usucæ-

ptum conijcio, inde factum est, ut matronæ ad Baster-

nas

nas sese recipent. D.ª Hieronymus; *precedit caveas Basternarum; ordo semiuirorum.* antiquus^b epigrammator graphus; *ad Enstochium.*
b Collect. Pii. a. i. edit. Lugd.

Aurea matronas claudit Basterna pudicas,

Qua radians patulum gestat utrimq; latus.

Hanc geminus portat duplici sub robore Burdo,

Pronebit & modico pendula septa gradu.

Duplex robur Amites Basternarum sunt, ut vocat^c Palladius. Asseres videlicet, seu perticæ aucupalibus similes, quarum Festus & idem^d Palladius meminerunt. Eadem penè quæ antiquus poeta habet & ^e Isidorus, Nec diuersa tradit^f Seruius ad illud;

— *Pilentis matres in mollibus*

Pilenta (inquit) sunt vehicula, sicuti nunc Basternas videmus. erant autem tunc Veneti coloris, non ut nunc sunt Russati, quibus nisi casta matrona uti non poterant. Burdonum

meminit & Vlpianus his verbis: item iumenta, vel lectica, vel sella, vel Burdones. Quos scimus & Carrucam dormitoriam portauisse, qua matronæ utebantur. Carrucæ, nomen debent^g CARRUCARII. D.^h Paulinus describens comitatum sanctæ Melaniæ, Neapoli Nolam proficiscentis: totâ huius sæculi pompâ, qua honorati & opulenti poterant circumflui Senatores prosequerantur. Carrucis nutantibus, phaleratis equis, auratis pilentis, & carpentis pluribus gemente Appia atq; fulgente. Et Carrucis quidem ad

luxus rationem utebantur deauratis. Abdias; deniq; Nicolaus quidam ex ciuium numero, exhibens carrucam deauratam, cum quatuor mulis candidis, totidemq; equis, obtulit beato Apostolo, dicens &c. Imò & aureis. Martialis,

Dd 4 Aurea

c lib. 7. Tit. 20

d Tit. 12.

e lib. 20. orig.

cap. 12.

f Lib. 8.

g L. 47. de Leg. 3.

h L. 14. de ass.

& arg. Leg.

i L. 14. locati.

k Epist. 10. 6.

Ascens.

l Lib. 3.

m Lib. 5. 109.

*Aurea quod fundi precio carruca paratur, quoniam dicitur
Quod pluris nulli est, quam domus empta tibi.*

Et hi aliquando dicti sunt **MVLIONES CARRVCARII**, ut apud Capitolinum in Maximino iuniore. Cesium vehiculi biroti genus fuit, ut & Carpentum, à quo Cisiarij. De Rheda^b Cicero: *cum hic insidiator, qui iter illud ad caedem faciendam apparasset, cum uxore veheretur in Rheda, penulatus, vulgi magno impedimento, ac muliebri & delicato ancillarum puerorumq; comitatu, fit obuiam Clodio ante fundum eius, hora ferè XI, aut non multò secus. Statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiore impetum, aduersi Rhedarium occidunt. Et quidem mulæ rhedariæ apud Varronem huc pertinent. Est autem animaduertendum, quod Cicero de puerorum tetigit delicato comitatu, id à^d Martiale explicari;*

^a L. 14. locati.
^b in Miloniana.

^c lib. 3. de R. R. cap. ult.
^d lib. 10. 13.

*Cum cathedralicis portet tibi Rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.*
CATHEDRALICII enim, pueri huiusmodi, à Cathedralis foeminarum dicti sunt. ^c Horatius;

^e lib. 1. Sat. ult.

— *Demetri, teq; Tigelli
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.*
^f Propertius,
*Supplex ille sedet, posita tu scribe cathedra
Quidlibet, has artes si pauet ille, tenes.*

^f lib. 4. el. 5.

^g Lib. 3.
*Phædrus,
Habebas quidam filiam turpissimam,
Idemq; insigni & pulcra facie filium.
His speculum in cathedra matris suppositum fuit &c.*

^h Lib. 5. 110.

^b Martialis:
*Inter fæmineas tota qui luce cathedras
Desidet —*

• Iuuenalis,

• Sat. 6.

— *famam contempserat olim,*

Cuius apud molles minima est iactura cathedras.

• lib. 3. ep. 16.

• Plinius iunior de Arria nostra; *dum hac dixit, exiit ca-*
thedram, aduersoq; parieti caput ingenti impetu impexit, &
corruit. De Lecticarijs hæc habet • Seneca; *quid refert*
quot habeat Lecticarios, quàm oneratas aures, quàm laxam
Sellam? • Iuuenalis,

• in Sap. nou
 cad. iniur.
 cap. 17.
 • Sat. 6.

Nec melior, silicem pedibus qua conterit atrum,

Quàm qua longorum vehitur ceruice Syrorum.

Vt spectet ludos conducit Ogulnia vestem,

Conducit Comites, Sellam, Ceruical, Amicas,

Nutricem, & flauam cui det mandata puellam.

Et sanè hæc ostentatio Romæ olim & viros adegit, ut
 conducerent greges AMICORVM; eo videlicet consilio
 ut diuitias & opulentiam iactarent. • Martialis:

• Lib. 2. 6A

Cinctum togatis post & ante Saufellum,

Quanta reduci Regulus solet turba,

Ad alta tonsuræ templa cum reum misit

Materne cernis? inuidere nobito.

Comitatus iste sit precor tuus numquam.

Hos illi Amicos & greges togatorum

Fusciculenus præstat & Fauentinus.

Imò ut ipsa iactantia se proderet magis, Kalendaria (ut
 ita dixerim) amicorum excogitata sunt, in quæ nomina
 illorum referrentur. • Seneca: *nescis quantum sit precium*
amicitiæ, si non intelligis multum ei daturum, cui dederis ami-
cum; rem non domibus tantum, sed sæculis raram, qua non ali-
cubi magis deest, quàm ubi creditur abundare. Quid? istos tu
Libros, quos vix Nomenclatorum complectitur aut memoria

• lib. 6. de Be.
 nef. cap. 33.

Ec

aut

Sat. 3.

aut manus, amicorum existimas esse? Non sunt isti amici, qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admisiones digeruntur. consuetudo ista vetus est Regibus, Regesq; simulantibus, populum amicorum describere. Nescio quid simile stomachatur Vmbrius apud^a Iuvenalem; ex nouitia tamen & nuper recepta lectione,

—omnia Romæ

Cum precio. quid das ut Cossum aliquando salutes?
 Vs te respiciat clauso Veiento labello?
 Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.

Plena domus Libris venalibus. —

At in aula Palatina erant Liberti, qui curam gererent amicorum Principis, olim legebantur Romæ epigrammata sepulchralia,

TI. CLAVDIVS. AVG.
 LIB. FORTVNATVS. A
 CVRA. AMICORVM

&

D M
 LIBERTORVM
 T. FLAVI. AVG. LIB
 VICTORIS
 A CVRA. AMICORVM

&

M. VLPIVS
 AVG. L
 A CVRA AMICORVM

At hæc frequenter dicis causa facta sunt. etenim in *Principum domo* (scribit^b Plinius) nomen tantum amicitia, inane scilicet irrisumq; remanebat, nam qua poterat esse inter eos
 amici-

amicitia, quorum sibi alij domini, alij serui videbantur? Ut-
 cunque sit, fuit hæc tam apud Principēs, quàm apud
 priuatos caritatis & beneuolentiæ plena compellatio.
 hinc illæ voces, ^a Drusi; *ecquando, propinqui amiciq̄, similes*
mei ciuem habebit Respublica? ^b Tiberii in codicillis, *com-*
potores & coepulones Pomponium Flaccum & L Pisonem,
iucundissimos & omnium horarum amicos profitentis. Tri-
 malcionis apud Petronium; *amici, nondum mihi suaue e-*
rat in Triclinium venire. & *amici, pauonis oua gallina iussi*
supponi. ^c Titi Cæsaris; *amici, diem perdidit.* ^d Socratis; *hic*
ille erat, amici, de Academia cupidinis cygnus. Ita conuiuij
 dominus apud ^e Lucam Euangelistam: *Φίλε προσείβη*
δι αιώπρον. ipse ^f CHRISTVS dominus discipulos allo-
 quens; *υμεις φίλοι μου εστε.* Idem valuit vox ^g *επαρη*. Rex
 apud ^g Matthæum: *επαρη, πως εισηλθες ωδλε, μη έχων ενδυμα-*
γάμα. IESVS apud ^h eundem; *επαρη, εφ' ο̄ παρει;* Socrates
 apud ⁱ Cassianū; *πρωσιθε επαρη, ειμι γαρ, επεχω δε.* unde
 forsan magnus ^k Eteriarches in aula Constantinopoli-
 tana. Ad rem. IUNCTORES iungebant. rhedam equis
 vel mulis, & meminit ^l Alfenus his verbis; & sibi videri
 eos demum usus sui causa. patrem familias habere, qui
 ad eius corpus tuendum, atque ipsius cultum præpositi
 destinatiq̄ue essent: quo in genere Iunctores, Cubicu-
 larij, Cocj, Ministratores atque alij. Et quamuis ^m CUIA-
 CIVS & ⁿ VICTORIVS Vinctores legant, non placet tamen
 à pandectarum Florentinorum lectione discedere, ad-
 stipulante præsertim ^o Cuiacio; Iungere enim hoc sensu
 probum verbum est. & inde Iuncturæ apud ^p Capitoli-
 num: data etiam vehicula cum mulabus ac mulioni-
 bus, cum Iuncturis argenteis, ut ita de conuiuio redi-

^a Vell. Pater-
cul. lib. 2.
^b Suet. Tibe.
cap. 42.

^c Sueton Tiro.
cap. 8.
^d Appuleius
de dogm. Plat.
e cap. 14.
^f Iohan. 15.

^g cap. 22.
^h cap. 26.
ⁱ collat. 13. ca.
^k apud Curo-
palat.
^l L. 203. de
Verb. sign.

^m ad dictū ca-
put Alfeni in
cōm. ex Bibl.
P. Pitoei.
ⁿ lib. 37. Var.
cap. 1.
^o qui retracta-
uit lib. 14. ob-
ser. cap. 3.
^p in L. Vero.

a L. 7. & 8 de
Inst. act. L.
5. § si vicarius
in fi. de tribu-
tur. act.

b Epist. 90.

c Epist. 114.

d Sat. 4.

rent. Ancillas præter has omnes, negociationi à do-
minabus fuisse præpositas a l. Cti. testantur. Restat
nunc urbani seruitii quam recenseamus, extrema co-
hors; illa scilicet, quæ nomen sortita fuit ab ædium
partibus, siue malumus membris. Aedes verò ipsæ eâ
laxitate fuerunt, ut non excluderent myriadas illas ser-
uorum, quas alibi explicuimus. Seneca certè capacia
b POPVLORVM tecta, domos instar VRBIVM, non semel in-
culcat. *c* Eiusdem hæc sunt: *ubi luxuriam latè felicitas fu-
dit, cultus primum corporum esse diligentior incidit. deinde
suppellectili laboratur. deinde in ipsas domos impenditur cura,
ut in LAXITATEM RVRI excurrant, ut parietes aduectis trans
maria marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut lacu-
naribus pavementorum respondeat nitior, &c.* *d* Iuuenalis eam-
dem expressit carmine;

*Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra;
Iugera quot vicina foro, quas emerit aedes?*

e L. penult. de
usu & habitu

f apud Gell. li.
12 cap. 10.

g Hannibal.

h meditatio-
nũ cap. 5.

Nec verò non respondebant hisce spatiis aulæ æmulæ
urbium, capaces populi & Cœnationes & Porticus, Ve-
stibula, Atria, Peristylia, Bibliothecæ, Pinacothecæ, Ba-
silicæ, & alia ad decorem maiestatis perfectæ, & publi-
corum operum magnificentiam comparata. In summa,
domorum eæ fuit amplitudo, ut domini (prout tempo-
ris conditio exigebat) quibusdam membris *e* uterentur,
quibusdam nõ. OSTIARIVS, quem Claustrituum appel-
lat Lanius, puerum ab Ianua *g* Cornelius Nepos, adi-
tum obsidebat, ut admitteret nimirum vel dimitteret
eos, qui dominum conueniebant. D. *h* Bernardus; *cum
enim CHRISTVS cordis ostium custodit, & est cordis ostiarius,*

ut per illum ingrediantur & egrediantur omnes familia cordis,
consequenter adsunt milia milium Angelorum, ad fores exte-
riorum sensuum excubantium: nec audet alienigena irrumpe-
re terribiles illas acies, propter Ostiarij reuerentiam, & Ange-
lorum custodiam. ^a Cicero: neminem à congressu meo neq; Ia-
nitor meus, neq; somnus absterruit. ^b Martialis,

^a pro Plancio.
^b Lib. 5, 23.

Illud adhuc grauius, quod te post mille labores

Paule negat lasso Ianitor esse domi.

EXCVBIAE, quas tangit D. Bernardus, Regum & Cæsa-
rum fuerunt. ^c Statius;

^c lib. 1. Theba.

Non impacatis Regum aduigilantia somnis

Pila, nec alterna ferri statione gementes

Excubia —

^d Cornelius Tacitus: coniuratis tamen metu proditionis pla-
citum, maturare eadem apud Baias, in villa Pisonis, cuius a-
mænitate captus Caesar crebrò ventitabat, balneasq; & epulas
inibat, omisissis excubijs & fortuna sua mole. ^e Rutilius Nu-
matianus,

^d lib. 15, anna.
^e Lib. 1.

Præbet equos, offert etiam carpenta Tribunus,

Ex commilitio carus & ipse mihi:

Officijs regerem cum regia tecta magister,

Armigerasq; pij Principis excubias.

Et hæ EXCVBIAE, & CVSTODES in vestibulis fuerunt, ^f Vir-
gilius Buten fidum ad limina custodem appellat. Idem

^f lib. 9. Aen.

^g poeta;

^g lib. 6. Aen.

Tisiphoneq; sedens, palla succincta cruenta,

Vestibulum insomnis seruat noctesq; diesq;

quem imitatus est ^h Silius;

^h Lib. 13.

Ante aulam atq; aditus, & inexorabile limen

Quanta cohors, omni stabulante per auia monstro,

Excubat? —

Ec 3 Vir-

a G. Aen.

a Virgilius;

—cernis CVSTODIA qualis

Vestibulo sedeat? —

b de mundo.

b Appuleius; ante fores viri fortes, stipatoresq; regalium laterum, tutela peruigili, CVSTODIAM per vices sortium sustinebant. erant inter eos diuisa officia. in comitatu Regio armigeri quidam, at extrinsecus singuli custodes locorum erant, & Ianitores & Atrienses. Et hinc Nautam Stationarium in scapha, CVSTODEM appellat Petronius. Fuit enim Scapha vestibulum naui. Hinc Diphilus apud Athenæum scriptum reliquit;

c Lib. 5.

Αὐλὰς θεράπευειν ἔστιν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ

ἢ Φυγὰς, ἢ πεινῶντος, ἢ μασηγίου.

d Lib. 3.

Ceterum Excubiarum Palatinarum imaginem nemo melius a Corippo expressit. Neque verò priuati non habuerunt & ipsi suas Excubias, ut inferius videbimus, & adnotauit ad Tacitum eruditissimus I. c LIPSIVS. Ad Ostiarium ut reuertamur, is fuit cathenatus. Columella: an putem fortunatius à cathenato repulsum Ianitorè, sæpè nocte sera foribus ingratè adiacere? Et hæc sunt Ostiarij impedimenta apud Afranium. b Suetonius: L. Votacilius Pilatus seruisse dicitur, atq; etiam Ostiarius veteri more in cathena fuisse. Quod autem idem auctor de Lenæo Grammatico scriptū reliquit: puerum adhuc cathenis subreptum, refugisse in patriā, nō est quod de Ostiario interpretemur. Scriptura enim (me coniectore) liquidò mendosa est, quam unius elementi detractione emendabimus, legendo; traditur autem puer adhuc Athenis subreptus, refugisse in patriam, perceptisq; liberalibus disciplinis, precium domino suo retulisse: verum ob ingenium & doctrinam gratis

e lib. 14 annal.
fin prafat.
Lib. 1.

g Festus in
Tintinnare.
h de clar. Rhe-
tor.

manu

manumissus. Notanda autem sunt Suetonii verba, *veteri more*. Quæ indicant non ita factum fuisse ætate Suetonij. Et sanè longo etiam post ipsum interuallo legimus apud ^a Corippum, cathenas à lanitore in Ianuam transf- ^{a Lib. 1.} latas fuisse;

*Et iam crebra manus veloci concita pulsu,
Limina quassabat ductis munita cathenis.
Ad strepitum custos, cura est cui claustra tueri,
Sic ait indignans —*

Ostiarium comes plerumque fuit canis. ^b Plautus; ^{b Mostellario}

— *Tranio age canem*

Istam à foribus face abducas —

• Suetonius de Vitellio Imp. latebras quærente : *confu-* ^{c cap. 16.}
git q̄ in cellulam lanitoris, religato pro foribus cane. ^{d lib. 3. de ira} ^{cap. 37.} *Seneca:*
iratum vidisti amicum tuum Ostiario Causidici alicuius aut di-
uitis, quod intrantem submouerat, & ipse pro illo iratus extre-
mo mancipio fuisti. irasceris ergò cathenario cani? & hic cum
multum latrauit obiecto cibo mansuescit. Et hic erat mutus,
vel potius vocalis custos, qui Excubitore dormiente vi-
gilaret. Ianitori enim vigilia indicta erat. ^{e Marcij,}
dominus noster: sicut homo, qui peregrè profectus, reliquit ^{lib. 3.}
domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusq̄ operis, &
Ianitori præcepit ut vigilet. Allusit ad hoc (ita liceat ap-
pellare) cynicum munus, parabola quæ extat diuitis
comessatoris apud D. ^f Lucam, ut rectè animaduertit ^{f cap. 16. n. 20}
& Petrus Chrysológus. Inquit enim; sed dicis diues; ego etsi ^{g Serm. 123.}
vinum negavi, aquam peto, quam communem cunctis animan-
tibus auctor ipse omnium prestitit & natura. puto diues, quod
& aquam pauperi tu negasti, cui ne ingrederetur Ianuam tu-
am, ne ad tuum puteum peruenires, canes quamplurimos obie-

cisti. Erant autem & qui pone Ianuam canem pi&um haberent, ut apud Petronium Trimalcio. At quid ad h&c pi&tores nostri? qui in Triclinio diuitis Lazarum delineant? potest ne quidquam ineptius aut cogitari aut fingi? scilicet Ianitores admisissent hominem sca- tentem ulceribus, dorso ipsi luituri quidquid oculos nauseabundi domini offendisset. Canes verò immanes illi Villatici & Venatici, num oblectabant cœnantem dominum? apage. Catelli quidem in delicijs triclinia- ribus habiti sunt, ut testatur mulier Chananæa apud

a cap. 15.

*b E. Vrsinuo
in append. ad
Ciaccon. de
Triclin.*

d Matthæum; & indicant sc&ptur& antiquorum; mar- morum: ceterum Molossos, & eius generis reliquos, nemo in conui&um, nisi amens aut rusticus recepisset. At quisquis pi&torum nostrorum penè omnium prauitatem corrigere voluerit, is profectò ocium desperauerit omninò: adeò ineruditi sunt, adeò cognitionem c&mmem antiquitatis turpiter abiecerunt. Ianitorum erat

*e Sacr. Serm. 5
in princ.*

ignem seruare, ut memini me alicubi apud *c* Aristidem obseruasse. Ignem videlicet Larum familiarium, qui in

d Lib. 1. Fast.

Atrio fuit non procul ab Ianua. *a* Ouidius,

*Omnia habet geminas hinc atq; hinc Ianua frontes,
E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.*

e Lib. 4.

Lar autem Genius Focorum fuit inquit *e* Arnobius, ide- oque Lares nigros vocauit *f* Prudentius; & in veteri de- nario gentis C&si&, Laribus Vulcanus superponitur.

*f Lib. 1. c&tra
Symm.
g Dionysius
Halicarnass.
lib. 4.*

g Seruius autem Tullius Laris familiaris filius creditus, quod eius mater conceperit in Foco: in cuius conce- ptus gratiam compitalia Laribus & Ludos idem insti- tuit. His venerationis gratia consueuerat ignis accen- di. *h* Capitolinus; *h* cum apud Lares sacrificaret, carbones

h Pertinace.

vina.

utiacissimi extincti sunt, cum inflammari soleant. Et hinc apud nos vernacula vox Focolare, quasi Focus Laris, quod & alij notauerunt. Hinc ^a Sedulius: *a lib. 1. carm.*

Hic laticem colit, ille Larem; sed iungere sacris

Non audent inimica suis, ne lite propinqua.

Aut rogas exiguas desiccet fortior undas.

Aut validis tenues moriantur fontibus ignes.

Et ex his quæ contextuimus, non malè diuinet quispiam, Samentum illum, cuius meminerunt ^b Plutarchus, *b Antioch.*
^c Horatius, & ^d Iuuenalis, Ianitorem aliquando in cathena fuisse. Horatius videtur asserere; *c lib. 1. Sat. 5.*
d Sat. 6.

Multa Cicerrus ad hec: donasset iamne cathenam

Ex voto Laribus querebat. Scriba quod esses.

Deterius nihilo domina ius esse.

Confirmat Petronius, qui Lares argenteos apud Trimalcionem, in ædícula inter ianuam & atrium videtur locare, in armario videlicet, ut infra explicabit nobis Plinius. Aliud Ostiarii ministerium tangit Petronius: *in aditu ipso stabat Ostiarius prasinatus, cerasino succinctus cingulo, atq. in lance argentea pisum purgabat.* vile nimirum & sordidum opus, quo & Venus ^e Psychen exercuit. *e Appul. lib. 6.*
Metam.

Plautus,

Anus hic recubare solet custos Ianitrix. *f in Curculiõe*

Petronius: *quamuis non minus sudoris habuimus, etiam postquam ad stabulum peruenimus. Anus enim ipsa inter diuersitatores diutius ingurgitata, ne ignem quidem admotum sensisset:* Inferius: *Anus præcipuè lippa, sordidissimo præcincta linteo, soleis ligneis imparibus imposita, canem ingentis magnitudinis cathena trahit, instigatq. in Eumolpum.* *g Pausanias et. g Lib. 5.*

Ff am

apud Sarrin
To. 2.

Annus 1464

6 Mattbai 26.

Marci 14.

Luce 22.

Iohann. 18.

6 cap. 12.

d' Plutarchus
de curiofit.

elib. 1. Satur-
nah. cap. 9.

3. 11. 10.

3. 11. 10.

f Suetonius

Aug. cap. 37.

am notat apud Homerum Ianitricēs cœli horas. A Cta Paphnutii martyris: *Beatus verò Paphnutius, cum per urbem ambularet, vidit ianuam cuiusdam ditissimi hominis patefactam. accessit igitur, & mulieri qua ianuam custodiebat, da inquit mihi filia paulum aqua ut bibam.* Ab hoc more sunt ancilla ostiaria in ⁶ Euangelio, & Rhode puella in ^c a Ctis Apostolorum, quæ pulsante ostium Petro processit ad audiendum. ^a Ianitores autem & Ostiarii, idē fores obseruabant, quia sordidum videbatur appenso ut olim marculo eas pulsare. Nos hac soluti religione, marculos recepimus, præclare nobiscum a Ctum censes, si ostiarium non alamus. Ianitori proximus fuit minister, qui a IANO dictus est. Iano enim, à quo Ianuæ, aras Græci ante focos statuebant, ^e Macrobio auctore. Latini videntur intus, & non uno in loco domus coluisse, ut qui apud ipsos omnibus Ianuis præfesset. Ideoque homines recensentur in antiquis monumentis a IANO PRIMO PALATINO. a IANO MEDIO. a IANO AB ATRIO. Scio futuros, qui hæc carpant, quod Iani ædificia grandia & peruia essent, non Signa; Fornices & Arcus publici, non Aræ priuatorum. Hoc utut verum sit, concedent tamen illi mihi, propè Atrium alicubi extitisse Ianos, quod perinde est ac si dicamus intra domesticos parietes. cum præsertim non omninò repugnet sub Iano signum Iani collocatum fuisse, cum ^f Augustus Pompeij statuam marmoreo Iano apposuerit. Hæc nos timidè & dubitanter asserimus, non ignari tractari à nobis plerumque crassissimas tenebras, quas si per-rumpere aliquando nitamur, luce aliqua crepera & dubia, nemo nobis paulò humanior vitio vortet. Sub-

sequun-

sequuntur ATRIENSES, post Vestibulum enim Atrium,
à quo & ATRIARI. Et huius proximitatis ratione anti-
quæ Glossæ illud à Iuuenalis, *esuriens migraret in atria Clio.* *a Sat. 7.*

De Ostiario, & custode Atriensi dictum interpretan-
tur. Horum fuit Atrium tueri. à Varro; si ab aede & tuen- *b li. 7. de L. L.*
do Aedituus est, cur ab Atrio & tuendo non Atritus sit: po-
tius, quàm Atriensis? c Seruius ad carmen Virgilianum; *c lib. 9. Aen.*

Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.

Aedituus (inquit) fuit, quod ut supra diximus in ingenti ho-
nore apud maiores fuit. illic enim & epulabantur, & Deos co-
lebant. Censuram etiam omnes illic seruabant. quod etiam Pla-
tus in *Asinaria*, qua inducit Sauriam seruum Ariensem in tota
familia plurimum posse. Et sanè operæ precium erit legisse
eiusdem fabulæ actus secundi ultimam scenam, nobi-
lem planè. Idem Grammaticus in *I. Aen.*

— vocemq; per ampla volutans

Atria —

*ibi inquit & pecunias habebant. unde qui honoratiores erant,
liminum custodes adhibebantur. ut*

— qui Dardanio Anchise

Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.

*ibi & culina erat, unde & atrium dictum est, quod atrum erat
ex fumo. hucusque Seruius: à Cicero: atq; ut in magna fa- *d s. Parad.*
milia sunt alij lautiores, ut sibi videntur serui, sed tamen serui,
ut Atrienses, alij inferiore loco ut Mediaflini, &c. idem: quid
enim censet, si L. Mummius aliquem istorum videret, Mates-
lionem Corinthium cupidissimè tractantem, utrum illum ci-
uem excellentem, an Atriensem seruum diligentem putaret?
idem à Cicero, exstructa mensa non conchylijs aut piscibus, *o in Pisonem.**

Sed multa carne subramida. Serui sordidati ministrant, nonnulli etiam senes: idem coquus idem Atriensis. omnia appositè ad ea, quæ tradit Seruius; ut & illa Euangelica de Atrio summi Sacerdotis, in quo ad ignem & prunas calefaciebat se Petrus. Imò & quæ habentur apud Lucam & Matthæum; cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet, mirificè illustrantur carmine Virgiliano,

Armiger antè fuit, fidusq; ad limina custos.

a cap. 11. 21.

b cap. 12. 29.

c lib. 9. den.

d lib. 6. cap. 3

e 4.

f lib. 8.

An verò Atrium lacunatum esset; vel sub diuo, implicita quæstio est. Vitruvius lacunaria non obscure in Atris collocat. Ovidius etiam;

Pumice multicauo, nec leuibus atria topis

Structa subit, molli tellus erat humida musco.

Summa lacunabant alterno murice concha.

g lib. 14.

f &;

— donec

Excipiunt fumula, perq; Atria marmore tecta

Ad dominum ducunt. —

h lib. 4. Floridor.

Appuleius: sed & Medici cum intrauerint ad agrum uti visant, nemo eorum quod Tabulina perputhra in adibus cernant, & lacunaria auro oblita &c. At lacunaria & tablina non propriè in Atrio, sed circa Atrium visebantur; in porticibus nimirum quæ impluuium cingebant. Atrium enim ὄποιον erat. Ovidius autem & Ausonius (ut etiam b vir eruditissimus notat) pro Aula usurpauerunt. De seruo Atriense hæc habet Phædrus;

b Casaubon

ad Suetoniu.

i lib. 2. Fabul.

Ex alticinctis unus Atriensibus,

Cui tunica ab humeris linteo Pelusio

Erat destricta, cirris dependentibus

ubi

ubi quærat aliquis quid sibi per cirros voluerit Phædrus. Puerum ille cirratum intelligit, ut loquitur Per
 sius; qualem nobis exhibent imagines Antinoi, quem *a lib. 4. histor. Eccl. cap. 8. ex*
 Imp. Hadriani Atriensem fuisse testatur apud *Versione Chri- stophor.*
 um Hegesippus.

in Achate gemma.

In huius icones non omninò conuenit illud *6 Martialis. 6 Libr 12. 122.*
 lis.

Ff 3

mol.

— mollesq; flagellent

— Colla comæ.

cum sint neq; promisso capillo neq; detonso, sed cirrato & leuiter diffuso, quæ comæ tenorē seruant omnes Antinoi imagines. Vt ex his & Phædri carmine liceat suspicari, Atrienses perpetuò cirratos fuisse, neque aluisse comam prolixam, vel attondisse eandem, sed longiusculam fuisse in usum cirrorum. Et hic quidem fuit cynædus ille de pædagogio aulico deus, cuius meminit ^a Tertullianus, dignus planè, quem Ganymedes confessu dignaretur, & reciperet in contubernium Zamolxis, è fugituo Pythagoræ apud barbaros ^b deus. Erat autem in Atrio ^c Tablinum, in quo seruabantur ^d codices rerum in magistratu gestarum: erant ^e Armaria, quæ imagines maiorum continerent. Quo respexit ^f Val. Maximus; *imaginem in cella Iouis Opt. Max. positam habet, qua quotiescumq; funus aliquod Corneliae genti celebrandum est, inde petitur, unig; illi instar Atrij Capitolium est.* In locum imaginum irreperunt exinde (ut conqueritur ^g Plinius) signa externorum artificum, æra & marmora, ut etiam notauit in Atrio Trimalcionis Petronius. Neque alius quàm Atriensis videtur fuisse, qui ab ATRIO CVRANDO, vel ATRI CVRANDI appellatur in antiquo elogio. Nisi dicamus fuisse recensitorem quædam officiosorum hominum, quorum cateruæ in Atrio disponebantur. Et quid ni Nomenclatorem, qui domino salutantium nomen insurraret? Bibliothecæ autem, quarum hic apta omninò statio est, adèò infederant omnes domos, ut in ipsas declamauerit ^h Seneca his verbis; *Studiorum quoq; quæ liberalissima impensa est,*

^a Apologet.
cap. 13.

^b Aeneas Gra-
æus in Theo-
phr.

^c Vitruv. lib. 6
cap. 4.

^d Plin. lib. 35.
cap. 2.

^e Iuuenalis
Sat. 8.
lib. 8. cap. 16.

^g Loco cit.

^h de Trāquill.
cap. 9.

est, tamdiu rationem habeo, quamdiu modum. quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum dominus vix tota vita sua Indices perlegit? Et: sicut plerūq; ignavis etiam servilium litterarum, libri non in studiorum instrumenta, sed cœnationum ornamenta sunt. De hominibus qui hæc tractabant quoniam nihil diximus supra, ad Pinacothecas transeamus, quæ & ipsæ ad insaniam usque receptæ priuatim sunt. ^{a lib. 5. cap. 7.} Vitruvius in ædium metatione ipsarum rationem non semel sibi habendam constituit: improbavitque ^{b lib. 35. ca. 2.} Plinius nimium studium, quod in illis instruendis & referendis passim ponebatur. Et quidem tabulas pictas videntur curasse Pictores, quos semel indicavisse sufficiet. Iam verò OFICINATOR A STATVIS, cuiusmodi legitur fuisse Eutyches nescio quis Augustorum Libertus; & Hermeros Ti. Claudii Cæsaris servus Theamidianus AB MARMORIBVS MAGISTER, faciunt ut credam, apud Cæsares saltem, non Pinacothecas tantum, sed & Agalmatothecas (ita liceat appellare) in deliciis fuisse. priuati enim his Atria refererant sua. Officinatorem à statuis, intelligo Fabrum statuarium, proxime ad vim vocis, quam & ^{c lib. 5. ca. ult.} Vitruvius, aliis intactam usurpavit. Explicat autem BERNARDIVS BALDVS, in perpetuo ad Vitruvium commentario. Interioris domus portio cubicula sunt, in quæ quod etiam moribus nostris, introire passim non licet, ^{d lib. 2. Saturnal. cap. 7.} ADMISSIONALES euocabimus. ^{e in Alexandro} Macrobius; dum ista nar- rantur, unus è famulatio, cui prouincia erat admittere volentes dominum conuenire, Euangelum adesse nunciat cum Dyfario. ^{e in Alexandro} Lampridius: cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset ei sapè confessus, iret & ad conuiuia eorum, a-

liquos etiam haberet quotidianos etiam non vocatos; saluta-
retur verò quasi unus de Senatoribus; patente velo, Admissi-
onalibus remotis. Seneca huc respexit; ignovit ab auctis tuis
victis. nam si non ignovisset, quibus imperasset? Sallustium &
Cocceium, & Duillios, & totam cohortem primam interio-
ris admissionis, ex adversariorum castris conscripsit: reatè, in-
terioris admissionis. erat enim non unica tantum admis-
sio. idem^b auctor: est proprium superbiae magno aestimare
introitum, ac tactum sui liminis, pro honore dare, ut ostio suo
propius aſideas, ut gradum prior intra domum ponas, in qua
deinceps multa sunt ostia, qua receptos quoque excludant. Nec
alios quam Admissionales innuit molestus ille nuga-
tor apud^c Horatium;

—haud mihi deero,

Muneribus seruos corrumpam. non hodie si

Exclusus fuerò, desistam. —

In aula apud Cæsares his præerat MAGISTER ADMISSIO-
NUM. Ammianus; summissis verbis fit Vrsicini mentio, ut
consilijs rei bellica præstantissimi, frustra que graui iniuria lace-
siti. & per Admissionum magistrum, qui mos est honoratior;
acciso eodem, ingresso consistorium offertur purpura. &c. hic
autem MAGISTER etiam dictus est sine ulla alia adiectione,
& hinc apud^e Cassiodorum legitur formula magi-
steriæ dignitatis: & apud Corippum infra videbimus.
Admissionales ipsi, ex officio admissionis aliter dice-
bantur. Suetonius; trepidum eum interdicta aula sub Ne-
rone, quarentem que quidnam ageret aut quo abiret, quidam
ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusse-
rat. Magistro ipsi, quem diximus, is videtur adsignatus
vicarius, quem proximùm Admissionum vocat

Ammia-

^a de clemētia
cap. 10. lib. 1.

^b lib. 6. de be-
nef. cap. 33.

^c lib. 1. Sat. 9.

^d Lib. 15.

^e lib. 6. Variar

ſſeſt. ſ. a. 14

• Ammianus, & adiutorem magistri *b* Cassiodorus. At *a* Lib. 22.
quia retulimus, Alexandrum Imperatorem salutari *b* Lib. 6. Sarrar.
consueuisse patente Velo; Velum (ut in hæc etiam in-
tima lectorem nostrum calamo ducamus) obtendeba-
tur foribus cubiculi Imperatorij, ut oculos arceret.

• Corippus;

c Lib. 3.

*Vt latus Princeps solium conscendit in altum,
Membræq; purpurea præcelsus veste locavit,
Legatos Anarum iussos intrare Magister,
Ante fores primus divina nunciat aula.
Orantes se se vestigia sacra videre
Clementis domini; quos voce & mente benignus
Imperat admitti. —*

idem;

*Verum ut contracto patuerunt intima Velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti,
Casareumq; caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Anar. —*

Ethoc *a* Paulo Diacono sacrum velamen est: *Italiam ei* *d* Lib. 10. do
per pragmaticum tribuens, sacri etiam velaminis dono confir- *gest. Rom.*
mauit. Ante Corippum Lampridius, de Elagabalo scri-
bens: qui subito militum strepitu exterritus, in angulum se
condit, obiectuq; Veli cubicularis, quod in introitu erat cubicu-
li, se texit. Videntur autem in Palatio frequentia fuisse
Vela. tum quia *e* Suetonius scribit, prætena fuisse fo- *e* Claudio cap.
ribus etiam solarii Vela, tum quia VELARIORVM præsi- *10.*
datum & præfecturam in domo Augustana fuisse li-
quidum est. Neapoli;

D . M

L. FLAVI. AVG.

Gg

LIB,

LIB. PRIMIGENI
 SUPRA. VELARIOS
 DE. DOMV. AVG &c.

Romæ;

TI. CL. THALLVS

PRAEPOSITVS, VELARIORVM

DOMVS. AVGVSTANAE & rel.

a Epist. cit.

Neque Romani tantum Principes conclauium fores Velis obtexerunt, sed & Barbari. *a* Sidonius de Theodorici Regis V Visigothorum stipatoribus: *circumsistit sellā comes armiger, pellitorū turba satellitum ne absit, admittitur, ne obstrepat, eliminatur, sicq̄. pro foribus immurmurat, exclusa Velis, inclusa cancellis.* Quod autem diximus hoc

b lib. 11. met. a.

*c lib. 1. de Sita
 D. Martini.*

*d Claudio cap.
 10.*

facilitatum fuisse, ut Velum visum arceret, ea quidem causa fuit, sed & alia propior & penè sola, ratio venerationis, quæ & in priuatorum ædibus (ut dicemus) pro suo modo fuit. Deorum sanè simulachra antiquitus obiecto Velo abdebantur. *b* Appuleius: *ac dum Velis candidibus reductis in diuersum, Dea venerabilem conspectum apprecamur.* *c* Sulpicius Seuerus; *quia esset hæc Gallorum rusticis consuetudo, simulachra Damonum, candido tecta velamine, misera per agros suos circumferre dementia.* Hoc autem à Diabolo fuit, qui Velum tabernaculi, & Velum templi ridiculè voluit æmulari, ut & alia huius generis sexcenta. A simulachris, Velamentorum obiectus transiit ad consistoria iudicum. *d* Constantius Imperator; *non sit venale iudicis Velum, non ingressus redempti, non infame licitationibus Secretarium, non visio ipsa Praesidis cum precio.* Ab his ad liminā Grammaticorum, in honorem secreti, an verò in tegumentum erroris, dubitat

D.

D. Augustinus, In summa quidquid abdendum fuit, ^{a lib. 1. cōfess.}
 Velo condebatur. & Martialis; ^{cap. 12.}

At meretrix abigit testem, Veloq; seraq;

extulitque Ausonius prouerbii loco,

Non occurfator, non garrulus, obuia cernens;

Valuis & Velo condita non adj.

*c Epiced. in
 Patrem.*

Quo forsan alludunt Vela in thalamo, quæ recenſet

Chryſologus: *ex quo ad deſponſandum ſuam Eccleſiam d extremo ſer-
 Chriſtus aduenit, thalamus ornatur Sponſa, & ornatur auro me. 22.
 fidei, argento ſapientia, virtutum gemmis, ſanctitatis Velis.*

Seruius: *idè autem etiam in domibus tendebantur aulea, e r. Aencid.
 ut imitatio tentoriorum fieret, ſub quibus bellantes ſemper ha-
 bitauere maiores. unde & in thalamis hoc fieri hodie conſpici-
 mus.* Apud nos retento Hebræorum more, velabatur

olim aditus templorum & interni & externi. *f D. Hie- ſin epitaph.
 ronymus; erat ergo ſollicitus ſi niteret Altare, ſi parietes Nepotiani.*

*abſq; fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi Ianitor ſemper in porta, ſi
 Vela ſemper in oſtijs.* Gregorius Turonenſis: *alia quoq; g de glor. con-
 vela, quæ vel parietibus vel oſtijs dependebant, ad primum feſſer. cap. 55.
 flammæ ſtatum exuſta ſunt.* Indicant hæc veteres è muſi-

uo piçturæ, quas nos in abſidibus Altarium Romæ nõ
 ſemel contemplantimus. Imò ſuperſunt etiam hodie i-
 bidem porticus templorum, veluti Alexii, Sabinæ, Au-
 guſtini in ſchola Græca, Coſmatis, & Chryſogoni, in
 quibus cernuntur annuli velares inſerti adhuc ferreis
 veſtibulis. Anaſtaſius Bibliothecarius non ſemel; *Vela
 de fundato, Vela de Chryſoclauro, Vela de quadrapulo, Corti-
 nam Alexandrinam, Vela alba hoſerica:* Et huius quidem
 loci forſan eſt inſcriptio, quæ viſitur Colonia Agrippi-
 næ;

LAVR. PIGNOR,
 CASSIVS
 VELARIVS
 FANI. S. GER. P
 COM. STIP. XXVIII. &c.

*a in not. ad
 martyrolog. 18
 Ianuar.
 b in Vita D.
 Gregorius apud
 Sur. T. 2.*

*c Cathemerin
 Hym. 10,*

d lib. 5. carmi.

Cathedræ Episcoporum & ipsæ velatæ fuerunt, ut no-
 tauit magnus ^a BARONIVS. Summi etiam Pontifices hæc
 videntur non reiecisse; cum ^b Iohannes Diaconus scri-
 bat, Hebræos mercatores numquam fuisse admissos ad
 colloctionem, seu obtutum summi Pontificis, sed ex-
 tra Velum longissimæ porticus, non quidem in scam-
 nis, sed in pavimento sedentes, suscepta precia nume-
 rasse. Sepulchris etiam nostrorum, Vela prætendi cō-
 sueuisse testatur abundè ^c Prudentius;

*Hinc maxima cura sepulchris
 Impenditur, hinc resolutos
 Honor ultimus accipit artus,
 Et funeris ambitus ornat.
 Candore nitentia claro
 Prætendere lintea mos est.*

^d Sedulius ludam incessens;

*— sed nil tibi gloria saue
 Traditor illa dabat, pedibus consistere nudis,
 Qui sensu pollutus eras, velut omne sepulcrum
 Exteriora gerens alba velamina forma,
 Sordibus interius, sædōq; cadauere plenum.*

*e Matthai 23.
 27.
 f Actor. 23.
 g Lib. 16.*

Hic autem candor videtur peruenisse ad nos ab Hebræ-
 orum consuetudine, apud quos sepulcra visebantur
 dealbata, & mirum est, nisi huc alluserit ^f Paulus, A-
 naniam vocando parietem dealbatum. Quod & apud
 Ethnicos videtur obtinuisse. ^g Ammianus: *suasitq; con-
 sarcii-*

*sarcinatis mendacijs, lesa maiestatis arcessere maritum inson-
sem, & fingere quod velamen purpureum à Diocletiani sepul-
chro furatus, quibusdam conscjs, occultabat.* ^a Alcimus A- ^{a lib. 3. cap. 10.}
uitus;

Ille quidem celsa, dudum qui stornit aula,

Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,

Auratoꝝ datur conditus membra sepulcro,

Et preciosa regunt elatum lintea marmor.

Transtulit autem & hunc ornatum ad sepulchra San-
ctorum Christiana pietas, pallis lincis & holosericis im-
positis, ut videre sæpè est apud Gregorium Turonen-
sem. Hæc de publicis Velis. Priuati & ipsi foribus suis
prætendebant. ^b Seneca: *nemo irrumpit, nemo cogitatio-* ^{b Epist. 30.}
nem meam impedit, qua hac ipsa fiducia procedit audacius.
non crepuit subinde ostium, non alleuatur Velum. ^c Ulpianus; ^{c L. 12. de sum.}
sicut prothyrum domus, si velamen est, inquit, instrumento ^{instr.}
domus continetur. Meminit autem idem I. Cs. Velorum,
quæ frigoris vel umbræ causa in domo essent; Velò-
rum ciliciorum, quæ ideò pararentur, ne ædificia ven-
to vel pluuia laborarent; Velorum quæ in hypæthris,
quæ circa columnas extenderentur; quibus addemus
& nos Vela & Aulæa tricliniaria, item Vela amphithe-
atralia, quæ per milites classarios (inquit ^d Lampridi-
us) duci mos fuit. Admissionalium vicem functi sunt
apud priuatos frequentius CUBICULARII. ^e Cicero: *iam* ^{e lib. 6. ad At.}
cetera Iurisdictio nec imperita & clemens, cum admirabili fa- ^{ep. 2.}
cilitate. aditus autem ad me minimè prouinciales, nihil per
cubicularium, ante lucem inambulabam domi, ut olim candi-
datus. Hi dominum tuebantur, quo fit ut ^f Alfenus cu- ^{f L. 203. de Ver-}
bicularios numeret inter eos, qui ad patrisfamilias cor- ^{bor. signif.}

a Declā. 328. pus tuendum præpositi destinatiq̄ue essent. *a* Quintilianus: *an verò parum iustas sciendi causas habebam aduersus cubicularium? dominum suum non defenderat, non seruauerat, nesciebat quis dominum suum occidisset.* Hac ex
b L. 6. 17. Ann. nal. causa *b* Tacitus excubias vocat: *sanè consilium occultuit, telum inter ignaros parauit. num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, eadem patraret, omnibus ne-*
c Suetō. cap. 4. *scijs?* Nec aliud *c* Cæsarem mouit, cum in prædones incidisset, ut ceteris comitum seruorumq̄ue dimissis, detineret Medicum, & cubicularios. scilicet illis carere poterat, his non poterat. In Palatio autem, Præpositum fuisse cubiculo, perhonestum munus fuit; ut de
d de legatice. Helicone præfecto cubiculo Caij Cæsaris testatur *d* Philo: Contigit hoc Calligono ut vidimus Valentiniani, & Parthenio Domitiani apud *e* Suetonium, qui & *e* Saturnium quendam recenset decurionem cubiculariorum. Erant enim non unus aut alter, qui apud Cæsares hoc munere fungerentur. *e* Capitolinus: *reliqui autem cubicularij Palatini (nam suos, statim ut Imperator factus est, filijs emancipatis dederat) diffugerunt.* confirmat antiquum epigramma;

M. LIVIVS. AVGVSTAE

L. AMARANTHVS

SVPRA. CVBVCLARIOS

hi Sur. To. 3. Hi verò gratiosi apud dominum, maximis quibusq̄ue muneribus præficiabantur. *b* Cassius enim cubicularius Alexandri Imperatoris, accersit Martinam virginē. Nescio quis; alius eiusdem ordinis, Manuel, Sabel & Ismael martyres inuitat ad sacrificandum, Iuliani Cæsaris nomine, *t* Maximus Almachij Præfecti urbi cubicu-

k Breviar. Rō. 14. Apr.

lari-

larius, Valeriani & Tiburtii supplicium exigit. Hinc Tyrii & Sidonii, quibus infensus erat Herodes, ^{a Actor. Apostolic. cap. 12.} Blaſto, qui erat super cubiculum Regis, deprecatore usi sunt. Eodem respexerunt Legati Hebræorum, ^{b Philo de Legat.} Heliconem Libertum præfectum cubiculo Caij Cæsaris, obsequio & muneribus conati sibi deuincire. Notatque Lampridius, Commodum omnia ex nutu cubiculariorum semper fecisse. Quod nemini mirum videri debet, cum Regium cubiculum ad rerum propè diuinarum venerationem accederet. ^{c Serm. 141.} Petrus Chryſologus: *quantum secretum cubiculi sit regalís, quali reuerentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipsa Principis requiescit potestas, quam nulli extraneo, immundo nemini, nulli infideli pateat illuc & permittatur accessus; quàm munda, quàm casta, quàm fidelia ibidem præstolentur obsequia, Imperialís aula manifestis docetur insignibus.* Cubicularii autem armigerorum operam aliquando impleuerunt. ^{d Lib. 27.} Ammianus; *post abruptum periculum, cui ad eò proximus fuit, ut galeam eius cubicularius ferens, auro lapillisq; distinctam, cum ipso regmine penitus introiret.* Quin & copiarum ductores fuerunt. ^{e in Vigilia.} Anastasius: *codem tempore misit Imperator Iustinianus Narsetem eunuchum, & cubicularium suum in Italiam &c.* Quo fit, ut minimè sit mirandum, apud Reges Anglorum, cubicularium, qui & camerarius dicebatur, æs regium adseruasse. Item apud Francos cubiculariis Regiis honorem aliquando maximum delatum fuisse. Et ab hac interiore custodia cubicularii nostri, ut dominorum facinorum conscii, in caput quandoque dominorum torquebantur, velut etiam alij promiscuè serui, ut ^{f Ealredus in Vita S. Eduardi. apud Suriun Tomo 1. g Massonius in Ludouico Balbo.} Appuleius & ^{h Lib. 10. met. i} Ammianus testantur. Habebat autem & ^{i Lib. 28.}

*a Domitiano
cap. 17.*

*b in Alexandro
Seneca.*

c cap. 7.

d cap. 2.

*e Anastasio
Bibliothec.*

*f lib. 2. de ar-
te am.*

*g lib. 4. de his
Fabius minor*

*multa. Declin.
1. & 2.*

cubiculam suos Lares. *a* Suetonius: *puer qui cura Larium cubiculi ex consuetudine assistens, interfuit cadi, hoc amplius narrabat &c.* Neque enim hæc de Laribus communibus accipio, sed de Larario ut vocat *b* Lampridius: *usus viuendi (inquit) eidem hic fuit, primum ut si facultas esset, id est si non cum uxore cubuisset, matutinis horis in Larario suo, in quo & diuos Principes, sed optimos & lectos, & animas sanctiores, in queis & Apollonium, & quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abraham & Orpheum, & huiusmodi Deos habebat.* Idem secundi Lararij meminit, & Lararij maioris: Quod autem apud *c* Suetonium de Augusto legimus; (*Thurinum cognominatum, satis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam eius arcam veterem, ferreâ ac penè iam exolescentibus literis, hoc nomine inscriptam; qua dono à me Principi data inter cubiculares colitur;*) hoc sanè ad cubicularios Lares referendum est. Nec alibi, quàm in hoc secreto Larario *L. d* Vitellius A. Imperatoris pater, imagines videtur coluisse aureas Narcissi & Pallantis Libertorum. Et quia sanctos & beatos viros dormire in Domino usurpat ecclesiastica loquendi consuetudo, unde cœmeteria, & decantata septem dormientium memoria; ideò *e* Leonem I sanctissimum Pontificem legimus, sepulchris Apostolorum custodes adhibuisse, qui dicuntur cubicularii, ex Clero Romano. Collegam cubiculario assignabimus illum, cuius meminit *f* Ouidius;

*Fac plebem (mihî crede) tuam: sit semper in illa
Ianitor, & thalami qui iacet ante fores.*

à quâ consuetudine narrat *g* Dionysius Halicarnassæus Tarquinium, clam Ianitoribus, qui ad cubiculi ianuâ dormi

dormiebant, stricto gladio cubiculum Lucretiæ ingressum fuisse. Et hi erant CUSTODES cubicularum. ^{a Sat. 5.} Iuvenalis,

Pone seram, cohibe, sed quis custodiet ipsos

Custodes? —

^{b lib. 9. meti} Appuleius: *Barbarus iste, cum necessariam protectionem pararet, pudicitiamq; caro coniugio conservare summa diligentia cuperet; seruulum suum Myrmecem, fidelitate præcipua cognitum, secretum commonet, suaq; domina CUSTODIAM omnem permittit.* Briseis apud ^{c Epist. 3. Hero.} Ouidium,

Sapè ego decepto volui custode reuerti,

Sed me qui timidam prenderet hostis erat.

^{d lib. 2. amor.} Ouidius ipse:

Quem pænes est dominam seruandi cura Bagoë.

^{El. 2.}

^{e El. 3.}

&

Heu mihi quod dominam, nec vir nec fœmina, seruas.

In hæc ædium intima conijciemus exoletos, imitatos fœminas pueros, in deliciis habitos, quos præterimus lubentes, ne turpi recensendo ministerio, honesti leætoris, qualem nobis contingere cupimus, modestiæ incommodemus. Neque verò huic nostræ cubuli collocationi aduersantur dicta CHRISTI domini Lucæ xi. Quod enim ibi paterfamilias lectum & cubiculum ianuæ videtur applicuisse, id extra ordinem fuit, & magno cum mysterio. *O quam dare vult* (exclamat ^{f Serm. 39.} Chrysologus) *qui se inquietari taliter, taliter patitur suscitari! O quam necessitatis esse sua, quod sua potestatis est, vult videri! O quam pulsanti iste gestiuit occurrere, qui sic secreti sui cubile ipsam collocavit ad ianuam!* DIAETARIIS seu ZAETARIIS diæta nomen imposuit. Diæta autem fuit vel cœnatio, vel cubiculum; vel cubuli & triclinii appendix.

Hh

Ab

a lib. 5. histor.
accl.

b apud Suv.
To. 1.

c lib. 2. ep. 17.
lib. 5. ep. 6.

Abdias : iam enim regnum paratum vobis, & ex coruscantibus gemmis Zetas instructas, plenas gaudij, plenas epulis, plenas delicijs, plenas deniq; vita perpetua & lumine aeterno, parvo tempore amisistis. D. ^b Sebastianus: quanto magis illarum vos debet pulchritudo inuitare domorum, ubi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex gemmis & margaritis habent, Zetas instructas? Meminit autē non semel Plinius iunior. Has, quia multæ erant in unica domo, discernebant appposito nomine numinis alicuius, vel alterius cuiuspiam rei. Exemplo sit celebris apud Lucillum Apollinis diæta, & illa altera eidem cognominis, cuius in veteri lapide adhuc extat mentio;

GESTATIO
CIRCINI. EXTERIOR
A DIAETA. APOLLINIS
AD. DIAETA. EANDEM
IN. CIRCIVITV. P. ∞. CC
LXXVII.

d Suetonius
Claudio ca. 10

e cap. 25.

Item in Palatio Hermæum, in quod recesserat ^d Claudius exclusus ab insidiatoribus Caij Cæsaris. In eodem Palatio fuit cœnatio nomine Iouis, cuius meminit in Pertinace Capitolinus. Mica Domitiani, & Timonion Antonij, indice non egent, cum per se nota sint satis. Verba etiam Dominica apud ^e Matthæum Evangelistam; εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τῆς κυρίου σου, intra in gaudium Domini tui; vix aliter Grammaticè, quàm de diæta, seu cœnaculo possunt intelligi, quod Dominus χαρὰν vel appellasset vel inscripsisset. Et verò hæc seu inscriptio seu appellatio, non dedecebat locum in quo (ut parcè dicam) gaudium & hilaritas debacchabantur. Ad hæc
verbum

verbum ἔσελθε, quod Latinè est intra, vel subi, eò nos ducit etiam inuitos, uti etiam sentit V. cl. IOH. GEORGIUS HERVVARTVS Serenissimi BAVARIAE DVCIS intimus Consiliarius, abstrusarum antiquitatum promus & condus. Vox quoque ipsa χαρὰ de epulis sumitur, ut animaduertit nobilissimus idem vir, in libro *Esther*; ἡ γον αὐτῶ ἡμέραν μετὰ χαρὰς καὶ εὐφροσύνης. Seruo autem id quod erat exuere cupienti, nihil fermè iucundius obtingere poterat, quàm cœnæ & conuictus dominici participem fieri. Et quidem ^b! Cti. recensuerunt speciem manumissionis per accubitum serui à domino inuitati, desumpto forsan more è Saturnalibus feriis, quibus libertate Decembri; ut ille ait, serui dominabantur, domini seruiebant. Quod autem verba CHRISTI Domini de conuiuio, & diætâ accipienda sint, confirmatur ex illis, quæ leguntur apud eundem *Matthæum*, καὶ τὸν ἀχρεῖον δὲ ἄλλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. tenebræ enim exteriores, ut animaduertit acutissimus MALDONATVS, opponuntur copioso tædarum, lampadarum, lychnorum lumini, quo cœnaculum illustrabatur. Neque non huc pertinent ὁ κλαυθμός, καὶ ὁ βρυθμός τῶν ὀδόντων. Exclusum enim & eiecctum, amictum sindone super nudo, ut ab Euangelio non abeamus; agentem sub dio in tenebris, & metuentem sibi, reputantemque ignominiam suam, ecquid aliud manebat quàm fletus & stridor dentium? Quæ si libero capiti contingebant, cur negemus eadem accidere potuisse infelici seruulo, quem vili tunica indutum, torqueret mala conscientia perperam factorum, & domini præceps ira, ad flagella & cruces properantis? Illa verò

a cap. 9.

b Caim in institutionum lib. 1. cap. 6.

cod. cap. 25.

eiusdem Matthæi; ἐπὶ πολλῶν σε κατασῆσω, videant eru-
 ditiores, an adaptari possint ad triclinium C. Pompeij
 Trimalcionis, in cuius prima parte, ut ait Petronius,
 Procurator rationes accipiebat. Diætarios legimus,
a *Vet. inscript.* tum Philodespotum illum ex Ηετμᾶο, cuius *a* memi-
 nimus, tum hospitem Sanctorum martyrem Castulum,
b *26. Mart.* qui Zætarius Palatii inscribitur in *b* martyrologio. Zæ-
 ta autem & Zætarius Diæta sunt & Diætarius ea forma-
 tione, qua *c* Zarrhytum pro Diarrhyto, pro Diabolo
c *Surita ad 1-* *d* Zabulum, pro Dianio Zanium & pronunciari & scri-
ziner. Anton. *d* Zabulum, pro Dianio Zanium & pronunciari & scri-
d *Lipsi. de pro-* *b* bi, alij obseruauerunt, Neque adeò mirum videri hoc
nunc. cap. 10. *Isidor. lib. 20.* *orig. cap. 9.* sinunt voces non pauca; Latinæ ortu & notione, in
 quibus efferendis nos D in Z vertimus, ex communi
 tum Italicarum dialectorum, tum *e* nationum ferè o-
e *Mitalerius* *ad Val. Max.* *e* nationum ferè o-
 mnium consensu. Nomen DEI ipsius apud Latinos
 sunt qui deriuent à voce Græca Ζεϋς, solerti profecò
 & valdè probanda coniectura. Lapidinæ seu Lautu-
 miæ in agro Vicetino sunt, indigenis & peregrinis ob
 nouitatem spectaculi celeberrimæ, in quibus naturæ
 & artis pugna maior sit an concordia, meritò ambigi-
 mus. Eas patria voce appellamus Costoza, antiquo
 nomine sensim & per licentiam, quam diximus, immu-
 tato; maioribus enim nostris procul dubio re & nomi-
 ne custodia fuit. Et hæc in gratiam hominum nostrò-
 rum diæta sint. Ad Diætarios porrò ut reuertamur, Di-
 ætis præfuit DIAETARCHVS. Romæ;

DIS. MANIBVS. DEXTRI
 CAESARIS. SERVO. DI
 AETARCHO. DOMVS
 AVG. TREBONIA. LAV
 DICE &c.

Quod

Quod verò habent glossaria. *Atriensis Διατάξις*, *Διατάξις*
τάξις, ex eo capite non improbamus, quod in Atrio
 ut diximus cœnabant veteres, & Diæta ut vidimus cœ-
 natio fuit & cœnaculum. Oblectamenta domus, Sil-
 uæ, Ambulationes, Viridaria, licet pensilia essent a
 liquando; in superficiario tamen habitationis solo, ut
 plurimum constituta erant: b Horatius;

a Fil. Seneca
 Ep. 122. Pater
 lib. 5. cœtron.
 b lib. 1. epist. 10

Nempe inter varias nutritur Silva columnas,
Laudaturq; domus, longos qua prospicit agros.

c Tibullus;

c lib. 3. El. 3.

Et nemora in domibus sacros imitantia lucos,
Auratq; traves, marmoreumq; solum.

d Iuuenalis;

d Sat. 4.

Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum veſtetur in umbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ades?

e Martialis:

e lib. 12. 50.

Daphnonas, Platanonas, ærias cyparissos;
Et non unius balnea solus habes.

f Plinius: *Iam quidam Hortorum nomine in ipsa urbe delicias,*
agros, villasq; possidenti & Iuuenalis, cum dixisset;

f lib. 19. cap. 4.

Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus

g Sat. 14.

subdit;

Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.

His peculiare homines è seruitio curam impendisse
 nemo negabit. Et Romæ olim profectò in musæo Car-
 pensis legebatur;

SEX. POMPEIO, SALVIO. SEX. POM. SER. A. PEN.
 DICE, CEDRI. ITEM, AB, HORT. CVLT. H. 5. E & C.

En seruum a' PÉNDICE CEDRI, & AB HORTORVM CVLTV-
 RA. Et hic sanè adnotanda est Pendicis vox, quæ à no-
 stris ciuitate donata, nescio an alibi apud auctores La-
 tinòs legatur. Hanc frequentem apud Poetas nostros,
 inepti profectò sunt, qui ab appendice deriuant. Ab
 horti cultura fuit genero Vandalorum Regis in
 Africa ^a Paulinus Nolanus Episcopus sanctissimus vir,
 qui seipsum pro redimendo viduæ filio, in seruitutem
 dedit. At in familia Cæsarum VILLICI seu PROCVRATO-
 RES HORTORVM fuerunt, tam urbanorum quàm subur-
 banorum, pro dignitate videlicet, ne dicam superbia,
 diuinæ domus;

^a Gregor. lib.
 3. Dial. cap. 1.

D M

FELICI. CAES. SER.
 VILLICO. HORTORVM
 MAIANORVM &c.

&:

GENIO
 COETI. HERODIAN
 FRAEGVSTATOR
 DIVI. AVGVSTI
 IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
 HORTIS. SALLVSTIANIS &c.

item;

LOCVM ADSIGNATVM. A. MOSEHO. PROC
 HORTORVM. MAIANORVM. ET. LAMIANOR

Respexit ad hoc hortense Cæsarum patrimonium iuni-
 or ^b Plinius; circumfertur sub nomine Cæsaris, tabula ingens
 rerum venalium; quod sit detestanda auaritia illius, qui tam
 multa concupiscebat, cum haberet superuacua tam multa, tunc
 exi-

^b Panegy.

exitialis erat apud Principem huic laxior domus, illi amœnior
 villa, nunc Princeps in hac eadem dominos querit, ipse indu-
 cit ipsos, illos magni aliquando Imperatoris hortos, illud num-
 quam nisi Caesaris suburbanum, licemur, emimus, implemus.
 Et de his demum illud maioris Senecæ iure dici pote-
 rat, *latiusq; nunc Villici, quàm Reges imperant.* a lib. 5. cõtrou.
 SYBVILLICVS huius ordinis fuit, ut indicat titulus antiquus,

HERMEROTI. VICARIO. SVO
 LVPERCVS. SVBVILLICVS
 HORTORVM. ANTONIANOR
 BENEMERENTI. FECIT

Hoc autem muneris tetigit fortè Seneca : *quo inquam b lib. 3. de be-
 se isti efferunt? ad ostium alicuius ostiarj, ad hortos alicuius ne-
 cf. cap. 28.*
 ORDINARIVM quidem habentis OFFICIVM. Viridiana seu
 viridaria instructa fuisse hominibus qui colerent & or-
 narent, probat sepulchralis inscriptio,

L. CORNELII. L. L. SASAE

MAGNII. VIRIDIARI

MONVMENTVM & rel.

AQVARI, præter illos publicos, etiam privati fuerunt,
 qui salientes curarent, pro familiarum quâ usu quâ vo-
 luptate. Aquæ sanè in eam copiam immissæ sunt in
 domos priuatas, ut Seneca Rhetor, in summis culmi-
 nibus ædium, nauigabilium piscinarum freta haberi, c lib. 5. cõtrou.
 alicubi testatus sit. Horti adhæc, Cubicula, Cænacula,
 Balnea, & corruptelæ denique omnes (ut conqueritur
 Frontinus) perpetuis salientibus instructæ fuerunt.
 Iulius Paulus: *domo cum omni iure suo, sicut instructa est, d lib. 3. Sent.
 legata, urbana familia, item Artifices & Vestiarij, & Zetarij III. 7.
 & Aquarij eidem domui seruientes legato cedunt.* De publi-

cis Aquarijs superius satis dictum est. Hoc unum erit
 appendiculæ loco, M. Cœlium Rufum cum Taberna-
 rijs & Aquarijs pugnasse, & quidem non cum hisce no-
 stris, sed cum illis qui ex familia publica erant. *a de aquaduct*
Frontinus; ac de vitis huiusmodi nec plura nec meliora dici pos-
sunt, quam à Calio Ruso dicta sunt in eâ concione, cui titulus
est de Aquis. Fuerunt & Aquarij Cæsariani, ut indicat
 antiquus titulus dedicationis, quem nos Romæ exscri-
 psimus;

NIMP. SANC. SAC. EPICETVS

AQVARIVS. AVG. N.

b Lib. 4. Aquariorum artes *b* Manilius recensuit;

Ille quoq; inflexa; fontem qui projicit urnâ,

Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes.

Cernere sub terris, undas inducere terris,

Ipsaq; conuersis aspergere fluctibus astra,

Littoribusq; nouis per luxum ludere ponto;

Et varios fabricare lacus, & flumina ficta:

Et peregrinantes domibus suspendere riuos;

Mille sub hoc habitant artes, quas temperat unda.

Neque verò lectori nostro iniucundum fore arbitra-
 mur, si ad leuandum tædium diuturnæ lectionis, ad a-
 moenos illum fonticulos deduxerimus, ut assideat tan-
 tilper, & parua interiecta morâ vegetior exurgat.

c Lib. 7. 49. *c* Martialis;

Fons domina, regina loci quo gaudet Hiantis,

Gloria conspicua delictumq; domus:

Cum tua tot niueis ornetur ripa ministris,

Et Ganymedæo luceat unda choro:

Quid facit Alcides sylua sacratu in ista? &c.

idem

idem alibi:

Lib. 7. 14.

*Quis puer hic nitidis adsistit Hiantidos undis,**Et fugit ad dominam Naida? numquid Hylas?**O bene quod sylua colitur Tyrinthius ista,**Et quod amatrices tam propè seruat aquas?**Securus licet hos fontes Argive ministros. &c.*

En ministros FONTANOS, annumerandos grègi non magis Aquariorum, quàm Pocillatorum turbæ. Turisconfuli autem nostri vasa hæc recensent salientibus aquis accommodata; plumbeum Castellum, Fistulas sub terra missas, Ahenum lateribus circumstructum, Fistulas fictiles, Epilomia, Canales, Automata, Cantharos, Personas, Crateres, Vasa ænea. Expressiones porro aquarum Silani vocabantur. Earumdem moduli aut ad unciarum, aut ad digitorum rationem instituti erant. unde fit, ut apud Paulum in epistola nescio cuius legamus, ὕδατ' τοῦ ῥέοντ' ἀκτύλον, aqua fluentis digitorum; appositè ad veterem inscriptionem Sueffanam, in qua ordo Decurionum Colonix Sueffæ, C. Titio cuidâ Chresimo permittit

En. archib. 2. s. 102. 4.

b L. penult. de seruit. rust. prad.

VT. AQVAE, DIGITVS

IN. DOMO. EIVS. FLVERET

Aquariorum priuatorum muñera ex eorumdem familia publica satis patebunt, TOPIARIJ hortos exornabant, uti & nunc faciunt. & id quidem Hedera, Myrto, Lauru, Buxo, Chamædaphne, Adiantho, Acantho, & eiusdem generis alijs: Plinius de cupresso loquens, *trahitur etiam in picturas opere historiali, venatus, classes, & imagines rerum tenui folio, breuiq; & virente superuestiens.* iunior Plinius; alibi ipsa buxus interuenit, in formas mille

c lib. 16. cap. 33

d lib. 5. ep. 6.

descripta, litteris interdum qua nomen domini dicunt, modo artificis. & post has Acanthus hinc inde lubricus & flexuosus, deinde plures figura pluraq; nomina. legebatur olim Neapoli,

LVCRIO AVG.

TOPIARIO. EX HORTIS & C.

a Festus.

b Adelpb. act.
7. Sc. 2.c Panegy.
Traiani.d L. 3. de off.
Praef. Sigil.
e Sat. 14.

INSULARII Insulas custodiebant: erant autem Insulae aedes grandiores, quae non iungebantur communibus parietibus cum domibus vicinis. quales Sex, Rufus & P. Victor olim Romae non paucas recensuerunt. Veteres autem domos vel portus vel insulas dixerunt, ut notant b Donatus & Festus. His videtur praefuisse nonnumquam PROCVRATOR. Petronius: cum Procurator Insulae Bargates, a cena excitatus, a duobus Lecticarijs in medicamentis perferretur. Tetigit haec c Plinius in Domitianum inuehens: ergo in vestigia sedesq; nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatores serui teruntur, aut fœda vastitate procumbunt. datur insuere pulcherrimas aedes, deterso situ auctas ac vigentes. magnam hoc tuum, non erga homines modò, sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera eodem, quo extructa sunt animo ab interitu vendicare. muta quidem illa & anima carentia, sentire tamen & latari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando ceperint esse domini non seruentis. Et quia in Horreis & Insulis preciosissimam plerumque partem fortunarum suarum homines opulenti reponebant; ideò serui custodes appositusunt, ut praeter d Pomponium I. C. tum indicauit, Iuuenalis,

— misera est magni custodia census.

Dispo-

*Dispositis prædines Amis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, astonitus pro
Electro, signisq̄ suis, Phrygiaq̄ columna,
Atq̄ ebore & lata testudine*

ubi antiquus interpres; per translationem, inquit, disciplinae Sparteolorum Roma, quorum cohortes in tutelam Urbis cum Amis & cum Aqua vigilias curare consueuerunt vicinis. ^a Paulus: erat autem familia publica circa portas & muros disposita, unde si opus esset euocabatur. fuerunt & priuata familia, qua incendia vel mercede vel gratia extinguerent. Neque verò frustra circa portus & muros disposita fuit familia publica, ut enim notat Donatus ad illa Terentij in ^b A delphis,

^a L. 1. de off. Praef. 912.

^b Loco cit.

— priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum. Varro docet semper lacum portis additum: scilicet ob usum iumentorum exeuntium & introeuntium: praeterea ut aduersum hostilem ignem portis de proximo subueniretur. idem ^c Paulus: sciendum est autem Praefectum vigillum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum cum Amis & dolabris. Ad quem locum legendus est magnus ^d CIRCIVS, cuius obseruationem possunt non nihil locupletare verba ^e Petri Chrysologi in Serm. cui lemma est de seruo vigili; *sini lumbi vestri praeinecti, & lucernae ardentes in manibus vestris. nil de vestitu, nil de calciamentis, nil de ipsius occursum apparatu serui vigilantes admomentur, sed tota in praecingendis lumbis mandatur cura. De priuatis nostris ^f Appuleius: nec secius Thrasileon, ex amussim capto noctis latrociniali momento, proreperit cauea: statimq̄, custodes, qui propè sompiti quiescebant, mox ad unum omnes, etiam ianitorem ipsum gladio conficit. & luuencus etiam;*

^c Tit. cit. L. 3.

^d lib. 13. obseruat. cap. 30.

^e Serm. 24.

^f lib. 4. met.

^g lib. 4. histor.

*Si sciret certum furis insistere tempus,
Quisq; domus custos vigilaret, & obuia ferret
Arma procul, ruptas ne quis penetraret in ades.*

*a Serm de du-
plici Tentat.
Specie.*

nec non & D. ^a Zeno: tu ad hac sine dubio respōdebis, omnia simul reposita, ac recondita claustris validissimis, & signaculis tuisissimis communiui. nulli quidquam tribui: quinimmò & ad custodienda ea vigilias addidi: meas curas impendi: sollicitudines tribui. Huc usque urbanum hunc gregem calamo lustrauimus; si non totum, summa saltem eius capita. Superest autem, ut & rusticam plebem in unum locum ante oculos philologi spectatoris cogamus. Qui conuenerunt spectatum, dent operam & æquo animo adsint. auferent enim secum Exodiarij nostri quidquid fastidij non ferendi, superbissima urbana mancipia, in hanc temporariam scenam inuexerunt.

Plin. 33. ca. 10.

a Popiscus.

Rustica familia non fuit illa quidem (quod ad im-
mensitatem attinet) urbanæ par; numerosa tamen &
ipsa, dignaque ob ministeriorum aptam inter se ratio-
nem, quæ à nobis seorsum recenseatur. Et sanè de nu-
mero testis nobis esse poterit Cæcilius is, qui testamen-
to suo apud Plinium edixit, *relinquere se iuga bouum tria
millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta millia.*
Quot enim hominum capita tot bobus, tot pecoribus
præposita fuisse arbitrabitur? diligenti sanè ratioci-
natori, illa quattuor millia seruorum, quæ ipse expres-
sit, vix huic summæ videantur sufficere. ^a Valerianus
Imperator aluit in villa priuata vaccarum duo millia,
ouium decem millia, caprarum quindecim millia, e-
quas mille: ad quas sanè copias quingenti serui rustici,
quos notat Vopiscus, pauci & infrequentes omninò
sunt.

sunt. Iam verò arationes illas & latifundia quæ provincias occupabant & maria (ut inquit Seneca) cingebant; num credimus vastitatem & inanitatem fuisse? minimè verò. Vnius Siciliae ergastula, bello servili, centum & amplius millia fugitiuorum effuderunt. ^a Probus ille præfectus Prætorio, qui per uniuersum orbem Romanum patrimonia sparsa possedit, eam multitudinem rusticorum mancipiorum possederit necesse est, ut illam pro dignitate rei, diuturna vix possit assequi cogitatio. Age Senecam aduocemus qui definiuit; *Unum putas videri ventrem, cui tot consulum regionumq; vina conduntur? aspice quot locus vertatur terra, quot millia colonorum arent, fodiant. unum putas videri ventrem, cui & in Sicilia & in Africa seritur?* ^b idem alibi. *Quamdiu nationibus implebimus magnarum urbium campos? quamdiu nobis populus metet & quamdiu unius mensa frumentum multa nauigia, & quidem non ex uno mari subuehent.* Huius familiaritatem recensio illa nobis expedient, quæ scripta sunt à ^c Vitruuio & ^d Columella, describentibus villæ positionem. Et quidem huius alterius topographiam sequi placet. Villa igitur erit aut urbana, aut rustica, aut fructuaria. rursus urbana aut hyberna erit aut æstiuæ. In hyberna paterfamilias per hyemem erat: in æstiuæ per æstatem. Huius membra erant, cubicula, cœnationes, balnearia, ambulationes, & reliqua ut in habitatione legitimè urbana; quibus non immorabimur, quoniam instruebantur ministerijs eò translatis, quousque dominus ibi permansisset. Atriensibus exempli causa, Balneatoribus, Fornacatoribus, Diætarijs, Ostiarijs, Fullonibus, Mediastrinis, Scoparijs, Suppellecticarijs,

^a Epist. 89.^b Ammianus lib. 27.^c epist. 114.^d Epist. 60.^e lib. 6. cap. 9.
^f lib. 1. cap. 6.

Tonforibus, & reliquis alijs ad domini usum, & delici-
a lib. 12. cap. 3. as. Atrienſi autem ruſtico illud iniungit Columella;
 ut ſuppelleſtilem exponat, ut curet ferramenta nitida-
 ri, & liberari rubigine, quod utique apud parcos & at-
 tentos patresfamilias obtinuiſſe arbitramur, qui nol-
 lent ſuperuacuum ſuppelleſticariorum miniſterium
b Paradox. 5. domi habere. Et hoc non rure modò, ſed etiam in urbe
 aliquando placuit, cum *b* Cicero Atrienſi comparet il-
 lum, qui Matellionem Corinthium cupidè tractabat.
 Villæ ruſticæ primas Columella aſſignat culinæ, quam
 in chorte cõſtituit Vitruuius. Nos de Piſtrino primum
 agemus, quod utique oportunum fuit. Præcipit autem
*c lib. 1. ca. pen-
ult.* *c* Palladius, *ut ſi aqua copia patiat, fuſuram balnearum ſu-
ſcipiant piſtrina, ut ibi formatis aquarijs molis, ſine animalium,
vel hominum labore, frumenta frangantur.* Quæ ſancè
 verba indicant, non ita recentem eſſe uſum aquaria-
 rum molarum, ut quidam arbitrantur. Alioqui viros &
 mulieres in piſtrinum coniectos fuiſſe perſpicuum eſt,
d cap. 17. ubi nimirũ non aderat aquæ viſ. D. *d* Lucas in Euang.
*e in caracte-
rib.* *δύο ἔσσονται ἀλήθουςαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ. μία παραληφθήσεται & c.*
 meminit etiam *e* Theophrastus. Et hæc quidem mulie-
 res. de viris diximus alibi: & patet ex ijs, quæ narrat
*f lib. 13. tangit
Cedrenus.* fauſtor hiftoriæ miſc. llæ, de piſtrino quod Imperator
 Theodorus Romæ ſuſtulit; mancipibus ſupplicio af-
 fectis. Culinæ adſcribemus mulieres, quæ *g* PVLMENTA-
*g L. queſitum
de fund. inſtr.
h Colum. li. 12.
cap. 9.
i L. 18. de fun-
do inſtr.
h Tit. 58.* RIA ruſticis coquunt, item *b* eos qui CIBVM familiæ con-
 ficiunt. his adſignabimus patinas & cacabos, ſine qui-
 bus coqui non poterat pulmentarium. Exprefſit au-
 tem *k* Cato quid veniret nomine pulmentarij, at parcè
 (ni fallor) & crudum tantum reſpiciens non coſum.
 Sunt

Sunt huius loci FOCARIAE, quarum meminerunt ^a Pōponius, ^b Vlpianus, & ^c Paulus. Focus enim fuit in coquinis. ^d Arnobius: *Et quid quaeso ut faciat praesidatum fororum Deus iste sortitus est? per humani generis coquinas currit, inspiciens & explorans quibus nam lignorum generibus ardor in foculis excitetur &c.* ^e Sunt qui focarias concubinas interpretentur; & profecto non malè. possumus siquidem ex ^f Varrone coniecturam confirmare, is enim de pastoritia concubina scribens: *sed eas (inquit) mulieres esse oportet firmas, non turpes, quae in opere ut in multis regionibus non cedant viris: ut in Illyrico passim videre licet, quod vel pascere pecus, vel ad FOCVM afferre ligna, ac cibum ^g coquere, vel ad casus instrumentum seruare possunt.* Et sanè FOCARII, quos vocat ^b Vlpianus, ad culinam pertinuerunt, cum eos ATRIARIIS adiungat. CELLARII vel CELLERARII à cella nominati, curabant aliquando ut essent saluæ rationes, inquit ⁱ Vlpianus, Ceterum ^k præbebant familiæ potionem, & cibum; eorumque diligentiam præceptionibus instruxerunt ^l M. Ambuius, Mænas Licinius, & C. Matius. Et hos ^m Varro PROMOS videtur appellare, ut & ⁿ Columella. Culinæ proximum statuemus ^o VALETVDINARIVM primò, tum ^p Cellas seruorum solutorum, quos in uniuersum OPERARIOS vocabimus, ut appellat & ^q Varro; AGRICOLAS nimirum, & qui OPVS ruri faciebant inquit Terentianus ^r Geta. Hic est /MEDIASTINI locus, ^s SARRITORIS seu ^t SARTORIS, ^u OCCATORIS, ^v RVNCATORIS, ^w MESSORIS, & aliorum huiusmodi, quos ^x OPERAS vocat Horatius, ut & rustici nostrates. Messores corbe insignes erant. ^y Ouidius;

^a L. 15. de sum. instr. ^b L. 12. eod. ^c lib. 3. Sent. tit. 7. ^d lib. 4. aduer. Gent. ^e Gul. Furner. ex L. 2. c. de don. int. vir. et uxor. ^f lib. 2. de R. R. cap. 10. ^g Turnebus li. 8. cap. 9. ^h L. 1. Nanta, Caup. Strabul. ⁱ L. 12. de sum. instr. ^k Colum. lib. 11. cap. 1. ^l Colum. lib. 12. cap. 4. ^m lib. 1. de R. R. cap. 16. ⁿ lib. 12. cap. 3. ^o Colum. lib. 11. cap. 1. lib. 12. cap. 3. ^p lib. 1. cap. 6. ^q lib. 1. de R. R. cap. 17. ^r Phor. adf. 2. Sc. 1. ^s Colum. lib. 1. cap. ult. ^t lib. 2. cap. 13. ^u Colum. Varro. lib. 1. cap. 29. ^v Plautus Caprius. ^w Colum. lib. 2. cap. 13.

O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verig. fuit messoris imago.

a Lib. 4. El. 2. Propertius,

Arma tuli quondam, & memini laudabar in illis:

Corbis ac imposito pondere messor eram.

b L. 24. de sum
instr.

COLONI ex hoc numero sunt, & recensuit ^b Iulius Paulus, à quibus videntur profluxisse coloni originarij, & adscriptitij glebales, quorum extat apud Iuris tum Pontificij tum Cæsarei conditores celeberrima mentio. D.

c lib. 10. de ce
nst. Dei cap. 1.

^c Augustinus: non sicut appellantur Coloni, qui conditionem debent genitrali solo, propter agriculturam sub dominio possessorum, sed sicut ait quidam Latini eloquij magnus auctor &c.

d lib. 2. in Eu
trop.

Adscriptitij sunt, glebæ quam incolunt adsignati, devoti aratris & rastris, ut loquitur ^a Claudianus. Et horum contubernales mulieres nos utique non vexabimus, diuellendo & aliò transferendo. Imò & inibimus

e L. 12. §. 16.
de fund. instr.

gratiam ab ipsis opinor, si ^e LANIFICAS & ^f LANIAS cohabitare permiserimus. Et in hunc fortè usum habiti sunt aliquando in fundo TEXTORES, & instituti Hystones inquit Varro. Et sanè curam vestis conditæ uni villicæ præscribit ^b Columella. & insuper ut præparatas & peccitas lanas habeat, ex quibus sibi, actoribus, & alijs in honore, seruilis vestis domi conficiatur. monet præterea ut ad telam accedat, ac si quid melius sciat doceat.

i lib. 6. metam,

Textrinum & Textricem ob oculos ponit ^e Ovidius;

Haud mora consistunt diversis partibus amba,

Et gracili geminas intendunt stamine telas.

Tela iugo iuncta est, stamen secernit arando:

Inseritur medium radijs subtermen acutis,

Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum

Per-

*Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum,
Percusso feriunt inserto pectine dentes.*

Vraq; festinat, cinctaq; ad pectora vestes,

Brachia docta mouent, studio fallente laborem.

de tetrino rustico hæc cecinit Sidonius;

Continuata dehinc videas, qua conditor ausus

Aemula Palladijs tetrina ducere templis.

Hac celsi quondam coniux veneranda Leonti

(Qua non ulla magis nurus umquam Pontia gaudet

Illustris pro sorte viri) celebrabitur ade.

Vel Syrias vacuasse colus, vel Serica fila

Per cannas torfisse leues, vel stamine fuluo

Pregnantis fusi mollitum nosse metallum.

*a in Burgo
Pont. Leont.*

Nunc pergamus ad Ergastulum cum Columella: Fuit autem domicilium FOSSORVM, qui compediti erant.

• Iuuenalis:

Ipse focis breuibus ponebat oluscula, qua nunc

Squalidus in magna fastidit compede Fossor.

b Sat. 11.

• idem alibi;

Quid suadet iuueni latus stridore catena,

Quem mirè afficiunt inscripta Ergastula, carcer

Rusticus? —

c Sat. 141

• Seneca pater: arata quondam populis rura, singulorū nunc

Ergastulorum sunt, latiusq; nunc villici, quàm Reges impe-

rant. Ergastulorum esse rura dixit Seneca ea ratione,

qua Plinius scripsit, coli rura Ergastulis pessimum est; id

est mancipijs Ergastulorum. At quindecim vincti Er-

gastulum constituebant, si Appuleio credimus. His

præerat ERGASTVLVS ut appellatus Nonius, quem ERGA-

STVLARIVM vocat Columella. Eunus sanè dux ille no-

alib. s. cōtron.

elib. 18. cap. 6.

f Apologia (ut

vocat) prima.

g in Ergastulū

h lib. 1. cap. 8.

lis fugitiuorum in Sicilia, Ergastulatus seruus fuit, teste
a Lib. 14. in fi. Ammiano; licet *b Lib. 3. cap. 19* Florus videatur dissentire. Horum
c lib. 3. carm. opus erat fodere, unde dicti sunt FOSSORES. Ideoque in-
Ode 18. uisam terram Fossori canit Horatius; ubi Porphyrio.
d Sur. To. 3. Huiusmodi Eutyches, Victorinus, & Maro martyres,
 Nerei & Achillei (ni fallor) conserui, quos Aurelianus
 à Nerua Cæsare sibi donatos, tamquam seruos suos per
 sua prædia diuisit, *in suis q. eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad vesperam.* Cantabrum porro, ut olim do-
e aduersar. lib cuit vir magni nominis HADR. TURNEBUS, furfur est A-
15. cap. 16. picio & Cœlio. Et quidem Apicius lib. VII. cap. I. & VII.
f lib. 2. cap. 19. cantabri meminit: at nullibi quid illud rei esset (quod
 ego quidem animaduertim) explicauit. Cælius Au-
 relianus de acutis morbis ad Hippocratem de pleuri-
 ticis iuuandis; *utendum* (inquit) *etiam hordeo vel orobo*
in aceto miti & calefacto, & celeriter succello incluso, tunc ap-
posito: siue cantabro, eodem liquore feruesfacto &c. Apud
 quem notandum est, quod ubi in Hippocrate lib. II. de
 victu in morbis acutis non longè à principio, furfur
 est, in translatione apud Aurelianus ad eundem Hip-
 pocratis locum, est cantabrum. Idem auctor meminit
 cantabri etiam galibi. Accedunt Turnebo medici om-
 nes, Barbari præsertim, apud quos nihil est tritius.
g Lib. de acu- Galenus ipse in Dynamidijs, & Vegetius in veterinaria,
tiis morb. cap. succi cantabri mentionem faciunt, cremorem furfuris
3. & 8. & 17. intelligentes, qui ut differebat PHILIPPVS MENZELIVS
 medicus Ingolstadiensis, cuius eruditioni hanc disqui-
 sitionem uniuersam debet philologus lector, ita expri-
 mi solet; In pugillos aliquot furfuris, seu cantabri in-
 funditur aqua. post horas aliquot refusa superflua a-
 qua,

qua; furfures exprimuntur: furfuris succus albidus seu cremor sic est usus. In furfure enim, præsertim triticeo aut farreo, multum est farinæ, vel farinacæ materiæ, quæ partim maceratione illa, partim expressione, cremorem conficit. Confirmantur hæc ex catholico F. Iohannis de Balbis, edito Augustæ anno MCDLXIX. in quo disertè legitur, *cantabrum purgamentum est frumenti vel farina, vel cibus caninus, quo canes pascuntur.* Itaque cantabrum ad vesperam edere, non erit herba cantabrica vesci, ut opinatus est SURIUS, sed furfuraceo in hoc pane, & canino more tractari nedum seruili. Vocis verò originationo duplex affertur; altera à furfuraceo & contemptibili pane, captiuus & seruilibus dato cantabris, ex odio maiore gentis, quæ duritie sua tot annos Romanos exercitus fatigarit; altera ab elementaria subtractione, quod videlicet cantabrum dictum sit quasi canabrum, à caninis pultibus, quæ ferè fiunt è furfuribus, & frumenti varijs purgamentis. Hæc omnia quæ nos in epitomen redeigimus disertè & copiosè dominus MENZELIUS, in gratiam M. VELSERI cl. viri, cuius laudes supra omnem laudationem sunt. Ego verò (si lucernam licet mero meridie accendere) addo illa Iuena. *a Sat. 5.*

lis, — cum possis honestius illic

Et tremere, & sordes farris mordere canini?

Cantabrum designare, ut etiam censuit antiquus glossator, qui adiecit, panem sordidum, canum esse. Nec aliud sibi voluit Phædrus;

b lib. 4. fabular.

Canes legatos olim misere ad Ionem,

Melioris vitæ tempus oratum suæ,

Vti sese abriperet hominum contumelijs,

a cap. 49.

Furfuribus sibi consparsum, quod panem darent. &c.
 Nec aliò forsan respexit Suetonius Nerone; panem quidem sordidum oblatum aspernatus est. Imò & quo ad etymon, videndum est, an huic pani dederit nomen can-

taber,

taber, cuius hoc elogium expressit Silius Italicus;

a Lib. 3.

Cantaber ante omnes hyemisq̄, astusq̄, famisq̄

Inuictus, palmamq̄, ex omni ferre labore.

Nimirum bellicosum & asperum populum, non alia videtur decuisse panis ratio, quàm expedita hæc & paruo parabilis. Fossoris imago cernitur in antiqua ærea icuncula, cuius hoc exemplar est.

Caput

Caput cetera glabrum, nisi qua à vertice in occiput, capilli in geminum nodum constrikti, dependere videntur, in memoriam reuocat illa D. Cypriani ad martyres in metallo constitutos: *semitonſi capitis capillus horreſcit, ſed cum ſit caput viri Chriſtus, qualecumq; illud caput deceat neceſſe eſt, quod ob Domini nomen inſigne eſt.* Iam verò

a *Epist. 77. i. iē Artemidor. onirocr. cap 22 lib. 1.*

b *Colum. lib. 11 cap. 1.*

c *Cato Tit. 59. Interpres D. Matthai cap. 24. 18.*

d *Catullus.*

e *Appuleius.*

f *Petronius &*

Aeneas in

Tactic.

g *Capitulus.*

b cuculli sagati forma quæ hic cernitur, habitum indicat operariorum rusticorum, qui alioqui, tunica induebantur. Et hi quidem semirasi fuerunt, velut etiam *d* uſtores, & *e* piſtrinarij. At *f* fugitiui omninò rasi. Et quia reditus agrorum non rarò lapidicinis, cretifodinis, arenarijs, auri, argenti, sulphuris venis constabat, ideò adhibebantur huic operæ homines vinciti, qui cæderent, foderent, eruerent. *g* Plautus;

Abducite istum actutum ad Hyppolitem fabrum:

Iubete huic crassas compedes impingier.

Inde extra portam ad meum Libertum Cordalum

In lapidicinas facite deductus fiet.

h *Lib. 6.*

Et quidem *b* Athenæus narrat, Niciam Nicerati mille seruos locasse ad fodinas argentarias. Cæsares certè, ad quos veſtigalia, & portoria lapidicinarum; pertinebant, constituerant peculiare ministros, qui hæc procurarent. Ideò in elogijs sepulcralibus leguntur, M. VLPIVS. MARTIALIS. AVG. LIB. A MARMORIBVS & T. FLAVIVS. FELIX. SVCCESVVS AVG LIB. TABVLARIVS MARMORVM LVNENSIVM. ITEM, HYMENAËVS CAES. N. SER. THAMYRIANVS A LAPIDICINIS CARYSTIIS. Et quidem metalla habitacula piorum erant. Clemens enim Pontifex & martyr Chersonam deportatus, duo millia Christianorum & amplius (ut in eiusdem *k* aſis legitur) ibi reperit, damna-

i *toto tit. de pu blicā & Secti.*

k *Breuiar. Rō.*

mna-

mnatorum ad secanda marmora. Et hæc fuit familiaris & frequens nostrorum damnatio; in metallum videlicet, quæ & libertatem ^a adimebat: cuius non semel ^a Quæ martyrum meminerunt. Huius pœnæ appendix fuit ferri candentis inustio, vel in ^b pede, vel in ^c facie, vel in alia parte corporis. At quoniam plerumque Ergastulorum domini liberos & seruos promiscuè supprimebant, ideò consueuerunt Principes Ergastula recognoscere, ut fecit ^d Augustus, repurgare ut ^e Tiberius, tollere ut ^f Hadrianus. Horum, qui in ergastulis vel detinebantur vel supprimebantur, solemnibus & legitima nota fuit inscriptio, illa quæ in fronte per inustionem imprimebatur. ^g Scribonius Largus Scriboniæ gentis Libertus; Claudianorum temporum scriptor hoc prodit, verbis tamen corruptissimis, quæ nos emendare conabimur. *Quatenus (inquit) acrium, & exulcerantium medicamentorum habita est mentio, ponemus qua stigmata tolluntur indignis & in multis. hac calamitas ex transuerso accidit, ut dispensatori Sabini Calui naufragio in ergastulo deprehenso, quem Tryphon multis delusum, & ne casu quidem litteras confusas ullo medicamento habentem liberavit. Stigmata hæc & quæ Tryphonis alicuius manus requirant. Tentemus igitur, & legamus: quatenus acrium & exulcerantium medicamentorum habita est mentio, ponemus quo stigmata tolluntur indignis. etenim multis hac calamitas ex transuerso accidit, ut dispensatori Sabini Caluisi naufrago in ergastulo deprehenso, quem Tryphon à multis delusum, & ne casu quidem litteras confusas ullo medicamento habentem, liberavit. Dicit autem calamitatem ex transuerso accidere, ut multò ante ^b Cicero; sed in te intuens Brute doleo,* ^b in Bruto.

^a L. 7. de pœnis. L. 17. 28.

^{36.} eod.

^b martyr.

^{Rõ.} 5. Marti.

^c L. 2. c. Th.

^{de pœnis.}

^d Suetõ. ca. 32

^e cap. 8.

^e Spartianus.

^g Tit. 231.

cuius in adolescentiam, per medias laudes quasi Quadrigis vehementem, transversa incurrit misera fortuna Reipublica. Ita auctor ad Herennium; deinde ubi visum est ut in alueum descenderet, ecce tibi iste de transverso, heus, inquit, adolescens, pueri tui modò me pulsarunt, satisfacias oportet. Ita Petronius: quod non expectas ex transverso fit. Quod autem Scribonius auxilio esse velit illis tantum, quibus per iniuriam inusta fuisset frons, id verò summam rationem habet, Inscripti enim ob fugam, ob peruersitatem ingenij contumacis, ob noxam, digni utique videbantur illa oris contumelia. Sabini autem Caluissij ^b Tacitus & ^c Seneca meminerunt. Hunc ritum inspiciens ^d Iuuenalis cecinit;

Quem mirè afficiunt inscripta ergastula——

Petronius etiam, siue apud Petronium Triphæna decepta specie stigmatum atramentariorum, *sciscitari submissus cœpit, quod ergastulum interceptisset errantes.* Lepidium autem, allium, cantharides Alexandrinæ, sulphur viuum, & alia quædam è Scribonio adhibebantur inducendis cauteriorum signis in fronte extantibus. in quo artificio Cynnamus quidam, ille ne tonsor an alius quispiam incertum est, videtur excelsisse. ^e Martialis;

*At si quid nostræ tibi bilis inusserit ardor
Viuet & hærebit, totoq; legetur in orbe.*

Stigmata nec vasa delebit Cynnamus arte:

f L. 35. de fundo instr. L. 16. de usufr. Cretam effossam tractabant ^f FIGVLI, è corpore seruorum; in usum videlicet fundi vasa parantes, quibus exportarentur fructus, velut amphoras, & dolia, & in villæ ædificationem tegulas; mercis etiam gratia, ut vasa

vasa venirent. Figlinas autem in agro quomodo exerceri oporteret, Hostilij Siferne pater & filius libris editis monstrauerunt ut testatur ^a Varro; qui etiam ^b affirmat, se in Gallia transalpina, intus ad Rhenum, regiones aliquot accessisse, ubi agros stercorearunt candida fossicia creta, Huius loci fornax est, cuius ^c Cato meminuit, & seruus FORNACARIUS, quem nominat ^d Vlpianus. Ergastulo succedunt pecudum stabula, Bubilia, Ouilia, Caprilia, Equilia; quæ omnia Columella in unum coëgit, licet Vitruuius alio ordine collocauerit. Bubilia instruuntur homine ^e ARATORE siue IUGARIO. Et illum quidem vetuit Imperator ^f Constantinus pignoris causa de possessionibus abstrahi, ne tributorum illatio retardaretur. Iugarij meminit Columella, qui & eiusdem operam recenset. Non alius ad his ^g BVBVLCVS seu BVBSEQVA, quorum munera apud rei rusticæ scriptores late extant. Bulbulci imago extat apud ^h Ouidiū, *Sapè manu stimulos rigida portabat, ut illum iurasses fessos modò disiunxisse iuuenos.* Ouilium mancipia inuenimus ⁱ TONSORES ouium, & OUILIONÈS seu OUILTONÈS, ut appellat I. Cs. Hi oues ^m curabant, ut & ⁿ CAPRARIJ caprilia, ^o VIRVICARIJ veruecès, ^p EQVISIONÈS armentaria equilia, quos equorum ^q MARGISTROS appellauit Appuleius. AGASONES Græcis sunt ^r πποκόμοι, seu ^s CUSTODES equorum, qui & ^t SEQVITI & ^u GREGARIJ, cum equorum grex dicatur ^v Equitium. Ad stipulatur ^x Festus, licet usurpet ^y latius Acron ad illud ^z Horatianum,

— si patinam pede lapsus frangat Agaso.
 Agaso proprie dicitur seruus, qui iumenta curat. hic autem Sa-

^a lib. 1. de rer.

cap. 2.

^b cap. 7.^c Tit. 38.^d L. 27. ad L.

Aquil.

^e Columel. lib.

1. cap. 6.

^f L. 1. c. Th.

de pignor.

^g L. 38. de fun.

instr. Cato rit.

^h s. Colum. li. 2.ⁱ cap. 2. & 3.^j lib. 14. met.^k Varro de re

r. lib. 2. cap. 2.

^l Virgil Ec. 10.^m L. 25. de fun.

instr.

ⁿ L. 68. de

Leg. 3.

^o Colum lib 3.

cap. 10. li. 7. c. 6

^p Papianus

Tit. 4.

^q Appul. 7.

Meram.

^r lib. 8. met.^s Lucianus in

Gallo.

^t Epitome an-

tiqua Iur. ciu.

^u Appul. eod.

lib. 7.

^v Epitome cit.^x in agasones.^y lib. 2. Sat. 8.^z

tyricè *escarum ministrum* Agasonem appellavit, quem vulgò dicunt infertorem. Cum Festo tamen stat Seruius ad illa
 a 3. Georg. a Virgilij,

Impendunt curas denso distendere pingui,
 b 12. Aen. b &

Circumstant properi auriga, manibusq; laceffunt.
 ubi aurigas improprie pro agasonibus dici notat. & eorumdem fraudes recenset. Quamquam & equos iumentorum nomine venire non est usquequaque novum, SUPERIVMENTARII mentionem facit Suetonius, seu apud Suetonium Claudius Cæsar, qui & conqueritur huiusmodi sibi pædagogum obtigisse, concinne sanè ad sententiam Aristidis, cuius verba iam exscriptimus. Ab asinis dicti sunt serui ASINARIJ, vel quod agerent, vel quod curarent. & meminerunt Cato & Varro. Seruius in I Georg.

d Tit. 11.
 e lib. 1. cap. 18.
 f lib. 3. c. ult.

Sapè oleo tardi costas agitator aselli,

AGITATOR verberator dictus ab agendo, ac per hoc asinarius dicitur. f Appuleius autem agasonem & asinarium promiscuè vocavit. Mulos regebant, curabant, agebant
 g L. 97. de le. 3
 h in conuivio. g MVLIONES, quos b Lucianus ὄγεονόμους appellat, i SVBVLCI fues. k Martialis;

f lib. 6. c. 8.
 Meta.

g L. 97. de le. 3

h in conuivio. g

i Varro de re r.

lib. 2 cap. 4

k lib. 10. 98

Præsta de grege sordidaq; villa

Tonsos, horridulos, rudes, pusillos

Hircosi mihi filios subulci.

l in præfat. li. 1

m li. 7. Colu.

cap. 9

n Varro lib. 2

cap. 4

o Papius tit.

p Leg. Sal. tit.

q ex edit. Bass.

r. cap. 8. n. 33.

PORCVLATORIS & subulci diuersa fuit professio, scribit Columella. m ille namq; obseruabat lactentes, n hic parturientes, o scebat adultos, ut & p PORCARIVS. Porculatio enim nutritus est ex Varronis sententia. At quos q Bionnetes habet Græca versio r Matthæi Euangelistæ, pastores reddidit

didit vetus Latinus interpres. Et hi ferè omnes **PASTO-** a Varro lib. 8
ca. 10 L. 8, 18.
25 de fun. insti
b Cic. pro Plā-
cio
* Varro lib. 2
cap. 10 Colum.
lib. 1 cap. ult.
RES dicebantur, quibus præfuit is, quem pecori **PRAE-**
FECTVM & pecoris *** MAGISTRVM** dicebāt. Seruius ad XII.
Aen. — *pauidi cessere magistri,*
propriè magistri sunt militum, pastores pecorum. sed recipro-
ca sunt ista translationes. nam & ductor militum pastor voca-
tur, ut diximus supra, & magistros pecorum dicimus. Cicero;
quem magistrum pecoris esse dicebant. hæcenus Seruius.
Ad hanc regulam, quem armenti **CUSTODEM** vocat
*** Ouidius**, **Lucretius Grammaticus** pastorem vocat ar- c lib. 11. meto.
d Florus lib. 3
cap 19
mentorum. Pastor fuit **a Athenio**, **Cilix** ille, qui in **Si-**
cilia, interfecto domino, familiam ergastulo libera-
tam, sub signis ordinauit; & veste purpurea baculoq;
argenteo & diademate, mimicum Regem aliquandiu
egit. Juxta ianuam præcipiunt rei rusticæ **e scriptores**
VILLICO habitationem fieri; quod huic familiæ tute-
lam, inquit *** Appuleius**, dominus permetteret, quod
rationes & pecuniam dominicā custodiret. Hic Latinis
Græcis antibus **SEPTROPOS** est. Hinc **Varro** agricultu-
ræ principē villicū appellat, ut & **b Plautus** villicationē,
præfecturam. hinc villicari notauit **Nonius** villæ præ-
esse. Successit enim villicus in domini locum, ut no-
tat **Columella**. Ideoque vicedominus dicitur aliquan-
do est, ut in **actis SS. Nerei & Achillei**, **Victorinus** loci
vicedominus, triennium ex paralyti decumbentem,
precibus sanauit. At hic quandoque distrahendis mer-
cibus **præponebatur**, ut **Ausonius** ille **Philon**. Eius-
dem munera videre est apud **Catonem**, **m Varronem**,
*** Columellam**, **e Florentinum**. Et hoc ministerij no-
men transiit **p Cicero** eleganter ad magistratus; in-
i li. 12 in prin.
L. 10 de insti-
tor. act.
l Tit. 5, et 142
m lib. 1 de rer.
cap. 36
n li. 11 in prin.
Lib. 1. cap. 8
o apud Cōstā-
tin. lib. 2 cap.
42. & 43.
o in oratione
pro Plancio

quiens, sic Populus Romanus diligit magistratus, quasi Rei-
 a Sat. 4 publica villicos. Quem imitatus ^a Iuuenalis,
 b Sat. 3. Pegasus artonita positus modò villicus urbi.

b &

— nam sic labentibus obstat
 Villicus, & veteris Roma contexit hiatum.

e Lib. 3 adu gē. Accepit autē ^c Arnobius propriè & signanter; Casius &
 ipse assequens, Fortunam arbitratur & Cererem, Genium Io-
 uialem ac Palem, sed non illam fœminam, quam vulgaritas
 accipit, sed masculini nescio quem generis ministrum Iouis, ac
 d En. 12 de fidei villicum. Villici contubernalis fuit ^d VILLICA, cuius mi-
 com. Lib. nisterium exequantur supra scripti rustici præceptores.

e Colum. lib. 12 Et sanè cum ^e matronæ olim ruris & instrumentorum
 in princ. agrestium curam sedulam haberent, non erat villicæ
 magna admodum opera, quod ipsi domini sua quoti-
 die inuiserent. At cum luxus & inertia pessum lauda-
 tos mores dedissent, necessaria visa est villica, quæ ma-
 f Colum. lib. 12 tronæ officia tueretur. Curabat autem villica ^f pecora
 cap. 4 & salgama, præsertim ubi non aderant horum peculia-
 g Sat. 12 res ministri. idèò ^g Iuuenalis cum villicam nominasset;

— & montani
 Asparagi, posito quos legit villica fuso.

Statim subdit;

Grandia præterea; tortoq; calentia feno
 Qua adsunt, ipsis cum matribus, & seruata
 Parte anni quales fuerant in vitibus uue:
 Signinum, Syriumq; pyrum, de corbis usdem,
 Aemula Picenis & odoris mala recentis,
 Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
 Autumnum, & crudi posuere pericula succi.

Imò

Imò & non semel occupabat coqui partes apud tenuiores. * Martialis;

a lib. 12, 181

— e cathedra

Surgentem focus excipit superba

Vicini strue cultus iliceti,

Multa villica quem coronat olla.

¶ idem;

b lib. 1, 23

Pinguis inaequales onerat cui villica mensas,

Et sua non emptus præparat oua cinis.

Et imitatus hæc elegantissimus * MVRETVS,

c Odi ad Pe-
rũ Gerard.

O mensa, nec luxu affluens, nec sordida,

Dapibus parata rusticis!

Quas non, heri languentem ut irritet gulam,

Doctus saporavit coquus;

Sed filijs iuuenibus & seni viro,

Seuera coxit villica.

Non multum abfuit à villico * MONITOR, qui operarijs

* Colum. Lib.
1, cap. ult.

verbo & exemplo præibat. Item DISPENSATOR & PRO-

CVRATOR. ¶ Pomponius : *potest enim aliquis dispensator*

d L. 166. de
Verbor. signifi.

non esse urbanorum seruorum numero : veluti is qui rustica-

rum rerum rationes dispenset, ibiq; habitet, non multum abest

e lib. 3, Epi. 19

à villico. ¶ Plinius minor; posse utraq; eadem opera, eodem

viatico inuisere : sub eodem procuratore, ac penè hysdem acto-

ribus habere; unam villam colere & ornare, alteram tantum

tueri. Procuratoris cellam supra ianuam constituit

f lib. 1, cap. 5

¶ Columella, ut villicum obseruet ex vicino, & intran-

tium exeuntiumque conspectum habeat. Quam mini-

g Lib. 14, ad
Atticũ, ep. 16

sterij coniunctionem agnouit & Cicero : *cum Pilia no-*

stra villam ad Lucrinum; villicosq; procuratores tradidissent.

ubi tamen videtur legendum; villicosq; & procuratores.

L I 3 Vlp-

*a L. 1. de ser-
uo fugit.*

*b Lib. 1. de
Orat.*

c lib. 3. Sent.

Tit. 7.

d cap. 20.

*e L. quasitum
de fund. instr.
L. 20. cod. Tit.*

Colum. lib. 12.

cap. 3.

f Lib. 7.

g lib. 5. cap. 4.

h Lib. 1.

i Scr. Tomo 3

notat & An-

tion. Gallon. de

cruciat. S. s.

martyr. cap. 9.

ex Victor. vic.

cepit. ut ea seruitute opprimeretur.

a Vlpianus; *Senatus censuit, ne fugitiui admittantur in sal-
tus, neue protegantur à villicis, vel procuratoribus possessio-
num.* Idem *b* Cicero: *num igitur si cui fundus inspiciendus,
aut si mandandum aliquid procuratori de agricultura, aut im-
perandum villico sit, Magonis Carthaginensis sunt libri per-
discendi? Cum Procuratore iisdem fuisse videntur, qui
MERCEDES præstare consueuerant; & meminit Iulius
c Paulus. Procurator enim, siue ἐπίτροπος apud *d* Matt-
hæum Euangelistam mercedem operarijs reddit. Ha-
buit & rus *e* ACTORES suos, de quibus nihil amplius hic
dicemus, cum satis superque in urbana familia eorum
expressa sit opera. Illud unum non videtur omitten-
dum, in honore etiam ruri fuisse, ut scribit Columella.
Præfæti enim & Præpositi, dominis non abnūentibus,
nāci erant umbram honoris; ceteri pœnam, supplici-
um, ignominiam. Ignominiosum enim fuit & pœnale
rūre quempiam habitare iubere. Minitantur id passim
domini apud Comicos; & Pomponius Tr. Pl. apud *f* Li-
uium, obiicit L. Manlio Imperioso, *quod filium iuuenem,
nullius probri compertum, extorrem urbe, domo, penatibus,
foro, luce, congressu æqualium prohibitum: in opus seruite;
prope in carcerem, atq; in ergastulum dederit.* Quæ omnia
g Val Maximus rustici operis appellatione complexus
est. Nimirum fuit publicè concepta, & iam confirma-
ta vulgaris existimatio (inquit *h* Columella) rem rusti-
cam sordidum opus esse. Pœnam & ignominiam simul
videtur animo agitasse Iulianus Apostata, *qui Mari-
am uxorem Gordiani vicarij & martyris, in pago quodam,
quem Aquas Saluias vocant, rusticarum seruituti addici præ-
cepit, ut ea seruitute opprimeretur.* EXACTORES rustici,
quo-*

quorum extat mentio in veteribus marmoribus, hic omninò collocandi sunt, horum fuit varium & multiplex agmen in domo Cæsarum, ut diximus, pro modo videlicet fundorum, hortorum, patrimonij, prædiorumque. Et in veteri elogio legitur nescio quis exactor OPERVM dominicorum, qui huius fortè loci sit. Huc usque de villa rustica, quod erat alterum caput institutionis narrationis. Reliquum est tertium, villæ scilicet fructuariæ, in qua idem ipse Columella cellas locat, oleariam, torculariam, vinariam, defrutariam & ceteras. Priorem illam exactè delineavit ^a Vitruuius, ^b Columella, ^c Palladius. Instruunt eandem ^d Cato, ^e Columella, & ^f Neratius apud Vlpianum. Est huiusce stationis ^g OLIVITOR, nec non, & ^b CAPVLATOR, qui concha ferrea in labrum fictile oleum expressum transfundebat. LEGVLIVERÒ, STRICTORES, FACTORES, mercede conducebantur, ut indicant leges oleæ legandæ, faciundæ, & pendentis apud ⁱ Catonem. CVSTOS torcularium seruabat, qui tamen non semper in numero seruorum fuit. De torculari latè Columella & Palladius, & ante hos ^k Vitruuius; cuius itidem hæc sunt: *Sucularumq; & Prælorum & Vestium, si non fuisset torcularis preparatio, neq; olei nitorem, neq; vitium fructum habere potuissimus ad iucunditatem.* A Prælo autem formauit ^l Ennodius PRÆLATORES. Cellæ vinariæ meminerunt iisdē quos supra indicauimus. Et hanc ^m Vlpianus instruxit dolijs etiã defossis, Serijs, Cupis, Cadis, Amphoris. Seruus DOLEARIS, siue ⁿ DOLIARIVS hic est reponendus ex veteri marmore,

A. TERENTIVS. M. L. CHRVSOGONVS

SER. DOLEAR

H

S.

E

HU-

^a Lib. 6. ca. 9

^b Lib. 12. cap. 50

^c Lib. 1. Tit. 20

^d Tit. 13

^e lib. 6. rap.

^f Tit. 13

^g L. 23. locati

^h Sidonius lib.

ⁱ 2. ep. 9.

^j Cate Tit. 66

^k Colum. lib. 12

^l cap. 50

^m Tit. 144. §

ⁿ seqq.

^o Lib. 10. cap. 1

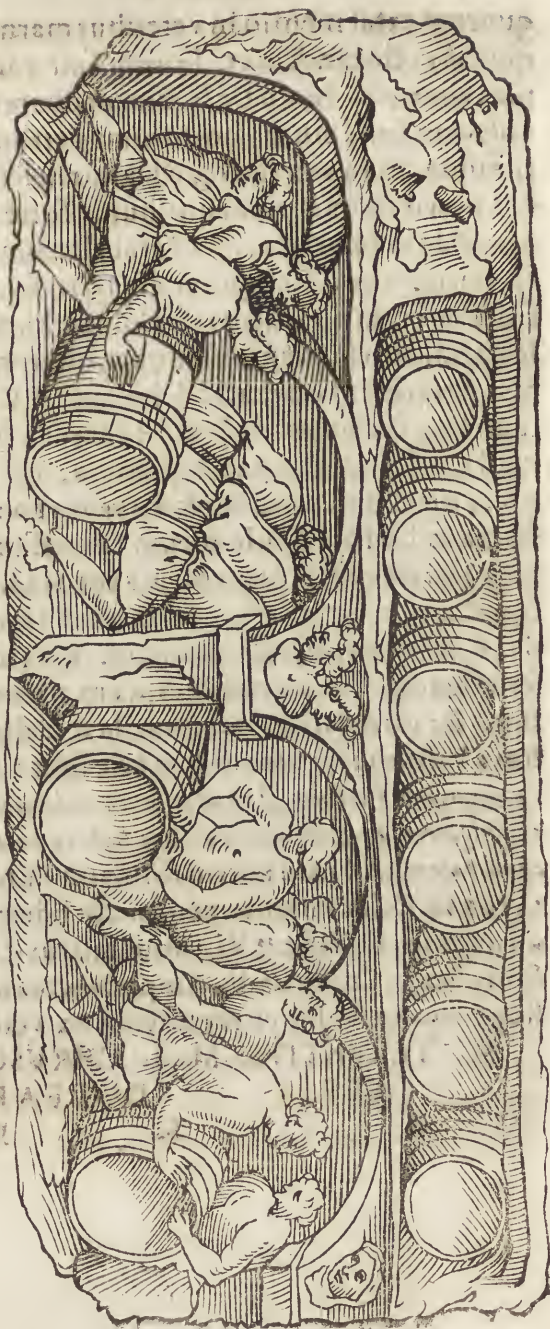
^p Lib. 9. ep. 2

^q L. 18. de m-

^r sufr.

Huiusmodi
 seruos cū cel-
 læ vinarię ty-
 po exhibet ā
 tiquum mar-
 mor, quod ā
 no MDIC ef-
 fossū est Au-
 gustæ Vindel-
 licorū. Eius
 mihi delinea-
 tiom. VELSERI
 beneficio ob-
 tigit, qui &
 admonuit lo-
 ci * Pliniani;
*circa alpes li-
 gneis vasis cō-
 dunt, circulisq̄
 cingunt.*
 His addemus
 nos VINITO-
 RES, sine qui-
 bus nullus
 procul dubi-
 o esset cellæ
 vinariæ usus.
*b lib. 3. cap. 3. b Columella;
 nam ut amplis-
 simas impēsas
 vineæ*

a lib. 14. ca 25

vineæ poscant, non tamen excedunt septem iugera unius operam vinitoris, quem vulgus quidem parui aris, vel de lapide noxium posse comparari putat, sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum vinitorem in primis esse censeo. Seruius ad illa,

*a Virgil. Buc.
Ecl. 10.*

— aut matura vinitor uua;

Vinitor autem (inquit) vel custos vel cultor vinearum. Huius ordinis sunt VINDEMIATOR, siue is VINDEMITOR sit; nec non & PUTATOR. *b Columella: si verò interiectibus b lib. 3. cap. 21. capere cuiusq; generis fructum aueat, primùm necesse est, ut vindemiatorum aleam subeat: neq; enim singulis totidem arboribus dare potest, qui obseruent, quiq; precipiant, ne acerba uua cum maturis demetantur. Idem auctor;*

c lib. 10.

Quæ canat inter opus Musa modulante putator

Pendulus arbutis —

FRONDATORI cum putatore non minimum conueniebat, *d O. di. 14. met. 2.* uidius;

Falce data frondator erat, uitisq; putator.

Induerat scalas, lecturum poma putares.

Itaque LEGVLIS conueniebant scalæ. Frondatoris autem operam frondationes appellat *e Columella. At e lib. 5. cap. 1.* quoniam salices principatum obtinent inter eas arbores quæ vinearum causa seruntur, inquit *f Plinius, & f lib. 17. ca. 20.* nostrates agricolæ ipsis arbutant agros, quod & *g Lib. 17. ca. 23.* Plinij *h Caro Tit. 11.* ætate factum est, ideò *i Columella. 12. cap. 20. L. 12. de fun. str. Pal. ladin. lib. 11. Tit. 18.* Defrutaria vasa ænea seu plumbea fuerunt, in quibus defrutum, carœnum, sapa coquebantur. Fœnilia, *l L. 12. in fine. Locati & c. d. a Colum. lib. 10. cap. 1. lib. 2. cap. 18.* pallearia, apothecas & horrea Vitruuius extra villam consultò reiecit, ut ab ignis periculo tuta essent, quod & legibus & locationum consueuerat aliquando exprimi.

FOENISECIORÉS & FOENISEGÆ nō aliò ablegandi sunt.

M m

Et

b lib. 1. 4. met. Et horum insigne fuit corona è fœno. ^b Ovidius;
*Tempora sapè gerens fœno religata recenti,
 Defectum poterat gramen versare videri.*

o lib. 4. El. 2. ^o Propertius;
*Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno:
 Jurabis nostra gramina secta manu.*

d lib. 1. de rer. cap. 57. Sequuntur tabulata, & granaria pensilia, sublimiaque
o L. 19 de affi. on. emp. ut vocat ^d Varro, quod & ^e Labolenio placuit, quæ Vi-
 truius appellat sublimata. Percensendæ nunc nobis

sunt appendices quædam villæ, hortus, fornax, fur-
 nus, piscinæ, sterquilinia, cohortes, auitaria, leporaria,
 Horti mancipium OLITOR est. ^f Cicero; *Parhedrum exci-*

f Lib. 16. ep. 18
o 20. *sa, ut hortum ipse conducat: sic olitorem ipsum commodebis.*

g lib. 11. cap. 1. *Helico nequissimus HES CE dabat, nullo aprico horto, nullo e-*
missario, nulla maceria, nulla casa. g Columella; factururus

h lib. 1. ep. 18 *mox si collibisset, quod nunc aggredior, ut olitoris curam sub-*
texerem villici officijs. Hic asino seu caballo utebatur,

quod etiam nunc Romæ fit. ^b Horatius,

— *adimum*

Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.

i lib. 9. Metam ⁱ Appuleius; *me deniq, ipsum pauperculus quidam hortula-*
nus comparat quinquaginta nummis, sed magno, ut aiebat.

k L. 27. ad L. Aquill. *Et: matutino me multis oleribus onustum, proximam civita-*
tem deducere consueverat dominus &c. Ad fornacem per-

l L. 12. de sum. instr. *tinet FORNACARIUS ^k seruus, cuius partes fuerunt ignem*

m Serm. 99. *tueri ne euagaretur. A furno MULIERES, quæ ^l PANEM*

n L. 17. de sum. instr. L. 63. de *coquebant (PANICOETARIAS appellat ^m Chrysológus)*

o Leg. 3. Varro *non abiungemus. ⁿ PISCATORES & piscatui præpositi*

p lib. 3. de rer. cap. ult. *huius sanè ordinis sunt, quando togati illi Xerxæ mon-*
tium perfossores, & populatores marium, magistris &
nomenclatoribus in piscium gratiam carere nolue-
runt

runt. *Martialis;*

a Lib. 10. 30.

Natas ad magistrum delicata murana,

Nomenclator mugilem citat notum,

Et adesse iussi, prodeunt senes nulli.

*b Metaphr. a-
pud Sur. To. 2
lege Senec.
Nat. Q. lib. 3.
cap. 17.*

*c apud Trebel.
Poll.*

*d L. 18. de usu
fr.*

*e Tit. 5
f Li. 4. de L. L.*

*g Colum. li. 8.
cap. 3. & 2.
h lib. 3. de ve-
r. cap. 9.
i lib. 13. 75.*

*k Colum. lib. 8
cap. 3. 5. 11.*

b Piscatores autem illi IV & XXC, quos Paphnutius mar-
tyr præmisit ad CHRISTVM, videntur fuisse conditione
serui; urbani tamen, quod ut notat Metaphrastes, ci-
bos mensæ Præsidis compararent. *c* Valerianus Impe-
rator ad Zosimionem Procuratorem Syriæ, inter cetera
quæ vult dari Claudio tunc Tribuno, *venatores qui obse-
quantur duos, carpentarium unum, curam Pratorij unum, a-
quarium unum, piscatorem unum, dulciarium unum.* Ster-
quilinia & latrinas, ut ex his in agros egerent fi-
mum, curabant illi quos alicubi tangit *d* Vlpianus: li-
cet è *e* Catonis sententia hoc muneris villico præscriba-
tur. Cohors quæ esset declarat Varro; *Cohors, quod ut
in villa ex pluribus rectoris coniungitur, ac quiddam fit unum,
sic hac ex manipulis copulatur cohors: qua in villa dicta, quod
circa eum locum pecus coercetur.* Receptum autem usu est,
ut frequentius cohorte coercerentur & gallinæ villati-
cæ, rusticæ, Africanæ, galli & capi, quorum curatorem
GALLINARIUM recensuit *h* Varro. Et hinc *i* Martialis pul-
los gallinacos cortis aves appellat. Auiaria cõhibe-
bant turdos, pauones, columbas, turtures, lusciniæ,
merulas, anseres, anates, phasianos. Horum omnium
custos *k* AVIARIUS dicitur: singulorum, CVRATORES &
PASTORES. Et quoniam his abuti consueverant deliciæ
popinarum, exscribemus hic veterem Romanam in-
scriptionem, quæ docebit nos, ganeonum improbita-
tè expugnatas concidisse olim, ut & sæculo nostro, lau-
datissimas legum sumptuariarum sanctiones;

D. M. OLOPLVTIO
 SVCCESO. PRISCVS
 L. VARI. AMBIBOLI
 AVIARIVS. ALTI
 LIARIVS &c.

a Martialis
 lib. 13. 62.
b lib. 6. cap. 3.
c lib. 2. de rer.
 cap. 1
d cap. 22. 4.

e cap. 15. 23.
f lib. 2. Sat. 3.

Inde est gallina altilis, cuius meminit Poeta *a* Coquus, altile apud *b* Apicium, boues altiles ad publica sacrificia saginati, apud *c* Varrouem. Inde altilia apud *d* Matthæum Euangelistam; *ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt.* Inde vitulus saginatus & altilis apud *e* Lucam. Qui autem in marmore legitur AVIARI-VS ALTILIARIVS, ab *f* Horatio FARTOR appellatur, cuius officium erat aues opimare & obefare in gratiam lautarum epularum. Romæ itidem,

ANTIGONVS. DRVSI CAES
 AVIVM. FARTOR
 PRIMILLA. FECIT
 CONIVGI. B. M

g Peristeph.

Et hinc arripuit occasionem apud *g* Prudentium Romanus martyr, deridendi Præfatum Asclepiadem;

*Quum consulatum initis, ut verne solent,
 (Pudet fateri) farre pullos pascitis.*

b L. 97. de le. 3

i L. 10. de u-
 nfr.

a lib. 3. Sent.
 Tit. 7.
b Lib. 4. El. 2

AVCVRES enumerat *b* Paulus; & refert urbanos fuisse & rusticos, domini arbitratu. Fundorum enim redditus, ut innuit *i* Celsus, aucupio plerumque, venatione & piscatu constabat. Narrat Iulius Capitolinus, Antoninum Pium curasse, ut mensa eius *per proprios seruos, aucupes, piscatores & venatores instrueretur.* Qui tamen hîc urbani videntur fuisse ideò, quia instruendarum quotidianarum epularum gratia habebantur, ut loquitur *a* Paulus. Aucupis tessera apud *b* Propertium arundo est,

est, *Casibus impositis venor, sed arundine sumpta,*

Faunus plumoso sum Deus aucudio. c lib. 14. metz.

Piscatoris apud Ovidium;

Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.

Leporarium lepores tantum olim capiebat. Sed pro- d Varro lib. 3
cap. 3. & 12

cessu temporis cerui, capreae, oves ferae, apri coeperunt c Lib. 1. Epi. 6.

includi. Quare non mirum si obuios habebimus VE-

NATORES. e Horatius;

Si bene qui cenat, bene vivit, licet: camus,

Quo ducit gula: piscemur, venemur, ut olim

Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos.

Differtum transire forum, populumq; iubebat.

Seneca: nullis animalibus nisi ex fastidio pax est, quantu- f Epist. 89.

lum enim ex istis epulis, quas per tot comparatis manus, fesso g Lib. 28.

voluptatibus ore libatis? quantulum ex ista fera periculose ca- h Catilin.

pta dominus erudus ac nauseans gustat? & Ammianus Mar- i 1. Georg.

cellinus: pars eorum, si agros visuri processerunt longius, aut a Lamprid. in
Elagab.

alienis laboribus venaturi, Alexandri magni itinera se pu- b Lib. 4.

tant equiparasse, vel Caesaris, alienos labores vocat ope- c

ram seruorum. Sallustius; non fuit consilium socordia d

atq; desidia bonum ocium conterere, neq; verò agrum colendo e

aut venando, seruilibus officijs intentum et atem agere. Inter f

venatores LVPARII fuerunt non obscuro nominis, qui g

carnibus veneno tinctis lupos necarent. Seruius me- h

minit ad illud carmen, i

Tum laqueis captare feras & fallere visco.

MANSVETARII magistri & custodes; & qui callerent, ut

cum Manilio dicam,

Quadrupedum omne genus positis domitare magistris,

Exorare Tigres, rabieq; anferre Leoni,

Cumq; Elephante loqui, tantamq; aptare loquendo

Artibus humanis variis ad spectacula molem.

c Epist. 85. in *c* Seneca hunc imitatus: *certi sunt domitores ferarum, qui
sm.* *scavissima animalia, & ad occursum exterrantia hominem, do-
cent pati iugum: nec asperitatem excussisse contenti, usq; in
contubernium mitigant. Leonibus magister manum insertat,
osculatur Tigrim suus custos, Elephantem autē mimus Aethi-
ops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem. Vt si
d lib. 2. de ira, porrò & Leones placidi domi alebantur, uti etiam
cap. 31. nunc sit animi causa. Pars huius agminis VERSARIJ sunt,
c Lib. 1. quorum meminit Edinerus in vita D. Anselmi. Neq;
verò intra leporarium & viuaria tantum exercita vena-
tio est, sed & in saltibus fundorum montibusque, cum
f L. 26. de usu f venatio ipsa erat in redditu. Ad hæc VESTIGATORE O-
fr. pus fuit, qui ferarum cubilia, per vestigia indagaret.
g L. 12. de sum Seruius ad illa in IV Aen.
castr.*

— saltusq; indagine cingunt,
INDAGINE, inquit, ferarum inquisitione. & quidam cum ve-
stigatōribus ALATORVM mentionem inductam accipiunt. nam
indagine[m] vestigatore[m] ipsum tradunt. Alas verò alatores,
qui dextra & sinistra plagarum, sublata voce prohibens foras
exire. Idem Seruius ad II Georg.

Non absunt illic saltus —

h lib. 2. cap. 8. Venationes, quæ penitus in urbibus non sunt. At *b* Columel-
la VESTIGATOREM & INDAGATOREM ad apes transtulit,
Illius minister fuit canis, qui vestigia odoratur, ut ha-
bent leges *a* Baiouariorum; cuius pretium solertia naris
est, & industria, nare mereri inquit Gratius. Verum
a ex editione Ioh. Sighardi. quia villæ ædificia stare perpetuò non poterant, idcò
legōdus et Ar- FABRI inter copias rusticas fuerunt, qui villam sartam
comidorus lib. b tectam præstarent. ARCHITECTI etiam, è quorum nu-
2. onicr. ca. 2. meris in veteri marmore extat SEX. POMPEIUS, AGASIVS.
b L. 26. man-
dati

ARCHI-

ARCHITECTVS. A. VILLA, SEXTIANA, Crassus verò Fabros & Architectos ad quingentos domi habuit, quorum operas mercede locabat ciuibus Romæ ædificare volentibus, inquit Plutarchus. Architectum autem fuerunt quidam qui STRUCTOREM vocarent, seu potius Architecti ministrum, & Abdias: à domino (inquit) meo Rege India missus sum, requirens artificem structorem, qui ei Palatia possit ædificare. D.º Zeno: Architectus es? attende tibi, ut fundamentum fidei, quæ est Christus IESVS, cum omni diligentia iacias & cautela. Structor es? vide quomodo ædifices: ne ligna & fœnum, ne stipulam vel paleas, sed argentum & aurum, & lapides extruas preciosos. Hos arte fabrica peritos vocat Paulus ICs. & distinguit in FERRARIOS, & TIGNARIOS. Fabros CARPENTARIOS nominat Papinianus, uti & lex Salica; cuius hæc sunt ex editione Basiliensi; si quis Maiorem, Infertorem, Scantionem, Mariscalcum, Stratorem, Fabrum ferrarium, Aurificem siue Carpentarium, Vinitorem vel Porcarium &c. ubi quid aurifici cõmune sit cum carpentario, ego sanè non video. nisi dicamus carpenta & vehicula auro & argento consueuisse exornari, ut Plinius luculento testimonio confirmavit. Carpenta enim Augustarum primò fœminarum, Ludicum deinceps & Magistratuum vehicula fuerunt: & ideò in magno precio habita. Qui & QVALVM & CALCEM portabant huius loci sunt; & quidem illorum meminit Vlpianus. Qualus autem seu Qualū, fuit nomen multi usus; nam & Quala satorja, & Qualū panis, Qualos vindemiatorios, exceptoriosq; legimus. vimineos præterea & salignos. Sunt qui obitori, qui agricolæ, qui lanificis tribuant. Nostri illum fabrorum, concham appellant, reliquos panieri, totum à parte,

in Crasso

d Histor. Apo.
fol. lib. 9.e de precepto
ATTENDE
TIBI.f L. 15. de sum.
instr.
g lib. 3 Scut.
Tit. 7.
h Tit. 4i lib. 34. ca. 27
k nūm. 988.
l Vodsiscus in
Aureliano
m Cassiodoro
lib. 6. 4. et 25.a L. 18. de usuf.
fru.

b L. 12. L. 15 de
fund. instr.

c Colū. lib. 7.
cap. 12.

d Serm. C.

e L. 58. de Leg.

f L. 12. de fun.
instr.

g cap. 12.

h 7. de in.

i Varro lib. 1.

de rer. ca. 10

* Sicutus Flac

cus

caput Festum

l Lib. 4. de LL

m cap. 10. A 3.

meminit ES

Ianitoris ruffi

ci Sem. ep. 12

n L. 46. de Lo-

gatis 3.

o L. 203. de uer

bor. sign.

p L. 18 de fun.

instr.

côrbette e cestelle. Villam ipsam seruabant & i custo-
diēbant mulieres, ne quid vicini rerum, quæ villa con-
tinebantur, occuparent. Adhibiti etiam sunt muti & cv-
stodes canes, quos interdiu præcipit Cato clausos esse,
ut noctu sint acriores ac vigilantiores. Seruorum enim
vigilū vices & in urbe & rure implebant. Petrus Chry-
sologus; *canis dormientibus dominis, nocte & custos & per-
uigil, prodit extraneum, turbat furem, occurrit latroni, ut cu-
ram releuet & sollicitudinem seruulorum.* Fundum uniuersum
tuebatur SALTUARIUS, Græcis ἀγοφύλαξ, fructus
conseruabat, fines custodiebat. Nomen etiam hodie
retinent rustici nostrates. Huiusmodi munere fundus
est Asaph, custos saltus Regis apud Nehemiam, & Tir-
rius ille Virgilianus,

*Tirriusq; pater, cui regia parent
Armenta, & late custodia credita campi.*

ubi notat Seruius, describi magistrum pecoris & saltua-
rium. Saltus autem quatuor centurijs constabat vel
*quinq; & fuit fundi pars ex Aelio Gallo & Varrone,
in qua siluæ & pastiones sunt; & harum causa casæ
quoque, ubi dominus aliquando habitaret. Huius ordi-
nis videntur fuisse, qui IANVAS ad transmittendum
populum per villas obseruabant, ut notat Sicutus Flac-
cus. non enim unus tantum IANITOR in tota villa fuit.

Ouilia suos habuerunt, ut elicitur ex verbis CHRISTI do-
mini apud Iohannem: τοῦτο ὁ θύραρὸς αἰοίγει, καὶ τὰ
πεῖρατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει. Et videntur Bubilia, Equi-
lia, Caprilia itidem habuisse. Hos autem omnes, quos
à capite villæ rusticæ recensuimus, * Vlpianus vocat
mancipia prædiorum, operarios rusticos * Alfenus, ru-
stica mancipia Paulus, alij aliter.

ANTONII VELSERI

Ad Hieronymum Fabrum Medicum,

de Zeta & Zetario,

SIVE DIAETA ET DIAETARIO,

Epistola;

Cui S. Castuli historia occasionem præbuit.

Inter alios complures honores, quos nuper Landishutæ Sereniss^{ss} Principes in me immerentem contulerunt, non minimus is fuit, quando in prandio, exorto sermone de nomine Zetarij, quæ illi propriè notio subiecta esset, cum dixisset quæ volebat R^{du}s. D. Præpositus, Sermus. Princeps Maximilianus meam quoque sententiam intelligere voluit, misitque ad me D. T. quæsitum, ecquid super ea re mihi compertum esset. Atque ibi ego, testatus ante omnia, nihil me de ista quæssione ante cogitasse, diu^{rum}q; non alia quàm quæ subito in mentem venissent; respondi 1. Idem mihi videri esse zetam, vel rectius zætam, quam promiscuè scripserunt veteres, quod diætam, 2. Sic enim solitum antiquis duas illas litteras, D, I, in unam Z. contrahere, cui rei firmandæ, testimonium tunc attuli ex notissimo carmine ecclesiastico; *Michaëlẽ in virtute conterentem Zabolum*, hoc est; quod nemo negare potest: diabolum. 3. Proindeq; eundem etiam esse Zetarium & Diætarium. 4. Porrò Diætam siue Zætam,

Nn

tam,

tam, antiquitus fuisse cœnationem, seu id quod Germanica lingua vocamus *Zafelstuben* / Italica *Tinello*.
5. Ex omni hac ratione eam summam redire, ut *Zætarius* vel *Diætarius* is sit, cui *zætæ*, *diætæ*, cœnationis cura commissa est. 6. Ad extremum, arbitrari me hoc munus fuisse seruorum, aut summum libertorum. Quæsiuisti, num ista omnia statim idoneis auctoribus astruere ac probare possem. Negavi, quippe imparatus, & deprehensus. Postea domum reuersus, cepi considerare singula diligentius & attentius, lubuitq; experiri, an obsequentiores & minus superbos libros haberem, quàm D. Præpositus, qui suos à se consultos aiebat nihil respondisse. Et est sanè, cur veteribus amicis meis, libris inquam, habeam gratiam, ita liberaliter & benignè responderunt ad omnia, neque passi sunt existimationem meam, hoc saltem nomine, apud Serenissimum Principem in discrimen venire. Vnicum est, quod nunc primum ab illis didici, *diætæ* quidem nomen non rarò pro cœnatione accipi, esse tamen cum huius vocis significatio latius tendatur. Ista quomodo se habeant, paucis, si vacat, accipe. 1. Dixi non aliud esse *zetam* quàm *diætam*. Plinius indicat epistola 17. libri secundi, ubi aliquoties *diætam* nominat, monetq; interpret eius Io. Catanæus, alios libros *zetam* habere. Eandem lectionis varietatem notauit in editione sua Henr. Stephanus. Iam libro 5, ep. 6. *Diætulam* quoque legere est, ubi alij codices, eodem teste, *zeticulam* præferunt. Turnebus itidem, vir magnus, & veluti Sol quidam philologiæ, ita sentit, & est qui primum hoc eum docuisse asseueret. 2. Contractionis illius exempla, præter hymnum ecclesiasticum, permul-

ta sunt apud alios. Ita Cyprianus ad Demetrianum, *Quid in ruinam Zabuli per ipsum & cum ipso cadis?* quam lectionem teste Pamelio agnoscunt aliquot manuscripsi; Ambrosius de Fide ad Gratianum libro 5. c. 1. *Zabulus enim verum Dei filium fatebatur, Arrius negat.* Hilarius in Matth. can. 26. *Furem enim esse ostendit Zabulum, ad detrahenda ex nobis spolia peruigilem.* Paulinus ep. 4. de Iuda proditore sic loquitur: *verè ut Zabulus, ignarus gratiæ Dei, in qua illi non esset portio.* Ita Græci Ζάκος pro Ζάκος, Ζαβάλλειν pro Ζαβάλλειν teste Plutarcho. Et in Antonini itinerario, Zarrhytum pro Diarrhyto. Et apud Isidorum Zanium pro Dianio; Sic enim legit vir doctissimus Hieron. Surita, nam in vulgatis libris eam lectionem non reperiatis. Sed desino, ne ineptus fiam, & fortasse iam sum. 3. Zetarium eundem esse qui Diætarius, spero homini non nimis pertinaci ex ijs quæ supra allata sunt, satis probatum, quid enim potest afferri cum ulla probabilitatis specie, cur si zeta idem est quod diætā, non etiam Zetarius idem sit qui Diætarius? 4. Quid igitur fuit tandem vel zeta vel diætā? Respondi cœnationem fuisse, taleq; aliquid quale Germani *Zafelstuben* oder *Zürnis* / Itali *Tinello* appellant. Probo. Sidonius Apollinaris lib. 2, ep. 2. *Ex hoc triclinio fit in diætā, siue in cœnatiunculam transitus.* Lexicon Græcol. vetus, *διὰ τὰ τὸ ὑπερώϊον cœnaculum.* Tametsi huic loco non nimis nitor, scio enim cœnaculum aliud etiam significare, & verò, opinor, hîc aliud significat, sicut & apud Iuvenalem Sat. 10. *rarus venit in cœnacula miles.* Varro diætā inde dici vult, quod in ea per diem edatur. Non quæro quàm rectè hoc, est enim palam ineptum, quod pace doctiss. Romanorum dicere

liceat; mihi satis est firmandæ sententiæ meæ esse. Athenæus libro 5. in descriptione navis Hieronis Regis, *ad utrumq; parietem aditus mediæ diætæ fuerunt numero xxx viriles, quatuor lectis strata.* Vbi eruditus interpres Dalechampi diætæ ininterpretatur cœnacula, cœnationes. Fulvius Ursinus in appendice ad librum P. Ciacconij de triclinio Romano: *usurpatur autem, ait, diætæ pro ipsa cœnatione & triclinio, tum ab alijs, tum à Sidonio.* Ostensum est diætam pro cœnatione accipi, ostendamus hoc non esse perpetuum. Plutarchus *μίαν παλλακίδων δίαίταν* à Domitiano extructam, cum ipsius Capitolii magnificentia confert, qui locus certè, si quid ego sentio, non de cœnatione muliebri, sed de loco ubi concubinæ Imperatoris degebant, accipiendus est. L. Codicillis ff. de usu & usufr. *Paëtia & Trophime Diætæ omnes quibus uti consuevit, habet, quam domum post mortem eorum ad Rempublicam pertinere volo.* Quis hic non videt aliud esse Diætam à cœnatione. Plura sunt alia loca in ff. ex quibus idem apparet, quæ hic adscribere longum; & placet Iureconsultis, diætam in hortis significare habitationem voluptatis & amœnitatis causa extructam. Non aliter capio verba Aelij Lamprij in Heliogabalo; *Dicitur & balneas fecisse multis in locis, ac semel lauisse, atq; statim destruxisse, ne ex usu balneas haberet.* Hoc idem de domibus, de prætorijs, de zetis fecisse dicitur. Adrianus Turnebus Zetam vel Diætam ædificium dicit esse, vel membrum domus, cœnationem & cubiculum habens. Strabo libro XIII. *κατεσκεύασε δίαίταν βασιλικὴν τῷ Τιμωνίῳ προσηγέρευσε.* Interpres Xylander vertit *Regiam domum construxit, quam Timonium appellavit.* Rectè, nam Plutarchus de eadem re loquens,

οἰκη-

ὀικησιν, ait, κατεσκευάσασε αὐτῶ. Possunt alia quantumuis multa in eandem sententiam afferri, sed ego breuitatem conseruor. Ceterum Molani & Baronij interpretatio stare non potest. Apparet autem eos, vel illos potius qui primi eam comēti sunt, in fraudem inductos istis Plinij verbis ep. 17. lib. 2. *Diata per quam eleganter recedit, quæ specularibus & velis obductis reductisue, modò adijcitur cubiculo, modò aufertur: lectum & duas cathedras capit.* Non est, viri magni, hæc notionis vocis zeta explicatio, sed unius nõ magnæ zetæ descriptio. Nec consequens est, ut si Plinius talem zetam habuit, omnis omninò talis fuerit. Dices ipse, si totum locum attentius perlegeris. 5. Cuiusmodi ergo Zetarij vel Diætarij munus officiumque fuerit, iam liquet homini non nimis iniquo, nempe Zetæ vel Diætæ curatio, scilicet ut munda esset ac nitida, tum ipsa tum suppellex, & instrumentum omne ad eam pertinens. Clarescet hoc magis paulò post. 6. Porro functionem eam seruilem fuisse, non est difficile demonstrare. Romæ lapis vetustus.

DIS. MANIBVS. DEXTRI
 CAESARIS. SERVO. DI
 AETARCHO. DOMVS
 AVG. TREBONIA. LAV
 DICE. FEC. CONIVG. B. M
 CVM. DVABVS. FILLS. FOR
 TVNATA. ET. FELICE

Vetus Lexicon Διατάρχης, *Atrienfis*. Neque verò dubium esse potest, quin Διατάρχης Diætarius sit, aut, si fortè, nihil enim affirmo, Princeps Zetariorum. Sicut Marsilius Cagnatus etiam de vestris ἀρχιάρχοις disputat,

ita dictos, non quasi Principis medicos, sed medicorū,
quavis de causa Principes. Et eodem vocare videtur
nomen Atriensis, quod honestioris seruitij fuisse ne-
mo ignorat. Omnino *δαιτάρχω*, utcunque seruum,
eximium aliquid supra ceteros Diætarios habuisse, no-
men ipsum haud obscurè demonstrat. Sed alterius ista
loci. *L. Quasitum est § 42. ff. de instr. leg. Idem respondit,*
domo, ita ut instructa est, cum omni iure suo legata &c. & in-
fra: hostiarij autem, inquit, vel topiarij, diatarij, aquarij, do-
mu tantum deseruientes, continebuntur. Iul Paulus lib. 3.
sent. tit. 7. de legatis. *Domo cum omni iure suo, sicut instru-*
cta est, legata, urbana familia, item artifices, & vestiarij, &
Zetarij, & aquarij, & eidem domui seruientes, legato cedunt.
Vel hic locus planum facit nihil Diætarium à Zetario
differre, quam dictionem, Zetarij puta, totidem litte-
ris scriptā, extra historiam S. Castuli, hīc tantum repe-
ri. Habes de seruis. De libertis nullum testimonium
possum adducere, nam superius illud de Pactia & Tro-
phima, nō ausim certò asseuerare huc pertinere, quod
si cui tamen placet eò trahere, non admodum repu-
gnabo. Sanè plus aliquid fuisse quàm seruum S. Castu-
lum, præter alia id mihi persuadet, quod ter auditus
fuisse dicitur, quæ cautio & moderatio in seruum, vile
caput, vix congruit. Hæc sunt, clariss. Dñe, quæ de Ze-
ta & Zetarijs in mentem venerunt, sed & alia complu-
ra, quæ non est operæ, & nimis ambitiosum sit perse-
qui. Scripsi autem in gratiam Sanctiss. martyris Ca-
stuli, cuius precibus me supplex commendo, & Sere-
niss. Principis, cui tu, si tanti esse putabis, referes. Do-
minus quoque Præpositus, si aliquando hanc episto-
lam

iam legerit, satisfactum sibi esse fortasse sentiet, intel-
ligetque, nihil opus esse Illustrissimo Baronio super
hac re negotium facessere, inuentum quippe cis alpes
qui voculam obscuram satis perspicuè exposuerit.
Benè vale vir clariss. Frisingæ 21. Maij, 1604.

1870
The first of the year was a very
dry one, and the crops were
very poor. The weather was
very hot, and the crops were
very dry.

The second of the year was a
very wet one, and the crops
were very good. The weather
was very cool, and the crops
were very green.

I N D E X A V C T O R V M

Qui laudantur, corriguntur, aut illustrantur.

A

Bdias. 209. 236. 273.
Acron. 194. 259.
 lapsus. 121
Acta Apostolorum. 49. 175.
 183. 233.
 illustrantur. 220
Adagiographus. 32. 65
Benedictus Aegius. 16
Aelianus. 25. 206
Aeneas in Tacticis. 256
Africanus apud Priscianum. 131
 elucidatur. 216
Africanus. 60. 170
Alboinus. 120
Hieronymus Aleander. 17
Alfenus. 61. 162. 213. 274
Clemens Alexandrinus. 25. 32. 57.
 60. 64.
Althelmus. 111. 112
D. Ambrosius. 179. 276
Anselmus. 51
Anastasius Bibliothecarius. 229. 233.
 234.
Antonini Itinerarium. 277
Coel. Apicius. 252. 270
Apocalypsis. 167
Apost. Historia. 81
Anianus. 37
Apuleius. 7. 8. 9. 23. 25. 40. 44. 46. 53.
 56. 58. 62. 75. 84. 91. 108. 127. 128.
 132. 140. 141. 174. 175. 178. 187.

188. 195. 196. 197. 208. 213. 216.
 222. 228. 233. 235. 245. 251. 256.
 259. 261. 268.
 declaratus. 47. 193. 207. 260
Aristophanes. 8
 Eius Scholiastes. 8. 81
Aristoteles. 3
Arnobius. 59. 84. 138. 218. 249. 262
Artemidorus. 54. 107. 256. 272
Arator. 49. 183
Areta. 167
Aristides Rhetor. 145. 218. 260
 illustratus. 116
Arrianus apud Epictetum. 177.
Athenæus. 14. 25. 47. 51. 54. 57. 62. 64.
 91. 124. 144. 256. 277.
Auctor Cæna. 49
D. Augustinus. 1. 2. 46. 87. 88. 92. 113.
 117. 130. 144. 164. 229. 250.
Antonius Augustinus. 88. 166
Alcimus Auitus. 1. 43. 96. 231
Calius Aurelianus. 136. 252
 declaratur. 152
Ausonius. 13. 14. 87. 175. 229. 261
Autor ad Herennium. 258
*Autor Lib. de caus. corruptæ eloquen-
 tiæ.* 130

B

B *Alduinus.* 52
Bernardinus Baldus. 225
Baronius. 16. 17. 24. 230. notatur. 278
Bartolus I. C. 189
D. Bernardus. 98

N n

Bre-

I N D E X

<i>Breviarium Romanum.</i>	50. 161. 232.	47. 51. 66. 73. 81. 108. 109. 111. 114.
	256.	115. 133. 137. 145. 146. 151. 160.
<i>F. Ioaanes de Balbis.</i>	253	210. 215. 221. 231. 243. 257. 263.
<i>D. Bernardus.</i>	214. 215	264. 268. apud Seruium. 261
<i>illustratus.</i>	98	<i>exponitur.</i> 5. 44. 65. 74. 130. 174.
		261.
		<i>emendatus.</i> 263
		<i>Claudianus.</i> 14. 26. 28. 154. 178. 182.
		196. 205. 250.
		<i>illustratus.</i> 142. 157. 182.
		<i>Clearchus</i> apud Athenæum. 25. 45
		<i>Clemens Romanus.</i> 8. 52. 193
		<i>Georgius Codinus.</i> 186
		<i>M. Cælius</i> apud Ciceronem <i>illustratus.</i> 174
		<i>Columella.</i> 13. 22. 112. 137. 193. 247.
		248. 249. 250. 251. 256. 259. 260.
		261. 262. 263. 264. 265. 266. 267.
		268. 269. 274.
		<i>Vincentius Contarenus.</i> 115
		<i>Corippus.</i> 144. 178. 216. 217. 226. 227
		<i>Aloysius Coradinus.</i> 68. 93. 111
		<i>Messala Coruinus</i> apud Suetonium. 116
		<i>Constantinus Imperator.</i> 3. 228
		<i>Vincentius Contarenus.</i> 8. 115
		<i>Cornificius.</i> 144. 207
		<i>Cornutus.</i> 130. 187
		<i>Iacobus Cuiacius.</i> 37. 108. 185. 199.
		213. 245.
		<i>Curapalata.</i> 120. 213
		<i>Q. Curtius.</i> 181. 183
		<i>Cyprianus.</i> 194. 198. 199. 201. 256.
		276.
		D
		D <i>Amoxenus Comicus</i> , apud Athenæum. 44
		<i>David Propheta.</i> 88. <i>illustratus.</i> 64
		<i>eius versio emendata.</i> 65
		<i>Dio-</i>
C		
C <i>Aecilius</i> apud Plinium. 246		
<i>Marsilius Cagnatus.</i> 279		
<i>Caius.</i> 4. 6. 18. 203. 237		
<i>Ioannes Campensis.</i> 65		
<i>Marcianus Capella.</i> 23. 130. 134. 147.		
188. 207. <i>emendatus.</i> 130		
<i>Iul. Capitolinus.</i> 8. 48. 89. 164. 213. 232.		
236. 270.		
<i>Iuo Carnotensis.</i> 49		
<i>Vincentius Cartarius.</i> 90		
<i>Iul. Capitolinus.</i> 17. 20. 218		
<i>Ioh. Cassianus.</i> 46. 50. 137. 142. 161.		
213.		
<i>Cassiodorus.</i> 3. 22. 110. 136. 151. 159.		
169. 226. 227. 273.		
<i>Ioannes Catanaeus.</i> 276		
<i>Cato.</i> 22. 136. 137. 153. 248. 256. 259.		
260. 261. 265. 267. 269. 274.		
<i>Catullus.</i> 22. 32. 36. 83. 86. 87. 96. 116.		
134. 179. 256.		
<i>Ifacius Casaubonus.</i> 131. 222		
<i>Georgius Cedrenus.</i> 248		
<i>Cornelius Celsus.</i> 75. 136		
<i>Celsus I. C.</i> 270		
<i>Iulius Censorinus.</i> 28		
<i>Petrus Ciacconius.</i> 142. 166. 277		
<i>Dion Chrysostomus.</i> 3		
<i>Petrus Chrysologus.</i> 5. 26. 37. 48. 68.		
78. 83. 88. 91. 97. 108. 133. 151. 154.		
159. 170. 187. 217. 229. 233. 235.		
245. 268. 274.		
<i>Cicero.</i> 3. 4. 9. 20. 21. 22. 23. 26. 30. 32.		

AUCTORVM

<i>Diodorus.</i>	36.161	<i>Lucius Florus.</i>	6.9.252.261
<i>Dioseorides.</i>	83	<i>Amalarius Fortunatus.</i>	49.85
<i>Diphilus apud Athenæum declaratus.</i>		<i>Curius Fortunatianus.</i>	10
216.		<i>Marcus Freherus.</i>	119
<i>Ioannes Diaconus.</i>	230	<i>Frontinus.</i>	29.31.241.242
<i>Paulus Diaconus.</i>	23. 47. 91. 120.	<i>Cornelius Fronto.</i>	169.170
203.		<i>Gul. Furnerius.</i>	249
illustratur.	227		
<i>Aelius Donatus.</i>	5.8.20.47.57.59.60.		
99.126.127.185.244.245.			
illustratus.	148.149		

E

E <i>Alredus apud Surium:</i>	233
<i>Edinerus.</i>	272
<i>Ennius.</i>	20
<i>Ennodius.</i>	137.165
<i>Epiſtetus apud Arrianum.</i>	41
<i>Epigrammaticus antiquus.</i>	209.
<i>Epitome Iuris Civilis.</i>	1.2.114.259
<i>Eſther.</i>	237
<i>Eusebius.</i>	114.223
<i>Eustachius.</i>	81
<i>Expositor Romani ordinis.</i>	50

F

F <i>Aber.</i>	167
<i>Favorinus apud Gellium.</i>	185
<i>Felix.</i>	23
<i>S. Ferrandus.</i>	120
<i>Festus.</i>	20.21.30.45.54.56.81.120.
121.169.192.195.201.209.216.	
244.259.260.274.	
<i>Albinus Flaccus.</i>	50
<i>Valerius Flaccus.</i>	74
<i>Calpurnius Flaccus.</i>	117
<i>Siculus Flaccus.</i>	274
<i>Florentinus.</i>	261

G

G <i>Alenus.</i>	9.114.252
<i>Aelius Gallus apud Festum.</i>	274.
<i>Antonius Gallorius.</i>	24.264
<i>Aeneas Gazaus.</i>	224
<i>Gellius.</i>	7.13.17.19.25.29.47.73.79.
126.133.140.149.	
illustratus.	157
<i>Genebrardus.</i>	65
<i>Genesis.</i>	1.36.182
explicatur.	2
<i>Genesis Interpres.</i>	23
<i>Gloſſarium vetus.</i>	115.138.186.239
<i>C. Gracchus apud Gellium.</i>	135
<i>Gratius.</i>	272
<i>D. Gregorius.</i>	36.52.110.137.240

H

D <i>Ionysius Halicarnasſeus.</i>	3.29.
218.234.	
<i>Hegesippus apud Eusebium.</i>	223
<i>Hermogenianus.</i>	7
<i>Herodotus.</i>	14.36
<i>Ioannes Georgius Heruartus.</i>	237
<i>D. Hieronymus.</i>	26.50.102.110.113.
117.185.186.187.188.204.205.	
207.209.	
illustratus.	146.229
emendatus.	205

N n 2 Hi-

I N D E X

<i>Nilarius.</i>	277	45.55.68.76.91.104.147.151.152.
<i>Historia miscella autor.</i>	248	181.182.185.192.195.196.221.
<i>Homerus.</i>	140	245.253.
<i>Horatius.</i> 12.27.38.39.40.41.46.55.		refellitur. 114
56.59.61.79.95.97.121.132.133.		emendatur. 201
138.140.147.152.154.164.171.		<i>Iustinianus.</i> 2.34.183.184.186
175.177.210.219.226.239.249.		<i>Iustinus.</i> 2
252.259.268.270.271.		<i>Iuuenius.</i> 54.121.127.162.245
<i>Hyginus.</i>	74	explicatus. 149
I		
<i>Iabolenus.</i>	176.274	L
<i>D. Ignatius Martyr explicatus.</i>		<i>Labeo.</i> 14.30.174
49.		apud Gellium. 160
<i>Inscriptio Vetus.</i>	238	apud Vlpianum. 207
<i>D. Ioannes.</i> 52.127.160.213.220.		<i>Lanius apud Gellium.</i> 214
illustratus. 274		<i>Dionysius Lambinus.</i> 54
<i>Isidorus.</i> 29.41.49.50.79.81.83.86.88.		<i>Lactantius.</i> 18.186
110.113.121.128.154.164.182.		<i>Lampridius.</i> 39.46.74.95.120.131.
195.209.238.277.		163.180.225.227.231.233.234.
<i>D. Isidorus emendatus.</i>	120	271.132. M.S.
<i>Iulianus.</i>	10	<i>Portius Latro apud Senecam.</i> 204
<i>Iurisconsultus.</i>	118.135	<i>Scribonius Largus emendatus.</i> 257
<i>Iurisconsulti.</i> 75.97.154.157.161.162.		illustratus. 258
175.177.183.210.214.243.248.		<i>Lex XII Tabularum.</i> 19
249.250.257.258.159.261.262.		<i>Leges Longobardorum.</i> 30
264.267.268.272.273.274.279.		Salica. 62.273
declarantur. 98.116.149		Baioariorum. 272
<i>Iuuenalis.</i> 6.7.13.17.20.28.30.32.38.		<i>Lexicon Græco Latinum votus.</i> 277.279
40.42.45.54.57.58.59.61.63.73.		<i>Lipomanus.</i> 161
75.88.90.91.93.95.97.99.100.104.		<i>Iustus Lipsius.</i> 123.216.238
114.118.124.125.127.131.133.		<i>Linus.</i> 13.29.30.65.81.92.208
135.140.145.151.152.158.159.		illustratus. 264
172.174.175.185.186.188.190.191.		<i>Velius Longus.</i> 64
192.193.195.196.198.200.208.		<i>D. Lucas.</i> 52.54.101.127.133.213.
211.212.214.219.224.235.239.		217.220.222.270.
244.251.258.262.277.		illustratus. 235
refutatus. 137		<i>D. Luca Interpres.</i> 46
enarratus. 68.137.178.199.253.		<i>Lucanus.</i> 48.100
<i>Iuuenalis Scholiastes.</i> 7.18.28.33.38.		emendatus. 142
		<i>Lucianus.</i> 10.14.26.28.32.62.73.94.
		190.207.259.260.

A V C T O R V M.

Lucillus. 15. 148
emendatus. 148
Lucetius. 20. 56. 88
Lucetius. 261
Luitprandus. 184

M

M *Acrobius.* 20. 57. 90. 159. 191.
 207. 220. 225.
elucidatus. 91
Marcianus. 4. 24. 25
Ioannes Maldonatus. 206. 237
Manilius. 110. 117. 191. 193. 242. 271.
Aldus Manutius. 156
Pauli Manutii lapsus. 145
Marcellus Burdegalemsis. 113
D. Marcus. 101. 220
illustratus. 217
Marcelli Papæ Gestæ. 51
Anmianus Marcellinus. 6. 23. 33. 43.
 53. 56. 75. 91. 101. 110. 124. 132. 136.
 176. 178. 179. 180. 181. 184. 202.
 204. 225. 227. 231. 233. 247. 252.
enarratus. 271
Marcianus. 167. 175. 176.
Nonius Marcellus. 15. 20. 124. 170.
 186. 202. 203. 251.
illustratus. 261
correctus. 126
Marcilius. 24
Marmoræ Priscæ. 147. 265
Martialis. 14. 19. 23. 28. 32. 36. 37. 42. 43.
 45. 46. 49. 53. 54. 56. 62. 63. 65. 66.
 74. 78. 85. 93. 94. 96. 101. 113. 118.
 120. 121. 124. 126. 130. 131. 134.
 136. 137. 141. 142. 148. 150. 154.
 162. 174. 177. 186. 192. 207. 209.
 210. 211. 215. 223. 229. 239. 242.
 258. 260. 263. 269.
explicatur. 26. 27. 39. 64. 100.

102. 106. 122. 130. 156. 269. 270.
expenditur. 101
Adamantius Martyrius. 22
Martyrologium. 136. 179. 238. 257. 264
Massonius. 233
D. Matthæus. 54. 151. 160. 162. 206.
 213. 218. 220. 222. 230. 237. 270.
illustratus. 35. 236. 238. 264.
D. Matthæi interpres. 256. 260
Valerius Maximus. 12. 14. 18. 30. 44.
 121. 127. 129. 139. 264.
emendatus. 44
enarratus. 117. 224
Cyriacus Matthesius. 188
Menaumus. 78. 120. 145
Philippus Menzelius. 252
Metaphrastes actorum martyrum. 16
Volusius Metianus. 165
Mitalerius. 238
Modestinus. 164
Molanus notatur. 278
Antonius Muretus. 263

N

N *Ehemias.* 274
Nemesianus. 142
Cornelius Nepos. 11. 73. 110. 116.
 124. 133. 214.
Neratius apud Vlpianum. 265
Cæsar Nichefolæ. 29
Notitia Imperii illustratur. 62
Novella. 3
Rutilius Numatianus. 215

O

P *Aulus Orosius.* 2. 34. 48. 116
Ovidius. 24. 43. 83. 84. 85. 86. 111.
 127. 147. 175. 185. 195. 197. 198. 203.
 207.

I N D E X

207. 234. 235. 249. 250. 259. 261. *Phadrus.* 20. 86. 131. 133. 177. 210
 267. 268. 271. explicatur. 222. 253.
 dilucidatur. 196. 205. 206. 218. *Iunius Philargyrius.* 88
 222. *Philastrius.* 177
 tentatus. 175 *Philo.* 50. 67. 173. 232. 233.
Philostratus. 144. 191
Phocylides. 14
P. Pithæus. 89. 92
Lutatius Placidus. 2
Fabius Planciades. 47
P *Plato.* 117
Apinianus. 19. 149. 174. 177. 259.
 260. 273. *Plautus.* 7. 12. 18. 46. 47. 54. 55. 56. 80.
Rutilius Pamelius. 194. 276 98. 116. 127. 131. 160. 185. 202. 204.
Palladius. 209. 248. 265. 267 205. 207. 217. 219. 221. 249.
Inl. Paulus I. C. 4. 6. 12. 18. 19. 21. 33. declaratur. 122. 261
 39. 46. 105. 118. 119. 149. 170. 171. *Plinius maior.* 10. 21. 24. 25. 30. 34.
 175. 188. 241. 245. 249. 250. 264. 270. 41. 44. 45. 46. 49. 53. 60. 81. 83. 86.
 273. 274. 279. 109. 110. 115. 116. 119. 127. 129. 145.
Pandecta Florentini. 213 155. 160. 171. 175. 183. 199. 206.
Guidus Pancivulus. 77 219. 224. 225. 239. 243. 246. 251.
Panegyrista declaratur. 74 266. 267. 273. 278.
Onuphrius Panuinius. 50. 159 emendatus. 10
Papinianus. 19. 149. 174. 177. 259. declaratus. 139. 251
 260. 273. *Laelius Paschalius.* 15. 41. 199
Velleius Paterculus. 213
D. Paulus. 51. 84. 159. 230
D. Paulinus. 209. 277
Pausanias. 220
Benedictus Pererius. 2
Asconius Pedianus. 12. 71. 119. 134.
 145. 160. 174. restitutus. 21
Aulus Persius. 37. 116. 223
 illustratus. 158
Eius Interpres antiquus. 115. 116. 150.
Petronius. 10. 14. 20. 29. 32. 42. 54. 56.
 57. 58. 62. 64. 66. 83. 90. 98. 137. 141.
 144. 145. 154. 161. 162. 170. 181.
 192. 193. 204. 213. 218. 224. 238.
 244. 256.
 illustratus. 59. 134. 216. 219. 258
- Phadrus.* 20. 86. 131. 133. 177. 210
 explicatur. 222. 253.
Iunius Philargyrius. 88
Philastrius. 177
Philo. 50. 67. 173. 232. 233.
Philostratus. 144. 191
Phocylides. 14
P. Pithæus. 89. 92
Lutatius Placidus. 2
Fabius Planciades. 47
Plato. 117
Plautus. 7. 12. 18. 46. 47. 54. 55. 56. 80.
 98. 116. 127. 131. 160. 185. 202. 204.
 205. 207. 217. 219. 221. 249.
 declaratur. 122. 261
Plinius maior. 10. 21. 24. 25. 30. 34.
 41. 44. 45. 46. 49. 53. 60. 81. 83. 86.
 109. 110. 115. 116. 119. 127. 129. 145.
 155. 160. 171. 175. 183. 199. 206.
 219. 224. 225. 239. 243. 246. 251.
 266. 267. 273. 278.
 emendatus. 10
 declaratus. 139. 251
Plinius minor. 3. 92. 94. 95. 121. 124.
 135. 138. 148. 211. 212. 236. 243.
 263. 276.
 explicatur. 4. 11. 52. 244
Plinius Valerianus. 42
Poeta vetus. 92
Trebellius Pollio. 208
Plutarchus. 5. 18. 44. 94. 95. 117. 135.
 219. 220. 273. 277. 278.
 correctus. 166
Trebellius Pollio. 78. 269
Pomponius. 13. 34. 103. 105. 133. 204.
 244. 249. 263.
Porphyrion. 12. 38. 253
Porphyrus. 88. 175
Priscianus. 21. 38
Theodorus Priscianus. 46
 repre-

A V C T O R V M.

reprehensus. 92
Procopius. 181
Propertius. 10. 81. 128. 170. 172. 194.
 204. 210. 250. 268. 270.
Prosper. 52
Prudentius. 17. 78. 79. 96. 111. 112.
 113. 119. 175. 190. 195. 198. 201.
 230.
 illustratus. 198. 301. 230. 270

Q

Q **Vintilianus.** 4. 19. 20. 24. 32. 91.
 113. 159. 161. 171. 173. 204. 232.
 enarratus. 130

R

R **Abanus Maurus.** 49. 148
Conradus Rittershusius. 2
Sextus Rufus. 244

S

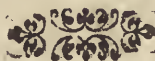
S **Aluianus.** 8. 155. 181
Crispus Sallustius. 92. 125. 271
Ioannes Saresberiensis. 2. 83
D. Sebastianus apud Surium. 236
Scribonius Largus. 35. 41. 83
Scauola. 149. 159. 160. 163
Josephus Scaliger. 30. 182
 refellit. 137
Sedulius. 56. 219. 230
Seneca Philos. 4. 5. 20. 21. 26. 28. 31.
 32. 34. 35. 38. 39. 40. 42. 43. 46. 49.
 53. 54. 56. 62. 63. 64. 65. 67. 73. 75.
 90. 94. 96. 102. 104. 106. 108. 110. 121.
 125. 126. 129. 130. 132. 133. 137.
 138. 141. 142. 148. 150. 154. 155. 170.
 171. 174. 181. 194. 202. 211. 214. 217.

222. 231. 238. 258. 269. 231. 238.
 exponitur. 37. 100. 151. 181. 211.
 226. 241. 247.
Seneca Rhetor. 99. 238. 241. 251
Seruius. 4. 28. 32. 41. 47. 48. 50. 57. 71.
 128. 175. 193. 194. 209. 221. 227. 260.
 261. 267. 271. 272. 274.
 notatur. 88
Sulpitius Seuerus. 52. 228
Sidonius Apollinaris. 48. 54. 73. 88.
 89. 96. 101. 114. 120. 136. 228. 251.
 265. 277.
Silius Italicus. 48. 75. 96. 97. 215. 255
B. Siluester. 50
Aelius Spartianus. 6. 18. 20. 131. 144.
 146.
 declaratur. 115
Statius. 2. 17. 95. 103. 175. 215
Henricus Stephanus. 276
Strabo 32. 33. 278
Suetonius. 3. 17. 22. 24. 31. 34. 47. 62.
 65. 73. 87. 94. 105. 109. 113. 116. 118.
 125. 132. 136. 144. 145. 164. 170.
 174. 176. 180. 181. 193. 206. 213. 217.
 220. 226. 232. 236. 260.
 explicatur. 23. 141. 216. 254
 sollicitatus. 34. 141
 restitutus. 216
 illustratus. 234
Suidas. 2
Seruius Sulpicius, apud Ciceronem.
 133.
Hieronymus Surita. 238. 277
Surius. 132. 144. 161. 178. 179. 180.
 183. 187. 220. 232. 252. 264. 269.
 refellit. 253
Symmachus. 157
Symphosius. 111
 illustratur. 112
Synodus Rbemensis. 23

Cor-

I N D I E X A

T	
C ornelius Tacitus.	6. 23. 53. 59. 138. 141. 173. 178. 180. 185. 215. 258.
declaratur.	63. 232.
P. Terentius.	5. 8. 31. 148. 171. 182. 183. 205. 245. 249.
Tertullianus.	22. 23. 47. 191. 194. 198. 224.
asseritur.	192. explicatur. 193
Theodoretus.	144. 248
apud D. Hieronymum.	185
Tibullus.	11. 24. 64. 116. 205. 239
Titinius apud Nonium Marcellum.	176.
Adrianus Turnebus.	42. 159. 182. 249. 252. 276.
Gregorius Turonensis.	46. 47. 64. 112. 113. 229. 231.
Maximus Tyrius.	97
V	
V arro.	13. 21. 26. 31. 32. 33. 137. 175. 176. 194. 197. 202. 210. 221. 245. 249. 250. 259. 260. 268. 269. 270. 274.
notatur.	277. expositus. 131. 261
apud Gellium.	45
Vatinius.	109
P. Vegetius.	78. expositus. 252
Fl. Vegetius.	121
Marcus Velserus.	166. 266
laudatus.	253
Venuleius.	24
Antonius Velserus.	215
Petrus Paulus Vergerius Senior MS.	189.
P. Victor.	35. 244
Sextus Victor.	39
Petrus Victorius.	213
Virgilius.	28. 32. 41. 48. 60. 75. 83. 119. 126. 176. 193. 194. 215. 216. 221. 222. 259. 260. 261. 271. 272. 274.
declaratur.	57. 88
Hugo de S. Victore.	50
Victor Vticensis.	264
M. Vitruvius.	89. 96. 98. 104. 175. 222. 224. 225. 247. 259. 265. 267. 268.
declaratur.	137
Io. Ludovicus Vives.	146
Domitius Vlpianus.	7. 11. 19. 20. 21. 24. 25. 32. 36. 46. 94. 98. 116. 118. 133. 160. 164. 169. 171. 172. 174. 176. 177. 191. 203. 204. 207. 209. 231. 249. 259. 264. 265. 269. 273. 274.
declaratur.	4. 6. 12. 183. 188
Flavius Vopiscus.	144. 183. 208. 246. 273.
Flavius Vrsinus.	58. 97. 166. 218. 277.
Bonaventura Vulcanius.	186
X	
I oh. Xiphilinus.	31. 158. 161
Guilielmus Xylander.	278
Z	
D. Zeno.	38. 49. 55. 159. 193. 198. 201. 246. 273.
restitutus.	152

Rerum , & Verborum memorabilium

I N D E X.

A

Bacus Romanus.	165	Amicorum greges.	211
Accersitores.	127	A cura amicorum.	212
Acroaticæ Aristotelis
commentationes.	73	Anagnostes.	109
Actor. 148. 149. 264.		Anteambulones.	121
à frumento.	153	Antorcha.	128
Actoris adiutor.	149	Ancillæ matronis in balneis operam
dabant.	42
Ædium apud veteres laxitas.	214	negociationi præpositæ.	214.
Acus. 195. crinalis. ibid.	199	Ancillulæ ex Æthiopia.	205
Adiutores tabulariorum.	147	Anteambulatrices.	206
Admissionalium munus.	126. 225	Antinoia imago.	223
Admissionum magister.	226	Antiquarii.	113
proximus.	ibid.	Apparitores.	29
adiutor.	227	Aquarii. 31. 241. Cæsariani.	242
Adstetrix.	185	eorum artes. ibid. vasa.	243
Aduersitores.	127	Arca dispensatoris.	158
Ædificio emendo præpositus.	172	Arcarii.	151
ΑΓΑΘΗ ΤΡΧΗ.	26	Arcarius Rom. Pontificis.	159
Agitator.	174. 260	Præfectorum.	ibid.
Agris colendis præfecti.	172	Arca stataria.	ibid.
Agafones	256	Archiatr.	27. 279
Ἀγορᾶσις.	53	Archimagirus.	45
Ἀγοροῦλαξ.	274	Architectus.	272
Albæ.	50	Architriclinus.	54
Alipilus.	42	Archium.	147
Altile.	270	Arenarii.	173
Alumnus.	188	Argento præpositus.	60
Alumna.	ibid.	Argentum escarium.	ibid.
Ancillæ.	179	potorium	61
Aliptæ.	38. 39	scenicum.	ibid.
eorum instrumenta.	40	viatorium.	ibid.
Amanuenses. A manibus.	309	balneare.	ibid.
		Arator.	259

o o

Armen

Rerum, & Verborum

Armenti custos.	261	Bones altiles ad sacrificia saginati.	270
Armata imaginum in atrio.	224	Bubilia.	259
Armiger.	119	Bublequa.	ibid.
A custodia armorum.	120	Buccinator nominum.	139
Armilla veteris i con.	143	Burdones.	209
Artifices.	173		
Asinarii.	260		
Asylum quid.	11	C	
Atrientes.	216, 221, 279	Ælator.	104, 175
Atriarum. 221, 249. cirrati.	224	Caipor.	21
Atrientis rustici munus.	248	Camerarius.	235
Aucupes.	46, 270	Canon mensurus.	152
Aucupis tessera.	270	diurnus.	ibid.
Atrium.	222	Cantabrum.	252
Ab Atrio. Atri curandi.	224	Capillati serui.	28
Auro escario præpositus.	60	Calatores.	30
item gemmato.	61	Captiuitatis initium.	2
Auctoris ingenua confessio erroris. 151. modesta excusatio.	220	Castellarii.	31
Auricula ornatrix.	199	Castrenses serui.	29
Auriga.	260	A Cura Castellæ.	190
Auium voces intelligens seruus.	175	Cantabrum quid.	253
Auiarium.	269	eius originatio.	254, 255
Auiarius.	ibid.	Capillorum præfectura.	197
		Capararii.	256
B		Capulator.	265
B. F. bonum factum.	26	Carpentum.	208, 210, 273
Baiuli.	186	Carruca dormitoria.	209
Baiulus magnus.	ibid.	aurea.	ibid.
Balio. Balia: Bailo, & Baila.	186	Carrucarii.	208, 209
Balneator.	38, 144	S. Castulus Martyr.	280
Basternarii.	208	Cathedralicii pueri.	210
Basternæ.	209	Catelli in deliciis tricliniaribus.	218
Bela.	186	Caculæ.	120
Beolare.	186	Calamistrum.	195
Bestiis obiecti.	17	Calator.	54
Bibliothecarum frequentia.	224	Calculatores.	147, 164
Bibliothecis præfecti.	108	Calentones, Cautolones.	165
Bibliopola.	114	Calculus Veterum.	165
		Calculi athletici.	167
		Canis	

memorabilium Index.

Canis tabernarum.	172	Chirurgi.	34
post ianuam pictus.	218	Chorus.	75
vestigatoris minister:	272	Choraulos.	ibid.
Canes custodes.	274	Christus in larario Alexandri Seueri.	
Calones.	120	234.	
Calendarium.	154	Circitores.	172
Calendario præfectus, à Calenda-		Circumpedes.	65
rio.	ibid.	Cinerarii.	194
Calendaria amicorum.	211	Ciniflones.	295
Calide minister.	63	Cisium.	210
Capsæ.	117	Cisarii.	208. 210
Capsarii.	119	Citharædus.	75
Carptor.	57	Citharæ species, & partes.	79
Castratio vetita.	183	Claues antiquorum.	106
Cathedrarii Serui.	136	Clauicularii.	108
Cella quid.	137	Clauatores.	121
Cellæ familiaricæ.	ibid.	Claustriuus.	214
Cellulæ.	ibid.	Clinici.	35
Cella meretricia.	ibid.	Cœmeteria.	234
Cellæ operariorum.	249	Cohors.	269
fructuariæ species.	263	Collactaneus.	188
Cella olearia.	263	Collacteus. Collactius.	ibid.
vinaria.	265	Collactanea, Collacta.	ibid.
Cellæ promæ.	47	Collaria seruorum.	15
penariæ.	ibid.	Collaris inscriptio.	ibid.
Cellarii.	46	Collaris ferrei gestatio famosa.	12
Cellerarii.	249	Collegia.	31
Cellariolum.	ibid.	Colobium.	50
Cellarium.	47	Coloni.	250
Cella.	ibid.	Adscriptitii.	ibid.
Celeuma.	74	A Chorintis. Corintharius.	104
Censores vsi nomenclatoribus.	139	Comati serui.	28
Censoria potestas in Cæsares transla-		Communes serui.	29
ta.	140	Comœdi.	92
Censuales.	155	Coci.	44. 45
Ceræ, & cauteria.	175	Condus promus.	46
Cerdo.	176	Contubernales mulieres colonorum.	
Cestelle.	273	250.	
χαρτῶν.	236. 237	Corbette.	273
Charta.	115	Cornua libri.	115

Rerum, & Verborum

Corpora.	31	Defrutaria vota.	267
Cosmetæ.	191	Deliciæ, Delicia.	95
Costoza, q. Custodia.	238	Demensum.	152
Triniti serui.	28	Seruorum.	153
Crotalum à sinistro diuersum.	83	Denarius vetus gentis Casia.	218
eius nomen.	81	Deus à ZEYC.	238
Crotalistræ.	81	Diæta cœnatio.	276
Crumenam seruus gestabat.	160	Διατάρχης.	279
Cubicularii.	231	Διδόνες.	49
Cubiculo præfectus.	232	Diaconis.	ibid.
Cubicularum collega.	234	officium.	51
Cucullus sagatus.	256	Diaconia.	ibid.
Culina villæ.	248	Diaconissæ.	52
eius ministræ.	ibid.	Diæta.	235
Cultus.	191	Diæcula.	276
Cunaria.	186	Diætarii.	16
Cunarius.	ibid.	Diætarchus.	238
Cunina Dea.	ibid.	Digitorum sonus.	64
Curatores.	31	gesticulatio.	ibid.
Curia.	31	Diribitores.	58
Cursoris habitus.	141. 144. 145	Discerniculum.	196. 197
eorumq; munus.		Dispensator.	150. 153. 263
Augustales.	144	eius officium.	161
Classarii.	145	Arcarius, eiusq; munus.	159
Præpositus.	ibid.	Diurnum.	151. 154
Nomina.	146	Diurnarii.	154
Custodes.	215	Doliarius, seruus dolearis.	265
Custodes cubiculares.	235	Dolia defossa.	ibid.
Ad cyathum.	62	Dominationis origo.	2
Cymbala.	83	Dominarum seruitia.	177
Eorum Materia.	85	Domicum ædes sacra.	17
Cymbalistræ.	84	Septem Dormientium memoria.	234
		Dotales serui.	29
		Δέλοι Pegafæi.	14
		Δελάρια.	206
		Δρωπακισίης.	42
		Dypticha.	157
		E	
D In Z mutatum.	238	Ducator.	186
Δαίμονες.	208	Elagabali ministeria.	95
Dalmatica vestis.	50		
Damistræ.	163		
Decuriæ.	31		
		Elen-	

memorabilium Index.

Elenchi.	199	Famulus.	ibid.
Encaustice.	175	Famulitium.	ibid.
Episcoporum cathedræ velatæ .		Fames filios vendere coegit.	3
230.		Familia aquaria.	37
Ab Ephemeride.	154	Rustica numerosa.	246
Epittopos.	261	Fana.	31
Equifones.	259	Fartores.	138
Equorum magistri.	ibid.	Far pro pane.	152
custodes.	ibid.	Fibulæ.	76
Equitii.	ibid.	Vestiaræ.	78
Equitium.	ibid.	Musicorum.	ib.
Eros.	35	A' Fiblis præpositus.	ib.
Eras.	44	Figuli.	258
Ergastulum.	251	Figuræ in agris.	259
Ergastulus. Ergastularius.	ibid.	Flabelliferæ ancillæ.	105
Eunuchi. 178. Martyres.	180	Fiscus.	31
Prægustatores Cæsarum.	180	Fistulator.	80
Pocillatores. Silentarii.	ibid.	Fistulæ figura.	82
rerum grauissimam curam gerunt.	181	Focarii.	46. 249
etiam puerorum.	182	Focariæ etiam concubinæ.	249
ac matronarum.	ibid.	Focolare.	279
pretium.	183	Fœnifectores. Fœnifex.	267
Exactores. 163. Auri, Argenti, æris;		eorum insigne.	268
Hereditatum, Legatorum, Peculiorum, operum Dominicorum.		Fontani ministri.	243
ibid.		Fornax.	259
Exactor operum.	265	Fornacarius.	ibid. 268
Expositorum liberorum libertas.	3	Fossores.	252
Excerpta Apuleii, Florida.	41	Fossoris imago.	255
Excubiæ.	215. 232	Fructuarii serui.	29
Exoleti.	235	Ad funale.	128
		Furfuris cremor.	252
		Fron dator.	267
		Fron datio.	ibid.
F		A frumento.	153
Faber à Corinthis.	105	Frumento emendo præpositus.	172
Fabri.	272	Fullones.	176
Ferrarii, Tignarii, Carpentarii.	273	Fullonica.	ibid.
Façoeres.	265	Funambulus.	174
Familia quid.	20	Funirepus.	ibid.
		Fugitiui serui. Fugitiuarii.	9
			quæ?

Rerum, & Verborum

quæſiti præconio.	10	Ianitores.	216
libello.	16	Vigiles.	17
raſi.	256	ignem larum familiarium ſerua-	218
Fugæ cognitio penes magiſtratum.	11	bant.	220
De Furtis cognitio.	12	fores obſeruabant.	274
		ruſtici.	219
G		Ianitrices.	210
G Alearii.	121	A' Iano miniſter.	ib.
Gallinarius.	269	primo, medio, ab Atrio.	218
Geruli ſportularum.	100	Ignis larum familiarium in atrio.	199
Gerula.	185	Inauris.	37
Geruli.	135	Incendiis extinguentis deſtinati ſer-	62
Gestationes cettæ.	136	ui.	272
carum modi.	173	Induſium.	54
Gladiatores.	97	Indagator.	144
Gladiatores in conuiuio.	156	Infertores.	75
rude donati ſpectatores.	158	Vini, pani.	3
Globuli lignei veterum.	115	Infibulatio.	3
Glutinatores.	116	Ingrati in ſeruitutem redacti.	3
Grammatici.	228	Inopia ſeruitutis cauſa.	ibid.
eorum velum.	10	quæ reſtituta.	171
γραμμάτων.	113	Infitor.	172
Graphium.	ibid.	eius habitus.	172
aureum.	ibid.	Infularium.	244
Graphiarium.	259	Infulæ.	ibid.
Gregarii.	20	Infularii.	ibid.
Grex.	40	Intulæ Procurator.	128
Guttus.		Intortitia.	208
H		Internuncii miniſtri.	53
H Ereditarii ſerui.	29	Inuitator.	259
Hiſtriones.	92	ἱπποκόμοι.	259
Homo.	22	Iugarius.	208, 213
Ab hortorum cultura ſeruus.	240	Iunctores.	213
Hortorum procuratores.	ibid.	Iuncturæ.	ibid.
Hydraules.	89	Iungere.	155
I		Iuſta.	127
A B Ianua puer.	214	Iuuenis.	
Ianitoris arundo, & virga.	181	K	
Iatraliptæ.	38	Κολυμβήσ :	115

memorabilem Index.

L		
A Lagena, & Laguna.	62	Loculi. 159. clauibus firmati. 160.
Lagenæ signatæ.	160	etiam seruabant claues. ibid.
Lalla.	187	Logographi. 155
Laltare.	ibid.	Lorarii serui. 7
Lamella ænea seruorum.	15	D. Lucæ ossa Patauii. 128
Lampadophori.	128	Luparii. 271
Lanipendiæ.	204	Ad Lychnum. 128
Lanificæ. ibid. 250. Lanix.	250	M
Lapidicinæ.	256	M Agiftri. 116
Lar' genius focorum.	218	Maior domus. 148
Laribus compitalia, & ludi à serui		Malleatores. 115
Tullio instituti. 218. ignis accen-		Mammæ. 187
fus. ibid.		Mancipia.
Ad Laternam.	128	nouitia vectigalia. 24
Larium cubiculum.	234	veterana nouitia. 25
Lararium secundum Maius.	ib.	Vrbana. 33
Latrinæ.	269	Prædiorum. 274. rustica. ibid.
Lectularii.	36	Mancipanorum artes. 25
Lectisterniatores.	55	morbi explorati. ibid.
Lecticarius. 98. 130. 208		Mancipiariorum Tituli. 170
Lecticarii Cæsariani.	134	Manfuetarii. 271
Leguli. 265. 267		Martiales larinates ministri. 30
Lenticula.	40	A' matella puer. 63
Leones domi alebantur.	272	Machærophori. 145
Leporarium.	271	Magici pueri. 174
Liberi addicebantur.	19	Magister. 226
Liberti Imperatorum à studiis. 108		Manciparii. 24
Liberti Cæsariani seruorum loco. 132		Mangones. 24
Liberti annuli iure donati. ibid.		Marcipor. 21
Librarii.	113	Manipuli tricliniæ. 99
eorum administri. 115		Ab marmoribus magister. 225
Librariæ. 114		Mazyces. 141
Lictores. 29		Medici. 34
Ligula. 41		Medicorum superpositus. 37
Limocincti. 29. 30		Medicæ. ibid.
Limus. 30		Mediastini. 38. 97. 349
Lintea. 40		Mensarum deterfores. 56
Litterati. Litteratores. 116		Mensæ præpositi. 162
Lixa. 121		Mercaturis redempturilq; præpositi. 172.

Mer-

Rerum, & Verborum

Mercedem præstabat Procurator.	264
Messor.	249
Ad metalla damnati.	256
Mimiculator.	116
Ministeria publica.	30
Ministri conuiuii.	47
Ministra ab argento potorio.	190
Ministeria.	48
Ministrator.	61
à frumento.	153
Missilia.	158
Molæ aquariæ veterum.	248
Monitores.	118.138.263
Monitrix.	129
Monoclinium.	78
Moriones.	94
Mulieres musicæ.	79
Muliones.	208.260
carrucarii.	210

N

N Ani, & Nanzæ.	94
Nauis præpositi.	170
Nauis magister.	ibid.
Naulia.	85
Necisius in seruos.	6
Negotiatores diuersi.	169
Nomen vnde appellatum.	138
Nomenclatores.	54.138.224
Nomenclator à censibus.	140
Nominum seruilium leges.	33
Notarii. 109. Principis.	110
Notariæ.	110
Notitius.	25
Numerarii.	147
Nutrices.	185
Nutritor, Nutritius.	187
Nummi plumbei.	122

O Bsonator.	55
Obstetrix.	184
eius pretium.	ibid.
Obstetrix.	185
Occator.	249
Ocularii.	24
Offarii.	44
Officiosi.	126
Officinator à staturis.	225
ὀνόχορος.	62
ὀνομόμος.	159
Olitor.	268
Oliuitor.	265
Oleariæ merci præpositus.	173
Operarii.	249
Operæ.	ibid.
eorum habitus	256
Operarii rustici.	274
Organum.	88
Organici.	ibid.
Organa hydraulica etiam folles habebant.	ibid.
Organarius.	89
Ornatrices.	191
Ordinarii serui.	29
ὀρεοκόμοι.	260
Orcini.	37
Ornatus.	191
Ornatores.	115
Ornatrices.	191
earum instrumenta.	192
Ostiarius.	214
catenatus.	216
eius comes canis.	217
ministerium.	219
Ouilium mancipia.	259
Opiliones, Ouiliones.	ibid.

Pæda-

memorabilium Index.

P

P ædagogia.	21	Pistor. 45. Pistor.	ibid.
Pædalogi.	116. 128	Pistores Dulciarii. Lactarii.	45
Palæstrita.	174	Pictura seruis concessa.	175
Guidus Pantirolus Pignorii præceptor.	77	Pictorum communis error notatus.	218.
Panicotariæ.	268	Pigmentarius.	36
Panis distributio.	58	Pignoribus accipiendis præpositi.	162
Panieri.	273	Pileati.	37
Papas.	182	Pinacothecæ.	225
Paitores.	261	Pistrinum.	9. 248
Pauero.	128	à Theodosio sublatum.	ibid.
Pecoris magistri. Pecori præfecti.	261.	Pistrinari.	256
Pecten.	197	In Pistrinum acti viri, & mulieres.	ibid.
Peculiati serui.	29	Placentarii.	46
Penuarius.	47	Pocillatores.	57. 62. 180
Peni procurator.	ibid.	Pocillatoris icones.	68
Penu quid.	ibid.	Pollinctor.	36
Penuaria ancilla.	ibid.	Pomarii.	46
Pecuniis dandis, scenerandis, exigendis præpositi.	162. 172	Poppysmata.	64
Ad Pedes pueri.	65	Potitii.	30
A pedibus.	66	Porculator. Porcarius.	260
Pedissequi.	124. 144	Porculatio.	ibid.
Pedissequæ.	206	Procurator.	161. 163
à pendice Cedri.	240	Procurator Cæsaris.	163
Penula qualis.	130	Procuratores Cæsariani.	161
Penula vestis lecticariorum.	ibid.	Procuratio ornamentorum, Bibliothecæ, Patrimonii, & heredit;	
Penula Grammaticorum.	ibid.	xx. heredit; Aurariarū, Balnei Formiis, Fundis, Cajetæ; Laureato ad Elephantos; à Rationibus; Villarum Tusculanarum; Subprocurator vicefimæ.	162
Peregrinantium ministri.	147	Promptuarium.	46
Phalera cursorum, & equorum.	141	à Potione.	62
Phrygio.	176	Præceptores.	34. 106
Pictorum error in historia Mariæ Magdalænæ.	66	Præconis munus.	139. 140
Pilenta.	209	Præguftatores.	59. 180
Piscatores, & Piscatui præpositi.	268	Prælatores.	265
Piscatoris tessera.	271	Præpositus.	179

P p

Pri-

Rerum, & Verborum

Primicerius.	179	Sandalarii.	177
Promus.	46. 249	Sandaligerulæ.	206
Prorogatores.	151	à Sandalio pueri, & ancillæ.	ib.
Publici serui.	29	Sarcinæ.	169
Puer, seruus.	21	Sarcinatores.	ib.
Puerorum formosorum frequens seruitium.	65	Sarcinatices.	ibid.
Pugillarium forma.	110	Sartor, Sarritor.	249
A' Pugione.	120	Scantio.	62
Puelli garruli.	144	Scapha.	216
Pulmentaria.	248	Schœnobates.	174
Pumicatores.	115	Scissor.	57
A' Punctis.	32	Scobe triclina purgabantur.	99
Putator.	267	Scopa.	98
		Scoparius.	97
		Scriptores.	109
Q Valus.	273	Scribæ.	39. 110. 114
Quasilliaræ.	204	Scribendi ratio.	115
Quietis ministri.	181	Scrutarius.	140
		Semirasi.	256
R Asi.	256	Segmenta circularia ex ebore.	158
Ratiocinator.	163	Sella gestatoria, fertoria.	136
à rationibus libertus.	ibid.	tonforia.	ibid.
Rationalis.	163	pertusa.	ib.
Receptitii serui.	29	balnearis, familiarica.	ib.
Redempturæ.	172	Arquata, arcuata.	138
Rhedarii.	208	Curulis, muliebris, solida.	ibid.
Ripuariorum leges.	6	Sepulcra velata.	230
Runcator.	249	dealbata.	ibid.
Ruri habere, ciuitate relicta, ignominiosum.	249	Seruitii nomen vetus.	1
		Seruitium: seruitia.	22
		Serui Originatio.	ibid.
S Altus.	274	Serui duorum generum.	2
Saltuarius.	ibid.	non habent ius.	4
Salutatores.	124	à militia retracti.	4
Salutandi hora.	125	liberi facti in militia adscripti.	4
Salutatio publica, priuata.	ib.	Pecudum numero habiti.	4
Salutigeruli pueri.	208	male tractati.	5
Sambucina. Sambustria.	81	epitheta serui.	6
Sambuca.	ib.	à fuga retracti stigmatibus notati.	13
Sandalia aurea.	206		fugi-

Rerum, & Verborum Index.

<i>Tinello.</i>	277	Vernitas.	27
Topiarii.	243	Vernliter.	ibid.
Tormenta feruilia.	8	Vestiarii. 105. Ad vestem. A veste. ib.	105.
<i>Torchie, Torchii.</i>	128	Vestiariorum.	203
Torcularium cultos non semper feruus.	265	Vestifici. Vestifici.	202
Tonfores ouium.	259	Vestificæ.	ibid.
Tonsor. 43. Palatii.	ibid.	Vestigator.	272
eius instrumenta.	ibid.	Vestiplicæ.	202
Tonstrix.	44	Vestiplicæ.	ibid.
<i>Tractatores, Tractatrices.</i>	37	Vestium colores.	205
Trapezita.	163	Veterator.	25
Triclini species.	67	Vice-dominus.	261
amplitudo.	102	Villici.	32
Tricliniararchæ virga.	181	Vinitor.	266
Tricliniariorum feruorum partes.	54	Viriola.	199
cultus, frequentia.	67	Virvicarii.	259
Triumviri non feruorum modo, sed & liberorum maleficia conquirebant.		Vigiles.	31
13.		Vigilum Præfectus.	ibid.
Tunica.	49, 131	Villæ topographia.	247
Tutulus.	192, 201	Villici.	240, 261
Tympanum, eius forma.	87	Villicario.	ibid.
Tympanistræ.	88	Villicari.	ibid.
V		Villica.	262
Vasa Samnitica.	25	eius manus.	ibid.
Corinthia; Deliaea.	104	Ad vinum.	62
Vitrea, murrina, fistilia: escaria, potoria	ibid.	Vindemiator. Vindemitor.	267
Vascularii.	104	Virga murmur famulorum compescatur.	181
Velum.	227	Vmbelliferæ ancillæ.	205
Velaminum præfectura.	ibid.	Vmbilicus libri.	115
Vela templorum.	229	Vinctores.	38, 39
Veliniaria. Amphitheatralia.	231	Vnguentarius.	41
Venalitium.	170	Vocator.	53
Venalicii.	170	Volumina.	115
Venalitiatii.	24, 170	Vrsi domi alebantur.	272
Venales.	171	Vrsarii.	ibid.
Venatores.	46, 127	Vstros.	36
Vernulæ.	26	Vtriculi figura.	82
		Vulgares ferui.	29
		F I N I S.	

Quisquis ille fuit, qui primus pronunciauit, oculos & vestigia domini esse fundo saluberrima, ille sane rem acu tetigit. Hoc ego nuper verum esse expertus sum; etiam in editione huius mei commentarii, quem me absente, operæ typographicæ adeo mendosum prodire passæ sunt, ut his quoque Indiculis perlegendis Lectorem non potuerim non fatigare. Siquid præterea minus animaduersum videbitur, id unusquisq; humanitati suæ relictum sciat.

In contextu.

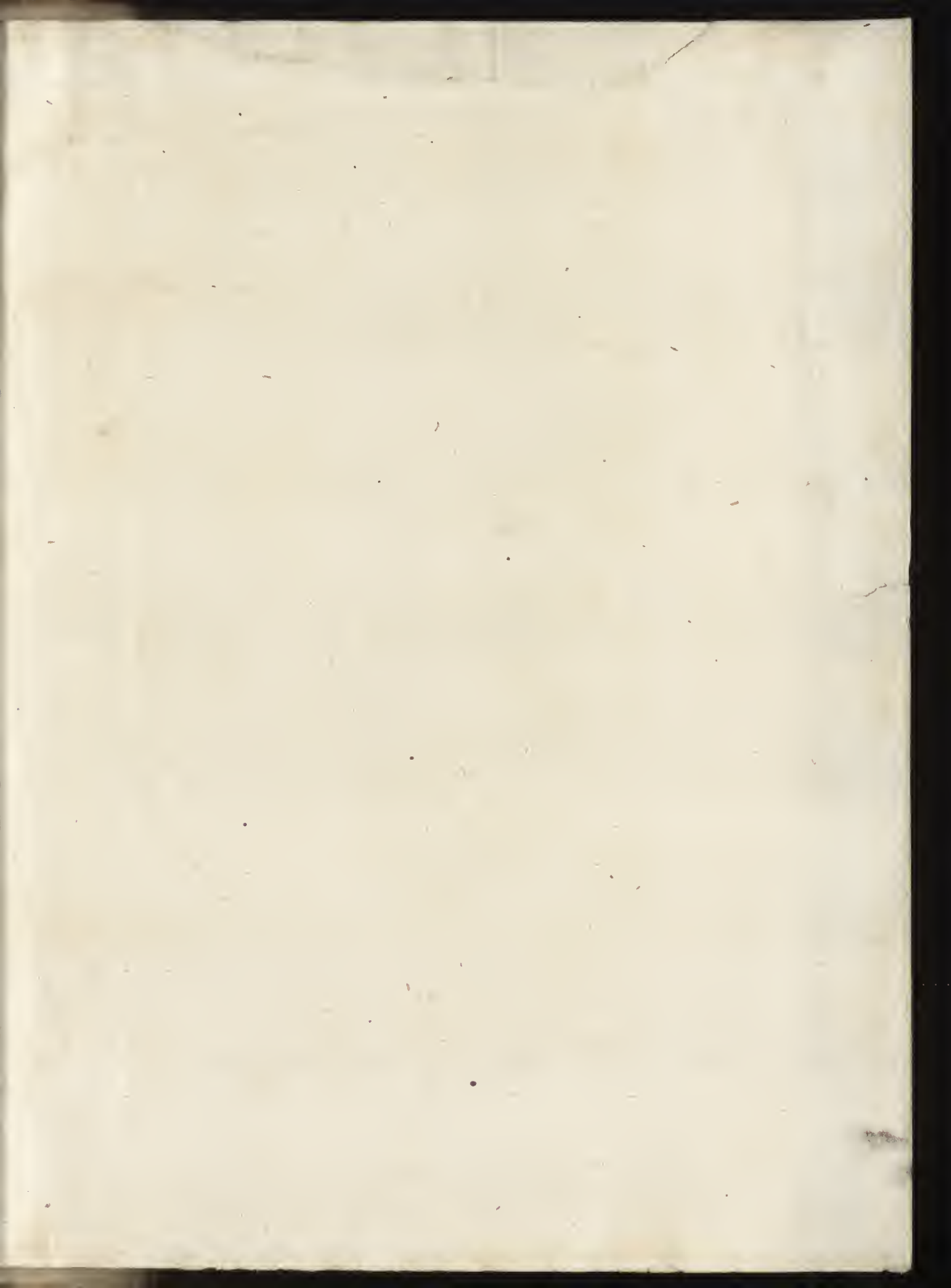
Pag. 18. ver. 22. corrige *Sofia*. *ibid.* 24. *flagrum*. 24. 18. *imponi*. 27. 1. *Turpione*. 29. 3. *suo*. *ibid.* 8. *seditionem conciuuit*. & hac *Taciti non sunt*. 30. 15. *iidem mangones & c. hac exprimenda erant caracterib. grandioribus*. 35. 2. *tondebit*. *ibid.* 7. *receptitij*. *ibid.* 12. *horum* 38. 7. *qua seruos promebant*, hac non sunt *Vlpiani*, sed *Auctoris*. 41. 4. *in seruis*. *ibid.* 6. *Theamide*. 42. 23. *deligebantur*. 48. 1. *unguentum*. 50. 21. *ars*. 50. *ult. his erat*. 51. 11. *Iuuenalis*. 54. 12. *quo ipse*. 57. *penult. Diaconi*. 58. *antep. compellunt*. 69. 9. *serium fuit*. 72. *ult. tricliniarium*. 85. 21. *psalteria*. 95. 8. *agitant*. *ibid.* 9. *dicebatur*. 96. 1. *date et*. 97. 9. *incipiant*. *ibid.* 22. *Hore*. 98. 10. *oluem*. 101. 7. & *omnes*. 107. 11. *amphoram*. 116. 13. *punicea*. *ibid.* 20. *Alii ab his*. *ibid.* 21. *ut olim*. 117. 14. *significauerunt*. 119. 2. *ictu*. 121. 5. *Neapoli*. 123. 25. *docuerunt*. 124. 14. *cippus*. 126. 13. *Curopalaram*. 128. 4. *subsequar*. *ibid.* 16. *lassi*. *ibid.* 21. *pecunia*. 135. 3. *sella se*. 136. 18. *penula irretitum Milonem*. 137. 23. *de Atriense*. 140. 27. *Bargaten*. 142. 22. *gestabant*. 144. 1. *Arnobius*. 145. 4. *Nec aliter*. 147. 10. *nunciaret*. 155. 21. *uineti*. 166. 18. *Soficles*. 169. 1. *Trapezitas alii*. *ibid.* 17. *pertinet, ut ille*. 176. 15. *uenalitium*. 177. 15. & *ibid.* 29. *seruorum*. 179. 16. *uxorum*. 181. 8. *Familia-*
rium.

rium. *ibid.* 17. ^odebeantur. 184. *lin. ult. delicata.* 185. 20.
 Tuñnunensi. 187. *antep. Casari.* 188. 19. *fessam.* 189. 25. *te-*
nebatur. 192. 19. *SOROR.* 198. 16. *compagibus.* 199. 21. *gu-*
lofus. 200. 5. *hi nostri.* *ibid.* 19. *administrata.* 203. *antep.*
inuiskas. 208. 2. *ceruicem.* 209. 2. *Peredeo.* *ibid.* 23. *cerinum.*
 213. 14. *erunt.* 214. 20. *Muliones.* 219. 20. *Alfeni verba*
erant notanda, & segreganda à verbis Auctoris, variâ scri-
pturâ. 220. 27. *Lanius.* 231. 4. *non studiorum.* *ibid.* 6. *quo-*
niam non nihil. 233. 27. *in domo Augusta.* 235. 22. *contempla-*
ti sumus. 251. 11. *portas.* 254. 24. *Theodosius.* 256. 5. *at.* *ibid.*
 28. *arundo.* 257. 1. *Quod digiti, delendum ut repetitum.* 265.
 5. *stercorarent.* 270. 27. *Marinam.* 271. 17. *legenda.* *ibid.* 29.
 CHRYSOGONVS. 275. 3. *Nomenclator.* 276. 8. *Varronem.*
 279. 14. *Papianus.*

In Marginibus.

Pag. 2. *ver.* 10. *Appul.* 3. 12. *Eustochium.* 7. 11. *Epitom.*
jur. cin. dele. 10. 14. *Dot.* 17. 1. *lib.* 15. *L.* 15. 24. 1. *Crasso.* 32.
 5. *L. x. Mandati.* *ibid.* 6. *I. de oratore.* 54. 8. *cap.* 56. 2.
templ. 61. 5. *tos.* 66. 2. *L.* 22. 104. 2. *L.* 12. 115. 1. *Suetõ.*
dele. 119. 21. *L.* 2. *ibid.* 24. *Hieronym.* *ibid.* *ult. ad Nicaam.*
 128. 7. *Trinummo.* 138. 4. *actis D. Seb.* *ibid.* 7. *Viscell.* 155. 2.
Papianum. *ibid.* 3. *L. ult.* 158. 3. *promotus.* 162. *ult. larga.*
 164. 2. *Lib.* 2. *Saturn.* & c. *dele totum, & repone Sat. I.* 165.
 12. *urbis.* 167. 2. *renum.* *ibid.* 11. *listerula interlineares gf*
præpostere collocata sunt. 168. 6. *Lib.* 4. *Histor. Eu.* 175. 1.
de leg. 3. 176. 10. *noxal.* 178. 6. *hac inferius in proxima sta-*
tione collocanda sunt: & hic reponendum L. 48. *de pecul.* 183.
 7. *locati.* 193. 1. *Metam.* 212. *scholia marginalia e & f loco*
mota sunt. 220. 5. *tor.* *ibid.* 10. *habita.* 229. 4. *stophorson.*
 234. 5. *Claudio cap.* 10. *dele totum, & repone L. I. C. Th. de off.*
Rector. Prou. 238. 2. *L.* 6. 14. 271. 5. *cap.* 273. 15. *k.*

F I N I S.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Main body of faint, illegible text, appearing to be several lines of a letter or document.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or closing.

92-B27581

